

MALA NOVOGRČKA GRAMATIKA

ARISTOTELOV UNIVERZITET U TESALONIKI
INSTITUT ZA NOVOGRČKE STUDIJE
Fondacija Manolisa Trijandafilidisa

Manolis A. Trijandafilidis

MALA NOVOGRČKA
GRAMATIKA

Preveo i priredio
Zoran Mutić

TESALONIKA
1995

Naslon originala:
Μανόλη Α. Τριανταφυλλίδη,
Μικρή Νεοελληνική Γραμματική
1η έκδοση: Αθήνα 1949
2η έκδοση (με βελτιώσεις): Θεσσαλονίκη 1975

ISBN 960-231-074-X

© 1995 Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Θεσσαλονίκη 540 06, FAX (031) 202388

Printed in Greece

UVOD INSTITUTA ZA NOVOGRČKE STUDIJE

Institut za novogrčke studije, u okviru svojih izdanja namenjenih učenju novogrčkog jezika za strance, predvideo je niz prevoda *Male novogrčke gramatike* Manolisa Trijandafilidisa na različite jezike. *Mala gramatika* je sažeta verzija *Novogrčke gramatike narodnog jezika*, koju je sastavila Komisija, a prvi put objavila Organizacija za izdavanje školskih knjiga (OΕΣΒ) 1941. godine. Ova knjiga se koristi u grčkom javnom obrazovanju, u skraćenoj verziji i sa izvesnim izmenama. Sve ove izmene (od kojih je najznačajnija reforma u obeležavanju akcenta) imale su se u vidu prilikom prevođenja.

Prevod ove gramatike na različite strane jezike već godinama predstavlja predmet interesovanja na polju učenja grčkog kao drugog jezika. Institut je objavio njen prevod na francuski jezik (koji su obavili Fernando Duisit i Octave Merlier, prvo izdanje 1975, drugo ispravljeno izdanje 1994) i na španski (Carlos R. Méndez, 1984). Već su spremni za izdavanje i uskoro će se pojaviti prevodi na albanski (Dorija Kirijazija), bugarski (Eline Mitropulu), engleski (Johna Burkea), gruzijski (Zaze Hintibidzea), katalonski, nemački (Marije Bogdanu), poljski (Irene Szelagiewicz), rumunski (Andreas Radosa), ruski (Eline Mitropulu) i talijanski (Marije Caracausi).

Srpski prevod Institut je poverio Zoranu Mutiću. Pre nego što je tekst predat u štampariju, tekst je pročitala Marija Kokoli sa Instituta za novogrčke studije u Tesaloniki. Prirodno, konačna odgovornost leži na prevodiocu.

AUTOROVA BELEŠKA

"Novogrčka gramatika (demotike)", redigovana na inicijativu Ministarstva za obrazovanje, koju je 1941. objavila Organizacija za izdavanje školskih knjiga, bila je iz nužnih razloga duga i detaljna. Zbog toga je bilo neophodno, kako je naglašeno u Predgovoru, da se objavi njena sažeta varijanta, koja bi "dopunski odgovarala jednostavnijoj upotrebi". Namena nije bila da se gramatika rađena za potrebe Ministarstva učini suvišnom, već da ona postane priručno pomoćno sredstvo istom čitalačkom krugu, obrazovnim radnicima – posebno učiteljima u osnovnim školama – piscima udžbenika, mladima, književnicima i svakom obrazovanom čoveku koji želi da se brzo i jednostavno obavesti o pitanjima pravopisa i gramatike maternjeg jezika, a smatra – opravdano ili ne – da mu ne odgovra gramatika rađena za potrebe Ministarstva.

Ovaj priručnik predviđen je da bude udžbenik za učenike srednjeg obrazovanja, za tri (ili četiri prva razreda, što će zavistiti od novog programa), a možda i za učenike šestog razreda osnovne škole, dok god nedostaje posebna knjižica sa vežbama ili dok god se smatra neophodnim da đaci steknu opštu, zaokruženu sliku o jeziku koji uče.

Za više razrede gimnazije, za profesore u srednjem obrazovanju, kao i za učitelje koji bi želeli da traže brojnije primere, da predaju sa većim znanjem u osnovi, da rešavaju raznovrsne nedoumice koje ova kratka gramatika ostavlja nerešenim, uvek će ostati neophodna gramatika rađena za potrebe Ministarstva.

U ovoj kraćoj gramatici u znatnoj meri je ograničen broj primera, zanemareni su sekundarni problemi, primedbe, obaveštenja (posebno istorijska i sintaktička), poređenja sa starijim pravopisnim sistemom, a pojednostavljene su formulacije i definicije kad god se tako moglo bolje prilagoditi učeničkoj publici. Istom cilju namenjeno je i nekoliko sitnih promena, kao npr. zamena termina jednostavnijim. Što se tiče jezika u gramatici i pravopisu, on je isti kao u gramatici rađenoj za potrebe Ministarstva – a nije ni moglo da bude drugačije. Drugi deo, koji se odnosi na reči, na njihovo značenje, na njihovo svođenje i sintezu, i u ovoj gramatici zauzima više mesta nego što je uobičajeno u grčkim gramatikama, iz razloga objašnjenih u Uvodu u gramatiku rađenu za potrebe Ministarstva.

Autor se nada da će "Mala novogrčka gramatika" biti podjednako dobro prihvaćena kao i gramatika rađena za potrebe Ministarstva, kao i da će pomoći

onima koji rade izvan škole i – jednog dana – onima u školama*, kako bi se bolje upoznao, zavoleo i da bi se negovao maternji jezik.

Man. Trijandafilidis

Atina, 24. decembra 1948.

* U vreme kada je prvi put objavljena "Mala gramatika", službeni jezik u školama bio je puristički. (*Prim. prev.*)

NEKOLIKO REČI O OVOM IZDANJU

Poslednjih nekoliko godina, u vrtlogu rasplamsalih nacionalnih strasti na Balkanu, imao sam više puta priliku da budem gost grčkih sredstava informisanja. Jedno od gotovo obaveznih pitanja bilo je o "tradicionalnom prijateljstvu grčkog i srpskog naroda". Odgovarao sam da prijateljstvo – kao i neprijateljstvo – smatram individualnom kategorijom, da ne verujem u iskonsku ljubav – kao ni u iskonsku mržnju – među narodima, i da mi se čini pomalo smešnom ova tek otkrivena ili nanovo otkrivena ljubav. Kulturne, ekonomske, političke, istorijske veze svakako postoje, međusobni uticaji kroz vekove – opet kulturni, ekonomski, verski – svedoče o usmerenosti jednog naroda na drugi na ovom malom prostoru, zajedničko trpljenje istih okupatora i mozaici velikih sila u koje su one uklapale oba naroda sasvim izvesno su ostavili dubok trag i kod Grka i kod Srba. Međutim, sve to spada u područje sociologije, istorije umetnosti, statistike, politologije, demografije, istorijskih i folklorističkih studija. Da bi pojedinac zavoleo jednu zemlju ili jedan narod, potrebno je pre svega da ih upozna, da prokrstari planinama i ostrvima i oseti mirise, da se prepozna u reakcijama lokalnog stanovništva, da ga ponese zvuk lokalnog instrumenta i zanese melodija jezika, da ga opiju vetar i vino kojima se opijaju "domaći", da ga zadivi veličanstveno kulturno zdanje, bez obzira na to da li je reč o Akropolju ili o Elitisovim stihovima. Hoću da kažem, premalo se poznamo. Prijateljima u Jugoslaviji i Grčkoj koji bi počeli da pričaju o pomenutim "tradicionalnim vezama" govorio sam: "Nabrojte mi tri grčka (ili srpska) slikara, pesnika, dizajnera, kompozitora, koreografa..." Imena poznatih svodila su se na svet sporta i (u poslednje vreme) politike.

Međutim, nakon što sam učestvovao u organizovanju nekoliko manifestacija, čiji je cilj bio da se jugoslovenskoj publici predstavi više dimenzija grčke kulture, uvideo sam da interesovanje i te kako postoji, i to veliko, a da je jedna od glavnih prepreka nemogućnost komunikacije, to jest nepoznavanje jezika. Pravih udžbenika oduvek je manjkalo, a dva-tri skromna pokušaja svela su se na nestručne ili alternativne rečnike i priručnike neambicioznih pretenzija. U drugu ruku, neohelenistika na svim područjima bivše Jugoslavije pokušava da stane na čvrste noge, o čemu svedoče kursevi jezika po nekadašnjim narodnim univerzitetima ili redovni seminari na filološkim fakultetima, premda je očigledan nedostatak nastavnih sredstava. To i jeste bio jedan od razloga što sam oheručke prihvatio ponudu Instituta za novogrčke studije iz Tesalonike da prevedem Trijandafilidisovo klasično delo. Drugo, *Mala gramatika novogrčkog jezika* popuniće ogromne praznine, koje ne treba ni navoditi. Treće, iako je nastala pre gotovo pola veka, tako da u njoj nema traga savremenih lingvističkih teorija i

tendencija koje su se javile u međuvremenu, ona je temelj jezičkim udžbenicima u grčkom obrazovnom sistemu i samim tim neizbežno pomoćno sredstvo svima onima koji žele da se ozbiljnije prihvate učenja grčkog jezika. Na kraju, ni moj lični odnos prema ovoj gramatici nije bio bez uticaja na odluku da se poduhvatim prevođenja: kada sam pre dvadesetak godina počeo da učim novogrčki, sistematički pristup pravopisu, fonetici i morfologiji koji nudi "Mala gramatika" sačuvali su me od grešaka i površnosti na koje se nailazi prilikom posrednog učenja, preko udžbenika pisanih na "trećem" jeziku.

Tako, u nadi da će *Mala gramatika novogrčkog jezika* biti od pomoći onima koji žele da nauče samo jezik kao sredstvo, ne bi li lakše i bolje upoznali i istinski zavoleli sve ono što im Grčka nudi, kao i onima koji pokušavaju da prošire i sistematizuju izvesne osnove koje već poseduju, predajem ovaj rukopis u štampu. Predajem ga rasterećenog suvišnih beleški prevodiočevih ili dodatnih komentara, kao prvu *kompletnu gramatiku grčkog jezika na srpskom*, onako kako je objavljena 1975, kao redigovan oblik prvog izdanja iz 1949, sa dodatkom Instituta koji se odnosi na pravopisnu reformu iz 1982. Utoliko su izostala objašnjenja o izgovoru ili tradicionalna transkripcija sa *dh, gh, th* za glasove kojih nema kod nas. Pre svega, predani pedagoški radnik i veliki lingvista Trijandafilidis veoma detaljno navodi način na koji se formiraju ovi glasovi, a potom, kako je već istaknuto, tekstovi koji slede treba da budu nadgradnja osnovama koje će budući studenti dobiti od nastavnika. Isto tako, osim autorovih napomena o razvoju grčkog jezika kroz istoriju, u prevodu ništa nije rečeno o gotovo dvovekovnom postojanju dva paralelna jezička izraza. Kako je pitanje purističkog (καθαρεύουσα) i narodnog jezika (δημοτική) ionako bilo više kulturno i političko nego lingvističko, postoje brojni tekstovi, više-manje polemički, na grčkom i na drugim jezicima, koji ga razjašnjavaju. Uostalom, stav savremenih grčkih gramatičara ionako je da su oba izraza podjednako deo današnjeg jezičkog nasleđa i, što se tiče učevnih elemenata koji su konačno prihvaćeni, neraskidivo su srasli u usvojeni ili standardni novogrčki jezik (savremeni κοινή).

Iz istog razloga je broj prevedenih primera ograničen, jer za većinu onih koje autor navodi, objašnjenja se mogu naći u boljim rečnicima. No ni kod reči koje jesu prevedene nije postojao samo jedan kriterijum. Naime, istorijski citati i navodi iz književnih dela dosledno su prevedeni upravo da bi olakšali trud početnicima, a to je bio slučaj i sa pojedinim rečima kod kojih je moglo da bude nedoumice kada se radi o sasvim preciznom značenju. Ostale reči iz takozvane "šire upotrebe" date su u prevodu samo ukoliko je to zahtevao kontekst, kao i kada bih zaključio da od njihove frekventnosti zavisi kako će se često čitalac sretati sa njima.

Što se tiče same gramatičke terminologije, nakon savetovanja sa lingvistima na univerzitetima u Tesaloniki, Atini, Beogradu, Ljubljani, Sofiji i Moskvi,

kao i posle konsultovanja postojećih prevoda *Male gramatike* na francuski, ruski i španski, opredelio sam se za kompromis. Tako je zadržan Trijandafilidisov termin "infinitiv", dakako pod navodnicima, jer u grčkom jeziku, strogo uzevši, nema infinitiva u onom vidu u kom ga poznajemo iz slovenskih, germanskih i romanskih jezika. Isto tako zadržan je naziv "karakter" za "vezno slovo", pre svega zato što se u fonetici ne može govoriti o slovima, pa bi dihotomija slovo/glas unosila zabunu, a zatim i stoga što su to kao rešenje prihvatili i drugi prevodioci. Podela na "porodična" i "krsna" imena je, opet, uslovno rešenje koje se u poslednje vreme sve češće usvaja i kod nas. Zajednički naziv za imenice i prideve, "imena", isto tako je uslovljen nepostojanjem ekvivalentnog termina u srpskom jeziku i posle dužih savetovanja koja su već spomenuta. Ovakav postupak dosledno je proveden i kada se radilo o oblicima koji kod nas ne postoje u odgovarajućoj formi, već je reč o približno sličnim značenjima. Tako "futura drugi" treba posmatrati u svetlu pojednostavljenja terminologije a nikako ekvivalenta našem futuru drugom. U drugu ruku, umesto termina "lični glagolski oblik" i "lična zamenica svakog lica" iz srpskog jezika upotrebljen je prevod adekvatnijih grčkih izraza "način" i "povratna zamenica". Nekome će možda zasmetati termin "učevne reči", koji vuče na Sterijina vremena i možda je do danas poprimio dozu ironičnog otklona a ne samo fine patine koju nose godine. Međutim, reči ne mogu biti "učene", makar ih upotrebljavali "učeni ljudi". One ukazuju na poreklo današnjih reči, a kako su oba pojma – iz istog korena – u grčkom sasvim precizna, same su se eliminisale alternative: stručne reči (jer to nisu), mudre (varijanta znatno slabija od "učevna"), razumne (još nerazumljivije) itd. Uostalom, vreme i reforme u lingvističkim studijama srpskog jezika doneće jednog dana kompleksnija rešenja i za jezike koji, na žalost, kod nas nisu uvek u prvom planu.

Nakon rasprave sa grčkim profesorima usvojio sam njihove argumente i umesto kod nas uobičajenog naziva "Solun" (kojim se i sam još uvek služim) dosledno sam koristio "Tesalonika". Naime, pretpostavka je da uzajamno učenje jezika podrazumeva i prihvatanje originalnih toponima – utoliko će se grčko "Veligradi" postepeno zamenjivati sa "Beograd", upravo kao što se "Kosifopedio" poslednjih godina zamenjuje sa "Kosovo".

Pošto nije lepo ostavljati nerešene dugove, hteo bih da se zahvalim zaposlenima na Institutu za novogrčke studije pri Filozofskom fakultetu Univerziteta u Tesaloniki, a posebno gospođi Mariji Kokoli i direktoru gospodinu Konstantinu Prokovasu, koji se trudio da kroz našu stručnu i profesionalnu korespondenciju između Grčke i Slovenije uvek provuče element prijateljstva. Bračnom paru Slapšak ostaću večni dužnik za gostoprimstvo, razumevanje i saradnju tokom mog izbegličkog staža u Ljubljani. Emiliji Petrović-Nardin sleduje neizmerna zahvalnost za pomno iščitavanje teksta,

lektorisanje i sugestije u svrhu apsolviranja nekih problema koji su u početku izgledali nerešivi. Do eventualnih grešaka, naravno, došlo je samo mojom krivicom.

Na kraju, rad na rečniku želim da posvetim svojim ne više tako malobrojnima studentima, vrednim entuzijastima neohelenistike na Institutu za humanističke studije u Ljubljani.

Maj, 1995.

Z. M.

PRVI DEO

GLASOVI I SLOVA

PRVO POGLAVLJE

GLASOVI I SLOVA

Glasovi u grčkom jeziku

1. **Gramatika** je skup pravila kojih se moramo držati da bismo pravilno govorili i pisali jedan jezik.

2. U govoru se služimo **rečima**, koje se sastoje od različitih zvukova. Te zvukove nazivamo **glasovima**. Tako se reč *έλα* sastoji od tri glasa, *ε, λ, α*.

3. Grčki jezik ima sledećih 25 glasova:
α, ε, ι, ο, ου, β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, π, ρ, σ, τ, φ, χ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ

Slova grčkog jezika

4. **Slova** ili **karakteri** su pisani znakovi koji predstavljaju glasove.
ε, λ i *α* su slova koja pišemo da bismo predstavili glasove koje izgovaramo kad kažemo *έλα*.

Različita slova, kojima se služimo da bismo napisali glasove grčkog jezika, čine **alfabet grčkog jezika** ili **grčki alfabet**.

5. **Grčki alfabet** ima 24 slova; postavljena su po redu koji je utvrđen u drevna vremena, a zove se *alfabetски redosled*.

Slova alfabeta i njihova imena su sledeća:

α Α <i>άλφα</i>	η Η <i>ήτα</i>	ν Ν <i>νι</i>	τ Τ <i>τα (ταυ)</i>
β Β <i>βήτα</i>	θ Θ <i>θήτα</i>	ξ Ξ <i>ξι</i>	υ Υ <i>ύψιλον</i>
γ Γ <i>γάμα</i>	ι Ι <i>γιώτα</i>	ο Ο <i>όμικρον</i>	φ Φ <i>φι</i>
δ Δ <i>δέλτα</i>	κ Κ <i>κάπα</i>	π Π <i>πι</i>	χ Χ <i>χι</i>
ε Ε <i>έψιλον</i>	λ Λ <i>λάμδα</i>	ρ Ρ <i>ρο</i>	ψ Ψ <i>ψι</i>
ζ Ζ <i>ζήτα</i>	μ Μ <i>μι</i>	σ Σ <i>σίγμα</i>	ω Ω <i>ωμέγα</i>

Alfabetски redosled je veoma koristan. Prema njemu tražimo reči i utvrđujemo njihov redosled u rečnicima ili određujemo redosled imena.

6. Istorijska napomena. – Grčkim alfabetom, koji je nazvan po prva dva slova, služili su se i Grci u antičko doba.

Korespondencija glasova i slova

7. U grčkom jeziku ne postoji uvek korespondencija glasova i slova koja ih predstavljaju.

U njemu ima glasova koji nisu predstavljeni odgovarajućim slovima. Takvi su glasovi ou , μπ , ντ , γκ , τσ , τζ .

Takođe ima više slova koja predstavljaju jedan isti glas: $\text{o} - \omega$ ($\acute{\omega}\mu\omicron\varsigma$).

Samoglasnici i suglasnici

8. Glasovi se dele na **samoglasnike** i **suglasnike**.

Samoglasnici su slogotvorni glasovi: α , ι .

Samoglasnicima se nazivaju i slova koja ih predstavljaju.

Suglasnici su glasovi koji ne mogu sami da tvore jedan slog: π , θ .

Suglasnicima se nazivaju i slova koja ih predstavljaju.

9. Napomena. – Dakle, termini *samoglasnik* i *suglasnik* označavaju kako glasove tako i slova. Kada u ovoj knjizi nađete na slova u zagradi, to znači da je reč o glasovima. Tako, na primer "posle (ι)" znači "posle glasa ι ". Taj glas može da se piše kao ι , ali i kao η , υ , $\epsilon\iota$, $\omicron\iota$, $\upsilon\iota$.

10. Samoglasnici kao slova su: α , ϵ , η , ι , \omicron , υ , ω .

Suglasnici kao slova su: β , γ , δ , ζ , θ , κ , λ , μ , ν , ξ , π , ρ , σ ili ς , τ , ϕ , χ , ψ .

Samoglasnici η i υ izgovaraju se isto kao ι : $\upsilon\acute{\iota}\kappa\eta$, $\upsilon\upsilon\acute{\iota}$. ω se izgovara isto kao \omicron : $\acute{\omega}\mu\omicron\varsigma$.

11. Od sedam samoglasnika u antičkom grčkom, ϵ i \omicron su se nazivali *krat-kim*, η i ω nazivali su se *dugim*, a α , ι i υ nazivali su se *običnim*.

Ovo pravilo važilo je, samo sa pravopisnog stanovišta, do reforme 1982. godine (videti Uvodnu belešku).

12. Istorijska napomena. – U antičko doba η se izgovaralo kao dugo ϵ , otprilike $\epsilon\epsilon$; ω se izgovaralo kao dugo \omicron , otprilike $\omicron\omicron$; samoglasnici α , ι , υ jednostavno kao α , ι , υ , a ponekad kao dugi α , ι , υ , otprilike $\alpha\alpha$, $\iota\iota$, $\upsilon\upsilon$.

Početna i završna slova

13. Prvo slovo u nekoj reči naziva se **početnim**; poslednje slovo naziva se **završnim**.

14. **PRAVOPIS.** – U svakoj reči koja završava na (σ) pišemo završno ζ: φως.

Završni suglasnici

15. **Završni suglasnici** u grčkom jeziku su ζ i ι, u mnogim slučajevima, ν: τους ουρανούς, των παιδιών.

Neki uzvici i onomatopejske reči završavaju se drugim suglasnicima, ponekad na dva: αχ! ουστ! μπλουμ!; isto je slučaj sa nekim stranim rečima: χερουβείμ, Ισαάκ, νίκελ, Μωάμεθ.

Dvostruka slova

16. Slova ξ i ψ nazivaju se **dvostrukim**, zato što svako od njih predstavlja dva glasa, glasove κσ i glasove πσ: λοξός, ψυχή, ψάξε, ξεψαχνίζω, εξάψαλμος.

17. **PRAVOPIS.** – (πσ) se uvek piše sa ψ: ψητό, Λιψία.

(κσ) se piše sa ξ, osim u rečima u kojima je εκ prefiks: έξω, άξιος, ali εκστρατεία.

Skup slova

18. **Skupom** nazivamo dva slova koja predstavljaju jedan glas. Skupovi mogu biti samoglasnički, ali i suglasnički.

A. – Samoglasnički skupovi

19. a) **ου** za glas (ου): ουρά, του βουνού.

b) **αι**, koje se izgovara kao ε: σημαίες.

c) **ει, οι, υι**, koji se izgovaraju ι: κλείνει, οι κάτοικοι, υιοθετώ.

20. **PRAVOPIS.** – Sa υι se pišu reči: άρπυια, υιοθετώ, υιοθεσία.

B. – Suglasnički skupovi

21. a) **μπ, ντ** i **γκ**: μπαρμπούνι, ντύνομαι, γκρεμίζω.

Skupovi suglasnika **μπ, ντ, γκ** nalaze se u mnogim rečima:

1. Na početku reči: μπαίνω, μπαούλο, ντροπή, γκέμι.

2. Unutar reči, iza suglasnika **μπάρμπας, καμπαρντίνα**, i ređe iza samoglasnika: μπαμπούλας, νταντανίζω, ρεπούμπλικα, Γιουγκοσλαβία.

γγ se izgovara kao **γκ** u oblicima (ε)γγίζω (ε)γγόνι itd, gde se izgubio početni.

22. b) **τσ** i **τζ**: τσιμπώ, έτσι, κοριτσιώτικος, Ελενίτσα, Μπότσαρης – τζίτζικας, τζίτζιφο, χατζής, Τζαβέλας.

Napomena. – **τσ** i **τζ** predstavljaju dva posebna glasa, koji, se uvek razlikuju u izgovoru i ne bi trebalo da ih mešamo, kao što se često dešava.

23. U mnogim rečima ispred **τζ, τσ** postoji jedno **v**: νεράντζι, βιολοντσέλο. Tako kažemo sa **v**: γάντζος, καλικάντζαρος, μαντζουράνα, μουντζαλιά, μπρούντζος, σκαντζόχοιρος, Μάντζαρος, a bez **v**: μελιτζάνα; kažemo τζίντζιρας, ali τζιτζίκι.

Podela i nazivi suglasnika

24. Suglasnici se dele:

A. – Po zvučnosti na:

Bezvučne κ, π, τ, χ, φ, θ, σ, τσ,

Zvučne γ, β, δ, μπ, ντ, γκ, ζ, τζ, λ, μ, ν, ρ.

Ako prislonimo prst na prednju stranu grla, osetićemo zvuk koji stvaraju zvučni suglasnici.

B. – Po trajanju na:

Trenutne. Izgovaraju se u jednom trenutku, u času dok otvaramo usta: **κ, π, τ, γκ, μπ, ντ, τσ, τζ.**

Trajne. Kad ih izgovaramo, možemo pustiti glas da traje koliko želimo: **γ, β, δ, χ, φ, θ, σ, ζ, λ, μ, ν, ρ.**

Trajne zvučne glasove **γ, β, δ, ζ, λ, μ, ν, ρ** možemo da pevamo.

C. – Po mestu tvorbe na:

Usnene ili labijalne: π, β, φ, μπ.

Zubne ili dentalne: τ, δ, θ, ντ.

Dvozubne ili bidentalne: σ, ζ, τσ, τζ. Nazivaju se i **piskavim.**

Grlene ili guturalne: κ, γ, χ, γκ.

Jezičke ili lingvalne: λ, ρ, koji se takođe nazivaju **likvidima.**

Nosne ili nazalne: μ , ν . Da bi se izgovorili, vazduh mora da prođe kroz nos. μ pripada i usnenim, a ν jezičkim.

25. Tabela suglasnika
(Pokazuje podjelu suglasnika na razne načine)

Po mestu tvorbe	Po trajanju					
	<i>Trenutni</i>		<i>Trajni</i>			
	Bezvučni	Zvučni	Bezvučni	Zvučni	Nosni	Likvidi
Usneni	π	$\mu\pi$	ϕ	β	μ	
Zubni	τ	$\nu\tau$	θ	δ		
Dvozubni (piskavi)	$\tau\sigma$	$\tau\zeta$	σ	ζ		
Grleni	κ	$\gamma\kappa$	χ	γ		
Jezički					ν	λ, ρ

Diftonzi

26. Diftonzi. – Dva samoglasnika koji se izgovaraju u jednom slogu čine jedan *diftong*. Tako je diftong $\alpha\ddot{\iota}$ u νεράιδα, $\alpha\eta$ u αηδόνι, $\omicron\ddot{\iota}$ u ρόιδι, $\omicron\eta$ u βόηθα.

27. Pseudodiftonzi. Često se nađe ι ($\eta, \nu, \epsilon\iota, \omicron\iota$) ispred nekog drugog samoglasnika ili skupovi slova ($\omicron\upsilon, \alpha\iota, \epsilon\iota, \omicron\iota$), koji se izgovaraju u jednom slogu: $\pi\acute{\alpha}\nu\omega, \gamma\upsilon\alpha\acute{\iota}, \acute{\alpha}\delta\epsilon\iota\epsilon\varsigma, \pi\omicron\iota\omicron\iota$.

Svaki takav spoj nazivamo *pseudodiftongom*.

Udvojeni suglasnici

28. U mnogim rečima pišemo dva ista suglasnika, iako izgovaramo samo jedan glas: $\theta\acute{\alpha}\lambda\alpha\sigma\sigma\alpha$. Ovo važi za suglasnike $\beta\beta, \kappa\kappa, \lambda\lambda, \mu\mu, \nu\nu, \pi\pi, \rho\rho, \sigma\sigma, \tau\tau$:

Σάββατο, εκκλησία, άλλος, γράμμα, γεννώ, παππούς, άρρωστος, τέσσερα, περιττός.

Ovakva dva suglasnika nazivaju se **udvojenim suglasnicima**.

29. PRAVOPIS. – Udvojeni suglasnici ne mogu da stoje pored trećeg suglasnika: αγγέλλω, ali: παραγγέλλω, κολλώ, ali: κολνώ, διαστέλλω, ali: στέλλω.

Izuzetak su reči έκκληση, ανέκκλητος, εκκλησία, παρεκκλήσι.

Novije složenice od reči εκκλησία pišu se sa jednim κ: ερημοκλησιά, ξωκλήσι (seoska crkvice, kapela), Φραγκοκλησιά (zapadna crkva).

Što se tiče spoja γγ, videti § 32.

Glas σ ispred zvučnih suglasnika

30. Glas σ se izgovara normalno kao zvučno ζ kada je iza njega drugi zvučni suglasnik, osim ispred λ:

ασβέστης, σβήνω, σγουρός, προσγείωση, διείσδυση, Σμύρνη (Smirna), δυσνόητος, Ισραηλίτης, ροσμπίφ.

Σλάβος, ισλαμισμός, Ισλανδία.

Kombinacije αυ, ευ

31. Kombinacije dva samoglasnika αυ, ευ izgovaraju se na dva načina:

a) Izgovaraju se kao αβ, εβ kada iza njih sledi samoglasnik ili zvučni suglasnik: παύω, αυλή, αύριο, Αύγουστος, Εύα, εφεύρεση, ευλογώ.

b) Izgovaraju se kao αφ, εφ kada iza njih sledi bezvučni suglasnik: ναύτης, ευχάριστος, ευτυχία.

Kombinacije αυ, ευ u delu koji govori o rastavljanju na slogove (38) i naglašavanju (62) tretiraju se kao samoglasnički skupovi.

Skupovi sa nazalima μπ, ντ, γκ, γγ

32. U rečima koje se pišu sa μπ, ντ, obično se posebno izgovaraju nazalni μ, ν, a π, τ koji slede izgovaraju se kao suglasnički skupovi μπ, ντ: αμπέλι (am-beli), Λαμπρή (Lam-bri: Uskrs), πάντοτε (pan-dote), πέντε (pen-de).

Slično tome, i u rečima koje se pišu sa γκ, γγ, prvo slovo obično se izgovara kao ν, a drugo, to jest γ ili κ izgovara se kao suglasnički skup γκ: αγκαλιά (an-galja), φεγγάρι (fen-gari), Αγγλία (an-glia).

Skupovi **μπ, ντ, γκ, γγ**, čije se prvo slovo izgovara kroz nos, kao nazalni suglasnik, nazivaju se **skupovima sa nazalima**.

33. Tako osim suglasničkih skupova **μπ, ντ, γκ, γγ**, koje smo ranije pomenuli, postoje i skupovi s nazalima **μπ, ντ, γκ, γγ**, koji se izgovaraju kroz nos. Međutim, nazalni **μπ, ντ, γκ** imaju ponekad drugačiji izgovor, *razlučen*, kao što je, na primer, u rečima **σύμπτωμα** (sim-ptoma: simptom), **μέντα** (men-ta: menta), **μπάγκος** (ban-kos: tezgja). Njihovi drugi suglasnici **π, τ, κ** ne izgovaraju se kao suglasnički skupovi **μπ, ντ, γκ**, nego kad bi se izgovarali sami za sebe, to jest **π, τ, κ**.

34. Skup sa nazalom **γγ**, sam za sebe ili praćen još jednim suglasnikom, izgovara se u nekim rečima književnog jezika ne kao **νγκ** nego kao **ν.γ**, u kom slučaju se jasno čuje i trajno **γ**: **έγγαμος**, **εγγαστήριον**, **συγγνώμη** (ali i **συγνώμη**), **συγγραφέας**. Međutim, **νγκ** se čuje u sledećim rečima: **γάγγλια** (ganglija), **γάγγραινα** (gangrena), **παλιγγενεσία** (preporod).

Nemušta slova

35. Neka se slova u određenim slučajevima uopšte ne izgovaraju. Ona se tada nazivaju **nemuštim**. To su:

a) **υ** u kombinaciji **ευ**, kada iza njega sledi drugi usneni glas, **β** ili **φ** (31); **εύφορος** se izgovara kao **έφορος**; **ευφορεία** se izgovara kao **εφορεία**; tako je i sa rečima **ευφωνία**, **Εύβοια**,

b) jedan od dva udvojena suglasnika (28): **αλλού**,

c) često je to slučaj sa slovom **π** u spoju **μπτ**: **πέμπτος**, **άμεμπτος**.

DRUGO POGLAVLJE

REČI I SLOGOVI

Reči

36. Svaka reč piše se posebno.

37. **PRAVOPIS. – Kao jedna reč se pišu:**

a) *Brojevi* od 13 do 19: δεκατρία, δεκαεννέα.

b) *Zamenice* καθένας, καθεμιά, καθένα, καθετί, κατιτί, οποιοσδήποτε, οσοσδήποτε, οτιδήποτε; isto tako i imenica καθέκαστα.

c) *Nepromenljive reči* απαρχής, απεναντίας, απευθείας, αφότου, αφού, δηλαδή, διαμιάς, ειδήλλως, ειδημή, ενόσω, εντάξει, ενώ, εξαιτίας, εξάλλου, εξαρχής, εξίσου, επικεφαλής, επιτέλους, καθαυτό, καθεξής, καλημέρα, καληνύχτα, καλησπέρα, καληώρα, καταγής, κατευθείαν, κίολας, μεμιάς, μολαταύτα, μόλο (που), μολονότι, ολημέρα, οληνύχτα, ολωσδιόλου, οπουδήποτε, οπωσδήποτε, προπάντων, τώντι, υπόψη, ωστόσο.

d) *Predlog σε (σ')* sa genitivom ili akuzativom određenog člana: στον αφρό της θάλασσας, στο πεζούλι της εκκλησίας. Međutim, piše se odvojeno i sa elizijom zamenica σου (tebi): σ' το δίνω (dajem ti to, ovo), σ' το έστειλα στις τρεις στο σπίτι σου (poslao sam ti to kući u tri sata).

e) *Τοπωνίμια* složeni od dve ili više reči: Περαχώρα itd.

Pišu se kao jedna reč i glagolske fraze kao što su σουρτα φέρτα, δώστου (αυτός δώστου και τα ίδια), gde se izgubio osećaj da su sastavljene od posebnih reči.

Kao dve reči se pišu: καλώς όρισες, καλώς τον (ali καλωσορίζω), μετά χαράς, τέλος πάντων, kao i učevne fraze: εν μέρει, κατ' εξοχήν itd.

Kao jedna ili dve reči se pišu, zavisno od upotrebe i zavisno od razlike u naglašavanju πάρα κάτω – παρακάτω, πάρα πάνω – παραπάνω, πάρα πέρα – παραπέρα, τόσοσ δα – τοσοσδά, ώσπου να καταλάβουμε – ως πού είναι το μάθημα; σάμπως να είναι μακρύτερα από εκεί – σαν πώς σου φάνηκε;

Što se tiče reči sa crtom koje se ponekad pišu i kao jedna reč, videti §70.

Slogovi

38. Slog je deo reči koji se sastoji od jednog samoglasnika ili diftonga koji stoje sami za sebe ili su udruženi sa jednim ili više suglasnika: *ό-χι, αη-δό-νι, αρ-πά-χτη-καν, καη-μέ-νος*.

Samoglasnički skupovi i pseudodiftonzi u rastavljanju na slogove računaju se kao jedan samoglasnik: *αί-μα, ναύ-της, ά-πια-στος, α-μυα-λιά, για-γιά, γυα-λιά*.

Posle dva suglasnika, od kojih je drugi **ϑ**, obično se ne izgovara pseudodiftong i u tom slučaju dva samoglasnika mogu da se rastave na slogove: *άγρι-ος, γιατρι-ά, γρι-ά, μακρι-ά, χρει-άζομαι*.

39. U zavisnosti od broja slogova neku reč nazivamo:

a) **jednosložnom**, kada se sastoji od jednog sloga: *ναι, μια*.

b) **dvosložnom**, kada se sastoji od dva sloga: *παί-ζω*,

c) **trosložnom**, kada se sastoji od tri sloga: *πα-τέ-ρας, τρα-γού-δι*,

d) **višesložnom**, kada se sastoji od više slogova: *α-νυ-πό-φο-ρος, α-κρι-βο-θώ-ρη-τος, α-γιο-βα-σι-λιά-τι-κος, αρ-χο-ντο-ξε-πε-σμέ-νος, Πα-πα-δη-μη-τρα-κό-που-λος*.

40. Kada jedna reč ima dva sloga ili više slogova, poslednji slog naziva se **ligusom**, drugi slog od kraja **paraligusom**, treći slog od kraja reči je **proparaligusa**, a četvrti slog od kraja reči naziva se **antiproparaligusom**. Prvi slog naziva se **početnim**.

41. Kada pišemo, često se javlja potreba da pređemo u novi red, iako nismo dovršili neku reč. Tada smo prisiljeni da reč rastavimo na dva dela. Međutim, reči ne mogu da se rastavljaju bilo kako, već samo onde gde se slogovi razdvajaju unutar reči. Ovo rastavljanje naziva se **podelom na slogove**.

42. Podela na slogove vrši se po sledećim pravilima:

1. Suglasnik između dva samoglasnika ide uz drugi samoglasnik: *έ-χω, κα-λο-σύ-νε-ψε*.

2. Dva suglasnika između dva samoglasnika idu uz drugi samoglasnik kada postoji neka grčka reč koja počinje na ta dva suglasnika: *λά-σπη (σπίθα, σπέρονω), έ-βγαλα (βγαίνω), κο-φτερός (φτωχός), έ-θνος (θνητός), έ-τσι (τσαρούχι), τζί-τζικας (τζάμι), ύπο-πτος (πτώ-μα), Αι-σχύλος (σχολή), ά-φθονος (φθορά)*.

Inače se suglasnici dele: *θάρ-ρος, άλ-λο, περ-πατώ, ερ-χομός, δάφ-νη, βαθ-μός*.

3. Tri ili više suglasnika između dva samoglasnika idu uz drugi samoglasnik kada postoji neka grčka reč koja počinje najmanje na prva dva od tih suglasnika: *ά-στρο (στρώνω), σφυρί-χτρα (χτένι), αι-σχρός (σχήμα)*.

Inače se suglasnici dele tako što prvi od njih ide uz prethodni samoglasnik: *αμ-βροσία, άν-θρωπος, εκ-στρατεία, παν-στρατιά.*

4. Skupovi s nazalima *μπ, ντ, γκ* pri podeli na slogove ne razdvajaju se: *μπου-μπούκι, α-μπέλι, ντα-ντά, πέ-ντε, μπα-γκέτα, μου-γκρίζω.*

5. Samoglasnički skupovi, diftonzi, pseudodiftonzi i kombinacije *αυ* i *ευ* pri podeli na slogove smatraju se jedini samoglasnikom: *αί-μα, νε-ράι-δα, ά-πια-στος, ναύ-της.*

Ista pravila obično se primenjuju i kod složenih reči¹.

43. Beleška. U antičkom grčkom podela na slogove u mnogim rečima vršila se prema njihovom trajanju ili prema kvantitetu njihovih samoglasnika i slogova.

Prema trajanju samoglasnika slogovi su se delili na *kratke* i *duge*.

44. Istorijska napomena. – Podela samoglasnika i slogova prema trajanju u antičko doba zasnivala se na stvarnoj razlici u izgovoru, koja je razlučivala dugo ili kratko izgovorene samoglasnike.

¹ Pri podeli na slogove ne rastavlja se slog koji sačinjavaju elementi iz dve reči. Prema tome, ne bi bilo pravilno da rastavimo *κι-εγώ, τ'-άλλα, ύστερ'-απ'-αυτό.* Na kraju reda mora da se sačuva celi slog nepodeljen: *κι ε-γώ, τ' άλ-λα,* ili, u slučaju potrebe, mora da se nanovo uspostavi samoglasnik izgubljen elizijom: *και-εγώ, τα-άλλα.*

TREĆE POGLAVLJE

NAGLAŠAVANJE²

Akcentat

παιδί, γράφω, άνθρωπος, σιδηρόδρομος, μήλο, ναύτες

45. U svakoj reči koja ima barem dva sloga jedan slog izgovara se jače od ostalih; taj slog je *naglašen*.

Iznad samoglasnika u slogu koji se izgovara jače od ostalih beležimo jedan znak koji nazivamo **naglaskom** ili **akcentom (τόνος)**. Kao znak za naglasak koristi se (antički) akcent οξεία (akut): κήπος, γερός, αγαπούμε.

46. Opšte pravilo je da se jednosložne reči ne naglašavaju (videti §§ 55-58).

47. Samo jedan od poslednja tri sloga u reči može da bude naglašen: αγαπώ, αγαπούσα, αγαπούσαμε.

Ovo pravilo važi i za reči sa diftongom ili sa pseudodiftongom, kao što su νεράιδα, εννιάημερα – βράδιασε, σάλιαγκος. (Do ovoga dolazi zato što diftong sadrži jedan slog, a pseudodiftong prikazuje dva samoglasnika samo na hartiji.)

48. **Napomena.** – Dakle, reč *naglasak* ima dva različita značenja: U jednu ruku označava jači izgovor jednog sloga, a u drugu – znak koji taj izgovor beleži u pisanom obliku.

Naglasak u rečenici. – Rečenica kao što je θα μου το πεις (to ćeš mi kazati) može da izražava mišljenje onog ko govori, bez ikakvog osećanja; međutim, može da izražava i molbu ili zapoved. Osim toga, može da izražava pitanje ili čuđenje. Sve ove nijanse u značenju – od kojih se na mnoge može ukazati i različitom interpunkcijom – izražavaju se različitom intonacijom same rečenice.

Intonacija rečenice razlikuje se od naglasaka u reči i suštinski je faktor jezika kojim govorimo.

² **Beleška Instituta:** Posle pravopisne reforme 1982. godine, suštinski su promenjena predavanja u vezi sa poglavljem koje se odnosi na naglašavanje reči. Pravila za nova predavanja sadržana su u knjizi *Novogrčka gramatika – adaptirano izdanje "Male novogrčke gramatike" Manolisa Trijandafilidisa*, §§ 26-32. Ovde prenosimo sadržaj svih paragrafa, koji su prilagođeni staroj paginaciji knjige.

Osnovni naglasak

50. U deklinabilnuni rečima naglasak ne ostaje uvek na istom slogu: ο άγγελος – του αγγέλου – τον άγγελο, η μοίρα – οι μοίρες – των μοιρών – τις μοίρες, δένω – έδενα – θα δένω.

Osnovnim naglaskom naziva se kod imenica naglasak u nominativu jednine (ο άγγελος), kod prideva naglasak u nominativu jednine muškog roda (ο ωραίος), a kod glagola naglasak u prvom licu jednine prezenta indikativa (δένω).

51. **Beleška.** Ranije su se u pisanju koristila tri znaka za akcent: οξεία (akut) ´, βαρεία (grav) ` i περισπωμένη (circumfleks) ˘. Umesto svih njih danas se koristi samo akut.

52. **Istorijska napomena.** – Ova tri znaka za akcent označavala su isti naglasak, slog jedne reči koji je bio naglašeniji od drugih; U antičkom jeziku, međutim, imala su drugačiji izgovor: Antičko naglašavanje bilo je *muzičko*. Οξεία je značila da se glas diže, βαρεία da nedostaje visoki glas, a kod samoglasnika koje je bio naglašen sa περισπωμένη glas se dizao i spuštao (˘).

PRAVOPIS – PRAVILA JEDNOAKCENTSKOG SISTEMA

Naglašavanje reči vrši se prema sledećim pravilima:

53. Akcent se stavlja iznad svake reči koja ima dva sloga ili više slogova. Ovo važi i u slučaju kad se reč pojavljuje kao jednosložna posle elizije ili apokope, ali ne kad je izgubila naglašeni samoglasnik zbog afereze.

54. Reči koje se pojavljuju kao jednosložne posle elizije **zadržavaju akcent**: elizija, npr. λίγ' απ' όλα, πάντ' ανοιχτά, είν' ανάγκη, ήρθ' εκείνος, μήτ' εσύ μήτ' εγώ itd.

apokopa, npr. φέρ' το, κόψ' τους, άσ' τον itd.

Ako se radi o glagolskim oblicima koji su ostali nenaglašeni zbog afereze, na prethodnu reč se ne stavlja akcent, npr. μου 'φερε, τα 'δειξε, να 'λεγε, θα 'θελα, που 'ναι (ali πού 'ναι;), μου 'πε itd.

55. Jednosložne reči **nisu akcentovane**.

Reči kod kojih je došlo do siniceze (dva samoglasnika koji se izgovaraju zajedno u jednom slogu) smatraju se jednosložnim i ostaju neakcentovane. npr. μια, για, γεια, πια, πιο, ποιος – ποια – ποιο, γιος, νιος, (να) πιω itd. Obratite pažnju na razliku: μια – μία, δυο – δύο, ποιον – (το) ποιόν, το βιος – ο βίος.

(Videti i pseudodiftonge § 27 i sinicezu § 105.)

Jednosložni imperativ, čak i kada posle njega slede dve enklitike, nije akcentovan, npr. πες μου το, δες του τα, βρες τους την, φα του τα itd.

56. Izuzetak su akcentovane reči:

1 – rastavni veznik ή,

npr. ή η Αννα ή η Μαρία

2 – upitne rečce πού i πώς.

(a) πού i πώς su akcentovani bez obzira na to da li su u upravnom ili neupravnom govoru, npr.

Πού πήγες; Δε μας είπες πού πήγες.

Πώς σε λένε; Μας είπε πώς τον λένε.

(Osim toga, πού i πώς su akcentovani u sledećim slučajevima:

πού να σου τα λέω,

από πού κι ως πού,

πού και πού,

αφαιρέσει και πού.

– Τους έστειλες το γράμμα; Πώς!

Πώς βαριέμαι!

Κοιτάζω πώς και πώς να τα βολέψω.)

(b) που i πως nisu akcentovani kad nisu u upitnom obliku (kada je που prilog, zamenica ili veznik; kada je πως veznik), npr.

Αυτό που σου είπα.

Μας είπε πως τον λένε Βασίλη.

3 – nenaglašeni oblici ličnih zamenica (μου, σου, του, της, τον, την, το, μας, σας, τους, τα), kada prilikom čitanja postoji mogućnost da se shvate kao enklitike, npr.

ο πατέρα μου είπε (= otac mi je rekao), ali

ο πατέρας μου είπε (= moj otac je rekao);

η δασκάλα μάς τα έδωσε (= to nam je dala učiteljica), ali

η δασκάλα μας τα έδωσε (= naša učiteljica je to dala).

Međutim, kada ne postoji mogućnost da se nenaglašeni oblici ličnih zamenica (μου, σου, του itd.) pomešaju sa homofonim enklitikama, tada nisu akcentovani, npr.

γιατί μας τα λες αυτά;

τι μας έστειλες;

όταν μας τα έστειλες,

η δασκάλα που μας έστειλαν,

η δασκάλα που θα μας στείλουν,

μας έστειλαν μια δασκάλα itd.

57. Osim toga, akcentuju se jednosložne reči kada se izgovaraju zajedno sa glagolskim oblicima μπω, βγω, βρω, 'ρθω, u svim licima i brojevima, i kada preuzimaju njihov naglasak, npr.

θά μπω (izgovaramo naglašeniije θα), ali θα μπω (naglašeniije izgovaramo μπω), θά μπεις – θα μπεις itd.

νά βγω – να βγω,

θά 'ρθω – θα 'ρθω,

θα τού 'ρθει – θα του 'ρθει,

να τά βρει – να τα βρει itd.

58. Beležimo naglasak enklitike koji se prenosi na poslednji slog reči inače naglašene na trećem slogu od kraja (proparoksitoni), npr.

ο πρόεδρος μας,

χάρισμά σου,

άφησέ του το itd.

Isto tako beležimo naglasak na prvoj od dve enklitike kada se ispred njih nađe imperativ koji je inače naglašen na drugom slogu od kraja (paroksitoni), npr.:

δώσε μου το,

φέρε μάς τους itd.

59. Nazivi reči prema mestu akcenta

Prema mestu naglaska reči se nazivaju:

a) **oksitonama**, kad su naglašene na poslednjem slogu: εμπρός, γιατί, τα μικρά παιδιά,

b) **paroksitonama**, kada su naglašene na pretposlednjem slogu: τρέχα, ταχυδρόμος,

c) **proparoksitonama**, kada su naglašene na trećem slogu od kraja: άνθρωπος, γυμναστήριο.

60. Beleška. U ranija vremena, osim tri znaka za akcent, koristila su se u pisanju i dva znaka za aspiraciju (δασεία ´ i ψιλή `), ranije nazvani "meki" i "tvrđi" hak.

61. Istorijaska napomena. – Ova dva znaka za aspiraciju imala su u antičkom grčkom značenje. Δασεία se pisala da obeleži neku vrstu glasa χ, koji se obično izgovarao ispred početnog samoglasnika (s tim što jezik nije dodirivao nepce). Ψιλή je ukazivala na to da se ovaj glas ne izgovara.

Položaj akcenta

62. Akcent se beleži:

a) Iznad samoglasnika pisanih malim slovima: εγώ, τιμώ.

b) Kod samoglasnika koji se pišu velikim slovima, kada su na početku reči, akcent se piše ispred slova i gore: Ἀβδηρα, Ἐβρος, Ἡφαιστος. Ukoliko se neka reč cela piše velikim slovima, akcent se izostavlja: ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ.

c) Kod diftonga akcent se beleži iznad onog samoglasnika koji je naglašeniji: νεράιδα.

d) Iznad drugog samoglasnika kad imamo samoglasnički skup, kombinaciju αυ i ευ i pseudodiftong: πούλησα, είμαι, αύριο, εύλογος, πιάνω, μοιάζω.

Nenaglašene reči ili proklitike

63. Neke jednosložne reči čiji je izgovor usko vezan za reč koja sledi (npr. članovi, nenaglašeni oblici ličnih zamenica, mnogi predlozi, rečce itd.) nazivaju se *nenaglašenim rečima* ili *proklitikama*.

Enklitike

64. Το βιβλίο μου. Το τετράδιό σου.

U ovim primerima reči μου, σου izgovaraju se tako usko vezane za prethodnu reč da se njihov naglasak ili ne čuje (το βιβλίο μου) ili se čuje kao drugi naglasak na ligusi prethodne reči (το τετράδιό σου).

Jednosložne reči koje gube svoj naglasak ili ga prebacuju na ligusu prethodne reči nazivaju se *enklitikama*.

Najčešće enklitične reči su jednosložni oblici lične zamenice μου με μας, σου σε σας, τος τον τοι τη τες itd.

65. Takav je slučaj i sa dvosložnim zamenicama τονε, τηνε. Ponekad i trosložni glagolski oblici postaju enklitike, ako se njihov početni samoglasnik izgovara zajedno sa završnim samoglasnikom prethodne reči: σαν να ήτανε – σαν να ητανε (104).

Proparoksitone reči sa pseudodiftongom na ligusi pišu se bez drugog akcenta, jer su samo prividno naglašene na proparaligusi: τα χωράφια μας, η αρρώστια σου, έννοια σου, ali βοήθειά σας, το βασίλειό μας. Ponekad se upotrebljavaju oba oblika: τα δάκρυα σου i τα δάκρυά σου, με τον άγριο σου τρόπο i με τον άγριό σου τρόπο.

66. Naglasak enklitike:

1. p r e n o s i s e:

a) na poslednji slog prethodne reči, ukoliko je ona naglašena na proparaligusi:

ο πρόεδρος μας (σας, τους).

b) na prethodnu reč koja je i sama enklitika, ukoliko je ispred nje reč naglašena na paralogusi:

φέρε μού το, δώσε μάς το.

2. g u b i s e, ukoliko je prethodna reč naglašena na ligusi ili paralogusi:

το φως μας, η χαρά μου, να τους, τα δώρα του, οι φίλοι σας.

ČETVRTO POGLAVLJE

OSTALI PRAVOPISNI ZNAKOVI –
INTERPUNKCIJA – SKRAĆENICE

Ostali pravopisni znakovi

67. Osim akcenta, kada pišemo, služimo se još nekim pravopisnim znakovima. To su **apostrof** i **koronida**, **hipodijastola**, **dijareza**, **crtica** i **znakovi interpunkcije**.

A. – **Apostrof** (') se beleži pri eliziji (111), pri aferezi (119) i pri sinkopi (132) na mestu samoglasnika koji se izgubio.

B. – **Koronida** (ˆ) se ponekad beleži pri krazi, kod samoglasnika koji je nastao od sinalefe (125).

C. – **Hipodijastola** (,) se beleži kod odnosne zamenice **ό,τι**, da bi se razlikovala od specifičnog veznika **ότι**: είδα τότε ότι ό,τι κάμομε θα το κάμομε μονάχοι και δεν έχομε ελπίδα καμία από τους ξένους – video sam tada da šta god napravimo, napravićemo sami i da ne (treba da) položemo nikakvu nadu u strance. (Kolokotronis)

Hipodijastola se još beleži: a) kod vremenskog veznika **ό,τι**: Καλώς τον Πέτρο! ό,τι μιλούσαμε για σένα (Zdravo, Petre! Upravo smo razgovarali o tebi), i b) kod decimalnih brojeva, da bi se razdvojili celi brojevi od decimala: 15,3656.

68. D. – Dijareza su dve tačke (") koje se stavljaju iznad *ι* ili *υ* nekog samoglasničkog skupa (*αι, ει, οι, υι, ου*) ili kombinacija *αυ, ευ*, da bi se ukazalo na to kako ta dva samoglasnika treba da se izgovore posebno: χαϊδέω, θεϊκός, βοϊδάκι, μυϊκός, ξεύφαίνω, πραύντικός.

69. PRAVOPIS. – Dijarezu isto tako stavljamo iznad *ι* i *υ* kad su ispred njih *α, ε, ο, υ* sa kojima ne čine samoglasnički skup, a prethodni samoglasnik nije naglašen: χαϊδέω, εμποροῦπάλληλος.

70. E. – Crtica (-) se koristi da bi spojila reči ili slogove. Crticu stavljamo:

1. – Na kraju reda, kada ne može da stane cela reč, pa smo prisiljeni da je prekinemo i rastavimo: μαλ-λιά.

2. – Ispred prepozitiva Αγια-, Αϊ-, γερο-, γρια-, θεια-, κυρα-, μάστρο-, μπαρμπα-, χατζη-, koji definišu vlastito ime, lično ili porodično: της Αγια-Σοφιάς, του Αϊ-Λια, της κυρα-Ρήνης, ο παπα-Δημήτρης itd.³

³ Nije potrebno stavljati crticu u prepozitivnim imenima kao što su κυρ, καπετάν, πάτερ. Pošto se ona nikad ne deklinišu, javljaju se sasvim opravdano kao nepromenljiva. Ona u ovom

Prepozitivne reči spojene sa imenicom koja im sledi ne primaju akcent. – Ukoliko su postale stalne složenice, Μαστρογιώργης, Μπαρμπαγιάννης, γεροβασιλιάς (stari kralj) mogu da se pišu kao jedna reč.

3. – Pri nabranju stanica u redu vožnje: Η γραμμή Θεσσαλονίκης-Γεβγελής (Linija Tesalonika-Devđelija). Θα κάνουμε το ταξίδι Πειραιά-Ύδρα (Putovaćemo od Pireja do Hidre).

4. – Ponekad umesto veznika και (&) u naslovima kompanija, prodavnica, firmi: Αγραφιώτης-Πουρναράς και Σία.

5. – U nekim stranim složenicama koje i u grčkom jeziku zadržavaju dvostruki naglasak: (γ)ουότερ-πόλο⁴.

71. Besmisleno je da se sa crticom pišu reči koje složene postoje samo u govornom jeziku, kao što je, na primer, γαλλοελληνικός.

Ne treba brkati crticu sa crtom (–) (92).

Izgovor i interpunkcija

72. Kada govorimo, često pravimo pauze između reči ili grupa reči, nekad duže, nekad kraće, u zavisnosti od značenja ili da bismo došli do daha. Drugi put, opet, podižemo i spuštamo glas – nekada i gestikuliramo – da bismo priupitali, da bismo pokazali čuđenje, veselje ili da bismo izrazili bilo kakvo osećanje. Kad kažemo samo jedno *da*, možemo da izrazimo – zahvaljujući načinu na koji ćemo ga izgovoriti i boji glasa – ravnodušnost, snažno ubeđenje, nesigurnost, pitanje, radost, tugu.

Naravno, nemoguće je da pisanim rečima izrazimo svekoliku raznovrsnost koju pokazuje boja našeg glasa. Međutim, služimo se nekim sitnim znakovima koji nam ukazuju na to gde i koliko dugo treba da zastanemo svaki put kada to zahteva značenje i koju boju da damo svom glasu. Te sitne znakove nazivamo **znakovima interpunkcije**.

73. **Istorijska napomena.** – Znakovi interpunkcije, sa odvojenim rečima, kako ih danas pišemo ili čitamo u knjigama, nisu uvek izgledali kao sada. U početku su stari Grci dugo vremena pisali sve u nizu, bez znakova interpunkcije i bez praznina između reči, tako da je čitanje bilo znatno teže. Bilo je potrebno dugo vremena da se reči rastave i da se smisle različiti znakovi interpunkcije.

slučaju dobijaju i akcent, izuzev κυρ: ο καπετάν Μαθιός, του κυρ Θανάση, τον πάτερ Σωφρόνιου.

⁴ Isto tako pišu se sa crticom i strana vlastita imena Σουλειμάν-πασάς, Αλή-αγάς itd. Αλήπασας je prevladalo kao jedna reč.

Navika da se oni koriste mnogo kasnije postala je opšta i tek su zahvaljujući razvoju štamparstva oni postali zajedničko vlasništvo svih civilizovanih naroda.

Interpunkcija

74. Najčešći znakovi interpunkcije su **tačka (.)**, **gornja tačka (·)**, **zarez (,)**, **znak pitanja (;)** i **znak čuđenja ili uzvika (!)**.

Ima još nekoliko znakova koje koristimo nešto ređe. To su **dve tačke (:)**, **zagrada (())**, **tri tačke (...)**, **crta (-)**, **dvostruka crta (--)** i **znaci navoda (« »)**.

Tačka

75. **Tačku (.)** stavljamo kada glas pada ili se prekida. Beležimo je na kraju jedne celine, a pokazuje da ono što smo kazali ima značenje koje je zaokruženo, celokupno: Ο ήλιος βασίλεψε. Έσπασε το πιάτο. (Sunce je zašlo. Razbila je tanjir.)

Kada je ova pauza još duža i želimo da izrazimo neku novu misao, ne samo da beležimo tačku, već počinjemo i novi odlomak, pišući prvu reč nešto uvučenije od ostalih redova.

Tačka se koristi i da bi pokazala kako se radi o skraćenici: κ. = κύριος (gospodin), Π.Δ. = Παλαιά Διαθήκη (Stari zavjet), 480 π.Χ. = προ Χριστού (pre Hrista). Izuzetak su neke skraćenice iza kojih ne stoji tačka: Α = Ανατολικά (istočno, prema istoku) (99).

Tačke se često stavljaju i kod velikih brojeva, posle svake tri cifre brojeći zdesna: 13.831.010. Međutim, ovo pravilo ne važi kod datuma: 1821.

Tačka na kraju ne stavlja se ako se radi o naslovima knjiga, o potpisima, adresama, nazivima firmi i zaglavljima.

76. **PRAVOPIS.** – Velikim slovom piše se početno slovo neke reči ukoliko je ona na početku iskaza ili na početku rečenice posle tačke.

Gornja tačka

77. **Gornju tačku (·)** stavljamo da bismo označili pauzu koja je nešto kraća od tačke a nešto duža od zareza. Gornja tačka:

a) Unutar jednog iskaza razdvaja delove rečenice. Ti delovi međusobno se odvajaju zarezima:

Τ' αηδόνοι δεν απέθανε, | τ' αηδόνοι πάντα ζει

άλλαξε τα φτερά του, | δεν άλλαξε φωνή.

(Slavuj nije uginuo, slavuj večno živi;

promenio je perje, nije promenio glas.) (Sp. Trikupis)

b) Unutar jedne rečenice razdvaja dva dela međusobno vezana, ali sa nekim razlikama, posebno kada drugi deo razjašnjava prvi ili mu protivreči:

Αυτός δεν ήτανε άνθρωπος· ήταν θεριό, δράκος, του βουνού στοιχειό.

(On nije bio čovek, bio je zver, aždaja, planinsko počelo.) (Vlahojanis)

Του πατέρα σου, όταν έλθεις,

δε θα βρεις παρά τον τάφο·

είμαι ομπρός του και σου γράφω

μέρα πρώτη του Μαγιού.

(Svoga oca, kad dođeš,

Zateći ćeš samo grob;

pred njim sam i pišem ti

prvog dana maja.) (Solomos)

Zarez

78. Zarez (,) je najčešći interpunkcijski znak. Stavljamo ga unutar rečenice da ukažemo na kraću pauzu u govoru. Zarezom razdvajamo:

a) Reči iste prirode ili one koje imaju istu funkciju unutar rečenice, imenice, zamenice, prideve, priloge; subjekte, objekte, komplemente: Μας πρόσφερε ψωμί, σύκα, πορτοκάλια, κρασί. (Ponudila nam je hleb, smokve, pomorandže, vino.)

Zarez se ne stavlja ukoliko su ovi delovi povezani sastavnim ili rastavnim veznikom: Η Ευδοκία, η Έλλη και εσύ. (Evdokija, Eli i ti.) Ἡ κάθισε ήσυχος ή φεύγα. (Ili sedi mirno ili idi.)

b) Rečenice iste prirode:

Ακούω κούφια τα τουφέκια, | ακούω σμίξιμο σπαθιών,

ακούω ξύλα, | ακούω πελέκια, | ακούω τρίζιμο δοντιών.

(Čujem prigušene puške, čujem zveket mačeva,

čujem cepanice, čujem sekire, čujem škrgut zuba.) (Solomos)

Όσο περισσότερο περνά ο καιρός, τόσο μεγαλύτερη γίνεται η νοσταλγία μου. (Što više prolazi vreme, tim veća postaje moja čežnja.)

c) Reči ili rečenice koje možemo da izostavimo ne gubeći ništa od značenja: Ο Όλυμπος, το ψηλότερο βουνό της Ελλάδας, ήταν η κατοικία των θεών. (Olimp, najviša planina Grčke, bio je prebivalište bogova.) Μας μίλησε για την πατρίδα του, που μας ήταν άγνωστη. (Govorio nam je o svojoj otadžbini, koja nam je bila nepoznata.)

U prvom od gornjih primera između zareza imamo *apoziciju*. U drugom, posle zareza, imamo odnosnu rečenicu koja je *dodata*, koja nije neophodna

dopuna glavne rečenice. Međutim, bez zareza se piše odnosna rečenica koja sadrži neophodan komplement glavne rečenice, kao npr. kad kažemo: Το αρνάκι που γεννήθηκε χτες ήταν κατάμαυρο. (Jagnje koje se juče ojanjilo bilo je sasvim crno.)

d) v o k a t i v:

Άνοιξε, μάνα μας γλυκιά, την άφθαρτη αγκαλιά σου.

(Raširi ruke, draga mati naša, za svoj neuništivi zagrljaj.)

(Valaoritis)

e) O d g l a v n i h r e č e n i c a s p o r e d n e, kauzalne, finalne (osim kad počinju sa να), konsekutivne, hipotetske, opozicijske, vremenske ili one koje počinju sa χωρίς να, posebno ukoliko prethode glavnoj rečenici ili ako su duge.

Γιατί – jer, zato što; για να – da, da bi; να – da.

Δεν πρέπει να ξεκινήσουμε, γιατί ο καιρός άρχισε να χαλά. – Μου έστειλε μήνυμα, για να μου πει πως αρρώστησε και πως δε θα μπορούσε να έρθει. – Ήρθα (για) να σε ιδώ. – Ήταν η νύχτα τόσο ωραία, του κανενός δεν έκανε καρδιά να πάει να κοιμηθεί.

Αν – ako, ukoliko; Όταν – kad; Σαν – pošto, kad (već).

Αν θέλεις, έλα. – Αν νομίζεις πως αυτό θα ωφελήσει, γράψε μου αμέσως. – Όταν χάθηκε ο πατέρας, φρόντισε για όλα εκείνος. – Σαν τον φοβάσαι τον γκρεμό, έλ' απ' το μονοπάτι. – Χωρίς να το καταλάβω, μου πήραν το πορτοφόλι μου (Uzeli su mi novčanik, a da nisam ni primetio – dosl.: bez da sam razumeo).

Zarezom se ne odvajaju kompletivne, indirektno upitne i dubitativne rečenice: Έγραψε πως θα μας έρθει γρήγορα. Δε μου είπες αν γύρισε ο πατέρας σου. Φοβούμαι μήπως βρεις δυσκολίες.

Međutim, ponekad moramo staviti zarez ispred και, da se izbegne nejasnoća u čitanju: Ο πατέρας γύρισε σπíti όταν έκλεισε το γραφείο, και η μητέρα έστρωσε το τραπέζι.

Znak pitanja

79. Znak pitanja (¿) stavlja se na kraj upitne rečenice:

Τι γίνεσαι; Γιατί δεν με περιμένεις; Πού πήγες;

Znak pitanja se ne stavlja u indirektnim pitanjima:

Με ρώτησε γιατί δεν τον περιμένα. – Δεν έμαθα πού πήγε.

Međutim, u rečenicama kao što je Ξέρεις που πήγε; moramo staviti znak pitanja zbog direktnog pitanja (ξέρεις;) od kog zavisi indirektno.

Ako se radi o nizu pitanja na koja očekujemo isti odgovor, znak pitanja se stavlja samo posle poslednjeg:

Θέλεις να σέρνεσαι πάντα ορφανή,
μονάχη σου, έρημη τη νύχτα να 'σαι
να 'χεις κρεβάτι σου λιθάρια, γη;
(Zar želiš da večno lutaš sirota,
sama, napuštena noću da budeš,
da krevet bude ti kamenje, zemlja?) (Valaoritis)

No ukoliko pitanja stoje svako za sebe, znak pitanja se stavlja posle svakoga: Μάνα, τι έχεις και βογκάς; Τι κακό σου 'καμε ο γιος σου; Σε παράκουσε, λόγο σου αντιγύρισε ποτέ; (Mati, šta ti je pa jadikuješ? Kakvo ti je zlo učinio sin tvoj? Zar te nije slušao, je li ti ikad uzvratio reč? (Vlahojanis)

80. Znak pitanja u zagradi ukazuje na ironiju, sumnju u verodostojnost onog što smo čuli ili uopšte nečega o čemu je reč: Καμάρωνε πως ήταν ο καλύτερος (;) ποδοσφαιριστής. (Hvalisao se da je najbolji (?) fudbaler.)

Znak uzvika

81. Znak čuđenja ili divljenja ili znak uzvika (!) stavlja se posle uzvika i posle svake uzvične rečenice koja izražava divljenje, veselje, nadu, strah, užas, strast, ironiju, neko iznenadno osećanje, zapovest:

Αχ! Ζήτω! Μακάρι! Χριστός Ανέστη! Οχ! Ντροπή! (Ah! Živeo!
Dabogda! Hristos vaskrse! Oh! Sramota!)

Τ' άλογο! τ' άλογο! Ομέρ Βριόννη!
Το Σούλι εχούμησε και μας πλακώνει.
Τ' άλογο! τ' άλογο! Ακούς, σουρίζουν
ζεστά τα βόλια τους, μας φοβερίζουν.
(Konja! konja! Omer Vrioni!
Suli se obrušilo, juriša na nas.

Konja! konja! Čuješ li, fijuču
njihove vrele kugle, plaše nas.) (Valaoritis)

82. Treba staviti znak uzvika i kod rečenica koje su upitne po obliku, ali su ustvari uzvične: Πού καταντήσαμε! (Na šta smo spali!) Και πιστεύεις κι εσύ τέτοια πράματα. (Pa zar možeš da veruješ u nešto tako!)

Kada uzvična rečenica počinje uzvikom, obično se iza njega izostavlja znak uzvika: Αχ, και να το είχα εγώ! (Ah, da sam ja to imao!)

83. Znak uzvika i znak pitanja stavljaju se unutar znakova navoda kada pripadaju rečima koje su njima obuhvaćene, a izvan znakova navoda kada pripadaju tekstu koji je uveden tuđim rečima (98,2):

«Πού πάμε;» ρώτησε. («Kuda idemo?» zapitao je.) Ali: Και ποιος δε θυμάται του Λεωνίδα το «μολών λαβέ»! (A ko ne pamti Leonidino «μολών λαβέ»!)

84. Pogrešno je staviti znak uzvika posle slova alfabeta koja označavaju brojeve, kao na primer: Γ! λβ! Dovoljan je samo znak za akcent, nezavisno od toga koji nam znak za interpunkciju može biti potreban kao sledeći – moguće je da se radi i o tački: Ο Γρηγόριος Ε', οικουμενικός πατριάρχης. – Ο Γεώργιος Α' (ne Γεώργιος Α! ili Γεώργιος Α'.) ήρθε στην Ελλάδα στα 1863. (Đorđe I došao je u Grčku 1863. godine.)

85. PRAVOPIS. – Posle znaka pitanja ili znaka uzvika reč koja sledi piše se velikim početnim slovom. Malim početnim slovom piše se reč koja sledi ukoliko je nastavak neposredno povezan sa prethodnim tekstom u jednu rečenicu: «Πού είσαι;» ρώτησε άξαφνα. («Gde si?» iznenada je zapitala.)

Dve tačke

86. Dvostruku tačku ili dve tačke (:) pišemo da bismo ukazali na usku vezu delova iskaza koje one razdvajaju. Stavljamo ih:

1. Ispred reči koje se doslovno navode i koje su obuhvaćene znakovima navoda: Ο Χριστός είπε: «Αγαπάτε τους εχθρούς υμών».

2. Ispred nekog nabrajanja, tumačenja, rezultata: Τα μεγαλύτερα ελληνικά νησιά είναι: η Κύπρος, η Κρήτη και η Εύβοια. – Και το αποτέλεσμα: έχασε όλα του τα λεφτά.

3. Posle rečenice koja navodi neku izreku ili poslovicu: Η παροιμία λέει: Άκουε πολλά και λέγε λίγα.

87. PRAVOPIS. – Ako navodimo nečije reči, reč iza dve tačke piše se velikim početnim slovom.

Zagrada

88. Zagradama (()) obuhvatamo reč ili rečenicu koja objašnjava ili dopunjava rečeno, ali koja bi mogla i da se izostavi: Η βάρκα (ακόμα τρέμω που το θυμούμαι) χτύπησε ξαφνικά στην ξέρα.

Unutar zagrada često se beleže navodi: Το γράμμα αποκτείνει, το δε πνεύμα ζωοποιεί, είπε ο Παύλος (Προς Κορινθίους, Β' 3.6.) – Jer slovo ubija, a duh oživljuje, rekao je Pavle (*Druga poslanica Korinćanima*, 3.6.).

89. PRAVOPIS. – Ukoliko je tekst u zagradi počeo velikim slovom, tačku stavljamo pre nego što zatvorimo zagradu.

Tri tačke

90. Tri tačke (...) pokazuju da smo nešto prećutali, tj. da je rečenica ostala nedovršena zbog uzbuđenja, zbog stida ili kada iz bilo kog razloga ne želimo da dovršimo iskaz: Πόσα χρόνια... Αναμνήσεις! – «Για φαντάσου!...» έκαμε ο Στάθης.

91. Tri tačke, posebno ako ispred njih stoji znak uzvika ili znak pitanja, ukazuju ponekad na to da smo prekinuli iskaz:

Πώς μας θωρείς ακίνητος;... Πού τρέχει ο λογισμός σου,
τα φτερωτά σου τα όνειρα;... Γιατί στο μέτωπό σου
να μη φυτρώνουν, γέροντα, τόσες χρυσές αχτίδες,
όσες μας δίδ' η όψη σου παρηγοριές κι ελπίδες;
(Κακο nas nepomičan posmatraš?... Kud ti se misli kreću,
tvoji snovi lepršavi?... Zašto na tvome čelu
da ne procvetaju, starče, onolike zlatne zrake
kolike nam je utehe i nade nudio tvoj lik?) (Valaoritis)

Crta

92. Crtu (–) stavljamo u dijalogu da bismo označili promenu lica koje govori: «Έλα!» – «Δεν μπορώ τώρα, αργότερα.»

93. Osim toga, crtu stavljamo:

1. Da bi se istakla razlika između prethodnog i onog što sledi: Θέλουν – μα δε βολεί να λησμονήσουν. (Hteli bi – ali nije lako da zaborave.) (Mavilis)

2. Da bi se ukazalo na naglu promenu ili nastavak u rečenici: Είδα τ' άσπρο αρνάκι που γεννήθηκε μόλις προχτές – κάποιος θα θυμήθηκε πως έκαμα μια καλή πράξη έναν καιρό. (Videh belo jagnje što se tek koliko prekjuche ojanjilo – valjda se neko setio da sam i ja jednom učinio jedno dobro delo.) (Papandoniju)

3. Posle tačke, da bi se napravila duža pauza. Tada obično počinje i novi red.

94. Dvostruka crta (– –). – Ponekad koristimo dvostruke crte kako bismo između njih izdvojili jednu rečenicu ili njen deo. (Ovo je posebno slučaj kada taj deo smatramo gotovo toliko sporednim da bismo mogli da ga zatvorimo u zagradu.)

Ο πατέρας μου – μύρο το κύμα που τον ετύλιξε – δεν είχε σκοπό να με κάμει ναυτικό. (Moj otac – neka je mirisan talas što ga povi – nije imao nameru da od mene napravi mornara.) (Karkavicas) Τα βιβλία μου – επήγαινα στο

σχολαρχείο, θυμούμαι – τα έκλεισα για πάντα. (Moje knjige – tada sam, sećam se, išao u nižu gimnaziju – zauvek sam sklopio.) (Karkavicas)

Κι ο γιατρός με τα μάτια σκυμμένα
πολλήν ώρα δεν άνοιξε στόμα.
Τέλος πάντων – αχ! λόγια χαμένα –
«μη φοβάσαι, της είπεν, ακόμα».
(A lekar, oborenih očiju,
dugo nije otvarao usta.
Naposletku – ah! zaludne reči –
«ne boj se», reče joj, «još ne.») (Zalokostas)

Znaci navoda

95. Znake navoda (« ») koristimo:

1. Na početku i na kraju reči trećeg lica koje se doslovno navode: «Πες μας, παππού, πάλι το παραμύθι της Γοργόνας». («Ispričaj nam, deda, ponovo bajku o Sireni.») (Karkavicas)

Tada se ispred znakova navoda stavljaju dve tačke.

Tuđe reči date unutar znakova navoda moraju da se citiraju *tačno* onako kako su izrečene.

2. U dijalogu, da bi unutar sebe zatvorili reči lica koja govore (posebno kada se ubacuje i crta da bi razdvojila reči svakog lica ponaosob).

3. Da bi se izričito razdvojile rečenice ili reči koje ne pripadaju uobičajenom jeziku:

Η Αφρόδω έγνεθε για να μη χάνει καιρό. Κάπου κάπου έλεγε καμιά λέξη που τα παιδιά δεν την καταλάβαιναν αμέσως, μόνο από το νόημα. Έλεγε τα πρόβατα «πράτα», το ρούχο «σκτι», το πάλι το έλεγε «μάτα» και τα γίδια «τα ίδια». Μα τα παιδιά δε θυμούνται καμιά κοπέλα να τους μίλησε ποτέ με τόση ομορφιά. (Papandoniju)

4. U naslovima knjiga, pozorišnih dela, novina, kod imena brodova, u natpisima, adresama i nazivima firmi itd.: Διάβασα τα «Ψηλά βουνά». (Pročitao sam «Visoke planine».)

96. Obično se (u slučaju 1.) pred znake navoda stavljaju dve tačke (:).

Kada su u tekstu unutar znakova navoda potrebni još jedni znaci navoda, u drugom slučaju služimo se *dvostrukim zarezima* (" ").

«Πέστε: "Χριστός ανέστη" εχθροί και φίλοι». («Recite "Hristos vaskrse" neprijatelji i prijatelji.») (Solomos)

κτλ. – και τα λοιπά (*itd.*) koje dodajemo kada izostavljamo završetak tuđih reči obuhvaćenih znakovima navoda, stavlja se izvan njih; tri tačke se pišu unutar znakova navoda.

97. Posle znakova navoda stavlja se, ukoliko je potrebno, tačka ili gornja tačka. Zarez se stavlja, osim kada zatvaranjem znakova navoda završavamo rečenicu koja zahteva zarez:

«Τότε», είπε, «μητέρα, φεύγω». («Onda», reče, «majko, odlazim.»)

Unutar znakova navoda, osim tuđih reči, mogu se unutar zareza umetnuti kratke rečenice od jedne ili nekoliko reči: «Έλα, φώναξε, αν θέλεις». («Hodi, viknula je, ako želiš.») U ovom slučaju nema potrebe da se ispred umetnute rečenice zatvaraju znakovi navoda i da se posle nje ponovo otvaraju.

98. **PRAVOPIS.** – 1) – Kada se tekst unutar znakova navoda nastavlja i u novom odlomku, na njegov početak stavlja se navodne znake za kraj (»), a prethodni odlomak završava se bez znakova navoda. Isti je slučaj sa početkom stiha ili strofe u pesmama.

2) – Tačka, gornja tačka i zarez pišu se izvan znakova navoda; znak pitanja i znak uzvika pišu se unutar znakova navoda (osim u slučaju kad ne pripadaju tekstu obuhvaćenom znakovima navoda, pa se pišu izvan njih).

Skraćenice

99. Neke reči koje se češće javljaju pišu se prekinute na određeni način zbog kratkoće. Ovako napisane reči nazivamo **skraćenicama**. Najčešće usvojene skraćenice su sledeće:

άγ.	άγιος	sv.
Αγ.Γρ.	Αγία Γραφή	Sveto Pismo
αρ.	αριθμός	br.
βλ.	βλέπε	videti
γραμμ.	γραμμάριο	gr.
Δδα	δεσποινίδα	G-đica
δηλ.	δηλαδή	tj., naime
δρχ.	δραχμές	drahme
εκ.	εκατοστό	cm
ί.μ.	ίδιος μήνας	ovog meseca
ί.χρ.	ίδιος χρόνος	o.g.
κ.	κύριος, κυρία	g-din, g-đa
κ.ά.	και άλλα	i dr.
κ.α.	και ακόλουθα	itd.

Κ.Δ.	Καινή (Νέα) Διαθήκη	Novi zavjet
Κελσ.	Κελσίου (βαθμοί θερμοκρασίας)	Celzijus
κ.κ.	κύριοι (όχι: κύριοι κύριοι) ή κυρίες	Gospoda ili Gospođe
Κος, Κα	Κύριος, Κυρία	G-din, G-đa
κτλ.	και τα λοιπά	itd.
κυβ.	κυβικός	kubni
λ/σμός	λογαριασμός	račun
λ.χ.	λόγου χάρη	npr.
μ.	μέτρα	metara
Μ. Ασία	Μικρασία	Mala Azija
Μ. (Μεγ.)	Μεγάλος	Veliki
μ.μ.	μετά το μεσημέρι	posle podne
μίλ.	μίλια	milja
μ.Χ.	μετά Χριστό	posle Hrista
Π.Δ.	Παλαιά Διαθήκη	Stari zavjet
π.μ.	πριν από το μεσημέρι	pre podne
π.μ.	τον μήνα τον πέρασε	prošlog meseca
π.χ.	παραδείγματος χάρη	npr.
π.Χ.	προ Χριστού	pre Hrista
σ., σελ.	σελίδα	str.
σημ.	σημείωση	beleška
Σία	συντροφία	Comp.
στρ.	στρέμματα	hektara
τετρ.	τετραγωνικός	kvadratni
τ.μ.	τετραγωνικά μέτρα	kvadratni metri
τ., τόμ.	τόμος	tom
τόν.	τόνοι	tone
ΥΓ.	υστερόγραφο	P.S.
χγρ.	χιλιόγραμμα	kg
χιλ.	χιλιάδες	hiljada
χλμ.	χιλιόμετρα	kilometara
ώρα.	ώρα	časova

Za neke gradove

Θεσ/νίκη, Θ/νίκη	Θεσσαλονίκη	Tesalonika
------------------	-------------	------------

Κων/πολη

Κωνσταντινούπολη

Carigrad

Za vetrove⁵

A	ανατολικός	istočni
B	βόρειος	severni
Δ	δυτικός	zapadni
N	νότιος	južni
BA	βορειοανατολικός	severoistočni
BΔ	βορειοδυτικός	severozapadni
NA	νοτιοανατολικός	jugoistočni
NΔ	νοτιοδυτικός	jugozapadni

Za mesece

Ιαν.	Ιανουάριος	Januar
Φεβρ.	Φεβρουάριος	Februar
Μάρτ.	Μάρτιος	Mart
Απρ.	Απρίλιος	April
Ιούν.	Ιούνιος	Juni
Ιούλ.	Ιούλιος	Juli
Αύγ.	Αύγουστος	Avgust
Σεπτ.	Σεπτέμβριος	Septembar
Οκτ.	Οκτώβριος	Oktobar
Νοέμβρ.	Νοέμβριος	Novembar
Δεκ.	Δεκέμβριος	Decembar

⁵ Iste skraćenice koriste se da bi se odredile strane sveta: Οι Κυκλάδες βρίσκονται στα NA της Αττικής. (Kikladi se nalaze jugoistočno od Atike). Kada se radi o utvrđivanju mesta, iza skraćenica A, B, itd., dodajemo tačku: η Β. Αμερική (S. Amerika). U ovom slučaju uobičajene su i skraćenice Ανατ., Βόρ., Δυτ., Νότ.

PETO POGLAVLJE
GLASOVNE PROMENE

100. Reči se ne izgovaraju uvek u obliku u kom ih obično upotrebljavamo. Njihovi glasovi trpe različite *promene*. Ovde navodimo najznačajnije.

SAMOGLASNICI

Susedni samoglasnici

101. Hijat. – Često se u govoru javljaju, jedan pored drugog, dva samoglasnika koji pripadaju susednim slogovima. Ovu pojavu nazivamo **hijatom**.

Hijat se javlja:

a) Unutar jedne reči, kad se naziva *unutrašnjim*: ακούουv, Γαβριηλίδης.

b) Između dve reči, kada se prva završava na samoglasnik, a druga počinje samoglasnikom. Hijat koji nastaje pri zajedničkom izgovoru reči naziva se *spoljnjim*: το είπα, έχει ακόμη.

Spoljni hijatus češći je od unutrašnjeg. Većina grčkih reči završava samoglasnikom i često se dešava da za njima slede reči koje počinju samoglasnikom: άμα εγώ άκουσα όλα αυτά.

102. Relativna jačina samoglasnika. – Susedni samoglasnici unutar jedne reči ili između dve reči trpe različite promene. U ovim promenama veliku ulogu igra međusobni odnos samoglasnika, to jest njihova jačina.

Najsnažniji samoglasnik je α. Za njim slede: o (ω) – ou – ε (αι) – ι (η, υ, ει, οι, υι).

Ove promene nazivaju se, u zavisnosti od vrste: **sinekfonezom**, **sinicezom**, **sinalefom**.

A. – Sinekfoneza

103. Sinekfonezom nazivamo dva susedna samoglasnika izgovorena u jednom slogu, kao diftong.

Tako kažemo ne samo κά-η-κα, κα-κο-α-ναθρεμμένος nego i κάη-κα, κα-κοα-ναθρεμμένος, gde se αη, οα izgovaraju kao jedan slog.

Slično tome, često zajedno izgovaramo susedne samoglasnike u rečima kao što su ελεεινός, ράισα, πλάι, πηδάει, ολόισος, προῦπολογισμός.

Sinekfoneza je veoma česta kad reči izgovaramo u jednom dahu: έλα να ιδεις.

104. U poeziji, u jednoj reči ili pri zajedničkom izgovoru više reči, sinekfoneza je česta i omiljena i naziva se *metričkom sinicezom*.

U nekim slučajevima zajedno sa sinekfonezom pri zajedničkom izgovoru reči javlja se i enkliza, čak i kod trosložnih reči: εγώ ειμαι, αυτό ητανε, σαν να ησουνα (65).

Σε γνωρίζω από την όψη που με βία μετράει τη γη.

(Σε-γνω-ρί-ζωα-πό-την-ό-ψη-που-με-βία-με-τράει-τη-γη. – Poznajem te po licu što gnevno odmerava zemlju.) (Solomos)

B. – Siniceza

105. U mnogim rečima, kada ι (η, υ, ει, οι) ili ε (αι) sledi drugi samoglasnik, oba samoglasnika izgovaraju se zajedno, tako da čine samo jedan slog.

Možemo da izgovorimo ά-δει-α kao reč od tri sloga: πήρε άδεια (dobila je dozvolu). Ali kažemo i ά-δεια, kao da je reč dvosložna: η σπηλιά βρέθηκε άδεια (ispostavilo se da je pećina prazna).

Obično kažemo αδιάβροχο, βασίλειο, βοήθεια, ali možemo da kažemo i α-διά-βροχο, βασί-λειο, βο-ή-θεια.

Kažemo da je kod ovih reči došlo do **siniceze**; kombinacije samoglasnika koje u tom slučaju pišemo su pseudodiftonzi (27).

Isto se dogodilo i sa ε (αι), koje je zajedno sa samoglasnikom koji sledi pretrpelo sinicezu, pa se piše sa ι:

Παλαιά Διαθήκη (Stari zavjet), ali παλιά γειτονιά (stari komšiluk).

Samoglasnik koji je pretrpeo sinicezu mogao je da bude i naglašen: εννέα – εννιά

106. Neke reči imaju različito značenje u zavisnosti od toga da li se izgovaraju sa sinicezom ili bez nje: έννοια (έγνοια, briga) – έννοια, značenje, smisao, npr. neke rečenice. Tako je u sledećim slučajevima: τα παιδιά (deca) – η παιδιά (igra, zabava), ποιο (npr. ποιο σπίτι, koja kuća) – ποió (osobina nekog čoveka).

107. Osim ίσιος kaže se i ίσος, kada se upoređuju dve količine ili veličine: δυο ποσά ίσα, είμαστε ίσοι.

Osım toga, kaže se ίσια ίσια i ίσα ίσα, ali uvek samo ίσια κι ίσια; ισιώνω i ισώνω, ισώνομαι, εξισώνω, ισοδύναμος itd.

C. – Sinalefa

108. Sinalefom se naziva spoj dva susedna samoglasnika koji tvore jedan. Vrste sinalefe su **sinereza**, **elizija**, **afereza** i **kraza**.

a) Sinereza

109. Kod nekih reči dva susedna samoglasnika spajaju se u jedan: δεκαέξι – δεκάξι. Ova pojava naziva se **sinerezom**.

110. Kada su ta dva samoglasnika **ista**, izgovaraju se kao jedan: ακούουν – ακούν, λέ(γ)ετε – λέτε. Kada su susedni samoglasnici različiti, ostaje jači od njih (102): δεν καλοακούω – δεν καλακούω.

Tako imamo: Νικόλαος – Νικόλας, Ιωάννης – Γιάννης, δεκαέξι – δεκάξι, παραήπιες – παράπιες, Θεόδωρος – Θόδωρος, τρώ(γ)ετε – τρώτε, ογδοήντα – ογδόντα, χρεώστης – χρ(ε)ωστώ.

b) Elizija

111. Kada se neka reč završava samoglasnikom, a sledeća počinje samoglasnikom, često se gubi završni samoglasnik prve reči: τα αυτιά – τ' αυτιά. Ova pojava naziva se **elizijom**.

112. PRAVOPIS. – Na mesto samoglasnika koji je pretrpeo eliziju stavlja se apostrof: τ' άστρα.

113. Pred istim samoglasnicima eliziju obično trpe:

1. Članovi το, του, τα: τ' ωραίο παιδί, τ' ουρανού, τ' άλλα.
2. Rečce θα, να: θ' ακούσετε, ν' αρχίσετε.
3. Proklitičke zamenice με, σε, το, τα: μ' έδειξε, τ' ονειρεύτηκες.
4. Predlozi από, σε, για, με: απ' όλους περισσότερο, σ' εμένα, γι' αλλού.

114. Do elizije može doći i kod veznika αλλά, kod predloga κατά, παρά, kod priloga μέσα, ύστερα kada iza njih dolazi samoglasnik α, i u frazi πέντ' έξι: αλλ' αυτός, κατ' αυτά, ύστερ' απ' αυτό, μέσ' από εκεί.

Reči μια, καμιά, ένα, κανένα, τι, γιατί, ούτε, μήτε, είναι ne trpe eliziju pred istim samoglasnicima: μια άλλη φορά, τι είπες;

Završno α u reči αλλά ne trpi eliziju ispred drugih samoglasnika, osim ispred α: αλλά εγώ, αλλά υστερότερα.

115. Predlozi σε, από, παρά **ponekad trpe eliziju ispred različitog, snažnijeg samoglasnika:** σ' αυτόν, απ' άκρη σ' άκρη, παρ' όσο, παρ' ότι, παρ' όλο που.

U dijalogu i u poeziji, kada sledi različit samoglasnik, elizija se javlja i kod članova, proklitičnih zamenica i kod predloga από, kao i u drugim slučajevima: τ' άλογο, τ' άκουσα (το άκουσα), μ' αυτά, σ' ονειρευήτηκα, είν' ανάγκη itd.

Nekada eliziju trpi i krajnji samoglasnik neke prepozitivne reči: η κυρ'-Αννιά, του μπαρμπ'-Αντώνη (osim ako pišemo η Κυραννιά, του Μπαρμπαντώνη).

116. Veznik και ispred samoglasnika može da se piše **κι:** κι άλλος, κι όμως, κι έπειτα, κι ύστερα. Međutim, u svakodnevnom jeziku kojim pišemo bolje je da se ovo ne radi prečesto.

117. Prilog μέσα gubi završno α i ispred suglasnika i tada se piše bez apostrofa, sa završnim ζ, μες: μες στη θάλασσα. Bolje da se ova elizija u prozi ne koristi često.

118. PRAVOPIS. – Obratite pažnju na razliku u pravopisu između reče ας (neka) i imperativa aorista aktiva glagola αφήνω (άφησε – pustiti, ostaviti), άσ': άσ' τη βάρκα στο κύμα όσο θέλει να τρέχει, | ας ορίζει το αέρι τιμόνι, πανί... – Prepusti čamac talasu, da juri koliko mu volja, | nek vetar usmerava kormilo, jedro... (Hadzopoulos).

c) Afereza

119. Kada se neka reč završava samoglasnikom, a sledeća počinje samoglasnikom, ponekad se gubi početni samoglasnik reči koja sledi. Ova pojava naziva se **aferezom:** πού 'ναι;

Na mesto samoglasnika koji je izostavljen piše se *apostrof*.

120. Aferezu trpe, posebno u pripovedanju, u poslovicama i pesničkom jeziku, različiti glagolski oblici u kojima je obično naglašen početni samoglasnik (ε), (ι), ukoliko je prethodna reč:

a) Neka od ličnih zamenica: εσύ 'σαι, αυτά 'ταν όλα, μου 'φερε, τα 'δειξε.

b) Upitno πού i odnosno που: πού 'ναι; τα λουλούδια που 'κοψαν.

c) Reče θα, να: θα 'χει, θα 'μαστε, να 'ρθει.

d) Neke druge reči: κάλλιά 'χω.

Aferezu ređe trpe i neki drugi delovi iskaza: θέλω 'να λόγο να σου πω (hoću da ti kažem jednu reč /reč-dve/)

U uobičajenom proznom književnom tekstu bolje da se služimo neokrnjenim oblicima: μου έφερε, θα είμαστε, το ένα itd.

121. Obratite pažnju na razliku između: να με, να σε, να μαςτε (να τοι, να τη itd.), gde imamo lične zamenice, i: να 'μαι, να 'σαι, να 'μαστε (να 'ναι itd.), gde se radi o glagolu είμαι (biti).

Στο ρόδινο μακάριο φως, να με, ανεβαίνω της αυγής
με σηκωμένα χέρια.

(U ružičasto blaženo svetlo, evo me, uzdižem se, u zoru
dignutih ruku.) (Sikeljanos)

122. Apostrof se ne piše kod nekih zameničkih i priloških oblika nastalih
prilikom afereze, koji su u dijaložima i u pesničkom jeziku uobičajeni paralelno
sa neokrnjenim oblicima: συ, μένα, σένα, μας, σας, κείνος, δω, κει:

φεύγα συ, δώσ' το μένα, καλέ σεις, όταν ήρθε κείνος, έλα δω, πάρα κει.

123. PRAVOPIS. – Apostrof se piše:

1. Kod elizije (111): ύστερ' απ' αυτά.

2. Kod afereze (119): πού 'ναι τος; μου 'πε.

3. Kod apokope (133): φέρ' το απ' το σπίτι, πού είν' τος;

d) Kraza

124. Ponekad se pri sinalefi javlja novi samoglasnik, različit od onih na
kraju i na početku susednih reči. Ova pojava naziva se **krazom**: μου έδωσε –
μῶδωσε, που έχει – πῶχει.

Kraza se javlja u pesničkom jeziku, kada se pri sinalefi prilikom
zajedničkog izgovora ου-ε spajaju u o.

Όταν ερχόμouνα σιγά, δειλό, παραδαρμένο

και σῶγλειφα και σῶπλενα τα πόδια δουλωμένο... (Valaoritis)

125. Suvišno je da se kod glasa koji je nastao krazom piše **koronida**. Treba
je zabeležiti jedino u retkim slučajevima kada postoji opasnost da će čitalac
pogrešno razumeti tekst.

126. Napomena. – Kod sinereze dolazi do spajanja dva samoglasnika koji
se nalaze unutar neke reči (*sinalefa unutar reči*). Pri eliziji, pri aferezi i pri krazi
spajaju se susedni samoglasnici dve reči koje se izgovaraju zajedno (*sinalefa pri
zajedničkom izgovoru*).

127. Sinalefa je česta pri zajedničkom izgovoru reči, posebno u
svakodnevnom brzom govoru. Možemo da kažemo: τι είναι όλα αυτά τα
αστεία i τ' είναι όλα αυτά τ' αστεία i τ' είν' όλ' αυτά τ' αστεία. Kada pišemo,
beležimo samo malobrojne od ovih sinalefa, u skladu sa ovim što smo maločas
pomenuli.

Samoglasnici na početku reči

128. Na početku mnogih reči dolazi do izvesnih promena: a) gube početni
samoglasnik, b) dobijaju samoglasnik na početku, i c) početni samoglasnik
pretvara se u drugi.

129. Apobola. – Neke reči imaju dva oblika iste vrednosti. Naime, izgovaraju se sa početnim samoglasnikom i bez njega. Kod reči koje gube početni samoglasnik govorimo o **apoboli**. Takve reči su:

αγελάδα, αγκλίτσα, αμύγδαλο,
εβδομάδα, εγγίζω, εγγόνι, ελαφρώνω, εμπρός, εξάδερφος, εξομολογώ,
επάνω, επίστομα, ερωτώ, ευαγγέλιο, ευλογώ, ευχαριστώ, Ελένη, Ευφροσύνη.
Isto se dešava i sa glagolskim oblicima prošlih vremena kada je nenaglašen slogovski augment: (ε)χάσαμε, (ε)γελούσαμε,
ηγούμενος, ημέρα, υγεία-γεια, υπερήφανος, υφαίνω, Ειρήνη.

130. Protaksa – Kod nekih reči na početku se dodaje jedan samoglasnik, obično α. Ova pojava naziva se **protaksom**, a dodati samoglasnik naziva se **protaktičkim**:

βδέλλα – αβδέλλα, σκάθαρος – ασκάθαρος, Τσιγγάνος – Ατσιγγανος,
σκιά – ίσκιος.

131. Promena. – Neke reči menjaju početni samoglasnik u neki drugi. Ova pojava naziva se **promenom**.

έμορφος – όμορφος, έντερα – άντερα, έξαφνα – άξαφνα.
ψηλός je uobičajeno u doslovnom značenju: ψηλή κορφή (visok planinski vrh). υψηλός se koristi u apstraktnom ili metaforičnom značenju: υψηλά νοήματα, (dubokoumna značenja), Υψηλότητα (Visočanstvo, Visost); αψηλός se koristi jedino u poeziji.

Sinkopa i apokopa

132. Kod nekih reči se između dva suglasnika gubi jedan samoglasnik. Ova pojava naziva se **sinkopom**.

κορυφή – κορφή, σιτάρι – στάρι, φέρετε – φέρτε, κόψετε – κόψτε.
Tako je i kod περίπατος – περπατώ, κάθισε – κάτσε, ψάξετε – ψάξτε.

133. U drugom slučaju završni samoglasnik gubi se u jednoj reči ispred početnog suglasnika sledeće reči. Ova pojava naziva se **apokopom**. Na mesto samoglasnika koji je apokopiran beleži se apostrof. (Za μέσα – μες videti § 117.)

φέρε το – φέρ' το, κόψε το – κόψ' το, από τις φυλλωσιές – απ' τις φυλλωσιές, μέσα στη θάλασσα – μες στη θάλασσα.

SUGLASNICI

134. Apobola i stvaranje glasa γ između samoglasnika. – U nekim rečima glas γ gubi se između samoglasnika: πλά(γ)ι, πλα(γ)ινός, ρα(γ)ίζω, σα(γ)ίτα, παγίδα – παῖδι, φα(γ)ί, λέ(γ)ω, τρώ(γ)ω.

U nekim rečima stvara se eufoničko γ između dva samoglasnika, posebno kad se oni jednako izgovaraju: (αέρας) αγερικό – έκαιγε, έκλαιγε, καίγεται.

Završno v

135. Završno v čuva se kod određenog člana (τον, την), kod broja i neodređenog člana έναν, kod trećeg lica lične zamenice αυτήν, την, u nepromenljivim rečima δεν, μην, kada reč koja sledi počinje samoglasnikom ili trenutnim suglasnikom (κ, π, τ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ, ξ, ψ): τον αέρα, την ντροπή, στην ξενιτιά, τον Μπότσαρη, είδα έναν ξένο, την πρόφτασα, μην ακούτε, μην περάσεις, δεν μπορώ.

Završno v gubi se kada reč koja sledi počinje trajnim suglasnikom (γ, β, δ, χ, φ, θ, λ, μ, ν, ρ, σ, ζ) (24B): το φόβο, τη βρούση, τη μητέρα, τη νίκη, ένα γλυκό βραστό, τη σταμάτησα, τη ζωγραφίζει, μη δε βλέπεις;

136. Završno v imaju uvek: član των: των φίλων μου, treće lice lične zamenice αυτόν, τον: αυτόν τον θέλω, τον βλέπω⁶, veznici αν, όταν, πριν: αν θέλεις, όταν διαβάσεις, πριν φύγεις, prilozi σχεδόν, λοιπόν, προπάντων i σαν: σαν θάλασσα, σαν βαρύ είναι.

Završno v obično se gubi u genitivu množine χρονών, μηνών kada se radi o starosti: πόσω χρονώ(ν); δυο μηνώ(ν) παιδί, δεκαπέντε χρονώ(ν), εκατό χρονώ(ν) σπίτι.

Prohibitivno μη ne zadržava v ukoliko sledi neki znak interpunkcije: πρόσεχε μη!

U izuzetnim slučajevima završno v može da se sačuva u članu muškog roda τον u vlastitim imenicama koje nisu odomaćene, pa bi se moglo dogoditi da ih smatramo imenicama srednjeg roda. Akuzativ μια može da primi završno v ukoliko sledi reč koja počinje na α: μιαν άλλη φορά.

137. Završno v imaju u akuzativu jednine muškog roda mnoge zamenice i zamenički pridevi – τόσος, όσος, όποιος, κάποιος, όλος, άλλος – ukoliko nisu

⁶ Književni jezik u slučaju trećeg lica lične zamenice koristi i oblike τονε, τηνε: τονε βλέπω. Kod glagolskih oblika koji se završavaju na v češće se korisle oblici na -νε, -να: έχουνε, βλέπανε, καθόμουνα.

tesno povezani sa rečju koja sledi ili ukoliko ona počinje samoglasnikom ili trenutnim suglasnikom: *τι έγινες τόσον καιρό; ποιον βλέπεις εκεί; ποιον φίλο σου προτιμάς; όποιον άλλο(ν) είδαμε, δεν είδα κανένα(ν) άλλο.*

U zamenicama muškog roda *αυτός, εκείνος, τούτος* sa članom koji sledi završno v obično se gubi kada se u akuzativu člana završno v zadržava: *αυτό(ν) τον άνθρωπο, αυτό(ν) τον κύριο*, ali *εκείνον το δρόμο*. (Tako se razlikuje muški rod od srednjeg tamo gde je to potrebno.)

Završno v može da se očuva i na kraju prideva muškog roda ukoliko sledi imenica koja počinje samoglasnikom ili ukoliko je veza između njih tesnija i kada sledi trenutni suglasnik: *λίγον καιρό, είχε πολύν κόσμο, είδε το λαμπρόν ήλιο, είχε ένα σκληρόν αγώνα.*

Različit izgovor suglasnika u zajedničkom izgovoru

138. Kod reči čiji je izgovor usko vezan za sledeću reč javljaju se u izgovoru određene promene, ukoliko se prethodna reč završava na *ς* ili *ν*, a sledeća počinje određenim suglasnicima.

139. Završno *ς* izgovara se zvučno kao *ζ* pred početnim zvučnim suglasnikom (*β, γ, δ, μπ, ντ, γκ, λ, μ, ν, ρ*) sledeće reči:

τους δρόμους, της βρύσης, μας λέει, τις βλέπω, ας μπειτε.

(Isto se dešava i unutar reči. Videti § 30.)

140. Završno *ν*. – Kada neka reč počinje na *κ, π, τ* (*τσ, ξ, ψ*), a prethodna se završava na *ν*, ovi suglasnici izgovaraju se ozvučeni, kao *γκ, μπ, ντ* (*ντζ, γκσ, μπσ*): *τον κήρυκα, δώσε μου έναν καφέ, τον τσάκωσε, τον ξέρω, τον ψάρεψε.*

Ova promena se dešava kod člana (*τον, την, των*), kod trećeg lica lične zamenice (*τον, την*), kod nepromenljivih reči *δεν, μην, σαν*, a često i kod drugih reči (*όταν, λοιπόν* itd.).

Kada reč koja sledi počinje grlenim suglasnikom, *ν* iz prethodne reči izgovara se kao prvo *γ* u reči *άγγελος*: *τον κατάλαβα, τόσον καιρό, την ξέρω, των γκρεμών.*

Kada reč koja sledi počinje usnenim suglasnikom, *ν* iz prethodne reči izgovara se kao *μ*: *τον περιμένω, τον πατέρα, μην πειράζεσαι, τον ψαρά, των μπαρμπουνιών, όταν μπορέσεις.*

Grupe suglasnika

141. Grupama suglasnika nazivamo spoj dva ili više suglasnika: *βρ, χτ, στρ, ρχ.*

Često se služimo rečima koje, iako su iste ili srodne, izgledaju različite kad je reč o jednoj od njihovih suglasničkih grupa. Umesto da je ova grupa u obe reči ista, razlikuje se u jednom slovu, ili, umesto da postoji samo jedno slovo, javlja se grupa slova⁷.

Tako kažemo

A) φτερό, φτερούγα, φτερουγίζω
φταίω, φταίχτης, φταίξιμο
σκολειό, σκόλη, ξεσκολίζω

B) πράμα,πραμάτεια
συχαρίκια
νύφη, νυφιάτικος, συννυφάδα

A opet kažemo

περίπτερο, άπτερος, πτέρουγα (ναού)
πταίσμα, πταισματοδικείο
σχολείο, σχολή, σχολαστικός
πράγμα, πραγματικός, πραγματεία
συγχαρητήρια
νύμφη, νυμφίος

Pravopis kod grupa suslasnika

142. Grupe suglasnika su raznovrsne, javljaju se u mnogim rečima i ne pišu se na isti način. Navodimo primere:

χτ. – αδράχτι, αχτένιστος, αντίχτυπος, αποχτώ, καταχτώ, βουτηχτής, δάχτυλο, δαχτυλιά, δαχτυλίδι, δείχτης, δειχτικός, καληνυχτιζώ, καρδιοχτύπι, κράχτης, λαχτάρα, νυχτέρι, νυχτερίδα, ξενυχτιζώ, οχτώ, σταλαχτίτης, στάχτη, σταχτοπούτα, σφαχτό, τυχοδιώχτης, φυλαχτό, φούχτα, φράχτης, φυλαχτάρι, χταπόδι, χτένι, χτεσινός, χτιζώ, χτικιάζω, χτίστης, χτυπώ, Έπαχτος (ali Ναύτακτος), Ουτρέχτη, Σαχτούρης, όχτος, οχτιά (ali όθη – παρόχθιος), αιματόβρεχτος, ανύπαρχτος, απαράδεχτος, άφραχτος, απρόσεχτος, πεταχτός, πνιχτός, ρουφηχτός, τσουχτερός, φανταχτερός, αρπαχτικός, θελχτικός, ταχτικός, τρομαχτικός, συνταχτικός, υποταχτική, σπαραχτικός, συνεχτικός – αρπάχτηκε, δέχτηκε, θέλχτηκε, καταβρέχτηκε, κηρύχτηκε, ρουφήχτηκε, σφίχτηκε, τραβήχτηκε, συνάχτηκε.

αρπάχτρα, μαζώχτρα, πήχτρα, σφυρίχτρα, φταίχτρα, δίδαχτρα.

κτ. – ακτή, ακτοπλοΐα, ανάκτορα, έκτακτος, έκταση, εκτείνω, εκτελώ, εκτιμώ, εκτημόριο, έκτος, κτηνοτροφία, κτητικός, νέκταρ, Οκτώβριος (ali Οχτώβρης), πλήκτρο, Άκτιο, Λεύκτρα, Έκτορας, Ικτίνος, Κτησίας, Πακτωλός, Φιλοκτήτης.

γκτ. – ελεγκτής, ελεγκτικός, Κόδριγκτον, Ουάσιγκτον.

⁷ Razlog ovoj razlici je u tome što sve reči grčkog jezika nemaju istu istoriju. Dok reči iz naroda, koje su oduvek bile u narodnom jeziku, imaju suglasničke kombinacije na koje je ovaj jezik naviknut, učevne reči (147) predstavljaju kombinacije različitog oblika, onako kako su se pisale u antičkom jeziku.

χθ. – άχθος, ιχθυολογία, καταχθόνιος, μοχθηρός, σεισάχθεια, υποχθόνιος, Άραχτος.

φτ (υτ). – βαφτίζω, γύφτος, καθρέφτης, κλέφτης, ξεφτέρι, ξεφτώ, πέφτω, ράφτης, τρίφτης, φτάνω, φταίω, φτελιά, φτέρη, φτερό, φτέρνα, φτερνίζομαι – φτηνός, φτιάνω, φτυάρι, φτύνω, φτωχός, χάφτω, χούφτα, Διακοφτό.

κοφτός, σκυφτός, αστραφτερός, κοφτερός.

αμείφτηκε, εγκαταλείφτηκε, κρύφτηκε, νίφτηκε, σκέφτηκε, παύτηκε, κλαύτηκε, βολεύτηκε, βραβεύτηκε, γεύτηκε, ερμηνεύτηκε, εμπιστεύτηκε, χωνεύτηκε.

πτ. – αλεξίπτωτο, αμερόληπτος, ανακαλύπτω, ανύποπτος, αποκαλυπτήρια, αυτόπτης, γλύπτης, ελλειπτική, επισκέπτης, λεπτό, λεπτός, λεπτομέρεια, μεροληπτώ, νιπτήρας, οπτασία, οπτικός, συνοπτικός, παραλήπτης, περίπτερο, περίπτωση, πταίσμα, πτέρυγα, σεπτός, σκεπτικισμός, σκέπτομαι (alí σκέφτηκα) (i σκέφτομαι), σκωπτικός, Αίγυπτος, Νεοπτόλεμος, – γραπτός (alí i γραφτός, γραφτό), αντισηπτικός, επαναληπτικός, καταστρεπτικός, πεπτικός, περιληπτικός, προληπτικός.

μπτ. – άμεμπτος, σύμπτωμα, Πέμπτη.

φθ (υθ). – απόφθεγμα, αυθαίρετος, αυθεντία, αυθόρμητος, αυθύπαρχος, άφθονος, διευθύνω, δίφθογγος, ελευθερία (i λευτεριά), ευθεία, ευθύνη, οφθαλμία, φθινόπωρο, φθίση, φθόγγος, φθόνος, φθορά, Φθία.

στ. – αγωνίστηκα, ακονίστηκα, διαδραματίστηκα, δοξάστηκα, κρεμάστηκα, μεταχειρίστηκα, πείστηκα, πρήστηκα, σείστηκα, κουλουριαστώ, συμβιβαστώ, χτενιστώ.

σθ. – αισθάνομαι, συναίσθημα, ισθμός, μισθός, μισθωτής, προσθαλάσσωση, προσθήκη, προσθέτω, πρόσθετος, Ευρυσθέας, Κλεισθένης.

σκ. – άσκημος, (α)μασκάλη (i μασχάλη), μοσκοβολώ, σκίζα, σκίζω, σκίνος, σκισμάδα, σκοινί, σκολνώ.

σχ. – ασχολία, απασχόληση, λέσχη, ματαιόσχος, μοσχάτο, μόσχος, μοσχοκάρυδο, μοσχοκάρφι (alí μοσκοβολώ, μοσκομυρίζω, μοσκοπουλώ), Πάσχα, πασχαλιά, πρόσχαρος, σχέδιο, σχεδόν, σχέση, σχετίζω, σχήμα, σχηματίζω, σχολείο (i σκολειό), σχολιάζω, σχολικός, σχόλιο, υπόσχομαι, υποσχετικό.

μπ. – ακουμπώ, γαμπρός, θαμπώνω, κολυμπώ, κολυμπήθρα, μπόμπα (alí βομβαρδίζω).

μβ. – άμβωνας, βομβαρδίζω, διθύραμβος, εκατόμβη, εμβαδό, έμβασμα, εμβατήριο, εμβολή, έμβολο, θρίαμβος, ρεμβάζω, συμβαίνω, συμβιβάζω, συμβίωση, συμβόλαιο, συμβολή, συμβουλή, τύμβος, Καμβούνια, Μονεμβασία, Αμβέρσα, Αμβούργο, Βυρτεμβέργη, Εδιμβούργο.

μβρ. – αμβροσία, Δεκέμβριος, εμβρίθεια, μεσημβρινός, Νοέμβριος, Αμβρακικός, Μεσημβρία, Αμβρόσιος.

μφ. – άμφια, αμφιβολία, αμφισβητώ, ράμφος, συμφέρει, συμφορά, συμφωνώ.

μβλ. – αμβλεία, έμβλημα.

ντ. – έντεκα, καντήλι, κοντύλι, μάνταλο, μανταρίνι, σφεντόνα, χαντάκι.

ντρ. – αντράκλα, άντρας, αντρείος, δέντρο, παντρεία, χοντρός, Αντραβίδα, Αντρίτσαινα, Χαλάντρι.

νδ. – άσπονδος, ανένδοτος, ένδειξη, ενδεχόμενο, ενδιαφέρον, ενδόμυχος, ένδοξος, ινδικός, σπονδή, σπόνδυλος, συνδαιτυμόνας, σύνδεσμος, συνδιαλλαχτικός, συνδιοικητής, συνδυάζω, Πίνδος, Ελγολάνδη, Ινδία, Ιρλανδία, Λονδίνο, Ολλανδία, Πανδώρα, Πίνδαρος.

νδρ. – παλινδρομικός, Ανδρομέδα, Λύσανδρος.

μ. – απόγεμα, ρέμα, ρεματιά, ψέμα, κάμα, κλάμα – αγρίεμα, βασίλεμα, κλάδεμα, σάλεμα, φύτεμα.

βμ (υμ). – γεύμα, γευματίζω, έγκαυμα, θαύμα, θαυμάζω, νεύμα, πνεύμα, πνευματισμός, πνεύμονας (i πνευμόνι), ρεύμα (npr. νερού), ρευματισμός, πολίτευμα, εμπόρευμα itd.

ψ. – δούλεψη, χώνεψη, κάψα, κλάψα – έκαψα, έκλαψα, αγγάρεψα, αγρίεψα, γειτόνεψα, γιάτρεψα, γοήτεψα, μούσκεψα, ταξίδεψα.

φχ (υχ). – ευχή, ευχαριστώ, εύχομαι, προσεύχομαι, καυχίεμαι.

φσ (υσ). – απαιδευσία, ευσυνειδησία, εύσημο, παυσίλυπος, καύσιμος (ali κάψιμο), εμπορεύσιμος, στρατεύσιμος, επιστράτευση, απόλαυση (i απόλαψη), διάψευση.

φστ (υστ). – απολαυστικός, αυστηρός, καυστικός, κελευστής, ναύσταθμος, αναπνευστικός, εμπνεύστηκε, ρευστός (ali ακατάπαυτος, άκαυτος, άκλαυτος).

χ. – κόχη, κοχύλι, ροχαλίζω, συ(γ)χύζω, συ(γ)χωρώ, συχαρίκια.

χν. – σπλάχνο, σπλαχνίζομαι, άσπλαχνος, σπλαχνικός.

γχ. – αγχίνια, αγχίστροφος, αγχόνη, εγχείρηση, ελέγχω, λόγχη, μελαγχολία, συγχαίρω, συγχορδία – Αγχίαλος, Κοπεγχάγη, Μάγχη.

γχε. – σύγχρονος, συγχρωτίζομαι⁸.

⁸ U pesničkom jeziku bliži oblik narodnom govoru imaju neke od reči koje se inače izgovaraju sa grupom suglasnika koju koristi učevni govor.

DRUGI DEO

REČI

PRVO POGLAVLJE

POREKLO REČI

143. Rečnik grčkog jezika u različitim epohama. – Grčki jezik, čija je istorija stara tri hiljade godina, nije se u svakoj epohi sastojao od istih reči. U zavisnosti od duhovne situacije u narodu koji je njim govorio i od pisaca koji su na njemu pisali, rečnik grčkog jezika bio je bogatiji ili siromašniji.

Međutim, rečnik se u različitim epohama nije uvek sastojao od reči istog antičkog nasleđa. Stare antičke reči, osim onih koje su uklonile druge reči istog jezičkog nasleđa (παῖς – παιδίον – παιδί), tokom vremena menjane su ili dopunjavane drugim, bilo grčkim bilo rečima stranog porekla. U stranim rečima ogledaju se uticaji mnogih naroda kojima je u svojoj dugogodišnjoj istoriji bila izložena grčka nacija, zahvaljujući svom specifičnom geografskom položaju koji je doveo u dodir sa tolikim stranim, susednim ili udaljenijim narodima.

144. Tri sloja grčkog rečnika. – Reči našeg današnjeg jezika sastoje se od tri sloja. To su:

a) **antičke reči**, koje su **od samog početka pripadale grčkom jeziku** ili su u njega ušle u antičkoj epohi,

b) reči koje su **u grčki jezik ušle u periodu od početka naše ere pa otprilike do početka prošlog veka (1800.)**, i

c) reči **koje su u naš jezik ušle od 1800. do danas.**

145. Stari sloj sačinjavaju:

A) **Antičke ili indoevropske reči.** One pripadaju prvobitnom jeziku kojim su govorili preci starih Grka kada su se spustili i nastanili na teritoriji koja je kasnije po njima nazvana Grčkom. Takve su na primer⁹:

πατέρας, θυγατέρα, γυναίκα, βόδι, δέντρο, φως, γλυκός, ένα, εσύ, είμαι, τρέχω, σήμερα, και.

B) **Reči predhelenskog perioda**, preuzete od naroda koji su pre Grka nastanjivali ove prostore: θάλασσα, νησί, σφουγγάρι, ελιά, κυπαρίσσι, κεράσι, σιτάρι, μολύβι, χρυσάφι, γλάρος, κυβερνώ, Κόρινθος, Κύθηρα, Λάρισα, Λυκαβηττός, Ιλισός, Κηφισός, Ολυμπος.

⁹ Sve reči su navedene prema obliku koji danas imaju.

C) Reči koje su u grčki ušle **iz drugih jezika**, u različitim epohama, do početka nove ere. To su:

Istočnjačke: αγγαρεία, παράδεισος. άλφα, βήτα itd., περιστέρι, πυραμίδα, σάκος. – **Jevrejske:** αμήν, χειρουβείμ, Μεσσίας, Πάσχα, Ιωάννης, Μαρία, Μιχάλης. – **Latinske:** ροδάκινο, κελί, κάρβουνο, σούβλα, πανί, φάβα, μανουάλι, ράσο, Μάρτιος, παλάτι, τρούλος, άσπρος, ακουμπώ.

Drugi sloj sačinjavaju reči iz različitih **balkanskih jezika**, kao što su: σανός, μανούρι, γκιόνης, iz **talijanskog:** καπετάνιος, καπέλο, μπαρμπούνι, φράουλα, μακαρόνια, κουμπάρος, φρέσκος, iz **turskog:** γιαούρτι, μεζές, σουγιάς, χασές, μιναρές, καρπούζι, καφετζής, τενεκές.

Reči stranog porekla iz ova dva sloja već odavno su u grčkom jeziku postale narodne i menjaju se po deklinacijama i konjugacijama kao i sve druge grčke reči.

Trećem sloju pripadaju reči koje su počele da ulaze u grčki jezik otprilike tokom ovog veka. One spadaju u dve vrste: strane i učevne.

Strane su uglavnom **francuske:** ρεκλάμα, μπλούζα, i **engleske:** βαγόνι, μπιφτέκι, ρεκόρ, τραμ, τουρισμός.

Neke od stranih reči bile su nekada grčke, pa su nam se, nakon što su ušle u strane jezike, vratile u izmenjenom obliku. Tako je sa antičkom grčkom rečju *καμάρα*, koja je u latinskom postala *camara*, *camera*, pa nam se vratila kao *κάμαρα*, *κάμερα*; antičko grčko *βαλανείον*, latinsko *balneum*, talijansko *bagno* danas je *μπάνιο*; antičko grčko *κάρουον ποντικόν* ponovo nam je iz turskog došlo kao *φουντούκι*.

Narodne i učevne reči

146. Brojne reči u grčkom jeziku oduvek su bile narodne: ουρανός, τρέχω. Oduvek su bile u govoru naroda koji ih je prenosio sa kolena na koleno još od antičke epohe. To su nasledene **narodne reči**.

Zajedno sa njima u narodne se ubrajaju i brojne strane reči u grčkom jeziku, od kojih su mnoge i same nasledene, kako smo videli, iz drevnih vremena: παλάτι, σπίτι, φράουλα.

147. Osim narodnih reči postoje i druge. Ušle su u grčki jezik tokom poslednjih dvesta godina da bi izrazile značenja iz oblasti obrazovanja, nauke i umetnosti koja su do tada nedostajala i za koje iz tog razloga jezik nije imao izraze (ili ih više nije imao). U početku su se tim rečima služili pisci i učeni ljudi i zato se one nazivaju **učevnim rečima:** αεροπλάνο, γυμνάσιο, τηλέφωνο, φωτογραφία itd.

148. Postoje dve vrste učevnih reči:

1. **Antičke reči**, koje su ponovo ušle u jezik a da se vekovima nisu koristile: κατάστημα, μητρικός, ξενοδοχείο, αεροπόρος.

2. **Novostvorene reči ili neologizmi**, reči koje se nisu koristile u antičkom jeziku nego su ih stvorili učeni ljudi, kad se pojavila potreba, i to od klasičnih reči ili od njihovih elemenata: αστεροσκοπείο, αεροδρόμιο, βαθμολογώ, δημοσιογράφος, ουσιαστικό, προσγειώνομαι, προσωρινός, ταχυδρομείο.

Razlike koje se javljaju između učevnih i nasledenih narodnih reči očitije su kada se radi o istoj reči. Tako možemo videti šta se sa rečju dogodilo kada smo je, s kolena na koleno, nasledili od starih Grka, a kakva je kada smo je primili neposredno iz antičkog jezika, kao učevnu reč.

149. Razlike između narodnih i učevnih reči

a) Nasleđenim narodnim rečima često smo davali i staro značenje, pored onog koje su imale ili stekle u govoru. Tako χορός nazivamo ne samo ples, kolo nego i grupu pevača, hor. Dakle, ista reč danas ima **narodno i učevno značenje**.

b) Drugi put, opet, dešava se da se paralelno koristimo, u istom značenju, dvema rečima koje međusobno korespondiraju – jednom nasleđenom, narodnom, a drugom učevnom, koja se od narodne razlikuje po svom fonetskom obliku: εκκλησιά i εκκλησία. Tada postoje **dva paralelna fonetska oblika** (dubleti). Isto tako upotrebljavamo γκόρφι – εγκόλπιο, γνωριμιά – γνωριμία, ζημιιά – ζημία, θειος – θείος, μπόλι – εμβόλιο, σκολειό – σχολείο.

c) Više puta dešava se da se paralelni fonetski oblici razlikuju kad je reč o značenju. Naime, tada od iste antičke reči u današnjem jeziku imamo dve reči koje se razlikuju i po obliku i po značenju: ρωλό(γ)ι i ωρολόγιο (npr. program), od antičkog ωρολόγιον. Tada kažemo da imamo **značenjske parove**. Takve su reči: γωνιά – γωνία (u geometriji), ισιώνω – ισώνω (u geometriji), μαρτυριά – μαρτυρία, νύφη – νύμφη (antička boginja).

FORMIRANJE REČI

150. Opšta značenja. – Reči u današnjem grčkom jeziku nisu samo nasleđene iz antičkog grčkog ili kasnije preuzete iz drugih jezika (strane reči) ili iz antičkog grčkog (učevne reči). Postoji i mnoštvo drugih *novih reči*. One su nastale: a) **onomatopijom**, b) **promenom gramatičke vrste**, c) **izvođenjem** i d) **sintezom**.

Izvođenje i sinteza su glavni načini na koje se formiraju reči. Objasnjene su u delu pod naslovom **Tvorba reči**.

DRUGO POGLAVLJE

ONOMATOPEJA – PROMENA GRAMATIČKE VRSTE

Onomatopeja

151. U grčkom jeziku postoje reči koje svojim zvukom oponašaju ono što izražavaju. Te reči nisu nastale od drugih nego su stvorene i zbog toga se nazivaju **onomatopejskim rečima** ili **onomatopejama**: μπουμπουνίζω, μπουμπουνητό. **Onomatopejom** se naziva i sama pojava.

152. Onomatopeje mogu biti imena¹⁰ ili glagoli: γαργάρα – γαργαρίζω, γουργουλίζω – γουργουλιά (vrsta lonca), κριτσανίζω, νταντανίζω, ντουντουνίζω, πλατσουνίζω, πλατσαρίζω (zvuk vode koja pljuska), πλιτσανώ, τζιντζινίζω (za kamen koji izbacimo iz pračke), τουτουρίζω, τρακατρούκα, τραντάζω, τσακίζω, τσιρίζω, τσιτσιρίζω, τσιρτσιρίζω (za hleb koji se peče ili ulje ili buter koji se prže), τσουρουφλίζω, φάπα, φαφλατάς, χάχας – χαχανίζω – χάχανα, χουχουλίζω, χουρχουλιάζω i τρεμοχουχούλης (onaj koji duva u ruke od studeni), ψουψουρίζω.

153. Onomatopejema pripadaju i one reči koje oponašaju glasove životinja: βελάζω, γαβγίζω – γάβγισμα, γκαρίζω, γκουρλίζω (za svinju), γρούζω (svinja, pas itd., npr. kada pobesne jer neko hoće da im uzme hranu), κακαρίζω, μιαουρίζω – νιαουρίζω, μουγκαλιέμαι, μουγκρίζω, πιπινίζω (pače).

γκουγκουχτούρα (i δεκοχτούρα, jedna vrsta divljeg goluba), ζουζούνη, καρακάξα, κλώσα, κόκορας, κούκος, κούρκος (ćuran), τζίτζικας, τουρτούρα (grlica, ant. gr. τρυγών), τριζόνι (cvrčak), τσικλιτίρα (vrsta insekta).

Promena gramatičke vrste

154. Ponekad neka reč, iako pripada jednom delu iskaza, dobije takvo značenje da pređe u drugi deo iskaza i **promeni gramatičku vrstu**. Kažemo, npr. δώσε μου ένα συριανό, a na umu imamo λουκούμι, jedan od takozvanih συριανά λουκούμια (lokum sa Siroso), koji se priprema na ostrvu Siroso. Tako je reč συριανό od prideva postala imenica; više ne podrazumeva neku karakteristiku, poreklo sa Siroso, nego jednu stvar, lokum.

155. Promenu gramatičke vrste nalazimo posebno u sledećim slučajevima:

¹⁰ U skladu sa grčkom terminologijom, zadržan je naziv *imena* koji obuhvata imenice i prideve. *Prim. prev.*

A. – Formiranje imenica:

a) Zajednička imenica ili pridev postaju vlastita imenica (prezime): αλευράς – Αλευράς, σπουργίτης – Σπουργίτης, κόκκινος – Κόκκινος.

b) Vlastito ime nekog čoveka ili mesta postaje zajednička imenica: Po vrhovnom zapovedniku ustanika protiv Turaka 1821, koji se zvao Κολοκοτρώνης, nazvana je κολοκοτρώνης i jedna vrsta peroreza). – Po izvoru Σάριζα na ostrvu Androsu, nazvana je i sama voda sa tog izvora.

c) Pridev postaje zajednička imenica: η αρραβωνιαστικιά (*verenica*); το δεσποτικό (arhijerejev presto u crkvi); τα ψαλτικά (to jest *novac* za pojca u crkvi, te prema tome novac uopšte, plata); η φτερωτή του μύλου, tj. ρόδα (krilo u vodenici ili *mlinski točak*); οι ξένοι (tuđinci, *stranci*).

d) Brojevi i neke zamenice postaju imenice: σε περίμενα ένα τέταρτο (της ώρας) (čekala sam te četvrt sata); Πέμπτη (četvrtak, dan u nedelji); σκέπτεται όλο τον εαυτό του; ο εαυτούλης του; οι δικοί.

e) Glagolski oblici i participi prezenta pasivnog glagola postaju imenice: έχασε το είναι του (izgubio je svoje ja, dosl.: svoje biće), τα βρισκόμενα (nađene stvari), διαμαρτυρόμενος (onaj koji se buni, prigovara, u crkvi: protestant), τα λεγόμενα (ono što se priča, fama, trač).

Imenice često nastaju, primajući i član, od drugog lica jednine imperativa aktivnog glagola koji se dvaput ponavlja ili od imperativa dva glagola istog ili suprotnog značenja: με το γράφε γράφε (με την πολυγραφία) πέρασε η ώρα (uz toliko pisanja brzo je prošlo vreme); το πάρε δώσε (η δοσοληψία) (poslovni pregovori, transakcije); το σούρτα φέρτα (τα τρεχάματα) (pune ruke posla, povuci-potegni, jurnjava).

f) Nepromenljive reči zajedno sa članom postaju imenice: είναι στα μέσα και στα έξω (odlično se snalazi, ima ga svuda), δε μ' αρέσει αυτό το γιατί (ne sviđa mi se ovo "zbog čega", tj. ovo pitanje), δεν έχει μα και ξεμά (nema "ali", tj. nema prigovora).

g) Cela rečenica zajedno sa članom postaje imenica: ο χωρισμός είναι κακός και το έχε γεια φαρμάκι (rastanak je rđav, a "ο σ τ α j z δ ρ α ν ο" je otrov) (Palamas).

B. – Formiranje prideva. Na sličan način možemo dobiti i pridev:

a) Od imenica, zajedničkih ili vlastitih: nazivamo Κουταλιανός nekog deliju, po jednom Kutaljanosu, čuvenom rvaču sa Kutalija, ostrva u Mramornom moru; nazivamo Κροίσιος nekog ko je veoma bogat, po drevnom lidijskom kralju Krezu, čuvenom po silnom blagu.

b) Od participia: νερό τρεχούμενο (tekuća voda), οι ερχόμενες γενεές (pokoljenja koja dolaze, doslovno: dolazeća), πληθυσμοί κυμαινόμενοι (ustalasangano mnoštvo).

c) Od priloga: το κάτω σαγόνι (donja vilica), η πέρα γειτονιά (tamošnji komšilik).

C. – Formiranje nepromenljivih reči:

a) Od imenica: δε βλέπω σ τ ά λ α (καθόλου – ne vidim ama baš ništa, nimalo, nikako, uopšte) (prilog).

b) Od prideva: είμαι λίγo κρουμένος (malo sam nazebao), σηκώθηκα απ' το τραπέζι μισό χορτασμένος μισό νηστικός (ustao sam od stola n a p o l a sit, n a p o l a gladan) (prilog za količinu).

c) Od glagola: θέλεις από αδιαφορία, θέλεις από αδυναμία, δεν το έκαμε (Bilo od nezainteresovanosti, bilo od slabosti, to nije učinio, dosl.: h o ć e š – h o ć e š) (veznik).

TVORBA REČI

TREĆE POGLAVLJE

OPŠTE ODREDBE

156. Opšta značenja. – Većina reči nastala je od drugih reči izvođenjem ili **sintezom**:

κλήρ-ος, κληρ-ώνω, κλήρ-α, κληρο-νόμος, κληρο-νομώ, κληρο-νομιά, ά-κληρος, από-κληρος, απο-κληρώνω.

157. Reč koja ne nastaje od druge nego se formira iz nekog korena ili osnove, a na nju dodajemo nastavak, nazivamo **korenskom rečju**: καλός, μικρός, γελώ.

158. Reč koja nastaje iz druge reči na čiju smo osnovu dodali nastavak nazivamo **izvedenom**:

κληρ-ώνω je izvedenica reči κλήρος; καλ-ούτσικος je derivacija reči καλός.

159. Reč iz koje je nastala izvedenica u odnosu na nju je **osnovna reč**.

Na primer, za reč κληρώνω osnovna reč je κλήρος. Za καλούτσικος osnovna reč je καλός.

160. Nastavak čijim dodavanjem formiramo izvedenice nazivamo **izvedeničkim nastavkom**.

Izvedenički nastavak ima jedan ili više slogova:

μήλο – μηλ-ιά, καρφί – καρφ-ώνω, παπαγάλος – παπαγαλ-ίστικος.

161. Reč koja nastaje od dve druge reči, osnovne ili izvedene, spajanjem njihovih osnova, nazivamo **složenom rečju**.

Tako je od καλός i τύχη nastala reč καλότυχος; od Χριστός i ψωμί nastala je reč χριστόψωμο.

Sastavni delovi jedne složene reči nazivaju se **komponentima**: **prvi komponent** i **drugi komponent**.

Na primer, u složenoj reči χριστόψωμο reč Χριστός je prvi komponent, a reč ψωμί drugi komponent.

162. Svaka reč koja nije složena naziva se **prostom rečju**. Prosta reč može da bude **korenska** (καλός, κλήρος) ili **izvedena** (καλούτσικος, κληρώνω).

Temelj za izvođenje i sintezu reči

163. Pri izvođenju temelj je prosta osnova (videti III deo, I poglavlje): καλ-ός, καλ-ούτσικος.

Kod sinteze temelj je osnova zajedno sa jednim samoglasnikom, i to obično ο: καλ-ός – καλ-ο-πιάνω, καλ-ό-τυχος (236).

164. U staro vreme izvedene i složene reči formirale su se i na drugi način. To se vidi kod reči koje su do nas stigle a da se više na osnovu njih ne formiraju slične, kao i u učevnim izvedenicama. Tako imamo:

a) Kod nekih izvedenih imenica muškog roda na -ος i ženskog na -η i -α osnova je sa promenjenim samoglasnikom. Tako ε može da pređe u ο, a ει u οι: λέγ-ω: λόγ-ος, σπέρ-ν-ω: σπόρ-ος, σπορ-ά, τρέχ-ω: τροχ-ός, μέν-ω: μον-ή, πνέ-ω: πνο-ή, τρέφ-ω: τροφ-ή, αλείβ-ω (αλείφω): αλοιφ-ή, αμείβ-ω: αμοιβ-ή, αργυρ-αμοιβός.

b) Padeški oblik koji služi za prvi komponent složene reči. Neke od složenih reči formirale su se ranije od celog padeškog oblika: Χριστού γέννα (Hristovo rođenje): Χριστούγεννα (Božić), Αδριανού πόλη (Hadrijanov grad): Αδριανούπολη (Jedrene).

Reči sa dve osnove

165. Kada se radi o rečima sa dve osnove, možemo da primetimo:

a) Kod glagola se koriste obe osnove (videti III deo), ali češće osnova aorista:

b) Imenice sa različitim brojem slogova obično formiraju izvedenice, a često i složene reči od osnove oblika sa većim brojem slogova:

Dve osnove	Osnova jednine (isti broj slogova)	Osnova množine (različiti broj slogova)
παπ-άς παπάδ-ες	Παπα-γιάννης	παπαδ-ιά, παπαδ-ίστικος, παπαδ-ο-πούλα, παπαδ-ο-παιδι, παπαδ-ό-σπιτο, Παπαδ-ό-γιαννος
αλεπ-ού αλεπούδ-ες	αλεπ-ό-γουννα, αλεπ-ό-πουλο, αλεπ-ο-φωλιά	αλεπουδ-άκι, αλεπουδ-ιά, αλεπουδ-ίσιος
αίμ-α αίματ-α	αιμ-ο-σφαίριο, αιμ-ο-ρραγία	(αι)ματ-ώνω, αιματ-ο-βαμμένος, αιματ-ο-κύλισμα, γλυκ-ο-αίματος

μάλαμ-α μαλάμ-ατα	μαλαμ-ο- καπνισμένος	μαλαματ-ένιος, μαλαματ-ικά, μαλα-ματ-ώνω, μαλαματ-ο- καπνισμένος
γάλ-α γάλατ-α	γαλ-ό-χορτο, ασπρογαλιάζω	γαλατ-άκι, γαλατ-άς, γαλατ-άδικο, γαλατ-ένιος, γαλατ-ερός, γαλατ-ο- μπούρεκο, γαλατ-ό-πιτα, γαλατ-ό- χορτο

166. Neke izvedene i složene reči formiraju se, ponekad, iz obe osnove i tako predstavljaju dvostruke oblike:

πείσμ-α – πείσματ-α: πεισμ-ώνω, πείσμ-ωμα – πεισματ-ώνω, πεισματ-ωμα· μαλαμ-ο-καπνισμένος i μαλαματ-ο-καπνισμένος.

Ponekad postoji razlika u značenju: Παπαγιάννης – pop Janis i Παπαδογιάννης, Janis popon (sin).

167. Osim izvedeničkih nastavaka, koji i danas pomažu da formiramo izvedenice, ima i drugih nastavaka koje ne osećamo kao žive, ma koliko postojali u rečima koje govorimo. Ne osećamo ih kao izvedenice, a ni od njih se više ne formiraju nove reči. Ove nastavke nazivamo **slabim izvedeničkim nastavcima**.

Npr. nastavak **-ερός** u reči λαμπερός osećamo kao izvedenički nastavak; λαμπερός je nastalo od λάμπω, kao što je αστραφτερός nastalo od αστράφτω, a τσουχτερός od τσούζω. Nasuprot tome, za λαμπρός ne osećamo više da je na isti način izvedena od reči λάμπω.

Slično je i sa složenim rečima. Npr. u složenoj reči βαρυχειμωνιά sačuvano je *v*, koje je nekada bilo prvi komponent kao pridev na -ύς, dok u novijim složenim rečima *io* dolazi na mesto **o**: φαρδύς – φαρδ-ο-μάνικο, βαρύς – βαρ-ιό-μοιρος.

Narodno i učevno izvođenje i sinteza

168. Kao što postoje narodne ili nasledene reči i učevne reči (147), postoje sa jedne strane **izvedene i složene narodne reči**, a sa druge **izvedene i složene učevne reči**. Tako se nazivaju izvedene i složene reči koje nisu nastale u grčkom jeziku od drugih narodnih reči nego su ih formirali pisci od novih i češće od antičkih reči, uglavnom prema pravilima antičkog grčkog jezika: od antičkog grčkog πλαίσιο formiralo se πλαισιώνω, πλαισίωμα, od glagola δυλίζω, εκπαιδεύω, σπουδάζω formirale su se izvedene imenice δυλιστήριο, εκπαιδευτήριο, σπουδαστήριο. Pomoću glagola έχω kao drugog komponenta formirale su se složene reči kao što su περιπτερούχος, συνταξιούχος itd.

Porodice reči

169. Sve reči koje su izvođenjem ili sintezom proizašle iz iste proste reči, bilo da su narodne ili učevne, čine jednu **porodicu**. Reči koje pripadaju jednoj porodici nazivaju se **srodnim** rečima:

κλήρος, κλήρα, κληρώνω, κληρωτός, ξανακληρώνω, αποκληρώνω, ξεκληρίζω, άκληρος, ακλήρωτος, κληρονόμος, κληρονομώ, κληρονομιά, κληρονομικός, κληροδοτώ, κληροδοσία, κληροδότημα, κληροδότης, κληρικός, κληρούχος.

σακί, σάκος, σάκα, σακάκι, σακούλι, σακούλα, σακουλάκι, σακουλίσκος, σακουλιάζω, σακούλιασμα, δισάκι, σακοράφα, χαρτοσακούλα itd.

άνεμος, ανεμίζω, ανέμισμα, ανεμιστήρι, ανεμοδούρα· ανεμοβλογιά, ανεμόβροχο, ανεμοδέρνω, ανεμοζάλη, ανεμομάζωμα, ανεμόμυλος, ανεμοπόδαρος, ανεμοπύρωμα, ανεμοράχη, ανεμόσκαλα, ανεμοσκορπίζω, ανεμοστοιβάζω, ανεμοστρόβιλος, ανεμόσυκο, ανεμοσυρμή, ανεμοσωριάζω, ανεμοτάραξη, ανεμοταραχή, ανεμοτρατάρης, ανεμοχάλαζο, ανεμόχιονο – απανεμιά, απανεμιάζω, απανέμισμα, απάνεμος – ανέμη, ανεμόποδας, ανεμοστάτης itd.

170. Zajednički koren reči jedne porodice često nudi dva fonetska oblika (jedan narodni a drugi učevni), koji mogu da imaju i različito značenje:

θωρώ – θωριά – (ξε)θωριάζω – ξεθώριασμα – ακριβοθώρητος,

θεωρώ – θεωρία – θεωρητικός – θέωρημα – θέωρηση – αναθεωρώ – επιθεωρώ – αναθεώρηση – επιθεώρηση – κοσμοθεωρία.

Narodne i učevne reči u izvođenju i sintezi

171. Sa učevnim rečima, koje su često dopunjavale i ponekad zamenjivale narodne reči istog značenja, rečnik našeg jezika daje sledeću sliku u odnosu na reči koje izražavaju jedno značenje i njemu srodna:

A. – Sve reči su narodne:

ψωμί: ψωμάκι, ψωμάς, ψωμάδικο, ψωμώνω, ψωμοτρώνω, χρυστόψωμο.

B. – Kod iste osnovne narodne reči (koja je u isti mah i nova i antička) **ekvivalentne su izvedene narodne i antičke:**

κύμα: κυματίζω, κυμαίνομαι, κύμανση, κυματοθραύστης, κυματιστός, προκυμαία

C. – Osnovna reč je narodna, ali nekoliko učevnih izvedenica formirano je prema ekvivalentnoj antičkoj reči:

ά λ ο γ ο: αλογάκι, αλογίσιος, αλογογιατρός, αλογόμυγα, αλογοουρά	ιππέας, ιππευτικός, ιππικό, ιπποδρόμιο, ιπποκόμος, ιπποπόταμος
α υ τ ί: αυτάκι, αυτιάζομαι	ωτολόγος, ωτολογία
μ ά τ ι: ματάκι, ματιά, ματιάζω, μάτιασμα, ματογυάλι, ματόκλαδο, ματόπονος, ματοτσίνουρο	οφθαλμία, οφθαλμικός, οφθαλμολογία, διόφθαλμος
μ ύ τ η: μύταρος, μυτίτσα, μυταράς, μυτίζω, μυτερός, ξεμυτίζω	ρινικός, ριнологία, ρινόκερος
ζ ε σ τ ό ς: ζέστη, ζεσταίνω, ζέσταμα, ζεστασιά, ζεστούτσικος	θερμότητα, θερμαστής, θερμάστρα, θερμαντικός, θερμίδα, θερμόαιμος, θερμοδυναμική, θερμοκρασία, θερμόμετρο itd ¹¹ .

D. – Pored osnovne reči i njenih izvedenica koristimo i ekvivalentnu antičku reč i njene izvedenice:

μ π ά λ α: μπαλίτσα, μπαλιά τ ό π ι: τοπάκι	σ φ α ί ρ α: σφαιρίδιο, σφαιρικός, ημισφαίριο
σ κ ά λ α: σκαλί, σκαλίτσα, σκαλοκέφαλο, σκαλοπάτι, σκαλοπόδαρο, σκαλώνω, σκάλωμα, σκαλωσιά, ανεμόσκαλα	κ λ ί μ α κ α (metaforično značenje): κλιμάκιο, κλιμακωτός, κλιμακώνω, κλιμάκωση

¹¹ Ali se u mnogim mestima kaže i θέρμη, θερμαίνομαι, θερμός (za toplu vodu).

ČETVRTO POGLAVLJE

DERIVACIJA REČI

A. – Izvedeni glagoli

172. a) Od glagola. – Imaju deminutivno značenje (videti 179) i dobijaju različite nastavke: *μασώ* – *μασουλίζω*, *φέγγω* – *φεγγίζω*, *ψάχ-ν-ω* – *ψαχουλεύω*.

173. b) Od imena. – Obično ukazuju na to da subjekt jeste ili postaje ili radi ono što označava osnovna reč:

-άζω, -ιάζω: *δόξα* – *δοξάζω* (slava – slavim nekoga, nešto), *κόπος* – *κοπιάζω*.

-ίζω: *αλώνι* – *αλωνίζω*, *άσπρος* – *ασπρίζω*.

-εύω: *σύντροφος* – *συντροφεύω*, *όνειρο* – *ονειρεύομαι*.

-ώνω: *αυλάκι* – *αυλακώνω*, *λάδι* – *λαδώνω* (ulje – uljim, podmazujem; podmićujem).

-αίνω: *ζεστό* – *ζεσταίνω*, *φαρδύς* – *φαρδαίνω*.

174. Redi nastavci za izvođeuje koje dobijaju imena ili glagoli:

-βολώ. Označava bacanje ili obilje nečega: *μοσκοβολώ*, *πετροβολώ*.

-κοπώ. Označava radnju koja se ne prekida ili radnju koja se ponavlja: *λαμποκοπώ*, *σταυροκοπιούμαι*.

-λογώ. Označava sakupljanje ili vršenje radnje na koju ukazuje koren: *ασπρολογώ*, *κορφολογώ*. Označava takođe neprekidno ili često ponavljanje radnje na koju ukazuje koren: *δοξολογώ*, *μωρολογώ*.

-μανώ. Označava intenzivnost radnje: *τριζομανώ*, *φυσομανώ*.

175. Od nepromenljivih reči: -ζω, -ίζω: *αντίκρυ* – *αντικρίζω*, *παράμερα* – *παραμερίζω*, *συχνά* – *συχνάζω*. Isto tako i (*λέω*) *καληνύχτα* – *καληνυχτίζω*, *καλώς όρισες* – *καλωσορίζω*, (*κάνω*) *γαβ* – *γαβγίζω*.

-εύω: *αγνάντια* – *αγναντεύω*, *κοντά* – *κοντεύω*.

-ώνω: *σιμά* – *σιμώνω* (blizu – približavam se), *χαμηλά* – *χαμηλώνω* (nisko – silazim; spuštam, premeštam naniže).

B. – Izvedene imenice

176. a) Od glagola. – U zavisnosti od derivacijskog nastavka koji dobijaju, označavaju:

A. – Vršioca radnje:

-της, -ιστής: υφαίνω (ύφανα) – υφαντής, ψέλνω (έψαλα) – ψάλτης, θερίζω – θεριστής, τραγουδώ – τραγουδιστής· τριβώ – τρίφτης.

Redi su nastanci: **-(ά)τορας:** εισπράττω – εισπράχτορας· **-ιάς, -έας:** σκάβω – σκαφτιάς, βάφω – βαφέας, συγγράφω – συγγραφέας.

177. B. – Radnju ili posledicu radnje:

-μός: λυτρώνω – λυτρωμός, μισεύω – μισεμός, χάνω – χαμός, ορίζω – ορισμός.

-ση (-ξη, -ψη): θυμούμαι – θύμηση, βράζω – βράση, απολυμαίνω – απολύμανση, φυλάγω – φύλαξη, λάμπω – λάμψη.

Nekoliko (učevnih) imenica izvedenih iz glagola na **-αύω, -εύω** završavaju na **-αυση, -ευση** umesto na **-αψη, -εψη:** αναπαύω – ανάπαυση, εκπαιδεύω – εκπαίδευση.

-σιμο (-ξιμο, -ψιμο): στρώνω – στρώσιμο, γδέρνω (έγδαρα) – γδάρισμο, γνέθω – γνέσιμο, ψήνω – ψήσιμο, τρέχω – τρέξιμο, σκάβω – σκάψιμο.

-μα: μηνώ – μήνυμα, καίω – κάμα, κλαδεύω – κλάδεμα, φορτώνω – φόρτωμα, κεντώ – κέντημα, αλείβω – αλειμμα.

-ίδι: κεντώ – κεντίδι, τρέχω – τρεξίδι.

-ητό: παραμιλώ – παραμιλητό, ξεφωνίζω – ξεφωνητό.

-ούρα: κλείνω (έκλεισα) – κλεισούρα, σκοτίζω – σκοτούρα.

-α: ανασαίνω – ανάσα, παστρεύω – πάστρα.

-ι, -ιο, -ος: ζυγιάζω – ζύγι· γελώ – γέλιο, βαφτίζω – βαφτίσια· κοστίζω – κόστος.

-ιά, -ία: μιλώ – μιλιά, μαρτυρώ – μαρτυρία, βαθμολογώ – βαθμολογία.

-ειά, -εία: δουλεύω – δουλειά, λατρεύω – λατρεία, ειρωνεύομαι – ειρωνεία, προσπαθώ – προσπάθεια.

178. C. – Pribor ili sredstvo kojim se vrši neka radnja ili mesto na kome se vrši:

-τήρας, -τήριο, -τήριο: καταβρέχω – καταβρεχτήρας, λούζω – λουτήρας· σκαλίζω – σκαλιστήριο, ψέλνω (έψαλα) – ψαλτήριο· εκπαιδεύω – εκπαιδευτήριο, δικάζω – δικαστήριο.

b) Od imenica

179. Deminutivi. – Imenice koje označavaju umanjenju osnovnu reč nazivaju se *deminutivima* ili *hipokoristicima*: να μια γατίτσα· τι να σου κάμω, παιδάκι μου.

Hipokoristicima se služimo ne samo kada govorimo o nečemu malom nego i zato što koristimo izraze od milja: *μανούλα! πιες νεράκι σου έχει μια γλωσσίτσα!*

180. Najčešći nastavci za deminutive ili hipokoristike su sledeći:

-άκι: *αρνί – αρνάκι, Άννα – Αννάκι.*

-άκης: *πατέρας – πατεράκης, Γιώργος – Γιωργάκης.*

-άκος: *δρόμος – δρομάκος, μαθητής – μαθητάκος.*

-ίτσα: *Ελένη – Ελενίτσα, κλωστή – κλωστίτσα.*

-ούδα, -ούδι: *κοπέλα – κοπελούδα, άγγελος – αγγελούδι.*

-ούλα: *βρύση – βρυσούλα, Αγγελική – Αγγελικούλα.*

-ούλης: *αδερφός – αδερφούλης, παππούς – παππούλης.*

-ούλι: *δέντρο – δεντρούλι, σακί – σακούλι.*

-όπουλο, -οπούλα: *πόρτα – πορτόπουλο, βοσκός – βοσκοπούλα.*

Međutim, ovaj nastavak često označava dete onoga koga označava osnovna reč: *Ελληνας – ελληνόπουλο, παπάς – παπαδοπούλα.*

181. Ređi su nastavci:

-αράκι: *μήλο – μηλαράκι, φύλλο – φυλλαράκι.*

-αράκος: *φίλος – φιλαράκος.*

-έλι: *μωρό – μωρέλι,*

-ίκα: *Λιλή – Λιλίκα, Φιφή – Φιφίκα.*

-ουδάκι: *λαγός – λαγουδάκι, χωριό – χωριουδάκι.*

182. Nekoliko deminutiva dobija se derivacijom iz drugih deminutiva, tako da se formiraju reči sa dva ili tri deminutivna nastavka: *άγγελος – αγγελούδι – αγγελουδάκι, κοπέλα – κοπελούδα – κοπελουδίτσα, μαμά – μαμάκα – μαμακούλα – μαμακουλίτσα, πέτρα – πετράδι – πετραδάκι.*

183. Neke reči mogu da formiraju dva ili više deminutiva služeći se svaki put drugačijim nastavkom:

β ά ρ κ α: *βαρκάκι, – βαρκίτσα – βαρκούλα.*

γ ά τ α: *γατάκι – γατίτσα – γατούλα – γατούλι – γατουλάκι – γατουλίτσα.*

π έ τ ρ α: *πετρίτσα – πετρούλα – πετραδάκι.*

Λ έ ν η: *Λενίτσα – Λενούλα.*

184. PRAVOPIS. Nastavak **-ίτσα** piše se sa **ι** čak i kada se osnovna reč završava na **-εια**, osim u slučaju *θεία – θείτσα: δουλίτσα, Χαρικλίτσα.*

185. Augmentativi. Augmentativima se nazivaju imenice koje predstavljaju uvećanu osnovnu reč:

σκυλί – σκύλαρος, χέρι – χερούκλα, κουτάλι – κουτάλα.

Često se služimo augmentativima da bismo prikazali uvećanu osobinu koju nosi osnovna reč ili mnogo toga (ili se radi o nekoj drugoj odlici u većem

stepenu): κεφάλας (glavonja, onaj ko ima veliku glavu), λεφτάς (koji ima puno para, λεφτά).

Augmentativi, posebno ovi druge vrste, često imaju podrugljivo značenje.

186. Augmentativi su muškog ili ženskog roda. Glavni nastavci koje dobijaju su sledeći:

-α za ženski rod: βαρέλι – βαρέλα, κεφάλι – κεφάλια.

-ος za muški rod: μύτη – μύτος.

-άρα za ženski rod: γυναίκα – γυναικάρα, φωνή – (αγριο)φωνάρα.

-αρος za muški rod: γάτος – γάταρος, κολοκύθι – κολοκύθαρος, παραμύθι – μύθαρος. Neki augmentativi koji se završavaju na **-αρος** mogu da dobiju i nastavak **-αρα**: σπίτι – σπίταρος – σπιτάρα, μάταρος – ματάρα.

187. Drugi, ne tako česti, nastavci za augmentativ jesu:

-μάνα: αγγούρι – αγγουρομάνα, μαξιλαρομάνα (veliki jastuk), **-άκλα**: γαιδούρι – γαιδουράκλα, χεράκλα, **-ακλας**: άντρας – άντρακλας, **-ούκλα**: μάτι – ματούκλα, χερούκλα, ψαρούκλα, **-ούκλας**: άντρας – αντρούκλας, **-(αρ)όνα**: μάτι – (ματάρα), ματαρόνα, σιπιταρόνα, **-ούρα**: μηδενικό – μηδενικούρα.

188. U augmentative se mogu ubrojati i neki intenzifikatori, izvedenice ne samo od imenica već i od prideva i glagola koji označavaju neku osobinu. Ove reči dobijaju sledeće nastavke: **-ακας**: κάθομαι – καθίστακας, μεθώ – μεθύστακας, ξερός – ξέρακας (suvo stablo drveta), **-αλάς**: κρέμομαι – κρεμαντάλας, **-αράς**: ύπνος – υπναράς, χορευτής – χορευταράς, **-άς**, **-ας**: γλώσσα – γλωσσάς, δοντάς, χειλάς, κεφάλι – κεφάλας, **-ούλιακας**: στραβός – στραβούλιακας.

189. Sufiksi koji označavaju mesto:

-αριό: καμπάνα – καμπαναριό (zvonio – zvonik), πλύστρα – πλυσταριό (pralja – praonica).

-άδικο, **-ίδικο**: γαλατάς – γαλατάδικο, ράφτης – ραφτάδικο, παπουτσής – παπουτσιδικο, παλιατζής – παλιατζιδικο.

Isto izražavaju i nastavci (učevnih) reči **-ιο** (nešto ređe): εστιατόριο, φυλάκιο, i **-είο**: δασαρχείο, σχολείο, ταχυδρομείο.

190. Sufiksi koji označavaju sadržaj. – Označavaju mesto koje u velikoj količini sadrži ono na šta ukazuje osnovna reč ili mnogo toga istog na jednom mestu:

-ιά, **-ιάς**: άμμος – αμμούδα – αμμουδιά, ποτάμι – ποταμιά (suvo korito presahle reke), έλατο – ελατιάς, χαλίκι – χαλικιάς.

-ώνας, **-ιώνας**: αμπέλι – αμπελώνας, άχερο – αχερώνας, περιστερί – περιστεριώνας.

191. Etnici. – **Etnicima** ili **patridonimima** nazivaju se imenice za označavanje čoveka koji potiče sa određenog mesta (iz države, grada) ili koji pripada nekom mestu:

-ίτης: Ανατολή – Ανατολίτης, Πόλη – Πολίτης,

-αΐτης: Μοριάς – Μοραΐτης, Χρυσό – Χρυσαΐτης,

-ιάτης: Μάνη – Μανιάτης, Μύκονος – Μυκονιάτης,

-ώτης, -ιώτης: Σούλι – Σουλιώτης, Θράκη – Θρακιώτης. Ženski rod ovih etnika završava na **-ισσα:** Μεγαρίτης – Μεγαρίτισσα, Σουλιώτης – Σουλιώτισσα.

-ανός, -ιανός: Αφρική – Αφρικανός, Σύρα – Συριανός, Ψαρά – Ψαριανός.

-άνος: Βόνιτσα – Βονιτσάνος, Πρέβεζα – Πρεβεζάνος.

Nekoliko etnika na **-άνος** izgovaraju se i naglašeni na poslednjem slogu: Αμερικάνος (posebno za Grke u Americi) i Αμερικανός.

-ινός: Αλεξάντρεια – Αλεξαντρινός, Καλάβρυτα – Καλαβρυτινός.

-ίνος: Αλγέρι – Αλγερίνος, Φλωρεντία – Φλωρεντίνος. U ženskom rodu etnici na **-νός** završavaju na **-η** ukoliko su naglašene na poslednjem slogu, a na **-α** ako su naglašene na pretposlednjem slogu: Συριανός – Συριανή, Πρεβεζάνος – Πρεβεζάνα.

Ženski rod nekih etnika na **-νός** završava na **-νιά:** Πατρινιά, Ζακυθινιά. Ženski rod imenica Αμερικανός, Αφρικανός je Αμερικανίδα, Αφρικανίδα.

-ιός: Θεσσαλονίκη – Θεσσαλονικιός, Λέρος – Λεριός.

192. Ređi su nastavci: **-ιος** (naglašene na trećem slogu od kraja): Αίγυπτος – Αιγύπτιος, Κόρινθος – Κορίνθιος, **-αίος:** Ευρώπη – Ευρωπαίος, Θήβα – Θηβαίος, Φτέρη – Φτεραίος. Neki etnici na **-ιός** dobijaju i nastavak **-αίος:** Μυτιληνιός – Μυτιληναίος, Σμυρνιός – Σμυρναίος.

Ženski rod etnika na **-ιός, -ιος, -αίος** formira se na **-α:** Θεσσαλονικιά, Αιγύπτια, Ρωμαία.

-έζος: Βιέννη – Βιεννέζος, Κίνα – Κινέζος¹².

193. Veliki broj etnika na **-ας** i posebno na **-ος** ne dobija se derivacijom iz imena mesta, nego su, obratno, zemlje dobile nazive po etnicima: Μακεδόνας – Μακεδονία, Έλληνας – Ελλάδα, Ελβετός – Ελβετία, Άγγλος – Αγγλία.

Ženski rod proparoksitonih i paroksitonih etnika naglašениh na drugom i trećem slogu od kraja na **-ος** završava se na **-ίδα;** neki imaju i oblik na **-α,** koji je

¹² U zavisnosti od toga o kom se mestu radi, postoje i drugi nastavci ili se za istu reč koriste različiti nastavci: Πύργος – Πυργί – Πυργιώτης, ali i Πυργούσης (na Hiosu), Κάστρο – Καστρί – Καστρινός i Καστριώτης, Σκάλα – Σκαλιώτης ali i Σκαλισιάνος (na Kefaloniji) itd., Χαλκίδα – Χαλκιδιώτης ali i Χαλκίδαίος (kako ih nazivaju stanovnici okolnih mesta).

više narodni: Βούλγαρος – Βουλγαρίδα i Βουλγάρα, Ρώσος – Ρωσίδα i Ρώσα. Ali Γάλλος – Γαλλίδα, Άγγλος – Αγγλίδα.

Ženski rod oksitonih etnika naglašanih na poslednjem slogu na **-ός** formira se na **-ίδα**, osim Θεσσαλός i onih koje se završavaju na **-δός**. Ove obično dobijaju nastavak na **-δή**: Ελβετίδα, Γερμανίδα ali Ινδή, Σουηδή, Φιλανδή. Ženski rod nekih etnika na **-ος** dobija nastavak i na **-έζα**: Δανέζα, Ουγγαρέζα.

194. Redi nastavci. Nepravilni etnici. – Neki etnici imaju ređe nastavke: Κρήτη – Κρητικός, Σύμη – Συμιακός, Τήλος – Τηλιακός, Τήνος – Τηνιακός, Ζαγόρι – Ζαγορίσιος, Αυστρία – Αυστριακός. Umesto Μακεδόνες kaže se i Μακεδονίτες, ženski rod Μακεδονίτισσες. Άγιο(ν) Όρος (Sveta Gora) ima etnik Αγιορείτης i Αγιονορείτης, a Πήλιο: Πηλιορείτης.

Neki etnici formiraju se nepravilno: Γιάννενα – Γιαννιώτης, Ίος – Νιώτης (Νιο), Νάξος – Αξιώτης (Αξιά) (i Ναξιώτης), Καλάμες (i Καλαμάτα) – Καλαματιανός, Κύμη (Κούμη) – Κουμιώτης, Μίλητος – Μιλήσιος (209), Τροία – Τρωαδίτης, Βενετός i Βενετσιάνος, Λονδίνο – Λοντρεζός, Μόσχα – Μοσχοβίτης, Νεάπολη – Ναπολιτάνος, Παρίσι – Παριζιάνος (i Παρισινός), Περού – Περουβιανός, Σκοτία – Σκοτσέζος (i Σκότος).

195. Sufiksi koji označavaju zanat:

-άς: αλεύρι – αλευράς, κεραμίδι – κεραμιδάς.

-άρης, -ιάρης, -άριος: βάρκα – βαρκάρης, περιβόλι – περιβολάρης, κάρβουνο – καρβουνιάρης, σκουπίδι – σκουπιδιάρης, αποθήκη – αποθηκάριος, βιβλιοθήκη – βιβλιοθηκάριος.

-τζής: κουλούρι – κουλουρτζής, σαμάρι – σαμαρτζής.

196. Andronimije. – U narodnoj upotrebi obično se za žene koriste vlastite imenice dobijene derivacijom iz krsnog ili porodičnog imena muža. Ove imenice nazivaju se **andronimijama**: Δημήτραϊνα Dimitrisova žena, Δημητριάδαινα žena Dimitrijadisa.

197. Uobičajeni nastavci za andronimije su: **-αινα**: Γιώργαινα, Κώσταινα (Κωστήδαινα, Κωσταντίνα, Κωστάκαινα), Τζαβέλαινα, **-ίνα**: Αγγελίνα, Θοδωρίνα, Λουκοπουλίνα, Μπουμπουλίνα¹³.

Pri upotrebi andronimije narodni jezik često koristi genitiv muževljevog krsnog imena ili prezimena: η Ειρήνη του Δημήτρη, του Δημητριάδη.

198. U standardnom i zvaničnom jeziku žena (ili kćerka) određuje se prezimenom muža (ili oca) u genitivu, uz imenicu κυρία (ili δεσποινίς, δεσποινίδα): η κυρία Δημητριάδη, Δημητρούλια, Δημητρίου.

¹³ Redi ili idomatski nastavci su: **-ιά**: Μιχαλιά, **-ού**: Μελού, Νικολού, Μιχαλού, Χριστού itd. U nekim krajevima upotrebljavaju se i reči sastavljene od svekrovog krštenog imena i νύφη (mlada, nevesta): η Μιχαλόλυφη, η Παναγιωτόλυφη, ili reči sastavljene od imena muža i svekra: Κωστοθανάσαινα, žena Tanasisa, Kostinog sina.

199. Drugi nastavci sa raznovrsnim značenjima: **-ιά:** βαλανιδιά, κουτσουπιά – ανηφοριά, πλαγιά – παγωνιά, συννεφιά – βραδιά, χρονιά – αλεπουδιά, παλικάρια – βελονιά, ξυλιά – γουλιά, χεροβολιά – λαδιά.

-ιστής: ανθρωπιστής, εγωιστής.

-ισμός: χριστιανισμός, αθλητισμός.

-ίας: επαγγελματίας, κτηματίας.

-λό(γ)ι: κουβεντολόι, συγγενολόι.

-ουριά: κλεφτουριά, λασπουριά.

200. c) Od prideva. – Označavaju osobine u vezi sa pridevom:

-άδα: άγριος – αγριάδα, νόστιμος – νοστιμάδα, i od imenica: βύσσινο – βυσσινάδα, πορτοκάλι – πορτοκαλάδα.

-ίλα: άσπρος – ασπρίλα, σάπιος – σαπίλα, i od imenica (u tom slučaju označavaju miris): καπνός – καπνίλα, χώμα – χωματίλα.

-οσύνη: αγράμματος – αγραμματούση, καλός – καλοσύνη, i od imenica: ιερέας – ιεροσύνη, αδερφός – αδερφοσύνη.

-ότητα, -ύτητα: αθώς – αθωότητα, βαρύς – βαρύτητα, i od imenica: άνθρωπος – ανθρωπότητα.

Redi su nastavci: **-άδι:** ασπράδι, **-(αμ)άρα:** κουφαμάρα, **-ίμι:** αγρίμι.

201. Od oksitonih prideva formiraju se paroksitone imenice na **-η** i na **-α:** ζεστός – ζέστη, γλυκός – γλύκα, φαλακρός – φαλάκρα.

C. – Izvedeni pridevi

202. a) Od glagola. – (Nazivaju se i glagolskim pridevima, posebno kada se završavaju na -τός).

-τικός. Označavaju osobu koja je prikladna ili zavređuje da joj se dogodi ono što označava glagol i mogu se podeliti na εκείνος που (onaj koji) i na glagol:

συμπαθώ – συμπαθητικός, απολυμαίνω – απολυμαντικός, επιβαρύνω – επιβαρυντικός, δροσίζω – δροσιστικός, περνώ – περαστικός.

Redi su nastavci **-ερός, -ικός, -τήριος:** θλίβω – θλιβερός, καρτερώ – καρτερικός, σώζω – σωτήριος.

-τός (glagolski pridevi). Veći broj glagola ima i pridev na **-τός** (-ητός, -ωτός, -στός, -φτός, -χτός itd.), koji se formira od osnove za aorist (obično pasiva) i označava otprilike isto što i particip pasiva ili nekoga da trpi radnju glagola:

το έχομε αγοραστό (αγορασμένο, to je kupljeno, kupili smo), το έχω ακουστά (ακουσμένα, to sam čuo), πρόσωπο γελαστό (γελούμενο, nasmejano lice), άνθρωπος αγαπητός (čovjek koga vole ili koji je vredan ljubavi, αγαπημένος – voljen), πράμα κατορθωτό (nešto ostvarljivo, ono što može da se postigne), άνθρωπος σφιχτός (φιλάργυρος – "stisnut" čovek, škrtica).

Glagolski pridevi na **-τος** često se oblikuju i sa α- (αν-) privatum ili sa drugim rečima: ακάλεστος, απάτητος, ανείπωτος, ανυποψίαστος – γλυκομίλητος, δυσκολόβρετος, ξένοιαστος, πρωτόβγαλτος, μοσκομύριστος.

Nekoliko složenih glagolskih prideva obično se javlja sa nastavkom **-γος**: ανάλλαγος, άπραγος (neiskusn, drugo je značenje άπραχτος, neuspešan), αχόρταγος (nezasit, proždrljiv, i αχόρταστος, koji se nije dovoljno najeo).

Poput drugih prideva, neki glagolski pridevi na **-τος** postali su imenice: αμάραντος, συρτός – κλωστή, πηχτή, φτερωτή – βραστό, γραφτό, κρυφτό, σφαχτό, (υ)φαντό, φυλαχτό.

-σιμος (-ξιμος, -ψιμος): φαγώσιμος – jestiv; εισπράξιμος – naplatin, koji se može, koga treba ili koga moramo naplatiti; αμφισβητήσιμος, κατοικήσιμος, συζητήσιμος.

203. Izvedene učevne reči na -τέος. U administrativnom i obrazovnom jeziku uobičajeni su neki pridevi zadržani iz starogrčkog na **-τέος**, koji ukazuju na nešto što treba da se dogodi: πληρωτέος, isplativ, koji treba da bude isplaćen, πολλαπλασιαστέος, množenik, koji treba da bude pomnožen. Na sličan način su formirani i: αφαιρετέος, διαιρετέος, εισπραχτέος, εκτελεστέος, μειωτέος, μετεξεταστέος, προσθετέος.

204. PRAVOPIS. – Glagolski pridevi na **(-ίσιμος)** pišu se sa ι na trećem slogu od kraja reči: υπολογίσιμος, νησίσιμος.

Pišu se sa υ αρτύσιμος, a sa η βοσκήσιμος, διακαινήσιμος i oni koji su izvedeni iz glagola druge konjugacije: αμφισβητώ – αμφισβητήσιμος, συζητώ – συζητήσιμος.

205. b) Od imenica. – Označavaju osobu koja ima veze sa imenicom označiteljem imenicom ili joj pripada.

-άρης, -ιάρης: πείσμα – πεισματάρης, ζήλεια – ζηλιάρης, i izvedenice od prideva ili od glagola: άρρωστος – αρρωστιάρης, κλαίω (έκλαψα, κλάψα) – κλαψιάρης.

-άτος: αφρός – αφράτος, δροσιά – δροσάτος, i od glagola: γεμίζω – γεμάτος, χορταίνω – χορτάτος. Neki pridevi srednjeg roda na -ατο postali su imenice: κωσταντινάτο (vrsta kovanog novca), αμυγδαλάτο.

-ένιος: ασήμι – ασημένιος, σίδηρο – σιδερένιος.

-ινος: μαλλί – μάλλινος, ξύλο – ξύλινος.

-ερός: βροχή – βροχερός, φαρμάκι – φαρμακερός.

-ής: βύσσινο – βυσσινής, θάλασσα – θαλασσης.

-ωτός: αγκάθι – αγκαθωτός, φούντα – φουντωτός.

-ακός, -ιακός, -ικός, -ικος: οικογένεια – οικογενειακός, σελήνη – σεληνιακός, αδερφός – αδερφικός, γέρος – γέρικος.

Nekoliko izvedenih prideva na -ικός naglašava se na ligusi kao i na proparaligusi: αμερικάνικος i αμερικανικός, βουλγάρικος i βουλγαρικός.

Mnogi oblici ženskog ili srednjeg roda izvedenih prideva na -ικός postali su imenice koje označavaju neki zanat, umetnost, nauku ili jezik: γραμματική, καλογερική, φυσική – μαθηματικά, γαλλικά. Imenice su postale i oblici srednjeg roda kao γιατρικό, λαχανικό, σπιτικό.

Pridevi koji se formiraju od etnika i sami dobijaju nastavke -ικός, -ικος: Γάλλος – γαλλικός, Θεσσαλός – θεσσαλικός, Ρουμελιώτης – ρουμελιώτικος, Αθηναίος – αθηναίικος. Za razliku od toga, mnogi etnici na -ός, osim onih koji se završavaju na -άνος, -ανός, formiraju pridev kao i imenicu, sa istim nastavkom: οι βυζαντινοί αυτοκράτορες, ο καλαματιανός (ples), λημνιό κρασί, σκυριανό τυρί, ali i η αφρικανική ήπειρος, η αμερικανική σημαία.

-άτικός, -ιάτικός: Κυριακή – κυριακάτικος, νύφη – νυφιάτικος.

-ιστικός: αγόρι – αγορίστικος, κούκλα – κουκλίστικος.

-ίσιος: αρνί – αρνίσιος, βουνό – βουνίσιος.

206. Redi su sledeći (učevni) nastavci:

-(α)λέος, -(ω)λός: δίψα – διψαλέος, φρίκη – φρικαλέος, αμαρτία – αμαρτωλός, σιωπή – σιωπηλός.

-ιος: αιώνας – αιώνιος, τιμή – τίμιος.

-είος: άντρας – αντρείος, γυναίκα – γυναικείος (i γυναικείος).

-ειος: Κύκλωπας – κυκλώπειος, Πυθαγόρας – πυθαγόρειος.

-αίος: ακμή – ακμαίος, μοίρα – μοιραίος.

-ιαίος: βαθμός – βαθμιαίος, κολοσσός – κολοσσιαίος.

Nekoliko prideva na -ειος, izvedenih od vlastitih imenica, u srednjem rodu označava instituciju osnovanu novcem onoga čije ime nosi: Αρσάκης – Αρσάκειο, Ζάππας – Ζάππειο.

207. Od prezimena ili od etnika dobijaju se pridevi (a zatim i imenice) sa derivacijskim nastavkom -ικο (-άδικο, -αίικο, -ώτικο itd.), koji označavaju porodicu, kuću, susedstvo, gradsku četvrt itd. gde živi onaj ko nosi to ime: Το Παπαχρησταίικο, το Νοταράδικο, τα Βραχναίικα, τ' Αναφιώτικα (atinska četvrt), τα Καρυώτικα.

208. Učevna derivacija. – Kada osnovna reč ima osnovu koja se završava na diftong αι ili οι, izvedeni učevni oblik prideva obično ima diftong αι, οι: Αθηναίος – αθηναϊικός, αρχαίος – αρχαιικός – αρχαιίζω, Μυκήνες (antički Μυκῆναι) – μυκηναϊικός, ατμόπλοιο – ατμοπλοῖα – ατμοπλοϊικός, Εύβοια – ευβοϊικός. Iz reči θεός (bog) izvedeni su pridevi θείος, θειικός.

Novije derivacije koje potiču iz naroda zadržavaju diftong: Αθηναίος – αθηναίικος, Θηβαίος – θηβαίικος, i sa, izvesnom nepravilnošću, παλιός (παλαιός) – παλαιικός, Ρωμιός, (nekada Ρωμαίος) – ρωμαίικος. Neki izvedeni pridevi tako imaju oba oblika: αθηναίικος i αθηναϊικός, εβραίικος i εβραϊικός, i, sa razlikom u značenju, (Ρωμαίος – Rimljanin) ρωμαϊικός (rimski) i (Ρωμιός – Grk) ρωμαίικος (grčki, novogrčki).

Obratite pažnju na razliku između θεϊκός i θεϊκός. Θεϊκός je onaj koji ima veze sa bogom, θεϊκός je hemijski termin koji označava jedinjenja sa sumporom (θειάφι, starogr. θείον).

209. Neki učevni oblici prideva, izvedeni iz imenica sa slovom τ, imaju na njegovom mestu σ kada nastavak počinje sa ι: αδιάθετος – αδιαθεσία, ανεξάρτητος – ανεξαρτησία, πλούτος – πλούσιος, θάνατος – θανάσιμος.

210. c) Od prideva. – U onu grupu spadaju pre svega deminutivi, koji označavaju nešto što izvedena reč ima u manjoj količini nego osnovna¹⁴:

-ούλης: άσπρος – ασπρούλης, μικρός – μικρούλης.

-ούτσικος: ζεστός – ζεστούτσικος, ψηλός – ψηλούτσικος.

-ωπός: Označava uglavnom ono što obeležava i korenska reč: άγριος – αγριωπός, κόκκινος – κοκκινωπός.

Ređi su nastanci: **-ιδερός:** ασπριδερός, μαυριδερός, **-ουλός:** βαθουλός, μακρουλός.

211. d) Od priloga. **-ινός, -ιανός:** αντίκρυ – αντικρινός, μακριά – μακρινός, σήμερα – σημερινός, αύριο – αυριανός.

212. D. – Izvedeni prilozii

-ού: άλλος – αλλού, αυτός – αυτού.

-θε: εδώ – εδώθε, παντού – παντούθε.

-α (formiraju se od množine srednjeg roda prideva i participa): ευχάριστος – ευχάριστα, καλός – καλά, ωραίος – ωραία, καλύτερος – καλύτερα, χαρούμενος – χαρούμενα.

-ως: άμεσος – αμέσως, ευχάριστος – ευχαρίστως.

¹⁴ Osim glagola, imenica i prideva, ponekad i neke zamenice i prilozii formiraju deminutive: ο εαυτούλης μου, τσουλάκι, τσοδούτσικος, καμποσούτσικοι – λιγάκι, καμποσούτσικο, καλημερούδια itd.

PETO POGLAVLJE

SINTEZA

213. Podela. – Složene reči formiraju se na dva načina:

a) Reč na početku dobija neodvojivu rečcu: βραστός – άβραστος, χωριστός – αχώριστος.

b) Dve ili više reči spaja se u jednu: Σάββατο-Κυριακή: Σαββατοκύριακο.

I. SINTEZA SA NEODVOJIVIM REČCAMA

214. Neodvojivim rečcama nazivaju se neke reči sa priloškim značenjem, koje se ne upotrebljavaju samostalno, već se koriste samo u sintezi kao prvi komponenti: ξε-πούλημα : ξεπούλημα.

215. Reči koje se spajaju sa neodvojivim rečcama čuvaju svoju gramatičku vrstu ako su pridevi ili glagoli: κακός – άκακος, γράφω – ξεγράφω. Od imenica mogu da postanu složene reči koje nisu samo imenice nego i pridevi ili glagoli: βροχή – αναβροχιά, ήλιος – ανήλιος, μύτη – ξεμυτίζω.

Neodvojive rečce

216. Neodvojive rečce su α- *privatum*, ξε- i rečca ανα-, koja je u starom grčkom bila predlog.

α-, (ređe) ανα- i (ispred samoglasnika) αν-, *privatum*, označava negaciju ili odsustvo onoga što se izjavljuje drugim komponentom:

ά-κακος, α-ξέχαστος, α-χάριστος, ά-χαρος.

ανα-βροχιά, ανα-δουλειά, (pesnički) ανα-μελιά.

αν-αιμία, αν-άλατος, αν-άξιος, αν-έλπιστος, αν-ήλιος.

ξε-, (ispred samoglasnika) ξ-. Najčešće u govoru povezuje se sa svim vrstama reči. Označava:

1. napolje, prema vani: ξεμυτίζω, ξεπορτίζω, ξέχειλος.

2. veoma, u velikoj meri: ξέμακρα, ξεμακραίνω, ξεκουφαίνω, ξετρελαίνομαι.

3. sasvim, potpuno: ξεγυμνώνω, ξεκολλώ, ξεπαγιάζω, ξετίναγμα.

4. odsustvo ili otklanjanje onoga što označava drugi komponent: ξεβάφω, ξεβολεύω, ξεδιψώ, ξεκάνω, ξεκαρφώνω, ξεκουράζω, ξεριζώνω.

217. ανα-

1. (prema) gore: αναδίνω, ανακάθομαι, ανακλαδίζομαι, ανασηκώνω.
2. unatrag, nanovo: αναθυμούμαι, αναχαράζω, αναγέννηση.
3. različita značenja: αναβουίζω, αναδακρύζω, αναρωτιέμαι.

218. Osim navedenih rečca, u grčkom su jeziku uobičajene i različite **neodvojive učevne rečce**. To su predlozi iz antičkog grčkog εις, εκ-εξ, εν, προς, συν, διά, αμφί, επί, περί, υπό, υπέρ i druge nepromenljive reči, koje se u današnjem jeziku nalaze samo kao prvi komponenti.

Neke od učevnih neodvojivih rečca imaju dvostruke i višestruke oblike, jer im se poslednje slovo menja u zavisnosti od početnog slova drugog komponenta. Tako se samoglasnik kod rečca često gubi kad drugi komponent takođe počinje samoglasnikom; δια-, επι-, υπο- postaju δι-, επι-, εφ-, υπ-, υφ-. Pred samoglasnikom εκ- postaje εξ-. Pred usnenim suglasnicima εν-, συν- postaju εμ-, συμ-. Pred grlenim suglasnicima συν- postaje συγ-. Ako se iza συν- nalaze λ, σ, ono postaje συλ-, συσ, a kada sledi ρ, ponekad postaje συρ-, dok u drugim slučajevima gubi završno v ili postaje συνε-.

219. Glavne učevne neodvojive rečce

Rečca	Značenje	Primeri
αμφι-	1. iz dva dela, u krug 2. podeljenost, podela	αμφίβιο, αμφίστομος, αμφιθέατρο αμφιβάλλω, αμφιβολία, αμφίρροπος
αρχι-	prvi, viši	αρχιεπίσκοπος, αρχιεργάτης, αρχιμηνιά, αρχιχρονιά
δια-	1. između 2. svuda 3. razdvajanje 4. razlika	διαβαίνω, διάμετρος, διέξοδος διαδίνω, διακηρύττω διαλύνω, διασπώ διαδέχομαι, διενεργώ
διχο-	(podeljen) na dva dela	διχόνοια, διχοτόμος
δυσ-	težak, teško, loš, loše, rđav, rđavo	δυσανάλογος, δυσάρεστος, δυσεντερία δύσπιστος, δύστυχος
εισ-	uvođenje	εισάγω, είσοδος

εκ-, εξ-	1. napolje 2. promena 3. mnogo	εκθέτω, εκφράζω – εξέχω εξελληνισμός, εκχερσώνω έκθαμβος, εκθειάζω
εν- (εμ-)	unutar	ενήλικος, ενορία, εμπρόθετος
επι (επ-, εφ-)	1. gore, odozgo 2. različita značenja	επιβλέπω, επιγράφω – (ε)πίστομα, εφαρμόζω,(ε)φέτος, έφιππος επιδιορθώνω, επιμένω – επεκτείνω
ευ-	1. dobar, dobro 2. lak, lako	ευαγγέλιο, ευκαιρία, ευλογώ, ευτυχία ευερέθιστος, εύφορος
ημι-	pola, polu-	ημίθεος, ημικυκλικός, ημισφαίριο
ομο-	zajedno, istih odlika	ομογάλαχτος, ομόγλωσσος, ομόθρησκος, ομομήτριος, ομόφυλος, ομόφωνος
περι-	1. (u)okolo 2. uveliko	περιγιάλι, περικυκλώνω, περιμαζεύω, περιορίζω, περιπνευμονία περιζήτητος, περίσκεψη, περίφημος
συν- (συγ-) συλ-, συμ- συρ-, συσ- συ-, συνε-	zajedno	σύνδεσμος, συνένοχος, συννυφάδα, συνονόματος, συ(γ)γνώμη, συκρατώ, συχαίρω, συλλυπούμαι, συμμαζεύω, συμπέθερος, σύμφωνο- σύρριζα-σύσσωμος-σύθαμπα, συσταίνω-σύγαμπρος, συχωριανός- συνεβγάζω, συνεπαίρω
τηλε-	dalek, daleko	τηλέγραφος, τηλεσκόπιο, τηλέφωνο
υπο- (υπ-, υφ-)	dole, odozdo	υπόγειο, υποδιευθυντής, υποθέτω, υπόστεγο-υπαρχηγός-υφηγητής- υφήλιος

II. SINTEZA REČI

Značenje složenih reči

220. Vrste složenih reči. – Prema značenju složenih reči, glavne su četiri vrste: **uporedne, odredbene, prisvojne i dopunske.**

A. – Uporedne složene reči

221. Uporedna složena reč označava isto ono što i njena dva komponenta spojena veznikom και: μερόνυχτο – μέρα και νύχτα (dan i noć).

Komponenti uporednih složenih reči pripadaju istom delu govora; mogu da budu imena: ρυζόγαλο, στενόμακρος; glagoli: ανοιγοκλείνω; prilozii: βορειοανατολικά.

222. Imena. – Postoje dve vrste uporednih složenih imena:

a) Dva značenja koja izražavaju komponenti prenose se u složenu reč spojena *sa istom vrednošću i paralelno*. Ove složene reči nazivaju se **sparenim**:

αντρόγυνο – άντρας και γυναίκα (muž i žena, bračni par), γυναικόπαιδα – γυναίκες και παιδιά (žene sa decom), αγκιναροκούκια – ακινάρες και κουκιά (artičoka i bob), στενόμακρος – στενός και μακρός (uzak a dug), κωμικοτραγικός – κωμικός και τραγικός (komičan i tragičan u isti mah, tragikomičan).

b) Složena reč izražava *novu, treće značenje*, mešavinu značenja komponentata, ali istovremeno i različito od njih:

αυγολέμονο, sos od jaja i limuna, ali različit i od jednog i od drugog ponasob, jer se u njemu ne osećaju zasebno (kao što je, na primer, slučaj sa ξιδόλαδο, sirćetom i uljem).

γρεγολεβάντες, vetar koji duva između vetrova γρέγος (severoistočnog) i λεβάντες (istočnog), i različit od njih.

λαγοκούνελο, životinja nastala ukrštanjem λαγός (zeca) i κουνέλι (kunića).

Tako je i sa Ελληνοαμερικάνοι (Grcima u Americi), ζωόφυτο (životinjom koja fizički podseća na biljku, uglavnom nekim vrstama insekata), καμηλοπάρδαλη (žirafom), λυκόσκυλο (vučjakom, nemačkim ovčarom) μηλοροδάκινο (vrstom breskve), πρασινοκίτρινος (zelenožutim).

223. Veliki broj uporednih imenica ima samo množinu: Λαμπροχριστούγεννα, γιδοπρόβατα, γυναικόπαιδα.

224. Uporedne složene reči su *imenice*: αγγουροντομάτα, αγκιναροκούκια, αδερφοξάδερφα, αλατοπίπερο, ανεμόβροχο,

αντενοκάταρτα, αστραπόβροντο, γιδοπρόβατα, κολοκυθοπατάτες, λεμονοπορτόκαλα, μαϊστροτραμουντάνα, ματόφρυδα, μαχαιροπίρουννα, μερόνυχο, μηλοροδάκινο, ναυτοκαπεταναίοι, ρυζόγαλο, σπανακόρτζο, στερφογάλαρα, φαγοπότι, χαρτοφάκελα, χιονόβροχο, Σαββατοκύριακο, Μαγιάπριλο, Κασοκάρπαθο, Κλημεντοκαίσαρι (susedna sela kod Korinta Κλημέντι i Καίσαρι), Ηπειροθεσσαλία, Μολδοβλαχία itd., *p r i d e v i*: ασπροκίτρινος, μαυροκόκκινος, ξανθοπράσινος; γλυκανάλατος, γλυκόξινος; κοντόπαχος, στενόμακρος, ψηλόλιγνος; φτωχοπερήφανος, νοτιοανατολικός itd.

225. Glagoli. – Uredni glagoli izvode se iz dva glagola i pokazuju da se radnje ta dva glagola dešavaju istovremeno ili jedna za drugom: ανεβοκατεβαίνω, ανοιγοκλείνω, ζυμοφουρνίζω, κλειδομανταλώνω, κλωθογυρίζω, μπαινοβγαίνω, ξημεροβραδιάζομαι, περνοδιαβαίνω, πηγαινοέρχομαι, στριφογυρίζω, τρεμοσβήνω – ανεβοκατέβασμα, πηγαινοερχομός itd.

226. Prilozi. – Paralelno sa uporednim složenim pridevima postoje i korespondirajući prilozi: ζερβά – δεξιά: ζερβόδεξα, βόρεια – ανατολικά: βορειοανατολικά.

B. – Odredbene složene reči

227. Odredbenim složenim rečima nazivamo one kod kojih prvi komponent određuje drugi. Kada se složena reč analizira, prvi komponent postaje odrednica drugoga, pridevska ili priloška, ili odrednica genitiva ili cele rečenice:

αγριοπερίστερο – άγριο περιστέρι (divlji golub), σιγοτραγουδώ – τραγουδώ σιγά (tiho pevam), θαλασσοπνίγομαι – πνίγομαι στη θάλασσα (utapam se u moru), ροδοκόκκινος – κόκκινος σαν το ρόδο (crven kao ruža), κρασοπότηρο – ποτήρι του κρασιού (čša za vino), ανεμόμυλος – μύλος που τον γυρίζει ο άνεμος (mlin koji pokreće vetar, vetrenjača).

Primeri odredbenih složenih reči klasifikovani prema prvom komponentu: *I m e n i c a*: αετοφωλιά, αρχοντοξεπεςμένος, αυγότσοφλο, γαλατομπούρεκο, γιδόστρατα, ηλιοβασίλεμα, καραβοκύρης, κλειδαρότρυπα, κολοκυθόπιτα, λαχανόκηπος, μυλόπετρα, νυχτοπούλι, ραχοκόκαλο, σπανακόπιτα, σπιτονοικοκυρά, φιδοποκάμισο. *P r i d e v*: αγριολούλουδο, αλαφρόπετρα, ασπρόρουχο, μαυροπίνακας, μοναχογιός, μονοκόμματος, ξινόγαλο, πικραμύγδαλο, πρωτοβρόχι, φτωχόσπιτο. *P r i l o g*: ξαναθυμούμαι, πανωβελονιά, χαμόκλαδο, σιγοπερπατώ, συχνορωτώ i dt. *P r e p o z i c i j a*: απόκοντα, παραμάνα, πρόσχαρος, κατάκαρδα itd., αντίλαλος itd.

228. Reč θεός (bog) kao prvi komponent često zadržava svoje prvobitno značenje: θεοκατάρατος, θεολόγος, θεόσταλτος, θεοφοβούμενος. Međutim, kod mnogih složenih reči gde je drugi komponent pridev, dobija značenje intenzifikatora: θεόκαλος, θεοσκοτεινος, θεότρελος, θεόπτωχος.

229. Deminutivni glagoli. – Odredbenim složenim rečima pripadaju i neki izvedeni glagoli, gde je glagol drugi komponent, a prvi su priloški prefiksi κουτσο-, κουφο-, χαμο-, ψευτο-, koji izvedenoj reči daju deminutivno ili hipokorističko značenje: κουτσοπερνώ, κουτσοπίνω – κουφοβράζω, κουφοκαίω – χαμογελάω – ψευτοζώ, ψευτοκαμώνομαι. Deminutivno značenje imaju i glagoli kod kojih je drugi komponent φέρνω: γλυκοφέρνει, γεροντοφέρνει. Isto je kod složenih reči sa καλός (ali kod njih zajedno sa negacijom): δεν καλοβλέπω, δεν καλοπερνώ.

C. – Prisvojne složene reči

230. Prisvojne složene reči označavaju osobu koja nešto poseduje. Mogu da se analiziraju u rečenici *onaj koji ima*, gde je drugi komponent objekt, dok je prvi komponent pridevska odrednica: ασπροπρόσωπος, εκείνος που έχει άσπρο πρόσωπο (bledolik, onaj ko ima belo lice), τρυποχέρης, εκείνος που έχει τρύπια χέρια, σπάταλος (šupljoruk, onaj koji ništa ne zadržava u rukama, rasipnik).

Prisvojne složene reči su: γαλανομάτης, γερακομύτης, γλυκόφωνος, κακόμοιρος, καλόκαρδος, καλότυχος, κοντόθωρος, λαγοπόδαρος, μεγαλοδύναμος, Μεγαλόχαρη, σιδεροκέφαλος, σκληρόκαρδος.

D. – Dopunske složene reči

231. Dopunskim se nazivaju one složene reči kod kojih je jedan komponent objekat drugoga. Dopunske složene reči su imenice, a kao prvi ili drugi komponent uvek imaju neki glagol: χασο-μέρης, εκείνος που χάνει τη μέρα του (danguba, onaj koji gubi dan), καντηλ-ανάφτης, εκείνος που ανάβει τις καντήλες (onaj koji pali kandila).

Dopunske složene reči su: κλεφτοκοτάς, χαλασοχώρης (που χαλνά το χωριό του με καβγάδες, onaj koji izaziva razdor u selu svojim kavgama itd.), κατσικοκλέφτης, μελισσοφάγος (ime ptice), μυγοχάφτης, νεροχύτης, τυροτρίφτης, ψωμοζήτης, ζαχαροπλάστης, κτηνοτρόφος, λογογράφος, νεκροθάφτης, χορτοφάγος.

Napomene o značenju složenih reči

232. Složene reči obično imaju ono značenje koje su u sintaksi imala dva komponenta zajedno, pre nego što je došlo do spajanja: αντραδέρφη znači isto što i αδερφή του αντρός (muževljeva sestra). Međutim, često se spajanjem ograničava značenje, tako da se izražava nešto što dva komponenta ranije nisu samostalno značila: ανοιχτομάτης, αρχοντοχωριάτης, εξηνταβελόνης, καλόγερος, λυκόσκυλο, ξανθοκίτρινος.

233. Od dva komponenta drugi obično nosi osnovno značenje, a prvi pomoćno. Na primer, u reči μισοφέγγαρο radi se o φεγγάρι που είναι μισό (mesecu kog ima pola); φεγγαροπρόσωπος je onaj koji ima πρόσωπο σαν το φεγγάρι (lice kao mesec). Isto je tako sa odredbenim složenim rečima βαρυχειμωνιά, θαλασσοπνίγομαι, καλοπερνώ, dopunskom složenom rečju ξυλοσκίστης, prisvojnom složenom rečju σκληρόκαρδος. Jedino su kod uporednih složenih reči komponenti isti po jačini i vrednosti σαββατο-κύριακο, κοντό-παχος, ανοιγο-κλείνω.

234. Neki složeni pridevi ili participi izražavaju želju ili kletvu. Ove složene reči nazivaju se **optativima**: πολυχρονεμένε, που να ζήσεις πολλά χρόνια (da poživiš dugo godina). Takvi optativi su: αγιοχώματος, αδόξαστος, αστραποκαμένος, θεοσκοτωμένος, κακομοίρα, σιδεροκέφαλος.

O b l i k s l o ž e n i h r e č i

Opšte napomene o formiranju

235. Promene kod komponentata. – Unutar složene reči, na njenom kraju ili na oba mesta, dolazi do promena koje se drže određenih pravila. Do ovih promena dolazi:

A) U n u t a r r e č i, na kraju prvog komponenta, a promene su vezane za takozvani **sintetizovani samoglasnik**: μάτι – γυαλί: ματογυάλι.

B) K o d d r u g o g k o m p o n e n t a, a promene su vezane za: a) r o d: καλός – τύχη: καλότυχος; b) n a s t a v a k: καλό – παιδί: καλόπαιδο; i c) n a g l a s a k: μόνος – ακριβός: μονάκριβος.

Sve ove promene ne javljaju se uvek kod svakog komponenta.

Sintetizovani samoglasnik

236. Kada je prvi komponent promenljiv, sa drugim komponentom se spaja pomoću jednog samoglasnika koji se dodaje na njegovu osnovu (ili na jednu od njegovih osnova). Ovaj samoglasnik je obično **ο** i naziva se **sintetizovanim samoglasnikom**:

σφήκα – φωλιά: σφηκ-**ο**-φωλιά, χάνω (έχασα) – μέρα: χασ-**ο**-μέρας.

Sintetizovani samoglasnik često dobijaju i prilozi na mestu poslednjeg samoglasnika: συχνά – ρωτώ: συχν-**ο**-ρωτώ.

237. Kada je početni samoglasnik drugog komponenta **α** ili **ο**, sintetizovani samoglasnik se obično gubi: γλυκός – ανάλατος: γλυκανάλατος, δεκαπέντε – Αύγουστος: Δεκαπενταύγουστο, λάδι – οκά: λαδοκά. Ali βορειοανατολικός, ελληνοαμερικάνικος, αλληλοαγαπιούνται.

238. Apokopa prvog komponenta. – Kod nekih spojeva, ukoliko bi složena reč postala preduga, neizgovorljiva ili nerazumljiva ako bi se ponavljali jednaki slogovi na kraju dva komponenta, poslednji slogovi prvog komponenta se odbacuju, ali uvek ostaje sintetizovani samoglasnik: ανεβαίνω – κατεβαίνω: ανεβοκατεβαίνω, φουσκωμένα (ili φουσκώνω) – θάλασσα: φουσκοθαλασσιά, ηλεκτρικός – φωτισμός: ηλεκτροφωτισμός.

239. Učevna sinteza. – Mnoge učevne reči gube sintetizovani samoglasnik **ο** ispred drugog komponenta: αλληλεπίδραση, μεγαλέμπορος.

Neke učevne složene reči ili narodne koje su kao prvi komponenti izgubile završni samoglasnik, menjaju prethodni bezvučni trenutni suglasnik **κ**, **π**, **τ** u korespondirajući trajni. Tako umesto **κ** imaju **χ** reči složene od **κακός**: καχεξία (έχω, έξη), καχεκτικός, καχύποπτος; umesto **π** imaju **φ** neke složene reči sa predlozima i neodvojivim rečama: **από**: αφαίμαξη (αίμα), αφομοιώνω, αφοπλίζω, αφορμή; **επί**: εφαρμόζω, έφεδρος, εφέστιος (εστία), εφευρίσκω (antičko grčko ευρίσκω), έφηβος (ήβη); **υπό**: υφαρπαγή, υφηγεσία, υφήλιος; umesto **τ** imaju **θ** neke reči složene od **αυτός**, **πρώτος** ili sa predlozima: **αυτός**: αυθόρμητος, αυθυπαρξία; **πρώτος**: πρωθυπουργός, πρωθύτερο; **αντί**: ανθυγιεινός, ανθυπολοχαγός; **κάτα**: καθέννας, καθημερινός; **μετά**: μεθεόρτια, μέθοδος.

240. Istorijska napomena. – Do ovih promena došlo je stoga što se u antičko doba, kada su formirane ove složene reči (npr. αφ-ορίζω – ekskomunicirati), njihov drugi komponent izgovarao sa aspiracijom ("tvrđim" hakom) na početku (ορίζω, tj. χορίζω), koja se, zajedno sa prethodnim suglasnikom (npr. π) preostalim posle elizije završnog samoglasnika, izgovarala kao (πθ), što se u ono vreme beležilo slovom (φ), koje je danas trajni suglasnik.

Prvi komponent

241. Prvi komponent u složenim rečima može da bude imenica, pridev (ili broj), glagol, nepromenljiva reč (prilog ili predlog).

242. A. Ime. – Kada je prvi komponent ime, kod sintetizovanog samoglasnika se javljaju sledeće nepravilnosti: *P r i d e v i* na -ύς kao prvi komponenti obično čuvaju svoje *v*, ma kog roda da je složena reč, ili kao sintetizovani samoglasnik imaju *io*, *o* (*i* kad je *o* pretrpelo eliziju); βαρύς: βαρυστομαχία, βαρύτιμος, βαρυχειμωνιά – βαριόμοιρος, βαριακούω, βαριαναστενάζω, φαρδύς: φαρδομάνικα.

243. Imenica μέση, koja ima značenje sredine, mesno ili vremenski (μεσότοιχος, μεσονύχτι), kod velikog broja složenih reči pobrkala se sa pridevom μισός, koji označava polovinu od neke celine (μισοφέγγαρο, μισογεμάτος). Tako se izgovaraju sa ε, ali i sa ι složene reči μεσοκαλόκαιρο – μισοκαλόκαιρο, μεσοσαράκοστο – μισοσαράκοστο, μεσοφόρι – μισοφόρι, μεσοχρονίς – μισοχρονίς itd.

244. Ostali sintetizovani samoglasnici su ε, α, ου:

ε: καφε-κόπτης, καφε-κίτρινος, καφε-κούτι, καφε-πωλείο.

α, ου. Javljaju se kod nekih pseudosloženih reči, kod kojih je prvi komponent celi padež: Νέα-πόλη – Νέαπολη, Αδριανού-πόλη – Αδριανούπολη (287). Na isti način su dobijeni Κωνσταντινούπολη, Φιλιππούπολη, Χριστούγεννα. Negde se čuje izgovor i drugih složenih reči na -ούπολη, iako je pravilno -όπολη: Μεγαλόπολη, νεκρόπολη, παιδόπολη itd. Međutim, u govoru je prevladalo μεγαλούπολη.

245. PRAVOPIS. – 1. Umesto sintetizovanog samoglasnika *o* piše se ω u imenicama λεωφόρος, λεωφορείο, νεωκόρος¹⁵.

2. Završno (io) prvog komponenta piše se sa ι, osim u rečima složenim od δάκρυ i στάχυ: βαριόμοιρος, βαριακούω, ali δακρυοπότιστος, σταχυολογία.

246. Učevna sinteza. – I učevne reči složene iz antičkih grčkih reči άστυ, ευθύς, ευρύς, θήλυς za prvi komponent imaju *v* na mestu sintetizovanog samoglasnika: αστυκλινική, αστυνομία, αστυφύλακας, ευθύγραμμος, ευρυχωρία, θηλυγονία.

247. Mnoge učevne složene reči koje kao prvi komponent imaju imenicu na različit način koriste sintetizovani samoglasnik. Umesto *o* imaju:

α: αγορα-νομία, αγορα-φοβία, σκια-γραφία, σκια-μαχία.

¹⁵ Sa *o* kao sintetizovanim samoglasnikom pišu se: a) reči složene od κρέας, χρέος: κρεοπώλης, κρεοφαγία, χρεοκοπώ, χρεολύσιο itd., b) uporedni glagoli: ανοιγοκλείνω, ανεβοκατεβαίνω, τρεμοσβήνω itd.

η: θανατη-φόρος, λαμπαδη-φορία, νικη-φόρος. Isto je i sa rečima izvedenim iz brojeva: τεταρτη-μόριο, πολλοστη-μόριο.

Neke učevne složene reči kod kojih je prvi komponent imenica ženskog roda na **-ση, -ξη**, imaju sintetizovani samoglasnik **ι, ιο, εο**:

ι: λεξι-λόγιο, ταξι-νόμος.

ιο: φυσιο-γνωμία, φυσιο-δίφης, φυσιο-λατρία, φυσιο-λογία.

εο: υβρεο-λόγιο, φρασεο-λογία. Od imenice ženskog roda πόλη složene su reči sa sintetizovanim samoglasnikom **ι:** πολιούχος, kao i sa **εο:** πολεο-δομία.

248. Reči koje se ne izgovaraju uvek sa istim sintetizovanim samoglasnikom. – Postoji težnja da se ove nepravilnosti prevaziđu. Tako se obično kaže αγγελιο-φόρος, αγορο-πωλησία, a ne αγγελιαφόρος, αγοραπωλησία. Osim toga, često se kaže λαμπαδοφορία umesto λαμπαδηφορία.

249. Učevne složene reči sa nepravilnostima u osnovi. – Kod učevnih složenih reči neka imena kao prvi komponenti u osnovi imaju nepravilnosti, na primer¹⁶:

Reč	Postaje	Primer
γη	γη- γεω-	γήλοφος, γήπεδο γεωγραφία, γεωλόγος, γεωμετρία, γεωπόνος γαιάνθρακες
πατέρας	γαι(ο)- πατρ(ο)-	πατρογαθία, πατρογονικός, πατροπαράδοτος
μητέρα	μητρο-	μητροκτονία, μητρόπολη
χάρη	χαριτο-	χαριτόβρυτος, χαριτολογώ
χέρι	χερο- χειρο-	χερόβολο, χεροδύναμος, χερόμυλος, χεροπιαστός χειρόγραφο, χειροδικία, χειροκροτώ, χειρονομά, χειρούργος
καλός	καλο- καλλι-	καλοβλέπω, καλόγιαννος (ptica), καλοθελητής, καλοκαίρι καλλιέργεια, καλλιτέχνης

¹⁶ Navedene su i pravilne osnove koje se sreću kod složenih reči iz narodnog govora.

μεγάλος	μεγαλ(ο)-	μεγαλοβδόμαδο, μεγαλοπιάνομαι, Μεγαλόχαρη, μεγαλέμπορος
	μεγα-	μεγάφωνο, Μεγαρέμα, Μεγαλέξαντρος

250. Broj. – Oblici koji u sintezi uzimaju broj kao prvi komponent vide se na sledećoj tabeli:

Brojevi od *pet* do *devedeset* imaju sintetizovani samoglasnik **α**.

ένα	μονο-	μονάκριβος, μονόγραμμα, μονομαχία, μονόξυλο, μονόπαντος, μονοπάτι, μονορούφι
δύο	δι-	δίβουλος, δίδραχμο, δικέφαλος, δίκοπος, δίπορτο, διπρόσωπος
	δισ-	δισάκι, δίστηλος, δίστιχο, δισύλλαβος, δισανθρακικός, δισέγγονος, δισεκατομμύριο
τρία	τρι-	τρίγλυφο, τρίγλωσσος, τριγύρω, τρίγωνο, τρίδιπλος, τρικούβετος, τριλογία, τρίποδο, τρίτομος, τριφύλλι
	τρισ-	τρισάγιος, τρισάθλιος, Τρισεύγενη, τρισέγγονο
τέσσερα	τετρα-	τετραβάγγελο, τετράγωνο, τετράμηνο, τετράπαχος, τετράποδο
πέντε	πεντα-	πεντάδραχμο, Πεντάμορφη, πεντάρφανος
έξι	εξα-	εξάδερφος, εξάμηνο, εξασέλιδος, εξατάξιος, εξάχρονος
εφτά	εφτα-	εφτάζυμο (<i>vrista hleba</i>), Εφτάνησα, εφτάψυχος
οχτώ	οχτα-	(ο)χταπόδι, οχτάστηλος, οχτάστιχο
εννιά	εννια-	εννιά(η)μερα

Isto tako je sa δεκάδραχμο, Δωδεκάνησα, εικοσαήμερο, εικοσιπεντάδραχμο, τριαντάφυλλο, σαρανταήμερο, εξηταβελόνης. Kaže se sa sintetizovanim samoglasnikom ο: εκατόχρονα, ali i εκατοντάδραχμο, εκατονταετία, χιλιόδραχμο, χιλιοτραγουδημένη, χλιοχρονίτικη, μυριάκριβος, μυριόνεκρος, μυριόκλωνος.

251. PRAVOPIS. – Ne sme se mešati δι-, δισ, prvi komponent δυο, sa δυ-, osnovom i prvim komponentom u rečima kao što su δυάρι, δυϊκός, δυϊσμός i neodvojiva partikula δυσ- (219).

252. B. Glagol. – Ukoliko je prvi komponent glagol, obično se u spoj uključuje njegov nastavak za aorist, ređe za prezent. U tom slučaju prvi se komponent, zajedno sa sintetizovanim samoglasnikom, završava na -σο-, (-ψο, -ξο-) ili na ο.

χάνω (έχασα): χασομέρης, λείπω (έλειψα): λειψανάβατος (hleb), λειψυδρία, μπερδεύω (μπέρδεψα): μπερδεψοδουλειά, φεύγω (έφυγα): φυγόδικος, φυγομαχία, φυγόπονος, φυγόστρατος.

γλειφοκουτάλας (lezilebović, parazit), μελλοθάνατος – μισάνθρωπος itd.

253. Kod nekih **učevnih složenih reči** gde je prvi komponent glagol javljaju se sledeće nepravilnosti sa sintetizovanim samoglasnikom: Umesto ο imaju:

ε: έχω – εχέμυθος, φέρνω – φερέοικος, χαίρομαι – χαιρέκακος.

ι: δίνω – έδωσα: δωσίδικος, δωσίλογος, κλέβω – έκλεψα: κλεψιτυπία, λήγω – έληξα: ληξίαρχος, ληξιπρόθεσμος, σπαράζω – σπάραξα: σπαραξικάρδιος. Isto tako je i kod ανεξίθρησκος, αρνησικυρία, μεμψίμοιρος

254. C. Nepromenljive reči. – Kada se radi o priložima koji se koriste za prvi komponent, tu je pre svega nekoliko priloga za mesto i način, posebno izvedenih iz korespondirajućih prideva srednjeg roda:

κατω-σέντονο, ξανα-φαίνομαι, μισο-κάθομαι, καλο-βλέπω.

Prilozi koji postaju prvi komponenti retko čuvaju završni samoglasnik kao sintetizovani, npr. ξανα-περνώ, Περα-χώρα, ξω-κλήσι. Obično dobijaju ο: ακριβοχαιρετώ, κρυφομιλώ, σιγοπερπατώ, συχνορωτώ itd.

255. PRAVOPIS. – Prilozi na -ω koji postaju prvi komponenti čuvaju ω, osim u reči χάμω¹⁷:

πανωφόρι, κατωλίθι (kod vodeničnog žrnja), (ε)ξωκλήσι, ξώπετσα, πισωπατώ, σώγαμπρος, ali χαμόκλαδο, χαμομήλι, χαμογελώ.

256. P r e d l o z i u sintezi su sledeći: κατά, παρά, μετά, αντί, από i προς. Oni koji se završavaju samoglasnikom često ga gube ukoliko sledeća reč počinje samoglasnikom:

κατασταλάζω, παραμάσκαλα, μεταπιάνω, μετεξεταστέος, αντιαεροπορικός, ανθυπολοχαγός, απολείτουργα, απάνεμο, προσφάγι.

¹⁷ Reči kao što su γυροβόλι, γυρολόγος imaju kao prvi komponent imenicu γύρος i pišu se sa ο.

Drugi komponent

257. Opšte odredbe. – Drugi komponent može da bude imenica, pridev¹⁸, glagol, particip ili prilog. Ovde se drugi komponenti razmatraju u posebnim celinama prema gramatičkoj vrsti kojoj pripadaju.

258. A. Imenica. – Kada je drugi komponent imenica, izvedena reč može da bude imenica, pridev, glagol ili prilog.

259. I – Kada je složena reč imenica, imenica koja je drugi komponent obično ne menja nastavak:

ανεμό-μυλος, πρωτο-μάστορας, αρχοντο-χωριάτης, πατατο-κεφτές, εξώ-πορτα, μοναχο-κόρη, τριαντά-φυλλο, συννεφό-καμα.

Međutim, kod ovog pravila postoje različiti izuzeci: Neke složene reči menjaju rod, te prema tome i nastavak, zbog novog značenja. Dok *αντρογυναίκα* (muškobanja), složena od *άντρας* i *γυναίκα*, normalno zadržava rod reči *γυναίκα*, *αντρούγυνο* (bračni par), iako je složena iz istih reči, nije mogla da zadrži ženski rod i prešla je u srednji. Tako je rod promenjen i kod *μηχανή – βιομήχανος*. Isto je i sa *ήλιος – αντηλιά, βοριάς – ξεροβόρι, γιαλός – περιγιάλι, βροχή – ανεμόβροχο, νύχτα – μερόνυχτο, σκιά – απόσκιο, τρίχα – πολυτρίχι*.

260. Učevna sinteza. Glagolske imenice ženskog roda na **-ση (-ψη, -ξη)** kao drugi komponenti čuvaju svoj nastavak ako je prvi komponent predlog, ali često dobijaju nastavak **-σία (-ψία, -ξία)** (ili **-σιά**) ukoliko je prvi komponent *α* privatum ili neka druga vrsta reči. U ovom drugom slučaju obično se radi o parasintetskim rečima (282).

αίρεση: αναίρεση, αφαίρεση, εξαίρεση, προαίρεση, συναίρεση itd., ali (*αυθαίρετος*) *αυθαιρεσία, στάση, σύσταση, κατάσταση* itd., ali (*άστατος*) *αστασία, (ακατάστατος) ακαταστασία – κορμοστασιά*. Slične složene reči formiraju se od *βάση, βλέψη, θέση, κρίση, τάξη*.

261. Isto se dešava i sa složenim ili parasintetskim rečima kod kojih je drugi komponent imenica ženskog roda na **-η**, obično složena iz glagola: *βουλή – συμβουλή – αβουλία, πρωτοβουλία*. Slične složene reči formiraju se od *δίκη, κοπή, μάχη*.

262. II – Kada je složena reč pridev, imenica koja je drugi komponent ne menja se ako se završava na **-ος**, jer tada složena reč ima pridevski oblik: *ά-καρπος, σκληρο-τράχηλος, από-μερος*.

Međutim, ukoliko se ne završava na **-ος**, tada dobija ili ovaj ili neki drugi pridevski nastavak (263): *καρδιά – στενόκαρδος, κουβέρτα – τρικούβερος, βολή – καλόβολος, ξύλο – σύξυλος, κομμάτι – μονοκόμματος*.

¹⁸ Retko je drugi komponent broj: *ολοένα, διαμιάς, μονομιάς*. Zamenica postoji u reči *καθεαυτού*.

263. Kad se radi o nazivima delova tela, pridevi su obično složeni na **-ης, -α, (-ικο)**: δόντι – κουτσοδόντης, χέρι – τρυποχέρης· φρύδι – καμαροφρύδα itd.

264. Neki pridevi ženskog roda formiraju se tako što dobijaju izvedenički nastavak **-ούσα**: μαλλί – ξανθομαλλούσα, μάτι – μαυροματούσα.

265. Kada su imenice srednjeg roda na **-μα** drugi komponent prideva, tada završavaju na **-ματος**: γράμμα – αγράμματος, όνομα – συνονόματος.

Reč **όνομα** (ime) kao drugi komponent kod učevnih složenih reči menja se u **-ώνυμος**: ανώνυμος, επώνυμος, ομώνυμος, συνώνυμος itd.

266. Neke učevne reči složene iz dvosložnih imenica srednjeg roda na **-μα**, obično se završavaju na **-μος**: αίμα – θερμοάιμος, ψύχραιμος, δέρμα – παχύδερμος, σήμα – επίσημος, στόμα – μεγαλόστομος, Πλατύστομο, σώμα – μεγαλόσωμος.

Neki učevni pridevi složeni iz imenica dobijaju nastavak **-ιος**: αέρας – εναέριος, αιώνας – προαιώνιος, Έλληνας – πανελλήνιος.

Kada reč **γη** postane drugi komponent, njena osnova je **γει-**: Μεσόγειος, υδρόγειος· (isto je i sa složenim glagolima: απογειώνομαι – απογειώση, προσγειώνομαι).

267. III – Kada je složena reč prilog, imenica koja je drugi komponent obično dobija nastavak **-α**: πισω-κάπουλα, πατό-κορφα, μεσο-πέλαγα, χερο-πόδαρα, κατα-κέφαλα; ολη-μερίς.

268. PRAVOPIΣ. – Kada reči οδύνη, όλεθρος, ομαλός, όνομα, (ορύχος) ορυχείο postanu drugi komponent, pišu se sa **ω** na početku umesto sa **ο**: ανώδυνος, πανωλεθρία, ανώμαλος, ανώνυμος, συνώνυμος, μεταλλωρυχείο.

U reči συνωμότης i njoj srodnim drugo (ο) piše se sa **ο**: συνωμοσία, εξωμότης, ορκωμοσία, ενωμοτία, ενωμοτάρχης.

269. B. Pridev. – Kada je drugi komponent pridev, i sama složena reč je pridev na **-ος, -η (-α), -ο**.

Složena reč formira se na **-ος, -η, -ο** kada je drugi komponent pridev na:

a) **-ος, -η, -ο**: ακριβός – μονάκριβος, ξινός – γλυκόξινος, κίτρινος – ολοκίτρινος, κλειστός – μισόκλειστος.

b) **-ιος, -ια, -ιο** (obično): γαλάζιος – καταγάλαζος, γαλάριος – στερφογάλαρος. Ali i μισοτρύπιος, ολοτρύπιος.

c) **-ύς i -ής, -ιά, -ί**: μακρύς – στενόμακρος, φαρδύς – κοντόφαρδος, στενόφαρδος, σταχτής – μαυρόσταχτος, δεξής – ζερβόδεξος.

Nastavcima **-ιος, -ια, -ιο** formira se pridev složen od nekih prideva na **-ος, -ια, -ιο**: αν-άξιος, αν-όμοιος, επ-ουράνιος.

270. C. Glagol. – Kada je drugi komponent glagol, složena reč može da bude opet glagol, ali može da bude i imenica i prilog: κάθομαι – καλοκάθομαι, ανάβω – καντηλανάφτης, ρουφώ – μονορούφι.

A) Kada je složena reč glagol, drugi komponent ne menja ni nastavak ni naglasak: ανεμοδέρνομαι, μοσκομυρίζω, στραβοπατώ, φτεροζυγιάζομαι.

B) Kada je složena reč imenica, glagol se menja u **-(τ)ης**, (ređe) u **-ας** ili u **-ος**: κρατώ – κλειδοκράτης, νεροκράτης, χύνω – νεροχύτης, τρέχω – παπατρέχας, μάχομαι – θαλασσομάχος, ξωμάχος, τρώγω (έφαγα) – ανθρωποφάγος.

271. Mnoge **učevne složene** reči kod kojih je drugi komponent glagol, kada imaju kao prvi komponent bilo koju vrstu reči osim predloga, menjaju se u sintezi i prebacuju naglasak na poslednji slog. Složene reči iz narodnog govora ne trpe ovu promenu.

γράφω	εγγράφω, συγγράφω, αναγράφω· καλογράφω, πολυγράφω	δημοσιογραφώ, ιχνογραφώ, καλλιγραφώ, μηχανογραφώ, ορθρογραφώ, πολυγραφώ
δίνω	προδίνω, αναδίνω, παραδίνω	κληροδοτώ, πλειοδοτώ, προικοδοτώ

272. D. Particip. – Složene reči često imaju kao drugi komponent particip pasivnog perfekta, nekad i pasivnog prezenta: κοσμο-γυρισμένος, χρυσο-κεντημένος, ηλιο-καμένος, κακο-ντυμένος, νεραϊδο-παρμένος, μαρμαρο-χτισμένος; θεο-φοβούμενος.

273. E. Prilog. – Kada je drugi komponent prilog, čuva svoj nastavak ili dobija nastavak **-α**: κατ-άντικρυ, πρό-περσι, από-κοντα; ολό-γυρα.

Naglašavanje složenih reči

274. U sintezi drugi komponent čuva svoj naglasak ili ga pomera za slog prema počtku složene reči. Od imenica:

I – Pomeraju naglasak na proparaligusu:

a) Paroksitone dvosložne imenice muškog roda na **-ας** i ženskog roda na **-α**: ξερόβηχας; αγριόπαπια, λεμονόκουπα, μυλόπετρα, τυρόπιτα.

b) Paroksitone imenice ženskog roda na **-ση** (-ξη, -ψη): κουφόβραση, Φραγκόβρουση, σύνταξη, έκθλιψη.

c) Paroksitone imenice srednjeg roda na **-ο** i na **-μα**: κουφόξυλο, τριαντάφυλλο, βαγγέλιο – τετραβάγγελο; αγιόκλημα, ασπρόχωμα.

d) Imenice muškog i ženskog roda, kao i imenice srednjeg roda na **-ι(-υ)**, **-ος**, **-α**, kada postaju drugi komponenti u složenim imenicama na **-ο** i pridevima

na -ος, -η, -ο: βράχος – κατσάβραχο; βροχή – ανεμόβροχο, αυλάκι – μυλάυλακο, βράδυ – απόβραδο, μέρος – Ξερόμερο, απόμερος, γάλα – ξινόγαλο, ρυζόγαλο.

275. II – Pomeraju naglasak na paraligusu:

a) Imenice muškog i ženskog roda, kao i imenice srednjeg roda na -ί, -ό, kada su drugi komponent složenih reči na -ι: βοριάς – ξεροβόρι; βροχή – πρωτοβρόχι, καρδιά – χτυποκάρδι; αυτί – ριζάυτι, βουνό – κορφοβούνι, ριζοβούνι.

Međutim, postoji težnja da se imenice srednjeg roda na -ι formiraju sa -ο na proparoksitoni. Tako je:

κλαδί	ξεροκλάδι, παρακλάδι	ματόκλαδο, ξερόκλαδο, χαμόκλαδο
παιδί	αποπαίδι, μοναχοπαίδι, στερνοπαίδι, ψυχοπαίδι	ελληνόπαιδο, καλόπαιδο, λεβεντόπαιδο, τρελόπαιδο
πανί	κεροπάνι, κεφαλοπάνι	καραβόπανο, ξεσκονόπανο
πουλί	θαλασσοπούλι, μαυροπούλι	κλωσόπουλο, κοτόπουλο, χηνόπουλο
τυρί	κεφαλοτύρι, τουλουμοτύρι	ανθότυρο, παλιότυρο

Isto se dešava i sa imenicama srednjeg roda na -ο:

νερό | βαλτονέρι, Κρουνέρι, μαυρονέρι | απόνερο, κρασόνερο, σταχτόνερο.

b) Oksitonske imenice koje postaju drugi komponent u složenim prisvojnim pridevima na -ης, -α, -ικο: λαίμος – μακρολαίμης, ουρά – μακρονούρα.

III – Od imenica muškog roda na -ος koje postaju drugi komponent, pomeraju naglasak na proparaligusu:

a) Obično imenice, posebno kod odredbenih složenih reči: Βλάχος – Κουτσόβλαχος, γέρος – καλόγερος, πεθερός – συμπέθερος, πόνος – κεφαλόπνοος.

Međutim, kaže se αϊτός – σταυραϊτός, γιατρός – δοντογιατρός, γιος – μοναχογιός, (uporedne složene reči:) Γάλλοι – Αγγλογάλλοι.

b) Mnogi pridevi na -ος, -ύς, čak i kada je složena reč uporedna: ακριβός – μονάκριβος, μαύρος – κατάμαυρος, ξινός – γλυκόξινος, φαρδύς – κοντόφαρδος. Drugi pridevi, posebno učevni na -ικός, ne pomeraju naglasak:

νηστικός – θεονήστικός, φυσικός – αφύσικος, ali υπερφυσικός, νοτιοανατολικός.

Glagolski pridevi na -τός obično pomeraju naglasak: βαλτός – άβαλτος, στρωτός – καλόστρωτος, μιλητός – γλυκομίλητος, κατεβατός – ουρανοκατέβατος.

c) I prilozu obično pomeraju naglasak na paraligusu: αντικρύ – κατάντικρυ, κοντά – απόκοντα.

276. Učevna sinteza. Učevni glagolski pridevi na -τός ne pomeraju naglasak kada se spajaju sa predlogom (iz antičkog grčkog) i označavaju neki mogući događaj. Međutim, pomeraju ga kada korespondiraju sa participom pasivnog perfekta ili prezenta:

εξαιρετός (koji može da se izuzme, isključi) – εξαίρετος (odabran, izuzetan, izvrstan)

προσθετός (koji može da se doda) – πρόσθετος (dodatni, onaj koji je dodat, priključen)

277. Učevne složene imenice na -ος, kod kojih je glagol prvi komponent, obično pomeraju naglasak: φιλάργυρος, φιλόπρονος, φιλόσοφος, φυγόδικος, φυγόπρονος.

Učevna složena imena na -ος kod kojih je ime, zamenica ili prilog prvi komponent, **naglašavaju se na proparaligusi kada imaju pasivno, a na paraligusi kada imaju aktivno značenje:** αυτόγραφο, χειρόγραφο – δακτυλογράφος, καλλιγράφος, τυπογράφος, φωνογράφος; κλεπταποδόχος, ξενοδόχος, θεολόγος, παθολόγος, πολύπλοκος – στιχοπλόκος; οικότροφος – κτηνοτρόφος. Isto je i sa mnogim složenim rečima čiji glagol danas više nije u uobičajenoj upotrebi: οπισθόδομος – οικοδόμος, ιππόδρομος – αιθεροδόμος, ταχυδρόμος, πρωτότοκος – Θεοτόκος.

278. Sve druge vrste imena, kao i glagoli (kada složena reč ostaje glagol), čuvaju naglasak na istom slogu ukoliko se radikalno ne menja nastavak drugog komponenta:

κρασο-πατέρας, γυναικο-καβγάς, αρχοντο-χωριάτης, νερο-κουβαλητής, γερο-παππούς, νερο-φιδές, πατατο-κεφτές, Λαμπρο-βδομάδα, σταυρο-βελονιά, Αετο-ράχη, ανεμο-ζάλη, ροδο-δάφνη, Τσικνο-πέφτη (ali i καρβουνόσκονη, νιόνυφη), κολοκυθο-κορφή, νερο-συρμή.

Ni glagoli ne pomeraju mesto naglasaka: μοσκο-μυρίζω, σιγο-τραγουδώ.

Tabela učevnih složenih reči

279. Kod učevnih složenih reči često se javljaju komponenti koji više nisu uobičajeni u današnjem jeziku ili, ukoliko se upotrebljavaju, imaju drugi oblik i drugačije značenje. Ovde navodimo neke od njih:

Antička gr. reč	Značenje	Primeri
ἄγω (ἀγωγός)	voditi, upravljati	ανάγω, ενάγω, παράγω itd., εξαγωγή, παραγωγή; οπλαγωγό, παρθεναγωγείο
ἄλγος, ἄλγῶ	bol, boleli	ισχιαλγία, νοσταλγία, νοσταλγός
ἄλέξω	sprečavati, čuvati	αλεξίκακος, αλεξικέραυνο, αλεξίπτωτο
ἄλληλους	jedan (od) drugog, jedan drugom, uzajamno	αλληλ(ο)επίδραση, αλληλογραφία, αλληλοὑποστήριξη – παράλληλος, φιλαλληλία
αὐτός	lično, sam sobom	αυτοβιογραφία, αυτοδικία, αυτοδιοίκηση, αυτοκίνητο, αυτοπεποίθηση
βάλλω	bacati	δισκοβόλος, κεραυνοβόλος, μυροβόλος
βίος	život	βιογραφία, βιολογία, βιοπαλαιστής, βιοπορισμός; συμβίωση; μακρόβιος, μικρόβιο
βραδύς	spor	βραδύγλωσσος, βραδυκίνητος, βραδυπορία
γαστήρ	stomak	γαστροεντερικός, γαστρονομικός – υπογάστριο

γίγνομαι } -γόνος }	postajati, onaj koji proizvodi, stvara	δυναμογόνος, οξυγόνο, υδρογόνο
δίδωμι } -δότης }	davati, onaj koji daje	αιμοδότης – γνωμοδοτώ, τροφοδότης
δόξα	mišljenje	αλλόδοξος, ορθόδοξος, παράδοξος
ἕτερος	drugi	ετερόδοξος, ετεροκίνητος, ετερόφωτος
ἔτος	godina	διετία, δεκαετία – εκατονταετηρίδα
εὐθύς	prav, ravan	ευθυβολία, ευθυγραμμία, ευθυδικία
θυμός	duša	λιγοθυμώ, μακροθυμώ, πρόθυμος
ἵππος	konj	ιπποδρόμιο, ιπποκόμος, ιπποπόταμος
ἰχθύς	riba	ιχθυολογία, ιχθυόσαυρος
κομῶ	brinuti se o	δασοκόμος, τυροκόμος, γεροκομώ
κρατῶ	vladati, upravljati	αριστοκράτης, γραφειοκρατία, δημοκρατία
κτείνω	ubiti, ubijati	αλληλοκτονία, αυτοκτονία, εντομοκτόνος
λάθρα	krišom, kradom	λαθρεπιβάτης, λαθρέμπορος, λαθρόβιος
λαμβάνω	uzeti, uzimati	αιμοληψία, εργοληψία, Ανάληψη, σύλληψη
λέγω	skupljati, baviti se	βοτανολόγος, γεωλογία, θεολόγος
λίθος	kamen	λιθογραφία – απολίθωμα, ξερολιθιά

ναῦς, gen. νηός	brod, lađa	ναύαρχος, ναυμαχία, ναύσταθμος, νηοπομπή
νέμω	posmatrati, nadgledati	αστρονομία, αστρονόμος, οικονόμος
νόσος	bolest	ανοσία, ελονοσία, νοσογόνος, νοσοκομείο
οἶκος οἰκῶ, -ίζω } }	kuća, dom	ἀποικος, ἐποικος, σύνοικος, αποικία, αποικισμός, οικονομία, παροικία
οἶνος	vino	οινολογία, οινοπαραγωγός, οινόπνευμα
ὄπισθεν	otpozadi, natrag	οπισθοβουλία, οπισθοφυλακή, οπισθοχωρώ
οὔς, gen. ὠτός	uno	ωτολόγος, ωτολογία
παῖς-, (παν-, παντ(ο)-, παγ-, παλ-, παμ-, πασι-)	sav, ceo, čitav, mnogo	Παναγία, πανάρχαιος, πανεπιστήμιο, πανώρια, παντέρημος, παντοπωλείο, πογκόσμιος, παλλαϊκός, παμπόνηρος, πασίχαρος, πασίγνωστος
περῶ	prolaziti	αεροπόρος, θαλασσοπόρος; άπορος
ποιῶ	činiti, raditi, praviti	ικανοποιώ, εποποιία, θαυματοποιός
πονῶ	baviti se	γεωπόνος, γεωπονία, ματαιοπονία
πῦρ	vatra	πυροβόλο, πυρομαχικό, πυροσβέστης
ῥίς	nos	ρινόκερος, ρινολόγος
σίτος	1. pšenica 2. hrana	σιτάρχεια, σιτοπαραγωγή, ασιτία, επισιτισμός, παράσιτος, συσσίτιο

σκοπῶ	opažati, ispitivati, istraživati	βολιδοσκοπῶ; ακτινοσκόπηση, μικροσκόπιο, τηλεσκόπιο; αστεροσκοπείο; επίσκοπος, καιροσκόπος, πρόσκοπος
ταυτό	jednako, isto	ταυτολογία, ταυτοπροσωπία, ταυτόχρονος
ταχύς	brz, hitar	ταχυγράφος, ταχυδαχτυλουργός, ταχυδρόμος
τέμνω } (-τόμος)	rezati, seći, odsecati	ανατομία, καινοτομία, καρατομῶ, λατομείο, φλεβοτομία; απότομος, έντομο, σύντομος
ὔδωρ, gen. ὔδατος	voda	ανυδρία, ενυδρείο, υδατοφράχτης, υδραγωγείο, υδράργυρος, υδραυλική
φιλῶ	voleti	φιλόλογος, φιλόπρονος, φιλότιμος, φιλονικία
φονεύω	ubiti, ubijati	δολοφονία, δολοφόνος
φρήν gen. φρενός	um, misao, mozak	εξωφρενικός, φρενοβλάβεια, φρενοκομείο; μετριοφροσύνη, ταπεινοφροσύνη
ψευδής	lažan	ψευδολογία, ψευδορκία, ψευδώνυμο
ῶδή	pesma	μελωδία, παρωδία, τραγωδία, ψαλμωδία

280. Složene reči sa dvostrukim oblikom. – Postoje neke složene reči koje imaju dva oblika. Komponenti su isti, samo što mogu da međusobno zamene mesta: ξιδό-λαδο ali i λαδό-ξιδο. Za njih kažemo da su *reči sa dvostrukim oblikom*.

Isto tako se formiraju: Μαγιάπριλο – Απριλομάης, χιονόνερο – νερόχιονο, καρδιοχτύπι – χτυποκάρδι, πονοκέφαλος – κεφαλόπρονος itd.

281. Dvosintetske i višesintetske reči. – Često se neka složena reč koristi kao komponent nove složene reči, a nekad se opet tri ili više reči spaja u jednu

sintezu. Takva sinteza naziva se *dvosintetskom* ili *višesintetskom*. Na primer, od reči μισός i κακόμοιρος (komponenta nastalog od κακός i μοίρα) formirana je nova složena reč μισοκακόμοιρος.

Parasintetske reči

282. Neke složene reči ne izvode se od prostih nego od složenih reči. Te reči nazivaju se **parasintetskim rečima** ili **parasintetima**. Καλωσόρισμα se izvodi od καλωσορίζω, koje je složeno od καλώς i ορίζω, χασομερώ se izvodi od χασομέρης, koje je složeno od χάνω (έχασα) i μέρα.

283. Parasintetima se nazivaju reči nastale od dve reči, koje se obično izgovaraju zajedno iako se ne spajaju u jednu složenu reč, formirajući zajedno određeno značenje: Αγιοταφίτης od Άγιος Τάφος, Μαυροθαλασσίτης (Μαύρη Θάλασσα). Isto je i sa Αιγαιοπελαγίτης, μεγαλοϊδεάτης, Στερεοελλαδίτης.

Od Άρειος Πάγος formiran je parasintet αρειοπαγίτης (a ne αρειοπαγίτης).

Autentična sinteza i pseudosinteza

284. Razlikujemo dve vrste sinteze: *autentičnu* i *pseudosintezu*.

Autentična sinteza nastaje kada se drugi komponent ili njegova osnova stope sa osnovom prvog komponenta: αστραπή – βροντή: αστραπόβροντο. **Pseudosinteza** nastaje kada se u složenoj reči komponenti nalaze jedan pored drugog, ali do druge promene ne dolazi, osim eventualnog pomeranja naglaska drugog komponenta: Νέα πόλη – Νεάπολη, Χριστού γέννα – Χριστούγεννα.

285. PRAVOPIS. – I – Kada je jedan od dva komponenta vlastita imenica, složena reč piše se velikim slovom ako osnovno značenje reči izražava komponent koji je vlastita imenica: κουτσός – Βλάχος: Κουτσόβλαχος, ali Σάββατο – βράδυ: σαββατόβραδο, Φράγκος – κρατώ: φραγκοκρατία. Isto tako se pišu i: Κουτσοφλέβαρας, Τσικνοπέφτη, φιλέλληνες, χριστόψωμο.

II – Kada se oba komponenta pišu velikim slovom, tako se piše i složena reč: Μαγιάπριλο, Μεγαλέξαντρος, Φραγκοσυριανός.

III – Parasintetske reči koje imaju vlastitu imenicu kao komponent pišu se malim slovom ukoliko su pridevi: παρά – Δούναβης: παραδουνάβιος, παν – Έλληνες: πανελλήνιος.

ZNAČENJE REČI

ŠESTO POGLAVLJE

PROMENE ZNAČENJA

Konkretno i apstraktno značenje

286. Većina reči upotrebljava se da bi označila konkretnu stvarnost: βράχος, κόκκινος, πιάνω. Međutim, kao što postoje *konkretne* i *apstraktne* imenice (340), tako postoje i konkretni i apstraktni pridevi i glagoli. Pridevi označavaju ne samo osobine na koje nam ukazuju naša čula (κόκκινος, ψηλός, παστροικός) već i one odlike koje formiramo zahvaljujući sudu našeg uma (ευγενικός, γενναίος). I glagoli ne označavaju samo radnju (πιάνω, δένω, λιχνίζω) već i duhovne funkcije (νιώθω, ελπίζω).

Pravo i preneseno značenje

287. Imenica αγριοκάτσικο (divlje jare) označava određenu životinju. To je **pravo značenje** reči αγριοκάτσικο. Međutim, kada za neko dete kažemo da je αγριοκάτσικο, istu reč koristimo u **prenesenom značenju**, **metaforično**. U ovoj promeni zadržava se samo jedna osobina reči αγριοκάτσικο: razuzdanost, neposlušnost i lakoća kretanja jareta koje jurca po stenama.

288. Metafore su veoma česte u jeziku. Da bismo što snažnije i izražajnije objasnili da je nešto veoma crno, dajemo sliku: ήταν μαύρο σαν πίσσα (bilo je crno kao katran), σαν κάρβουνο (kao ugalj), a zatim, izostavljajući rečcu σαν: ήταν μαύρο πίσσα, κάρβουνο. Tako kažemo i μαλλιά μετάξι (kosa kao od svile), πικρός φαρμάκι (goroko kao otrov), έγινε τσίρος (omršaveo je kao sušena skuša), είναι κολλιτσίδα (on je kao krpelj).

Ne upotrebljavaju se metaforično samo imenice nego i:

Pridevi: κρύος καιρός (hladno vreme) – κρύα υποδοχή (hladan prijem, doček), γλυκός καφές (slatka kafa) – γλυκιά ώρα (slatki čas).

Glagoli: αλωνίζω (doslovno: vršem; ovde: ponašam se samovoljno, kao da sam na gumnu), λιβανίζω (doslovno: kadim; ovde: laskam), ξεφουρνίζω (doslovno: vadim iz peći; ovde: odjednom pokazujem, kao "keca iz rukava").

Prilozi (za način): κοιμούμαι βαριά (spavam teškim snom), μιλώ ξάστερα (govorim jasno, kao kad je čisto nebo, bez oblaka).

Metaforično se koriste i izrazi, poslovični izrazi i poslovice: ψαρεύει στα θολά νερά (peca u mutnoj vodi), έβαλε πλώρη για κάπου (usmerio pramac, uputio se negde), κοιμάται με τις κότες (leže sa kokoškama, tj. rano), του γεννούν τα κοκόρια (i petlovi mu nose jaja, dvostruko značenje: ili toliko preteruje, ili je toliko srećan da mu se dešava i nemoguće), πίσω έχει η αχλάδα την ουρά (odostrag je rep na kruški, tj. šta god da činiš, ostavljaš trag za sobom).

Neke reči upotrebljavaju se samo metaforično: μαϊμουδιά (majmunska posla), μαϊμουδίζω (ponašam se kao majmun, tj. glupo, neodgovorno, ili: kao majmun oponašam nekoga, nečije ponašanje), ελαφρόμυαλος (doslovno: lakouman, slabe pameti), παπαγαλίζω (ponavljam sve što čujem kao papagaj), λαγοκοιμούμαι (spavam lakim snom kao zec) itd.

SEDMO POGLAVLJE

HOMONIMI – PARONIMI – SINONIMI EKVIVALENTI – IDIOMATSKI I POSLOVIČNI IZRAZI

Homonimi

289. Homonimima se nazivaju reči koje se izgovaraju isto, ali imaju različito značenje. Na primer, ρόκα se naziva jedna vrsta povrća za salatu, ali je ρόκα i drvena preslica na koju se namotava vuna; δόξα je slava, ali i dugu nazivamo δόξα.

290. Reči koje jednako zvuče često se drugačije pišu: μια ψηλή λεύκα (jedan visoki platan) – πέφτει ψιλή βροχή (pada sitna kiša), κλείνω την πόρτα (zatvaram vrata) – κλίνω το ρήμα (menjam glagol po konjugaciji).

291. Reči koje jednako zvuče znatno su brojnije ako uračunamo i one koje ne pripadaju istoj vrsti reči: τρώγω ένα σύκο (jedem jednu smokvu) i σήκω και φεύγα (ustani i odlazi).

Paronimi

292. Paronimima se nazivaju reči koje imaju otprilike jednak izgovor i međusobno su slične:

πέραμα (prelaz, moreuz) – πέρασμα (prolaz, prolazak), σφήκα (osa) – σφίγγα (sfinga), κυματίζω (lepršam) – κυμαίνομαι (talasam se).

Paronimi su različite reči koje često međusobno nemaju nikakve veze. Međutim, upravo zbog sličnosti u izgovoru, poneko ih ne razlikuje i meša ih, posebno kada se radi o učevnim i neuobičajenim rečima.

293. Akcentski paronimi su neke reči koje se razlikuju samo po različitom naglasku.

Μια φ ο ρ ά κι έναν καιρό (jedan p u t, bio jednom...) – πήρε φ ό ρ α για να τρέξει (uhvatio je z a l e t da potrči).

σ' αυτόν το δρόμο βλέπει κανείς π ά ρ α πολύ σπάνια ανθρώπους (na ovom putu v e o m a retko se viđaju ljudi) – δε βλέπει π α ρ ά πολύ σπάνια ανθρώπους (ne viđa se s ljudima, o s i m veoma retko).

καμάρα (arkada, slavoluk) – κάμαρα (odaja, soba), μαγιά (kvasac) – μάγια (čini, vradžbine), μάτια (oči) – ματιά (pogled), νόμος (zakon) – νομός (srez, noma, administrativna jedinica), πότε (kada?) – ποτέ (nikada), πρόγονος

(predak) – προγονός (pastorak), σκεπή (krov) – σκέπη (skrovište, zaklon), γέρονω (oslanjam se) – γερνώ (starim).

294. Akcentski paronimi ponekad se razlikuju i po različitom pisanju. Moramo zapamtiti kako se piše svaka reč u zavisnosti od njenog značenja: παίρνω (uzimam) – περνώ (prolazim), πίνω (pijem) – πεινώ (gladan sam), μαγεύτηκα (bio sam opčinjen) – μαγευτικά (zanosno, očaravajuće).

Broj akcentskih paronima je veoma veliki, ako se u njih uračunaju i reči koje ne pripadaju istoj vrsti. Tako je sa imenima γέρος (star) – γερός (čvrst, čio, bodar), διαφορές (razlike) – διάφορες (različite), μοναχός (monah) – μονάχος (sam, usamljen), ili i druge reči: δίπλα (pored, tik do) – διπλά (dvostruko), χαμόγελα (osmesi) – χαμογέλα (nasmeshi se) – χαμογελά (ona se smeši), ξερή (suva) – ξέρει (zna), ζητώ (tražim) – ζήτω (živeo!), κανείς (neko, niko) – κάνεις (radiš, činiš), άλλου (od drugog, drugom) – αλλού (drugde).

295. Srodni akcentski paronimi. – Ponekad se ne razlikuju neki akcentski paronimi koji imaju isti koren. Među njima su:

ηπειρώτικος, koji pripada Epiru, npr. ηπειρώτικο τυρί (epirski sir) – ηπειρωτικός, koji pripada kontinentu, kopneni, npr. ηπειρωτικό κλίμα (kontinentalna klima).

πολίτικος, koji pripada Carigradu (Πόλη) – πολιτικός, koji ima veze sa politikom.

Ολυμπία (η), Olimpija, mesto gde su se održavale Olimpijske igre – Ολύμπια (τα), takmičenja koja su se održavala u Olimpiji.

Pridev ανθρώπινος koristi se za ono što pripada čoveku, što je specifično za njega: ανθρώπινη τύχη, φύση (čovekova sreća, priroda); ανθρωπινός se kaže za ono što je ljudsko: ανθρωπινό κρέας (ljudsko meso), καμώματα (ponašanje), ζωή (život), τρόποι (način), ντύσιμο (odelo).

296. Reči sa dvostrukim naglašavanjem. – Ima nekoliko reči, uglavnom složenih, za koje je uobičajeno da se naglašavaju na različitim slogovima: ατελείωτος / τελείωσα – ατέλειωτος / τέλειωσα, ατμοσφαίρα – ατμόσφαιρα, γυναίκειος – γυναικείος, καλόγρια – καλογριά, μεσαιώνας – μεσαίωνας, μονάχος – μοναχός, μισ(ο)άνοιχτος – μισοανοιχτός, αντιπροχτές – αντίπροχτες, προπερσινός – προπέρσινος.

Pravilno je naglašavanje: αντραδέρφη, γυναικαδέρφη, εγκυκλοπαιδεία, προπαιδεία (kao i παιδεία); επικράτεια (kao i εγκράτεια); συντέλεια (kao i ατέλεια, εντέλεια); χίμαιρα, Κηφισιά a ne Κηφισία, Λιβαδειά (antičko grčko Λεβάδεια), Αιγιάλεια, Ερέχθειο, Κίτιο, Μαντίνεια, Πάγγαιο, Τανάγρα, Φιγαλία, Σίβυλλα.

Sinonimi

297. Sinonimima ili sinonimnim rečima nazivaju se reči koje su međusobno različite, ali imaju otprilike isto značenje:

ραβδί, βέργα, βίτσα, γκλίτσα, μπαστούνι, πατερίτσα.

ξημερώνει, χαράζει, γλυκοχαράζει, φέγγει, φωτίζει, ασπρογαλιάζει.

απλώνω, ξαπλώνω, τεντώνω, τσιτώνω.

298. Sinonimi izražavaju isto značenje uz neznatne razlike i nijanse. Te razlike mogu da budu:

a) **Suštinske razlike** u značenju koje izražavaju:

πέτρα, πετρίτσα, πετράδι, πετραδάκι, λιθάρι, βότσαλο, λιλάδι, χαλίκι, αμάδα.

βλέπω, κοιτάζω, ξεχωρίζω, διακρίνω, αναβλέπω, αγναντεύω.

b) **Različite nijanse** otprilike istog značenja:

πέθανε, τελείωσε, ξεψύχησε, έσβησε, μας άφησε γεια (χρόνους).

ψηλός, τετράψηλος, εφτάψηλος, ορθόψηλος, πανύψηλος, θεόρατος, πελώριος, γίγαντας, γιγαντένιος, λέλεκας, κυπαρίσσι, κατάρτι, καμήλα, φουρνόξυλο, ταβανόσκουπο, τηλεγραφόξυλο, ουρανοξύστης.

Za pozivanje na nečiju inteligenciju:

ξυπνός, ξεφτέρι, φωστήρας, πονηρός, παμπόνηρος, τετραπέρατος, τετραπερασμένος, ανοιχτομάτης, αλεπού, σπίθα, πανούργος, πολυμήχανος.

299. Reči ove druge kategorije pomažu nam da bolje iznijansiramo jezik kada govorimo, a posebno kada pišemo.

Sinonimne reči mogu da imaju potpuno isto značenje, ali u zavisnosti od okolnosti i vrste onoga što pišemo opredelićemo se za drugu reč. Ukoliko se radi o zvaničnoj upotrebi, možemo da kažemo αείμνηστος umesto μακαρίτης (pokojni). U zavisnosti od okolnosti govorimo o διασκέδαση i γλέντι (zabava), o συντροφιά ili παρέα (družina). Ukoliko želimo da se narugamo, kazaćemo αρμάδα umesto στόλος (flota), γραϊδίο umesto γριά, γριούλα (starica). Nekada sa većom prijaznošću nazivamo vojnike-pešadince φαντάροι ili φανταράκια ili evzone (počasne gardiste) nazivamo τσολιάδες (po suknjama koje nose). U drugu ruku, administrativni jezik, koji radije koristi neiznijansirane i ne toliko uobičajene reči, upotrebiće λήγω umesto τελειώνω i κλοπή umesto κλεψιά.

300. Međutim, razlika u rečniku javlja se prevashodno u **pesničkom jeziku** – u poeziji, ali i opštije, u jeziku proze kada postoji pesnička egzaltacija. Pesničke reči pre svega su, na primer, αλάργα (daleko), αλαφιάζομαι (plašim se), αντάμα, άρματα, αρματώνω, άτι (ratnički konj), γοργός, διαφεντεύω (branim se), πουρνό, ρήγας, ρόδο, τρανός (velik), σκιάζομαι (bojim se).

Ekvivalenti

301. Osim sinonima, koji gotovo nikad nemaju potpuno isto značenje, postoje i reči druge vrste čije je značenje sasvim jednako. Ove reči nazivaju se **ekvivalentima**: γιαγιά, νόνα, κυρούλα i (u zavisnosti od kraja): βάβω, μανιά, μανίτσα, νενέ itd.

Ekvivalenti su reči kao: αραποσίτι – καλαμπόκι, αχλάδι – απίδι, γίδα – κατσίκα, διχάλι – διχάλα – δικράνι, (ε)πίστομα – μπρούμυτα, καταγής – χάμω, ξέφωτο – (ανα)φεξάδα – ξαίθρα, πετεινός – κόκορας, στέγη – σκεπή.

302. Idiomi. – Reč koja ne pripada standardnom jeziku, ali je uobičajena u jednom ili više dijalekata (lokalnih jezika) naziva se **idiomom** ili **idiomatskom rečju**. Idiomi su, na primer, γλακώ (trčim), μπαλοτέ (pucanj), kako kažu na Kritu, ili βότρουδα, kako je u nekim krajevima naziv za moljca.

Idiome treba izbegavati, osim u slučajevima kad ne postoji reč bliža standardnom jeziku da izrazi značenje koje nose ili kada je moguće da se upotrebe kao sinonimi.

Fonetske dvomorfne reči

303. Osim ekvivalenata, koji su različite reči istog značenja, ima slučajeva kad u govornom jeziku koristimo za isto značenje jednu reč u dva različita oblika. Takve reči sa dvostrukim fonetskim oblikom nazivaju se **fonetskim dvomorfnim rečima**: παιχνίδι (παιχνιδιάρης) – παιγνίδι, κρύσταλλο – κρούσταλλο. Isto tako se kaže: γκρεμνός – γκρεμός, γκρεμίζω, γρατσουνίζω – τσαγκρουνίζω, ζωγραφιά – ζουγραφιά, πλεξίδα – πλεξούδα, πρινάρι – πουρνάρι, σκιά – ίσκιος.

304. Češći su slučajevi da je jedan fonetski oblik uobičajeniji u govoru, pa je moguće da ima prednost u izgovoru: ανακατώνω (ανεκατώνω), γεμάτος (γιομάτος), γυμνός (γδυμνός), καταβόδιο (κατευβόδιο), κρεμμύδι (κρομμύδι), κάμαρα (κάμερα), μελιτζάνα (μελτζάνα), ορθός ολόρθος (ορτός ολόρτος), πετυχαίνω (επιτυχαίνω), στραμπουλίζω (στραγγουλίζω), στρίγλα – στριγλίζω (στρίγκλα – στριγκλίζω), υφαίνω (φαίνω), φιλενάδα (φιλινάδα), φλούδα (φλοίδα), ψωνίζω (ψουνίζω).

305. Reči koje se ponekad pogrešno izgovaraju. Osim reči koje se koriste u drugom fonetskom obliku, ima nekoliko učevnih reči koje se ponekad pogrešno izgovaraju ili za koje postoji nedoumica oko izgovora. Pravilno je reći ανησυχητικός, a ne ανησυχαστικός, εγκαινιάζω, a ne εγκαινίζω, Καλλίδρομο, a ne Καλλιδρόμιο, Κηφισιά, a ne Κηφισία (296), Λεμεσός (sa jednim σ), a ne Λεμησός.

Idiomatski i poslovični izrazi

306. U grčkom jeziku koriste se mnogi izrazi koji su uobičajeni samo za njega, a poprimili su posebno značenje. Ti izrazi nazivaju se **idiomatskim**: (ο Τάκης) περπατεί στα δύο – (Takis) će uskoro imati dve godine, πάτησε στα πέντε – zagazio je u petu (godinu), όπου φύγει φύγει – pobeći glavom bez obzira, ακούονταν φωνές και κακό – čula se galama i lom.

307. Idiomatski izraz ne treba mešati sa idiomom. **Idiomatski izrazi** su izražajni i zamenjivi elementi koji obogaćuju standardni jezik. **Idiomi** (302) su reči i oblici tuđi standardnom jeziku i ne bi smeli da se nepotrebno koriste.

308. Posebno su česti idiomatski izrazi koji se dobijaju ponavljanjem iste, slične, sinonimne ili suprotne reči, koja se ponekad spaja sa prvom rečju veznikom και (κι) ili predlogom για: όλοι όλοι, όσα όσα, έτρεχε έτρεχε ώσπου σωριάστηκε, έκανε κρού και κρού, όλα κι όλα, πέρα για πέρα, κάθε λίγο και λιγάκι, άκρες μέσες (otprilike, približno).

309. Od idiomatskih izraza razlikuju se **poslovični izrazi**, koji su i sami stereotipni, često nastali od poslovice, a nekom metaforom slikovitije označavaju ono što bismo inače rekli doslovno: βγήκε ασπροπρόσωπος – osvetlao je obraz, τρεις κι ο κούκος – veoma mali broj prisutnih, για ψύλλου πήδημα – ni zbog čega, zbog gluposti, μια τρύπα στο νερό – presipati iz šupljeg u prazno (doslovno: rupa u vodi), έξω απ' τα δόντια – reći otvoreno, sve istresti.

310. Poslovičnim izrazima pripadaju i druga izražajna sredstva koja jeziku daju lepotu i izražajnost. To su:

a) **Poslovice**, narodni iskazi koji epigramski nešto izražavaju: Παπούτσι από τον τόπο σου κι ας είν' και μπαλωμένο – (Bolja je i) cipela iz sopstvene zemlje, pa neka je i zakrpljena, Ράβε ξήλωνε δουλειά να μη σου λείπει – Besposlen pop i jariće krštava.

b) **Maksime**, takođe jedna vrsta poslovice koje nemaju uvek metaforičnost nego izražavaju neku praktičnu istinu ili daju uputstva za svakodnevni život: Καθαρός ουρανός αστραπές δε φοβάται – Vedro nebo ne boji se munja. (ali i: Čista savest nema čega da se plaši.) Το αίμα νερό δε γίνεται – Krv nije voda. Άνθρωπος αγράμματος ξύλο απελέκητο – Nepismen čovek (je kao) neotesano drvo. Γέρο βοριά αρμένιζε και νότο παλικάρι – Starče, plovi kad duva severac, a delija nek plovi kad duva južni vetar (prednost iskustva nad snagom, jer je severni vetar jači).

c) **Istorijski citati**, nastali u istorijskim okolnostima ili na određenim mestima, ili oni koje su izrekle istorijske ličnosti: Σαν σ' αρέσει μπάρμπα-Λάμπρο, ξαναπέρνα από την Άντρο – Ako ti se sviđa (batine koje si dobio prošli put), ponovo navrati na ostrvo Andros. Οι βιολιτζήδες άλλαξαν, ο χαβάς μένει ο ίδιος – Muzičari su se promenili, melodija ostala ista. (Kolokotronis)

d) **Književni citati**, uzeti iz književnosti, koji se pamte zbog neke istine koju iskazuju, zbog epigramatičnosti ili zbog lepote:

Του κύκλου τα γυρίσματα. Okreti kola sreće. (Erotokritos)

Για ιδές καιρό που διάλεξε ο Χάρος να με πάρει,
τώρα π' ανθίζουν τα κλαριά και βγάζει η γης χορτάρι.

Vidi koje je vreme izabrala Smrt da me odnese,
sad kad cvetaju grane, a zemlja rađa travu. (Narodna pesma)

Περασμένα μεγαλεία και διηγώντας τα να κλαις.

Minuli sjaj, kad pričaš o njemu (dođe ti) da plačeš. (Solomos)

Πώς μας θωρείς ακίνητος; Πού τρέχει ο λογισμός σου;

Kako nas nepomičan posmatraš? Kud ti se misli kreću? (Valaoritis)

Το σήμερα ήτανε νωρίς, τ' αύριο αργά θα είναι.

Danas je bilo rano, sutra će biti kasno. (Palamas)

311. Osim narodnih idiomatskih izraza često se koriste i *idiomatski izrazi iz antičkog grčkog*, kao i *antički grčki poslovični izrazi*, poslovice, maksime i citati crkveni, istorijski i književni: Εκ των προτέρων (unapred; prevashodno); Άκρον άωτον (najčistija izvorska voda); Ιδού η Ρόδος ιδού και το πήδημα (Ovde je Rodos, ovde skoči); Σπεύδε βραδέως (Požuri se polako); Στήλη άλατος (stub soli); Και ο ακηκώς μεμαρτύρηκε (i onaj koji je čuo, potvrdio je); Ενός δε εστι χρεία (Samo je jedno potrebno); Μολών λαβέ (Dođi i uzmi /Leonida kod Termopila/); Είς οιωνός άριστος, αμύνεσθαι περί πάτρης (Dao je znak da treba braniti otadžbinu /na osnovu proricanja po pticama, dosl.: Jedna izvrsna ptica osvećuje otadžbinu/).

OSMO POGLAVLJE

VLASTITE IMENICE

312. Opšte odredbe. – Vlastitim imenicama nazivamo imenice koje označavaju određenu ličnost, životinju ili stvar. Najvažnije vrste vlastitih imenica su **imena ljudi** i **toponimi**, nazivi mesta, tj. imena zemalja, gradova i sela, reka, planina, ostrva, jezera, lokaliteta itd.

Imena ličnosti (*antroponimi*) su **krsna** ili **porodična (prezimenaa)**.

A. – Imena ličnosti

a) Krsna

313. Poreklo. – Po poreklu, krsna imena su:

a) Antička grčka: Αλέξανδρος, Περικλής, Ιφιγένεια.

b) Hrišćanska, uzeta iz Starog i Novog zavjeta ili Kalendara: Βασίλης, Πέτρος, Ελισάβετ, – po praznicima: Σταύρος, Σταυρούλα, Φώτης, Φωτεινή, – po značenjima u vezi sa religijom: Ιορδάνης, Παναγιώτης, Αγγελική.

c) Vizantijska, iz srednjovekovnog jezika, po krsnim ali i po porodičnim (prezimenima): Θεοφάνης, Κομνηνός.

d) Novogrčka, po titulama i pozivima: Ρήγας, Αρχόντω, – po porodičnim (prezimenima) istorijskih ličnosti: Κοραής, Τρικούπης, – po biljkama: Τριαντάφυλλος, Γαρουφαλιά, – po životinjama: Πέροδικα, Περιστέρα, – po predmetima prijatnog ukusa: Ζαχάρω, Μελένια, Μεταξένια, – po rudama i dragocenostima: Διαμαντής, Μόσχω, – po zvezdama: Αυγερινός, Ηλιογέννητη, Πούλια, – po fizičkim ili psihičkim osobinama i po talentima: Ξάνθος, Πανώρια, Τρισεύγενη. Neka krsna imena u početku su izražavala želju: Ζήσης (da poživi), dok su se druga vezala za posebna verovanja: Αγοραστός, Βρετός.

e) Strana: Λορέντζος, Μικές, Αμαλία, Μαργαρίτα.

314. Preobraženi oblici imena od milja. – Osim hipokorističkih oblika koji se pravilno formiraju od krsnih imena, kao i od drugih imenica, npr. Δημητράκης, Αννούλα (180), u porodičnom krugu, među vršnjacima i prijateljima uobičajeni su i drugi oblici, često nešto kraći. Oni nastaju:

a) Oduzimanjem slogova sa početka: Αριστοτέλης – Τέλης, b) Sinkopom u sredini ili na kraju: Αλέξανδρος – Αλέκος, c) Promenom nastavka: Δέσποινα – Δεσποινιώ, d) Nekom promenom, tako da se ponovi isti slog: Σοφία – Φιφί.

Isti preobraženi oblici javljaju se i kod hipokoristika krsnih imena: Θανάσης – Θανασούλης – Σούλης, Ελευθερίτσα – Ρίτσα.

b) Porodična imena (Prezimana)

315. Poreklo. – Porodična imena su:

a) *P a t r o n i m i*, koji detetu daju ime po očevom imenu (krsnom ili po nazivu profesije) ili po reči izvedenoj iz njih. Neka su uobičajena u genitivu, s tim što se izostavlja *sin, kćerka*: Σταύρου, Οικονόμου. Uglavnom su hipokoristici krsnih imena i imaju nastavke hipokoristika -άκης, -άκος, -ούλης, -όπουλος: Πέτρος – Πετράκης, Γιάννης – Γιαννούλης, Βασίλης – Βασιλόπουλος.

Postoje i učevni nastavci patronima: -ίδης, -άδης, -ιάδης: Γιάννης – Γιαννίδης, Ιωαννίδης, Φώτης – Φωτιάδης.

U zavisnosti od mesta, uobičajeni su i drugi izvedeni nastavci patronima: -άτος: Λορεντζάτος (na Kefaloniji), -έας: Δημητρέας (u Maniju) itd.

Redi su *m a t r o n i m i*, koji detetu daju ime po majci: Γιαννάκαινας (Γιαννάκαινα, Janakisova žena).

b) Imena koja označavaju neki *z a n a t* ili *t i t u l u*: Ψάλτης. Najčešći nastavci ovih prezimana su: -άς: Μυλωνάς, Σκουφάς, -άρης: Γρουπάρης (koji lovi ribu mrežom, γρίπος), -τζής: Σαπουντζής i dr.

c) *E t n i c i*, koji označavaju mesto porekla ili boravka. Imaju nastavke za imenice etnike: Βαλαωρίτης (iz Velaore u Evritaniji), Πολίτης (iz Carigrada), Λεπενιώτης (iz Lepenua), Μαλτέζος itd. Toponimski nastavci su: -άντης: Υψηλάντης (sa Crnog mora), -ούσης: Χαλκούσης (sa Hiosa).

d) *N a d i m c i*: Αγέλαστος, Γρίβας (γρίβας – konj pepeljastosive boje), Καράβας, Κόκκινος, Τσόχας itd.

e) Mnoga prezimana bila su već *v i z a n t i j s k a*, uobičajena i u srednjovekovnom jeziku: Δούκας, Ραγκαβής, Ροδοκανάκης.

f) *S t r a n a* (ili od stranih krsnih) – albanska: Γκίνης, Λιόσας – vlaška: Γούσιος, Στουρνάρας – turska: Γαζής, Τοπάλης – talijanska: Δελαπόρτας, Ρενιέρης – španska: Μαβίλης – nemačka: Σλήμαν. (Ova poslednja pripadala su porodicama stranaca koji su se naselili u Grčku). Nekadašnja grčka imena dobila su strane nastavke: Αυγέρης – Αβέρωφ, Τσακάλωφ. Izvestan broj stranih imena danas ima helenizovan oblik: Μπαλαμπάνογλου – Βαλαβάνης, Μπογιατζόγλου – Βογιατζίδης – Βαφείδης.

316. Oblik. – Mnoga strana prezimana su složene reči koje imaju imenice ili prideve kao prvi komponent: Βλαχο-γιάννης, Δελη-γιώργης, Καραβαγγέλης, Μακρο-γιάννης, Κουτσα-γγέλης, Μαστρο-γιαννόπουλος, Μαυρο-μιχάλης, Παπα-ηλιάκης.

B. – Τοπωνίμια

317. Poreklo. – Neki od toponima nasleđeni su iz antičkih vremena ili iz srednjeg veka, a drugi su nastali u novom jeziku tokom poslednjih vekova. Tako su nazvani:

A) Po osobinama zemlje: Βουλιαγμένη, Πέντε Πηγάδια, Πάχες, Αυγό, Κουλούρη, Πενταδάχτυλος (Tajget, gora na Peloponezu), Φίδαρης (za reke), Κρεμαστές (za stene) – Ασπρόχωμα, Κοκκινιά – Κεφαλόβρυσο, Κρουνέρι – Αχλαδόκαμπος, Γραβιά (mesto gde je bogat ulov škarpina), Καρδίτσα (καρδίτσα, orašić), Καστανιά, Μαραθόκαμπος, Φτέρη – Αετοφωλιά, Αλεποχώρι, Αρκουδόρεμα, Λυκοποριά.

B) Po odnosu čoveka i mesta gde je stanovao ili koje je obrađivao. Ono je uglavnom slučaj sa nazivima sela i gradova: Αλώνια, Αμπελάκια, Μύλοι, Νεροτριβιά – Άγιος Πέτρος, Άγιοι Σαράντα, Μακρινίτσα (Παναγία Μακρινίτισσα), Φανερωμένη – Καλύβια, Καστρί, Πύργος, Απάνω Μεριά, Περαχώρα – Γαλατάς (u Carigradu), Δαμαλά(ς), Μακρυγιάννη (atinska četvrt u kojoj je živeo general Makrijanis), Κορακιάνικα, Μεταξάτα – Γεφύρι του Μανόλη (Ενριτανία) – Νεραϊδάλωνο.

Μnogi od ovih toponima nastali su još u vreme Vizantije: Πικέρι (vinotoča, vizantijska titula), Σαραντάπηχο (ime generala), Μιστράς (mizitras, vrsta sira).

318. Antički toponimi. – Αθήνα, Άργος – Ελευσίνα, Μέγαρα, Ναύπλιο.

Pored narodnih toponima, koji su od antičkih vremena do nas prelazili s kolena na koleno i fonetski su izmenjeni, ima i dosta učevnih, koji su i sami antički grčki ili su novostvoreni. Oni su ušli u upotrebu: a) da bi dali ime drevnim mestima koja su otkrivena iskopavanjima: Δελφοί, Μυκήνες, ili novim četvrtima: Ηράκλειο (četvrt koju su nastanjivali Bavari, nedaleko od Atine), Ισθμία i Ποσειδωνία (na dva ulaza Korintskog kanala), četvrti sa izbeglicama iz Male Azije: Νέα Αγχίαλος; b) da bi zamenili strane toponime: Λαμία (Ζιτούνι).

319. Stranih toponima bilo je u Grčkoj već u drevna vremena (148): Υμηττός, Κόρινθος. Osim toga, ima i nekoliko francuskih toponima (iz vremena kad su Grčkom upravljali Franci, XIII-XVI vek): Αντραβίδα, Γλαρέντζα; slovenskih: Αράχοβα, Χελμός; talijanskih: Σπιναλόγκα; albanskih: Μάζι, Σπάτα; turskih: Δερβενάκια, Ρούμελη.

TREĆI DEO

OBLICI

DELOVI GOVORA

OPŠTI GRAMATIČKI TERMINI

Delovi govora

Promenljive i nepromenljive reči. Oblici. Nastavak. Osnova. Karakteristi.

320. Grčki jezik ima deset vrsta reči koje se nazivaju **delovima govora**.

Delovi govora su: **član, imenica, pridev, zamenica, glagol, particip, prilog, predlog, veznik i uzvik.**

Imenica i pridev nazivaju se i **ονόματα (imenima)**.

321. Član, imenica, pridev, zamenica, glagol i particip nazivaju se **promenljivim rečima**, jer se menjaju, to jest svaka od njih u govoru dobija različite oblike (broj, padež, lice, aktiv i pasiv itd.).

το νερό, του νερού, τα νερά, των νερών – τρέχω, τρέχεις, τρέχει, τρέχομε, τρέχετε, τρέχουν, τρέξε – δεμένος, δεμένου, δεμένο, δεμένη itd.

Prilog, predlog, veznik i uzvik nazivaju se **nepromenljivim rečima**, jer se ne menjaju, to jest uvek se u govoru javljaju u istom obliku: εδώ, για, και, μακάρι.

Nepromenljivi su i neki brojevi: δέκα, kao i participi koji se završavaju na -οντας, -ώντας: δένοντας, γελώντας.

322. Različiti vidovi koje dobija neka promenljiva reč u govoru nazivaju se **oblicima** te reči:

ουρανός, ουρανού, ουρανό, ουρανέ, ουρανοί, ουραनों, ουρανούς – μοίρα, μοίρας, μοίρες, μοιρών – τρέχω, τρέχεις, τρέχει itd.

Promenljivi deo na kraju promenljive reči zovemo **nastavkom**¹⁹: -ος, -ου, -ο, -ε, -οι, -ων, -ους; -α, -ας, -ες, -ων; -ω, -εις, -ει.

Nepromenljivi deo na početku promenljive reči naziva se **osnovom**: ουραν-ός, τρέχ-ω, ακού-ω.

Poslednji glas osnove naziva se **karakterom**: ουραν-, τρέχ-, ακού-.

¹⁹ Ovi nastavci, pomoću kojih se vrši konjugacija ili deklinacija promenljivih reči, nazivaju se *formationim nastavcima*. Što se tiče *izvedeničkih nastavaka*, videti § 160.

Padeži. Rod i broj

323. Oblici koje dobijaju član, imenica, pridev, zamenica i particip nazivaju se **padežima**; delovi govora koji imaju padeže nazivaju se **deklinabilnim**:

ο ήλιος κρύβεται πίσω από το βουνό,
το φως του ήλιου πρωτοφαίνεται στις κορφές των βουνών.

Padeža ima četiri: **nominativ**, **genitiv**, **akuzativ** i **vokativ**.

Nominativ je padež kojim se služimo kad odgovaramo na pitanje: ποιος; τι; ko? šta? – Ο Γιάννης γελά, το καράβι έφτασε.

Genitiv je padež kojim se služimo kad odgovaramo na pitanje: τίνος; ποιανού; (od) koga? (od) čega? čiji? – Το περιβόλι του Γιάννη είναι μεγάλο, κοίταξε τ' άρμενα του καραβιού.

Akuzativ je padež kojim se služimo kad odgovaramo na pitanje: ποιον; τι; koga? šta? – Φώναξε το Γιάννη, είδα το καράβι.

Vokativ je padež kojim se služimo kada nekog dozivamo ili mu se obraćamo: έλα εδώ, Γιάννη! Γιάννη, πρόσεχε. καράβι, καράβι άκι, που πας γιαλό γιαλό.

324. Osim padeža, deklinabilne reči imaju **rod**, **broj** i **promenu** ili deklinaciju.

Deklinabilne reči imaju tri **roda** (341).

Deklinabilne reči imaju dva **broja**: **jedninu** i **množinu**.

Jednina ukazuje na to da se radi o jednom: η σημαία. **Množina** ukazuje na to da se radi o većem broju nečega istog: οι σημαίες.

Promena ili deklinacija je način na koji se formiraju padeži jedne deklinabilne reči. Imenice i pridevi imaju tri promene.

325. Padež, rod, broj i promena jedne deklinabilne reči čine njenu **deklinaciju**.

I. PROMENLJIVE REČI

PRVO POGLAVLJE

ČLAN

326. Dva člana. – Grčki jezik ima dva člana, **određeni**, ο, η, το i **neodređeni**, ένας, μια, ένα: έρχεται ο Δημήτρης, βγαίνει ο ήλιος, να ένα λουλούδι.

A. – Određeni član

327. Određeni član se upotrebljava kada se radi o određenoj ličnosti ili predmetu: φέρε μου τα λουλούδια από το τραπέζι.

Osим toga, određenim članom se služimo za sve ličnosti ili predmete koji pripadaju istoj vrsti: το άλογο είναι ωραίο ζώο.

328. Član se dekliniše na sledeći način:

	Jednina			Množina		
	Muški	Ženski	Srednji	Muški	Ženski	Srednji
Nom.	ο	η	το	οι	οι	τα
Gen.	του	της	του	των	των	των
Akuz.	το(ν)	τη(ν)	το	τους	τις	τα

329. Član nema vokativa. Kada je neko ime u vokativu, upotrebljavamo ga bez člana: έλα, Μαρία; μέριασε, βράχε, να διαβώ (Valaoritis)²⁰.

O tome kada se u akuzativu jednine kod članova τον, την čuva završno n videti § 135.

²⁰ Ponekad, pre svega kod imena ljudi, u vokativu koristimo uzvik ε: ε Γιώργη! U pesničkom jeziku u vokativu nekad koristimo uzvik ω: ω ουρανέ. Kao uzvik za vokativ koristi se i nepromenljivo καλέ: καλέ μητέρα, καλέ παιδί μου, καλέ χριστιανοί.

B. – Neodređeni član

330. Neodređeni član koristimo kada govorimo o nekoj neodređenoj ličnosti ili predmetu: είδα μια γυναίκα, μια φορά κι έναν καιρό.

331. Neodređeni član dekliniše se na sledeći način:

	Muški	Ženski	Srednji
Nom.	ένας	μια	ένα
Gen.	ενός	μιας	ενός
Akuz.	ένα(ν)	μια(ν)	ένα

O tome kada se akuzativi ένα, μια koriste sa završnim ν videti § 135. Μια se ponekad kaže i μία.

332. Neodređeni član je jednak broju ένας, μία, ένα. On nema množine, a kada se radi o više neodređenih ličnosti ili predmeta, navodimo ih bez člana: είδα λουλούδια σκορπισμένα, πέρασε ράχες και βουνά.

IMENICE

DRUGO POGLAVLJE

ZNAČENJA I VRSTE IMENICA

333. Imenicama se nazivaju reči koje označavaju ličnosti, životinje ili predmete.

Vlastite i zajedničke imenice

334. Imenice se dele na *vlastite* i *zajedničke*.

Vlastitim imenicama, kao što smo videli (312), nazivaju se imenice koje označavaju određenu ličnost, životinju ili predmet.

Tako su vlastite imenice: krsna i porodična imena, Πέτρος, Κανάρης; imena koja se ponekad daju određenim životinjama, Πιστός, ili stvarima (brodovima, avionima itd.), Αβέρωφ, Ίκαρος, kao i geografski nazivi, toponimi: Ελλάδα, Όλυπος.

335. Često se dešava da isto ime – krsno ili porodično – imaju dve ili više ličnosti ili predmeta, ali njihova imenica je uvek vlastita, jer se njome svaki put označava određena ličnost ili predmet, i ona je jedinstvena u svojoj vrsti: ο Γιάννης, ο Γιαννόπουλος, το Κεφαλάρι.

336. Zajedničkim imenicama nazivaju se one koje označavaju sve ličnosti, životinje ili stvari iste vrste, kao i apstraktna značenja: άνθρωπος, σκυλί, λουλούδι, τριανταφυλλιά, πίκρα.

Isto tako, imenice koje izražavaju pojedinačna značenja pripadaju zajedničkim: φεγγάρι, κόλαση, άδης.

337. PRAVOPIS. – Velikim se početnim slovom piše reč:

1. Na početku rečenice (76).
2. Posle tačke (76).
3. Posle dvotačke, kada navodimo nečije reči (87).
4. Vlastite imenice: Μαθιός, Ελένη, Κανάρης, Τρικούπης, Σείριος – Ελλάδα, Αργυρόκαστρο, Πεντέλη, Ακρόπολη, Ομόνοια.
5. Etnici (191), nazivi meseci, dana u nedelji i praznika: Έλληνες, Σουλιώτισσες, Μάρτιος, Σάββατο, Χριστούγεννα.
6. Osim toga, velikim slovom pišu se nazivi književnih i umetničkih dela; reči Θεός, Χριστός, Παναγία i njihovi sinonimi; počasni nazivi; reči koje želimo

da personifikujemo ili da ih nekako izdvojimo i neke skraćenice: το Κρυφό Σκολείο του Γκίζη, Βαγγελίστρα, Κωσταντίνος ο Μεγάλος, το Κράτος, το Εικοσιένα, Κοσ (κύριος).

Kod toponima koji se sastoje od dve reči obe reči pišu se velikim početnim slovom: Άνω Βόλος, Κακή Σκάλα, Μακρινή Ανατολή, Άγιος Πέτρος. (Ali Σαρωνικός κόλπος.) Sa oba velika početna slova pišu se i neki drugi nazivi koji se sastoje od dve reči: Θεία Πρόνοια (Sveto Proviđenje), η «Ασάλευτη Ζωή» του Παλαμά (Palamasov «Zamrli život»). Što se tiče pisanja nekih složenih reči velikim početnim slovom, videti § 285.

338. Malim početnim slovom pišu se:

a) Izvedenice iz vlastitih imenica i etnika: ηράκλειος, ομηρική ποίηση, πλατωνικοί διάλογοι, χριστουγεννιάτικος, λακωνικός, δευτεριάτικα, μαγιάτικος – ελληνικός, γαλλικά.

b) Pridevi koji označavaju sledbenike religija: χριστιανοί, διαμαρτυρόμενοι, μωαμεθανοί.

Kod prideva na **-ός**, καλαματιανές (ελιές), λημνιό (κρασί), piše se malo početno slovo umesto homonima etnika: Καλαματιανός, Λημνιός.

U pesmama je bolje da se početak svakog stiha piše malim slovom, osim prvog stiha i ako prethodi tačka, znak pitanja ili znak uzvika (85). Dovoljno je obeležje do kog dolazi promenom reda u stihu.

339. Zbirne imenice. – Zajednička imenica koja označava skup ličnosti ili predmeta naziva se *zbirnom*: κόσμος, λαός, πλήθος, στρατός, οικογένεια, σύλλογος, συγγενολόγι, εργατιά, ελαιώνας, τουφεκίδι.

Zbirna imenica predstavlja skup više istih pojmova, dok ih množina predstavlja posebno: συγγενολόγι – συγγενείς (rodbina – rođaci), εργατιά – εργάτες (radništvo – radnici), στρατός – στρατιώτες (vojska – vojnici), τουφεκίδι – τουφεκιές (puškaranje – puščani pucnjevi).

340. Konkretne i apstraktne imenice. – Zajednička imenica naziva se *konkretnom* kada označava neku ličnost, životinju ili predmet: παιδί, άλογο, θεός, νεράιδα, θάλασσα.

Zajednička imenica naziva se *apstraktnom* kada označava neku radnju, stanje ili osobinu: τρέξιμο, ευτυχία, αρετή, εξυπνάδα, διάσταση.

TREĆE POGLAVLJE

ROD IMENICA

A. – Opšte odredbe

341. Promenljive reči imaju tri **roda: muški, ženski i srednji.**

Imena ljudi i životinja obično su muškog oblika kada označavaju muška stvorenja, a ženskog kada označavaju ženska stvorenja: ο πατέρας – η μητέρα, ο γιος – η θυγατέρα, ο πετεινός – η όρνιθα. *Muški* i *ženski* oblici nazivaju se **rodovima**.

Imena predmeta koji su neživi izražavaju se takođe muškim i ženskim rodом, ali često i jednim trećim rodом koji nije ni muški ni ženski i u gramatici se naziva *srednjim rodом*: το βουνό, το λουλούδι, το κερί. Međutim, srednjim rodом može da se označi i nešto živo: το αγόρι.

342. Gramatiku zanima **gramatički rod** imenica, koji je npr. srednji za το αγόρι (momče) i το κορίτσι (devojče) ili muški za ο βράχος (greben). Međutim, ovo se često ne koresponduje sa **prirodnim rodом**, koji ima korespondirajuće značenje.

343. Uopšte uzevši, muški rod je najvažniji za lica. Tako pomoću njega predstavljamo ne samo ličnosti muškog roda nego uopšte neku ličnost kada nas ne zanima njen rod. To je slučaj ne samo sa imenicama nego i sa pridevima, zamenicama i participima: ήρθε ένας άνθρωπος, μπορεί να έρθει όποιος θέλει, ο πνιγμένος από τα μαλλιά του πιάνεται (davljenik se za slamku hvata).

344. Gramatički rod imena razlikujemo:

a) Po nastavku u nominativu jednine: ο νικητ-ής, η βρούσ-η, το παιδ-ί. (U množini po nastavku obično razlikujemo samo srednji rod.)

b) Po članu koji dobijaju.

B. – Formiranje imenica ženskog roda

345. Većina imenica ima samo **jedan oblik**: ο άνθρωπος, το χώμα.

Mnoge imenice imaju **dva oblika**, jedan za muški, a drugi za ženski rod. Ovo obično biva sa imenicama koje označavaju zanimanje ili neku osobinu. U tom slučaju imenice ženskog roda formiraju se pomoću nastavaka: **-ισσα, -τρα, -τρια, -αινα, -ίνα, -ού, -α, -η.**

-ισσα: βασιλιάς – βασίλισσα, γείτονας – γειτόνισσα.

-τρα: δουλευτής – δουλεύτρα, ράφτης – ράφτρα, υφαντής – υφάντρα.

-τρια: διευθυντής – διευθύντρια, φοιτητής – φοιτήτρια.

-αινα: δράκος – δράκαινα, ψωμάς – ψωμάδαινα.

-ίνα: αράπης – αραπίνα, πρόσφυγας – προσφυγίνα.

-ού: κοσκινάς – κοσκινού, μυλωνάς – μυλωνού.

-α: δάσκαλος – δασκάλα, θείος – θεία, νοσοκόμος – νοσοκόμα.

-η: αδερφός – αδερφή, φίλος – φίλη.

Neke imenice ženskog roda dobijaju druge nastavke: αυτοκράτορας – αυτοκράτειρα, ήρωας – ηρωίδα, ιερέας – ιέρεια, παπάς – παπαδιά.

346. Neke imenice ženskog roda imaju **dvostruki oblik**:

αραπίνα i αραπίσσα, δασκάλα i δασκάλισσα, εργάτρια i εργάτισσα, αυτοκράτειρα i (pesnički) αυτοκρατόρισσα, γιάτραινα i γιατρίνα, θεά i θείαινα, φίλη i φιλενάδα.

γιάτραινα i γιατρίνα obično označava lekarenu suprugu, dok γιάτρισσα obično označava lekarku.

347. Imenice ženskog roda izražene drugačijim rečima. – Neke imenice, obično one koje označavaju srodstvo, koriste drugačije reči za muški, a drugačije za ženski rod: πατέρας – μητέρα, γιος – θυγατέρα, παπούς – γιαγιά, γαμπρός – νύφη, άντρας – γυναίκα, αγόρι – κορίτσι.

348. Ženski rod za životinje. – Najveći broj naziva za životinje ima samo jedan oblik za oba prirodna roda: η αλεπού (lisica), ο ελέφας (slon), ο παπαγάλος (paragaj), η οχιά (guja), το λαβράκι (morski lav, vrsta proždrljive ribe), η πεταλούδα (leptirica). Za ove imenice kaže se da ukazuju na **prirodni rod životinja**.

Kada postoji potreba da se odredi prirodni rod, ispred ovih imenica dodaje se pridev **αρσενικός** (mužjak) ili **θηλυκός** (ženka): το αρσενικό ζαρκάδι (srndać), ο θηλυκός σπίνος (ženka zebe), η αρσενική καμήλα (mužjak kamile).

Neke imenice muškog ili ženskog roda za životinje imaju oblik i u srednjem rodu (koji nema veze sa polom životinja): σκύλος – σκυλί (pas), γάτα – γατί (mačka), κότσυφας – κοτούφι (kos), πέρδικα – περδίκι (jarebica).

349. Kod nekih domaćih životinja ili kod onih koje imaju veći značaj za čoveka **razlikujemo prirodni rod**, i to:

A) **Različitim rečju:** άλογο – φοράδα (konj – kobila), βόδι – αγελάδα (vo – krava), κριάρι – προβατίνα ili αμνάδα (ovna – ovca), τράγος – γίδα ili κατσικά (jarac – koza), γουρούνι – (i αγριογούρουνο) – σκρόφα (krmak ili vepar – krmača), πετεινός – όρνιθα ili κότα (petao – kokoška).

B) **Različitim nastavkom:** a) za ženku: **-α, -ίνα** i ređe **-αινα, -ισσα, -οπούλα**, i b) za mužjaka: **-ος**.

σκύλος – σκύλα
κουνέλι – κουνέλα
τρυγόνι – τρυγόνα
περιστέρι – περιστέρα
πρόβατο – τροβατίνα
λάφι – λαφίνα

λαγός – λαγίνα
κότσουφας – κοτσουφίνα
λύκος – λύκισσα i λύκαινα
γάλος – γάλισσα i γαλοπούλα
γάτα – γάτος
κουνέλα – κούνελος

Ponekad je za mužjaka životinje uobičajeno upotrebiti oblik na **-u**: βουβάλι, ταυρί, τραγί, σκυλί.

Međutim, i kod nekih imena koji posebnim rečima ili nastavcima razlikuju prirodni rod jedan oblik je češći i može da se upotrebi za oba roda: γάτα, σκύλος, άλογο, λύκος, γεράκι.

350. Tek rođene životinje i mladunčad nekih životinja razlikujemo posebnim rečima ili nastavcima. Kaže se πουλάρι za ždrebe konja ili magarca; κουτάβι za štene psa, vuka ili lisice; μοσχάρι, δαμάλι za tele; γίδι za jare; κλωσόπουλο, κοτόπουλο, πουλακίδα za pile; πιτσούνι za golupče itd. Tako je i sa imenicama γουρουνόπουλο, χηνόπουλο· γουρουνάκι, παπάκι, περιστεράκι itd.

C. – Imenice sa dva roda

351. Neke imenice uobičajene su sa dva roda, koji imaju različit nastavak, a ponekad i različit naglasak: o πλάτανος i το πλατάνι. Takve imenice su:

o μπάτσος – η μπάτσα (šamar), o νοτιάς – η νοτιά (jugo), o πήχης – η πήχη (aršin), o τίγρης – η τίγρη (tiger); o κρίνος – το κρίνο (ljljan), o έλατος – το έλατο (jelka), o πεύκος – το πεύκο (bor), o σκύλος – το σκυλί (pas); η γέφυρα – το γεφύρι (most), η πεζούλα – το πεζούλι (parapet).

352. U nekim slučajevima jedan rod je manje uobičajen: o αρραβώνας (i ređe) η αρραβώνα, o φράχτης (η φράχτη), η συνήθεια (το συνήθειο), το γιαούρτι (η γιαούρτι), το μελάνι (η μελάνη).

Rod se menja u zavisnosti od značenja

353. Mnoge reči javljaju se u dva roda, ali nemaju uvek potpuno jednako značenje: βροντή je grmljavina – βρόντος snažan udarac; τραπέζι je sto – τράπεζα se kaže za Svetu Trpezu u crkvi (Άγια Τράπεζα) i za banku. Tako po značenju razlikujemo reči kao što su sledeće:

αχνός (isparavanje; para) – άχνα (dah; para), κοπέλα (devojka) – κοπέλι (pastorak), κουλούρι (vrsta peciva, perec) – κουλούρα (vekna hleba), μάντρα (zid oko parcele ili tora) – μαντρί (tor), μαρτυρία (svedočenje) – μαρτύριο (patnja, mučenje; mučeništvo; svedočenje), μέση (sredina; struk) – μέσα (unutra; usred; između), περίβολος (park; zid oko parka) – περιβόλι (bašta, perivoj; park), πλευρό (rebro) – πλευρά (strana kao geometrijski pojam), ρετσίνα (recina, vrsta vina) – ρετσίνα (smola), σάκος (kesa, vreća) – σακί (vreća, vrećica) – σάκα (školska torba), σχέδιο (skica, plan) – σχέδια (splav, skela), ψαλίδι (makaze) – ψαλίδα (velike krojačke makaze; uholaza), χώρα (zemlja, država) – χώρος (prostor; predeo).

354. U posebnu kategoriju spadaju fonetski jednake reči sasvim različitog značenja, koje često nemaju etimološke veze: ο άνεμος (vetar) – η άνέμη (kalem; čekrk), ο αυλός (svirala, frula) – η αυλή (dvor; dvorište), ο κανόνας (pravilo) – το κανόνι (top), ο μανταρίνος (mandarin) – το μανταρίνι (mandarina, vrsta pomorandže), η ρόδα (točak) – το ρόδι (nar) – το ρόδο (ruža), ο φακός (sočivo u optici) – η φακή (sočivo, biljka).

355. Reči kod čijeg roda postoji nedoumica. – Postoje neke reči kod kojih su mnogi često u nedoumici kog su roda ili ih pogrešno upotrebljavaju. Bolje je da se kaže η Πίνδος, τα Φάραλα. Ο Αυλώνας se kaže i η Αυλώνα. Ο Ακροκόρινθος je muškog roda.

356. Ne smeju se mešati: ο άθλος (podvig) i το άθλο (nagrada); η στήλη (nadgrobni kamen; električni stub) i ο στύλος (stub koji nešto pridržava): οι Στύλοι του ναού του Ολυμπίου Διός (stubovi hrama Zeusa Olimpijskog).

ČETVRTO POGLAVLJE

BROJ IMENICA

Posebno značenje jednine i množine

357. Većina imena uobičajena je samo ili uglavnom u jednom broju. U zavisnosti od broja neka menjaju i značenje.

Uobičajena su samo ili uglavnom u jednini imena sa posebnim značenjima. Takva su:

a) Neke konkretne, mnoge zbirne i mnoge apstraktne imenice: αστροφεγγιά, οικουμένη, παράδεισος, χριστιανισμός, – συγγενολόγι – βήχας, ξενιτιά, δικαιοσύνη. Međutim, i apstraktne često formiraju množinu, posebno kada se radi o označavanju osobine koju izražava jednina: κάνει πολλές χωριατιές, ας λείπουν αυτές οι ευγένειες.

Ponekad množina ima augmentativno značenje ili značenje intenzifikatora: τι καμώματα είναι αυτά, ντροπές! έφτασαν οι ζέστες.

b) Imena elemenata, metala, minerala, proizvoda: ασήμι, κοκκινόχρωμα, ράδιο, υδρογόνο.

358. Množina nekih imena koja formiraju samo jedninu u slučaju potrebe dopunjava se množinom nekog sinonima: η ηχώ – οι αντίλαλοι, η πείρα – οι εμπειρίες, νους – κεφάλια, μυαλά, διάνοιες.

359. A) *Vlastite imenice* uobičajene su u jednini. To su:

A) Nazivi nekih praznika: Λαμπρή, Τριώδι.

B) Većina toponima: Σπάρτη, Μακεδονία, Ιλισός. Ovi toponimi formiraju i množinu:

a) Kada se desi da se istom rečju naziva više mesta: η Ελλάδα έχει δυο Πηνειούς και πέντε Ολύμπους (Grčka ima dva Peneja i pet Olimpa).

b) Kada se upotrebljavaju u prenesenom značenju: εξαντλήθηκαν οι Πακτωλοί (iscrpljeni su Paktoli – Paktolos je zlatonosna reka u drevnoj Lidiji).

c) U pesničkom jeziku:

Απ' των Ολύμπων τις πλαγιές ως τις κορφές των Αίμων.
(Od obronaka Olimpa do vrhova Balkan-gorâ.) (Palamas)

C) Imena ljudi. Ona formiraju množinu kada se radi o više ličnosti istog imena: σ' αυτό το σπίτι έχει τρεις Φρόσες (u ovoj kući žive tri Frose), οι Τρικούπηδες (Trikupisi) – οι Κολοκοτρωναίοι (Kolokotronisi).

360. Uobičajene su samo ili uglavnom u množini:

A) Mnoge zajedničke imenice često sa zbirnim značenjem: άμφια, άρματα, βαφτίσια, γένια, γεράματα, εγκαίνια, έγκατα, εκατόχρονα, εννιάημερα, κάλαντα, λύτρα, μάγια, μεσάνυχτα, μετροητά, παλαμάκια, πεθερικά, περίχωρα, πολεμοφόδια, προικιά, προπούλαια, συλλυπητήρια, σωθικά, τρεχάματα, υπάρχοντα, χαιρετίσματα, χαράματα itd.

Neke reči ovog tipa formiraju i jedninu kada značenje koje imaju predstavlja celu vrstu: γένι (brada), κλάμα (plač), σπλάχνο (utroba).

361. Ovde pripadaju još: a) Posebno zbirne, kao što su: ασημικά (srebrnina), γυαλικά (staklarija), ζυμαρικά (testenina), πουλερικά (perad), χορταρικά (ponrće). – b) Reči koje označavaju složene predmete: τα γυαλιά (naočari), τα κιάλια (dvohled), ili uporedne složene u paru (223): αγκιναροκούκια, αμπελοχώραφα. – c) Nekoliko poimeničenih prideva, kao što su: λιανά, ρηχά, φράγκικα (franačko, zapadnjačko odelo), i oni koji označavaju nagradu za neki rad: βαρκαδιάτικα (skelarina), κόμιστρα (ono što se plaća nosaču), πλουστικά (ono što se plaća pralji). – d) Oni koji označavaju neki jezik, kao što su: αρβανίτικα, ελληνικά, κινέζικα.

362. B) Od vlastitih imenica.

a) Nazivi praznika: Χριστούγεννα, Φώτα, Κούλουμα, Παναθήναια.

b) Τοπωνίμια: Σέρρες, Σπέτσες, Δελφοί, Ουράλια.

Imena nekih gradova, koja se obično upotrebljavaju u jednini, ponekad se koriste i u množini: Αθήνα – Αθήνες, Θήβα – Θήβες, Καλαμάτα – Καλάμες.

363. Razlika u značenju u zavisnosti od broja: – U zavisnosti od broja imaju ili obično dobijaju različito značenje sledeće imenice: γυαλί (staklo) – γυαλιά (naočare), διακοπή (prekid, pauza) – διακοπές (odmor, raspust), μαλλί (vuna, runo) – μαλλιά (kosa), μοίρα (sudbina) – Μοίρες (Sudaje), παραμονή (boravak) – παραμονές (veče uoči), σίδερο (gvožđe) – σίδηρα (lanci, okovi) itd.

PETO POGLAVLJE

TRI DEKLINACIJE IMENICA

364. Opšte odredbe. – Imenica ima **tri deklinacije**, po jednu za svaki rod.

365. Imenice svih promena dele se na imenice sa istim brojem slogova (**istosložne**) i imenice sa različitim brojem slogova.

Istosložne u množini imaju jednak broj slogova kao i nominativ jednine: μήνας – μήνες, χαρά – χαρές, παιδί – παιδιά.

Imenice sa različitim brojem slogova u svim padežima množine imaju slog više nego u nominativu jednine:

ο περιβολάρης – περιβολάρηδες – περιβολάρηδων, η γιαγιά – γιαγιάδες – γιαγιάδων, το κύμα – κύματα – κυμάτων.

366. Imenice sa različitim brojem slogova imaju dve osnove, korespondentne za dva različita oblika, jedninu i množinu.

Prva osnova je ono što ostaje od reči nakon što se oduzme nastavak nominativa množine -ας, -ης, -ες, -ους kod imenica muškog roda, -α, -ου kod imenica ženskog roda, -μα, -μο, -ας kod imenica srednjeg roda: ψωμ-άς, πεταλωτ-ής, καφ-ές, παππ-ούς, γιαγι-ά, αλεπ-ού, αίμ-α, γράψιμ-ο, κρέ-ας.

Druga osnova je ono što ostane od reči kada se oduzme nastavak -ες za množinu imenica muškog i ženskog roda i -α za množinu imenica srednjeg roda: ψωμάδ-ες, πεταλωτήδ-ες, καφέδ-ες, παππούδ-ες; γιαγιάδ-ες, αλεπούδ-ες; αίματ-α, γραψίματ-α, κρέατ-α, φώτ-α.

367. Genitiv množine ne formiraju sve imenice; on ponekad potpuno izostaje ili se teško formira. Takav je slučaj: a) kod nekih deklinacijskih tipova, npr. u rečima kao ζάχαρη (399), b) kod nekih kategorija reči kao što su npr. hipokoristici na -άκι, το αρνάκι (418), kod imenica ženskog roda na -α, kao što su πάπια, σαπουνόφουσκα (294), i c) kod nekih drugih reči: λεβέντης – λεβέντες, μάνα – μάνες, koje u tom slučaju formiraju imenice sa različitim brojem slogova: λεβέντηδων, μανάδων.

DEKLINACIJA IMENICA MUŠKOG RODA

368. Podela. – Imenice muškog roda u nominativu jednine završavaju se na -ς i dele se na **dve vrste**. U **prvu vrstu** spadaju imenice muškog roda koje se završavaju na -ας, -ης, -ες, -ους. U **drugu vrstu** spadaju one koje se završavaju na -ος.

Prva vrsta

369. Podela. – Imenice muškog roda prve vrste dele se na *istosložne imenice* i *imenice sa različitim brojem slogova*.

Istosložne formiraju nominativ, akuzativ i vokativ množine na -ες: ο ναύτης – οι ναύτες. **Imenice sa različitim brojem slogova** ih formiraju na -δες: ο νοικοκύρης – οι νοικοκύρηδες.

Imenice muškog roda obično se u svim padežima naglašavaju gde i nominativ jednine: ο πατέρας – του πατέρα – οι πατέρες – των πατέρων itd. Međutim, ima i mnogo izuzetaka.

1. – Istosložne imenice muškog roda na -ας

ο πατέρας

ο ταμίας

ο φύλακας

370. Istosložne na -ας su paroksitone i proparoksitone.

	Jednina		
Nom.	ο πατέρας	ο ταμίας	ο φύλακας
Gen.	του πατέρα	του ταμιά	του φύλακα
Ak.	τον πατέρα	τον ταμιά	το φύλακα
Vok.	πατέρα	ταμιά	φύλακα
	Μνοζina		
Nom.	οι πατέρες	οι ταμίες	οι φύλακες
Gen.	των πατέρων	των ταμιών	των φυλάκων
Ak.	τους πατέρες	τους ταμίες	τους φύλακες
Vok.	πατέρες	ταμίες	φύλακες

Καο πατέρας deklinišu se: αγκώνας, αγώνας, αιώνας, ελαιώνας, ξενώνας, χειμώνας, ενεστώτας, ιδρώτας, αιθέρας, στρατώνας, κανόνας, λιμένας, πυθμένας, σωλήνας, κλητήρας, λαμπτήρας, νιπτήρας,

οδοστρωτήρας. – Toponimi: Καφηρέας, Μαλέας, Ελικώνας, Κιθαιρώνας, Μαραθώνας itd. – Vlastite imenice iz antičkog grčkog: Αννίβας, Φειδίας.

Καο τ α μ ί α ς deklinišu se: άντρας, γύπας, λίβας, μήνας, εισοδηματίας, επαγγελματίας, επιχειρηματίας, λοχίας.

Καο φ ύ λ α κ α ς deklinišu se: αγροφύλακας, άμβωνας, άρχοντας, γείτονας, ήρωας, θώρακας, κήρυκας, κλήδονας, κόρακας, λάρυγγας, πίνακας, πράχτορας, πρίγκιπας, πρόσφυγας, ρήτορας, σίφωνας. – Etnici: Λάκωνας, Τσάκωνας. – Toponimi: Γέρακας, Πέλεκας, Πάρωνας itd. – Antičke vlastite imenice: Αγαμέμνονας, Μίνωας, Κύκλωπας itd.

371. Dvosložne imenice na -ας i one koje se završavaju na -ίας u genitivu množine naglašene su na ligusi: των αντρών, των μηνών, των επαγγελματιών.

Proparoksitone imenice na -ας u genitivu množine naglašene su na paraligusi: των φυλάκων, των πινάκων.

Imenice άντρας, μήνας, Δίας formiraju genitiv jednine i na -ός: το είπε του αντρός της, στις δέκα του μηνός.

Imenica πατέρας ima i nepromenljivi prepozitivni oblik πάτερ (436), koji se nalazi ispred naziva sveštenika kao počasna titula: ο πάτερ Σωφρόνιος, του πάτερ Λαυρέντιου.

2. – Imenice muškog roda na -ας sa različitim brojem slogova

ο ψωμάς

ο ρήγας

372. Sve imenice muškog roda na -ας sa različitim brojem slogova su oksitone, a ima nekoliko paroksitonih i proparoksitonih:

	Jednina		Množina	
N	ο ψωμάς	ο ρήγας	οι ψωμάδες	οι ρηγάδες
G	του ψωμά	του ρήγα	των ψωμάδων	των ρηγάδων
A	τον ψωμά	το ρήγα	τους ψωμάδες	τους ρηγάδες
V	ψωμά	ρήγα	ψωμάδες	ρηγάδες

Καο ψ ω μ ά ς deklinišu se: αρακάς, βοριάς, βραχνάς, παπάς, πευκιάς, σκαφτιάς, χαλκιάς itd. – Imenice koje označavaju profesiju: αμαξάς, γαλατάς, καστανάς, κοσκινάς, μαρμαράς, σφουγγαράς, ψαράς itd. – Augmentativi: γλωσσάς, φαγάς itd. – Tuđice: κουμπαρας, λαπάς, λουκουμάς, μαμμωνάς, μασκαράς, μουσαμάς, πασάς, σατανάς, σουγιάς, τραχανάς, χαλβάς, χαλκάς itd. – Toponimi: Κραβασαράς, Μαρμαράς, Μιστράς, Πειραιάς itd., Καναδάς; Δουκάδες, Καρουσάδες itd. – Krsna imena: Θωμάς, Λουκάς, Μηνάς itd. –

Porodična imena: Βηλαράς, Καλλιγάς, Παλαμάς, Πολυλάς, Σκουφάς, Φωκάς itd.

Kao ρήγας deklinišu se: κάλφας, μπάρμπας, χότζας itd., kao i proparoksitone: τσέλιγκας, πρωτόπαπας, φραγκόπαπας.

373. Paroksitone i proparoksitone imenice muškog roda na -ας u množini naglašavaju se na paraligusu: ο κάλφας – οι καλφάδες, ο φραγκόπαπας – οι φραγκοπαπάδες.

3. – Istosložne imenice muškog roda na -ης

ο ναύτης

ο νικητής

374. Istosložene imenice na -ης su paroksitone i oksitone.

	Jednina		Množina	
N	ο ναύτης	ο νικητής	οι ναύτες	οι νικητές
G	του ναύτη	του νικητή	των ναυτών	των νικητών
A	το ναύτη	το νικητή	τους ναύτες	τους νικητές
V	ναύτη	νικητή	ναύτες	νικητές

Kao ναύτης deklinišu se: αγωγιάτης, ασβέστης, διαβάτης, δυναμίτης, επιβάτης, εργάτης, καθρέφτης, κλέφτης, κοκκίτης, κυβερνήτης, μεσίτης, πολίτης, ράφτης, σύρτης, φράχτης itd. – Složenice: βιβλιοπώλης, γεωμέτρης, ειδωλολάτρης, ειρηνοδίκης, καλλιτέχνης, νομάρχης itd. – Etnici: Ανατολίτης, Μανιάτης, Σπαρτιάτης, Πειραιώτης, Πολίτης (stanovnik Grada, Carigrada), Κεφαλλονίτης, Σπετσιώτης, Χιώτης itd.

Kao νικητής deklinišu se: αγοραστής, δανειστής, εθελοντής, ζυγιστής, θαυμαστής, θεμελιωτής, μαθητής, νοικιαστής, πολεμιστής, προσκυνητής itd.

375. Proparoksitone imenice na -ης u genitivu množine pomeraju naglasak na ligusu: των επιβατών.

4. – Imenice muškog roda na -τής sa dva oblika množine

ο πραγματευτής

376. Neke imenice muškog roda na -τής formiraju i množinu sa različitim brojem slogova.

	Jednina		Množina				
N	ο	πραματευτής	οι	πραματευτάδες	i	οι	πραματευτές
G	του	πραματευτή	των	πραματευτάδων	i	των	πραματευτών
A	τον	πραματευτή	τους	πραματευτάδες	i	τους	πραματευτές
V		πραματευτή		πραματευτάδες	i		πραματευτές

Na isti način se deklinišu: αλωνιστής, βουτηχτής, διαλαλητής, θεριστής, καλοθελητής, κλαδευτής, πουλητής, τραγουδιστής, τροχιστής, τρυγητής, υφαντής itd.

Na isti način se dekliniše paroksitona imenica αφέντης, množ. αφέντες – αφεντάδες, koja u množini pomera i naglasak na paraligusu, kao i nekoliko drugih imenica. U vezi sa δεσπότης i αράπης videti 453. Nekoliko paroksitonih imenica na -της, kao što su λεβέντης, κράχτης, formiraju genitiv množine sa različitim brojem slogova.

5. – Imenice muškog roda na -ης sa različitim brojem slogova

ο πεταλωτής

ο νοικοκύρης

ο φούρναρης

377. Imenice muškog roda na -ης sa različitim brojem slogova su oksitone, paroksitone i proparoksitone.

	Jednina					
N	ο	πεταλωτής	ο	νοικοκύρης	ο	φούρναρης
G	του	πεταλωτή	του	νοικοκύρη	του	φούρναρη
A	τον	πεταλωτή	το	νοικοκύρη	το	φούρναρη
V		πεταλωτή		νοικοκύρη		φούρναρη
	Množina					
N	οι	πεταλωτήδες	οι	νοικοκύρηδες	οι	φουρνάρηδες
G	των	πεταλωτήδων	των	νοικοκύρηδων	των	φουρνάρηδων
A	τους	πεταλωτήδες	τους	νοικοκύρηδες	τους	φουρνάρηδες
V		πεταλωτήδες		νοικοκύρηδες		φουρνάρηδες

Καο π ε τ α λ ω τ ή ς deklinišu se različite izvedenice koje označavaju profesiju na -τής, -τζής: γανωματής, μπαλωματής, καφετζής, κουλουρτζής. Tako je i sa παπουτσής, μερακλής, χατζής, χιμπαντζής itd. – Toponimi: Μισισοσιππής. – Vlastite imenice iz antičkog grčkog: Απελλής, Ηρακλής, Θεμιστοκλής, Περικλής itd. – Krsna imena: Κωστής, Παναγής, Παντελής itd. –

Porodična imena: Κοραής, Παπανικολής, Ραγκαβής, Τσιτσεκλής, Φραντζής itd.

Καο νοικοκύρης deklinišu se: βεζίρης, γκιόνης, μανάβης, χαλίφης. – Imenice koje označavaju profesiju na -άρης: βαρκάρης, περιβολάρης; -ιέρης: καμαριέρης, τιμονιέρης. – Hipokoristici na -άκης: Παυλάκης; na -ούλης: παππούλης, πατερούλης. – Etnici: Αρμένης, Καραγκούνης. – Toponimi: Γάγγης, Τίγρης itd. – Krsna imena: Αλκιβιάδης, Βασίλης, Γιάννης, Μανόλης itd. – Porodična imena: Βαλαωρίτης, Γύζης, Κανάρης, Καραϊσκάκης, Μιαούλης, Τρικούπης, Υψηλάντης itd. – Nazivi meseci: Γενάρης, Φλεβάρης itd.

Καο φύραρος dekliniše se κοτζάμπασης i nekoliko toponima: Δούναβης, Τάμεσης, Τίβερης itd. (bez množine).

378. Paroksitone imenice na -ης u množini pomeraju naglasak za jedan slog.

379. 6. – Imenice muškog roda na -ες

ο καφές

	Jednina	Množina
Nom.	ο καφές	οι καφέδες
Gen.	του καφέ	των καφέδων
Akuz.	τον καφέ	τους καφέδες
Vok.	καφέ	καφέδες

Isto se deklinišu različite reči stranog porekla: καναπές, κεφτές, κουραμπιές, μεζές, μενεξές, μιναρές, πανσές, πουρές, τενεκές, φιδές, χασές itd. – Vlastite imenice: Μεντροσές, Πεολεπές – Μικές; Μαλακατές, Τσελεμεντές. – Paroksitone: κόντες, φάντες, koje formiraju množinu na -ηδες, kao i vlastite imenice Δαπόντες, Θερβάντες itd.

380. 7. – Imenice muškog roda na -ους

ο παπούς

	Jednina	Množina
Nom.	ο παπούς	οι παπούδες
Gen.	του παπού	των παπούδων

Akuz.	τον παππού	τους παππούδες
Vok.	παππού	παππούδες

Na isti način se deklinišu (bez množine): Ιησούς, νους, ρους.

381. 8. – Imenice muškog roda na -ος

	ο ουρανός	ο δρόμος	ο άγγελος
		Jednina	
Nom.	ο ουρανός	ο δρόμος	ο άγγελος
Gen.	του ουρανού	του δρόμου	του αγγέλου
Akuz.	τον ουρανό	το δρόμο	τον άγγελο
Vok.	ουρανέ	δρόμε	άγγελε
		Μποζina	
Nom.	οι ουρανοί	οι δρόμοι	οι άγγελοι
Gen.	των ουρανών	των δρόμων	των αγγέλων
Akuz.	τους ουρανούς	τους δρόμους	τους αγγέλους
Vok.	ουρανοί	δρόμοι	άγγελοι

Slično se dekliniše veoma mnogo imena.

Καο ο υ ρ α ν ό ς deklinišu se oksitone imenice: αδερφός, γιατρός, γιος, θεός, καιρός, κυνηγός, λαγός, λαός, ποταμός, προεστός, σανός, σκοπός itd., i izvedene imenice na -μός: λογαριασμός, ορισμός, σεισμός, χαμός itd. – Etnici: Κρητικός, Συριανός, Τηνιακός, Ελβετός itd. – Τοπωνими: Αξιός, Δομοκός, Λυκαβηττός, Παρνασσός, Δελφοί, Ωρεοί itd. – Krsna imena: Νικολός, Δημητρός, Μαθιός itd. – Porodična imena: Βιζυηνός, Ρωμανός, Σολωμός itd.

Καο δ ρ ό μ ο ς deklinišu se paroksitone imenice: άμμος, γέρος, διάκος, δράκος, ήλιος, θόλος, θρόνος, κάμπος, καπετάνιος, λόγος, λύκος, πάγος, πύργος, στόλος, τάφος, ταχυδρόμος, τρούλος, ύπνος, φάρος, ώμος itd. – Hipokoristici na -άκος, -ίσκος: ανθρωπάκος, φιλαράκος, δρομίσκος itd. – Etnici: Γάλλος, Σέρβος, Τούρκος, Φράγκος itd. – Τοπωνими: Βόλος, Πόρος, Νέστος, Νείλος, Γαργαλιάνοι itd. – Krsna imena: Αλέκος, Γιώργος, Λυκούργος, Μάρκος, Νίκος itd. – Porodična imena: Αντρούτσος, Κάλβος, Μαυροκορδάτος, Πιπίνος.

Καο ά γ γ ε λ ο ς deklinišu se proparoksitone imenice: άνεμος, ανήφορος, απόστολος, δάσκαλος, δήμαρχος, διάβολος, διάδρομος, έμπορος, έφηβος, θάνατος, θόρυβος, κάτοικος, πλάτανος, ρινόκερος itd. – Augmentativi na -αρος: μύταρος itd. – Etnici: Αιγύπτιος, Βούλγαρος itd. –

Τοπωνυμια: Αχλαδόκαμπος, Βόσπορος, Ελλήσποντος, Τύρναβος itd. – Κρσνα imena: Αλέξανδρος, Γεράσιμος, Θρασύβουλος, Τηλέμαχος, Φίλιππος itd. – Porodična imena: Μάντζαρος, Χριστόπουλος itd. – Nazivi nekoliko meseci: Ιούλιος, Αύγουστος itd.

382. Vokativ jednine formira se na -ε: γιατρέ, στρατηγέ. Na -ο ga formiraju paroksitone imenice: a) Κρσνα imena: Αλέκο, Γιώργο, Πέτρο, Σπύρο, Δημητράκο itd; Παύλος ima vokativ Παύλε i Παύλο. – b) Neke zajedničke imenice kao što su γέρο, διάκο; καμαρότος i καπετάνιος imaju vokativ i na -ε.

Na -ο formiraju vokativ jednine i neka oksitona κρσνα imena od milja: Γιαννακό, Δημητρό, Μανολιό, Τοτό, kao i nekoliko porodičnih imena naglašanih na paralogusi: κύριε Δημητράκο.

Naglašavanje proparoksitonih imenica

383. Kod proparoksitonih imenica muškog roda na -ος u genitivu jednine obično pomeramo naglasak na paralogusi: ο άγγελος – του αγγέλου, του ανθρώπου, του εφήβου, του εμπόρου.

Naglasak na proparalogusi zadržavaju višesložne i novije reči (iz narodnog govora): του αντίλαλου, του αντίχτυπου, του ανήφορου, του εξάψαλμου, του καλόγερου; tako je i ρινόκερου.

Obično je to slučaj i sa vlastitim imenicama: του Αχλαδόκαμπου, του Ξεροπόταμου, του Θόδωρου, του Χαράλαμπου; του Φιλίππου, του Αδμήτου.

384. Porodična imena obično su proparoksitona: του Μαντούβαλου, του Δομέστικου, του Μαστρογιαννόπουλου. Kada prethodi κύριος, κυρία, genitiv se često naglašava na paralogusi.

385. Kosi padeži u množini proparoksitonih vlastitih imenica muškog roda naglašavaju se paroksitono: των ανθρώπων – τους ανθρώπους, των κυρίων – τους κυρίους.

386. Zadržavaju naglasak na paralogusi složenice, kao i vlastite imenice ličnosti: των αντίλαλων – τους αντίλαλους, των μαντρόσκυλων – τους μαντρόσκυλους, των Χριστόφορων, τους Χαράλαμπους, τους Ξενόπουλους. Συμπέθερος formira celu množinu i paroksitono: οι συμπεθέροι – των συμπεθέρων – τους συμπεθέρους; to je slučaj i sa nekoliko drugih zajedničkih imenica.

387. Genitiv množine imenice χρόνος naglašava se na ligusi kada je reč o starosti, a ponekad i u drugim slučajevima. Tada obično gubi završno v (136): πόσω(ν) χρονώ(ν) είναι; είναι δέκα χρονώ(ν); είναι δουλειά δέκα χρονώ(ν).

Množina porodičnih imena

388. Porodična imena ne formiraju se uvek u množini, kao ni korespondirajuće zajedničke imenice muškog roda. Kako se formiraju, vidi se iz sledeće tabele:

1. Na -άς, množ. -άδες (372): Παλαμάδες, Σκουφάδες.
2. Na -ας paroksitone imenice, množ. -ηδες, ali i -αίοι: Καράβηδες, Λάπηδες – Λαπαίοι, Δρίτσηδες, Γρίβηδες i češće Γριβαίοι, Δούκηδες – Δουκαίοι.
3. Na -ας proparoksitone imenice, obično u množ. -αίοι: Ζουζουλαίοι, Μπουκουραίοι.
4. Na -ης oksitone i paroksitone imenice, množ. -ηδες (377): Ραγκαβήδες, Φραντζήδες, Μιαούληδες.
5. Na -ης proparoksitone imenice, obično množ. -αίοι: Μποτσαραίοι, Μπουμπουλαίοι.
6. Na -ές oksitone imenice, množ. -έδες (379): Τσελεμεντέδες.
7. Na -ες paroksitone imenice, množ. -ηδες ili -αίοι: Δαπόντηδες, Δεδαίοι.
8. Na -ου(ς) paroksitone i proparoksitone imenice, množ. -αίοι ili -οι: Καμπουρογλαίοι – Καμπούρογλοι, Μποστταντζόγλοι. Isti je slučaj i sa patronimima izvedenim iz genitiva na -ου: Σταύρου – Σταυραίοι, Οικονόμου – Οικονομαίοι.
9. Na -ος, množ. -οι: Βραχνοί, Αντρούτσοι, Παπαρρηγόπουλοι. Ponekad, bliže narodnom gonoru, i -αίοι: Αγγελόπουλοι – Αγγελοπουλαίοι.

389. Rezimirajuća tabela imenica muškog roda Nastavci nominativa jednine i množine

Vrsta imenice	Jednina	Množina	
P r v a v r s t a			
-άς oksiton. razl. broj slogova	ψωμάς	-άδες	ψωμάδες
-ας paroksiton. istosložne	πατέρας	-ες	πατέρες
-ας paroksiton. razl. broj slogova	ρηγας	-άδες	ρηγάδες

-ας proparoksiton. istosložne	φύλακας	-ες	φύλακες
-ας proparoksiton. razl. broj slogova	πρωτόπαπας	-άδες	πρωτοπαπάδες
-ης oksitone istosložne	νικητής	-ές	νικητές
-ης oksiton. razl. broj slogova	πεταλωτής	-ήδες	πεταλωτήδες
-ης paroksiton. istosložne	ναύτης	-ες	ναύτες
-ης paroksitone razl. broj slogova	νοικοκύρης	-ηδες	νοικοκύρηδες
-ης sa dvostrukom množinom	πραματευτής	-άδες, -ές	πραματευτάδες, -ές
-ης proparoksiton. razl. broj slogova	φούρναρης	-ηδες	φουρνάρηδες
-ες oksiton. razl. broj slogova	κεφτές	-έδες	κεφτέδες
-ους oksiton. razl. broj slogova	παππούς	-ούδες	παππούδες
D r u g a v r s t a			
-ος islosložne	ουρανός, άγγελος	-οι	ουρανοί, άγγελοι

Opšte napomene

390. Sve imenice muškog roda prve vrste obrazuju na isti način genitiv, akuzativ i vokativ jednine, bez -ς nominativa:

ο πατέρας – του πατέρα, τον πατέρα, πατέρα

ο παππούς – του παππού, τον παππού, παππού.

391. Sve imenice muškog roda prve vrste imaju tri jednaka padeža: u jednini genitiv, akuzativ i vokativ, u množini nominativ, akuzativ i vokativ:

του ναύτη, το ναύτη, ναύτη; οι ναύτες, τους ναύτες, ναύτες.

Genitiv množine svih imenica muškog roda završava se na -ων: των ουρανών, των νοικοκύρηδων, των καφέδων.

DEKLINACIJA IMENICA ŽENSKOG RODA

392. Podela. – Imenice ženskog roda dele se na *imenice sa istim brojem slogova (istosložne imenice)* i *imenice sa različitim brojem slogova*.

Istosložne imenice formiraju nominativ množine sa **-ες**: η μητέρα – οι μητέρες, τις μητέρες, μητέρες.

Imenice sa različitim brojem slogova formiraju ga sa **-δες**: η αλεπού – οι αλεπούδες, τις αλεπούδες, αλεπούδες.

393. Imenice ženskog roda obično su u svim padežima naglašene kao u nominativu jednine: η ελπίδα – της ελπίδας – την ελπίδα – ελπίδα – οι ελπίδες itd.

Pomenuta pravila ne važe za imenice ženskog roda koje se u nominativu jednine završavaju na **-ος** i **-η**, a menjaju se prema antičkim deklinacijama: η εγκύκλιος – της εγκυκλίου, η δύναμη – οι δυνάμεις.

394. 1. – Imenice ženskog roda na -α

	η καρδιά	η ώρα	η θάλασσα	η ελπίδα	η σάλπιγγα
	Jednina				
N.	η καρδιά	η ώρα	η θάλασσα	η ελπίδα	η σάλπιγγα
G.	της καρδιάς	της ώρας	της θάλασσας	της ελπίδας	της σάλπιγγας
A.	την καρδιά	την ώρα	τη θάλασσα	την ελπίδα	την σάλπιγγα
V.	καρδιά	ώρα	θάλασσα	ελπίδα	σάλπιγγα
	Μνοζina				
N.	οι καρδιές	οι ώρες	οι θάλασσες	οι ελπίδες	οι σάλπιγγες
G.	των καρδιών	των ωρών	των θαλασσών	των ελπίδων	των σαλπιδων
A.	τις καρδιές	τις ώρες	τις θάλασσες	τις ελπίδες	τις σάλπιγγες
V.	καρδιές	ώρες	θάλασσες	ελπίδες	σαλπιδες
	Jednina		Μνοζina		
N.	η ελπίδα	η σάλπιγγα	οι ελπίδες	οι σάλπιγγες	
G.	της ελπίδας	της σάλπιγγας	των ελπίδων	των σαλπιδων	
A.	την ελπίδα	τη σάλπιγγα	τις ελπίδες	τις σάλπιγγες	
V.	ελπίδα	σάλπιγγα	ελπίδες	σαλπιδες	

Na isti način deklinišu se mnoge imenice:

A) Oksitone: αντηλιά, αρχιχροιά, αρχοντιά, αχλαδιά, δουλειά, δροσιά, καρδιά, καρυδιά, κουταλιά, ματιά, μηλιά, ομορφιά, παλικάριά, παπαδιά,

πρωτομαγιά, τριανταφυλλιά, φορά, φωλιά, φωτιά. – Nazivi brojeva: δεκαριά, εικοσαριά itd. – Etnici: Καλυμνιά, Σιφνιά, Σμυρνιά itd. – Toponimi: Ζαγορά, Κηφισιά, Κοκκινιά, Λιβαδειά itd. – Krsna imena: Γαρουφαλιά, Λεμονιά: Αθηνά itd.

B) Paroksitone: γλώσσα, δίψα, δόξα, καλύβα, καμήλα, λύρα, μοίρα, νεράιδα, πάπια, πείνα, πλατεία, ρίζα, σπίθα, τρύπα, χελώνα, χώρα, ψάθα – αμαζόνα, γοργόνα, γυναίκα, θυγατέρα, μητέρα, νύχτα, πλάκα, προίκα, ρώγα, σειρήνα, σφήκα, σφήνα, σφίγγα, τριχα, φλέβα, φλόγα, φτερούγα, χήνα – ασπίδα, γαρίδα, δεκαετηρίδα, επικεφαλίδα, επιφυλλίδα, εφημερίδα, πατριδα, σταφίδα, λαμπάδα, πρασινάδα – βάρκα, βούλα, γάτα, καντήλα, κρέμα, σκάλα – αρμονία, εργασία, θεωρία, παιδεία, φιλία. – Apstraktne na -ίλα, -ούρα itd: μαυρίλα, θολούρα. – Deminutivi na -ίτσα, -ούδα, -ούλα, -οπούλα: βαρκίτσα, κοπελούδα, μανούλα, αρχοντοπούλα. – Izvedenice na -τρα, -ίνα: πλύστρα, ράφτρα, σιδερώτρα, αραπίνα, λαφίνα itd. – Etnici: Αθηναία, Κερκυραία, Κινέζα, Γαλλίδα itd. – Toponimi: Άρτα, Ελλάδα, Μακεδονία, Σαλαμίνα, Τραπεζούντα, Αγγλία, Γαλλία, Προύσα, Αζόρες, Φιλιππίνες itd. – Krsna imena: Αγγέλα, Αναστασία, Ασπασία, Ευδοκία, Κατίνα, Μαρία, Βρισηίδα itd.

C) Proparoksitone: άγκυρα, αίθουσα, άμυνα, δίαιτα, μέλισσα, τράπεζα, χίμαιρα, υποτείνουσα – διώρυγα, όρνιθα, πέρδικα – ανθρωπότητα, θερμότητα, ιδιότητα, κοινότητα, ποιότητα, ταυτότητα. – Apstraktne na -εια: διάρκεια, ειλικρίνεια, ευλάβεια, περιφέρεια, συμπάθεια, συνέχεια. – Izvedenice na -ισσα, -τρια, -ινα: βασίλισσα, γειτόνισσα, μαγείρισσα, Χρυσοσπηλιώτισσα, μαθήτρια, φοιτήτρια, δράκαινα itd. – αμπάριζα, κάμαρα, κάνουλα, πέστροφα, πίπιζα, φράουλα. – Složene: βασιλόπιτα, γομολάστιχα, κουμπότρυπα, κρεβατοκάμαρα, λεμονόκουπα, μυλόπετρα, σαπουνόφουσκα, ταβανόσκουπα, τυφλόμυγα itd. – Etnici: Γιαννιώτισσα, Μεσολογγίτισσα, Σαμιώτισσα itd. – Toponimi: Άγκυρα, Αλεξάντρεία, Αράχοβα, Βαράσοβα, Βόνιτσα, Ερέτρια, Καρύταινα, Κέρκυρα, Λάρισα, Πρέβεζα, Νίκαια, Τύνιδα, Κουκουβάουνες itd.

Naglašavanje

395. Kod mnogih imenica ženskog roda na **-α** u genitivu množine naglasak se sa sloga na kome je naglašen u nominativu jednine pomera prema kraju reči. (Neke imenice uopšte ne formiraju genitiv množine.)

A) Na primer, naglasak na ligusu pomeraju genitivi: γλωσσών, λυρών, ημερών, μοιρών, μυγών, ριζών, σφαιρών, χωρών, ωρών· νυχτών, πλακών, προικών, ρωγών, σπληνών, σφηκών, σφιγγών, τριχών, φλεβών, φλογών,

χηνών· βαρκών, γατών, λιρών· γυναικών, εταιρειών, καρεκλών, καταρών, κυριών, πλατειών, τραχειών· αρτηριών, δημοπρασιών, θεωριών, ηλικιών itd. – αγκυρών, αληθειών, βασιλισσών, ερευνών, μαθητριών, μελισσών, περιφερειών, τραπεζών, υποτεινουσών, φοιτητριών.

B) Naglasak na paraligusu pomeraju genitivi: ορνίθων, διωρύγων, σηράγγων, φαλάγγων itd.; izvedenice imenica ženskog roda na -ότητα, -ύτητα: κοινότητα – κοινοτήτων, κοιλότητα – κοιλοτήτων, ταχύτητα – ταχυτήτων.

396. Imenica ženskog roda κυρία (gospođa) formira genitiv množine κυριών, imenica muškog roda κύριος (gospodin) formira ga κυριών. Pridev κύριος, κύρια, κύριο (glavni, glavna, glavno) formira ga u sva tri roda κύριων: των κύριων σταθμών, των κύριων γραμμών, των κύριων σημείων.

Množina imenice μάνα je: μάνες – μανάδων.

397. Od imenica ženskog roda na -α neke sa različitim brojem slogova deklinišu se kao γι αγι ά:

	Jednina	Množina
Nom.	η γιαγιά	οι γιαγιάδες
Gen.	της γιαγιάς	των γιαγιάδων
Akuz.	τη γιαγιά	τις γιαγιάδες
Vok.	γιαγιά	γιαγιάδες

Kao γι αγι ά deklinišu se: μαμά, νταντά.

398. Imenica κυρά ima oblike za množinu κυρές i κυράδες. Imenice θεία – θεια, πεθερά obično formiraju genitiv množine sa različitim brojem slogova.

399. 2. – Imenice ženskog roda na -η

	η ψυχή	η νίκη	η ζάχαρη
		Jednina	
N.	η ψυχή	η νίκη	η ζάχαρη
G.	της ψυχής	της νίκης	της ζάχαρης
A.	την ψυχή	τη νίκη	τη ζάχαρη
V.	ψυχή	νίκη	ζάχαρη
		Množina	
N.	οι ψυχές	οι νίκες	οι ζάχαρες
G.	των ψυχών	των νικιών	—
A.	τις ψυχές	τις νίκες	τις ζάχαρες
V.	ψυχές	νίκες	ζάχαρες

Καο ψυχή deklinišu se: αδερφή, αλλαγή, αρχή, βοή, βοσκή, βροντή, βροχή, γραμμή, διακοπή, επιγραφή, ζωή, κραυγή, ορμή, παραμονή, πηγή, προκοπή, προσταγή, σαρακοστή, σιωπή, συλλογή, τιμή, τροφή, υπομονή, φυγή, φωνή, χαραυγή, Κυριακή, Παρασκευή itd. – Etnici: Καλαματιανή, Συριανή itd. – Toponimi: Καισαριανή, Αμερική, Χιλή itd. – Krsna imena: Αγγελική, Αγνή, Ανθή, Βασιλική, Φιφή itd.

Καο νίκη deklinišu se: αγάπη, άκρη, ανάγκη, βλάβη, βράση, βρούση, γνώμη, δέση, δίκη, εξαδέρφη, ζέστη, θερμή, κόρη, κόψη, λάμψη, λάσπη, λύπη, μέση, μύτη, νύμφη, νύφη, πήχη, πλάση, πλάτη, πλύση, πλώρη, ράχη, στάχτη, τέχνη, τόλμη, τύχη, φήμη, χάρη itd. – Apstraktne imenice na -οσύνη: δικαιοσύνη, ευγνωμοσύνη, καλοσύνη itd. – Toponimi: Ανάφη, Γαστούνη, Θεσσαλονίκη, Ιθάκη, Κρήτη, Παλαιστίνη, Πεντέλη, Πόλη, Σπάρτη, Βομβάη itd. – Krsna imena: Αφροδίτη, Ελένη, Καλλιόπη, Πηνελόπη, Πολυξένη, Ρωξάνη, Πόπη, Φόφη itd. – Nazivi za dane: Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη.

Καο ζάχαρη deklinišu se: άνοιξη, αντάμωση, βάφτιση, γέμιση, θύμηση, καλοπέραση, καλύτερεψη, κάμαρη, κάππαρη, κλείδωση, κούραση, κουφόβραση, ξεφάντωση, πέραση, σίκαλη, σταύρωση, τσάκιση, φώτιση, χώνεψη itd. – Toponimi: Αγόριανη, Άμπλιανη, Λυκόβρουση itd. – Antičke vlastite imenice: Άρτεμη, Χάρυβδη, Χρυσόθεμη itd.

400. Od imenica ženskog roda na -η većina oksitonih normalno formira genitiv množine: των επιγραφών, kao i neke paroksitone, koje pomeraju naglasak na ligusu: των αναγκών, των γνωμών, των φημών. Proparoksitone ga gotovo nikad ne formiraju (367).

Imenica νύφη formira genitiv množine sa različitim brojem slogova: των νυφάδων.

Isto je sa imenicama αδερφή – αδερφάδων, εξαδέρφη – εξαδερφάδων. Istosložni oblici αδερφών, εξαδέρφων običniji su za muški rod.

401. 3. – Imenice ženskog roda na -η, antička deklinacija

		η σκέψη		η δύναμη			
		Jednina		Množina			
N.	η σκέψη	η σκέψη	η δύναμη	οι σκέψεις	οι δυνάμεις		
G.	της σκέψης	της σκέψης	της δύναμης	των σκέψεων	των δυνάμεων		
A.	τη σκέψη	τη σκέψη	τη δύναμη	τις σκέψεις	τις δυνάμεις		
V.	σκέψη	σκέψη	δύναμη	σκέψεις	δυνάμεις		

Καο σ κ έ ψ η se deklinišu: γνώση, δράση, δύση, έλξη, θέση, θλίψη, κλίση, κράση, κρίση, λέξη, λύση, νύξη, πίστη, πλήξη, πόλη, πράξη, στάση, στίξη, σχέση, τάξη, τάση, τύψη, φάση, φθίση, φράση, φύση, χρήση, ψύξη; Άλπεις, Σάρδεις.

Καο δ ύ ν α μ η se deklinišu: αίσθηση, ανάκριση, ανάσταση, αντίληψη, απόφαση, αφοσίωση, γέννηση, διάθεση, διαίρεση, είδηση, ειδοποίηση, είσπραξη, ένεση, εντύπωση, ένωση, εξαίρεση, εξήγηση, έπαυλη, επίσκεψη, ευχαρίστηση, θέληση, κατάληξη, κατάνυξη, κατάσταση, κίνηση, κυβέρνηση, όρεξη, όσφρηση, παράδοση, παραίτηση, παράσταση, παρεξήγηση, περίσταση, προφύλαξη, συγκίνηση, σύγκριση, συνείδηση, συνεννόηση, σύνταξη, υπόθεση, ύφεση. – Toponimi: Αδριανούπολη, Ερμούπολη, Νεάπολη, Τρίπολη, Φιλιππούπολη.

402. Genitiv jednine, posebno imenica koje imaju više od dva sloga, formira se i na **-εως**, pomerajući naglasak za jedan slog: της δυνάμεως, της ειδήσεως, της συντάξεως.

403. Proparoksitone imenice ženskog roda na **-η**, koje se menjaju po antičkoj deklinaciji, u množini pomeraju naglasak za jedan slog: η δύναμη – οι δυνάμεις – των δυνάμεων – τις δυνάμεις²¹.

404. 4. – Imenice ženskog roda na -ω

	η Αργυρώ		η Φρόσω
	Jednina		
Nom.	η Αργυρώ		η Φρόσω
Gen.	της Αργυρώς		της Φρόσως
Akuz.	την Αργυρώ		τη Φρόσω
Vok.	Αργυρώ		Φρόσω

Καο Α ρ γ υ ρ ώ deklinišu se oksitone imenice: Βαγγελιώ, Ερατώ, Καλυψώ, Κλειώ, Κρινιώ, Λενιώ, Λητώ, Μαριγώ, Σμαρώ, Χρυσώ itd, toponim Κω, zajednička imenica ηχώ.

²¹ U poeziji, ponekad i u prozi, nominativ, akuzativ i vokativ množine formiraju se na **-ες**: Εις την ψυχήν του μεγάλου ποιητή ωριμάζουν και τελειοποιούνται όλες εκείνες οι πνευματικές δυνάμεις... – U duši velikog pesnika dozrevaju i usavršavaju se sve one duhovne sile... (Tipaldos)

Δέησης και θρήνοι και ψαλμοί! το ξόδι κατεβαίνει. – Molitve, žalopojke i psalmi! Pogrebna povorka silazi. (Tipaldos)

Καὸ Φρόσω deklinišu se paroksitone: Βασίλω, Δέσπω, Μέλω, Χρόσω itd.

Na isti naćin se deklinišu u narodnom govoru i poeziji: βάβω, θειάκω i reći kao što su άμμο, Τήνο, Σκιάθο.

405. Μνοžina imenica ženskog roda na -ω je retka, posebno kod oksitonih. Kada postoji potreba da se formira, to se ćini na sledeći naćin: οι Φρόσες, των Φρόσων, τις Φρόσες. Ponekad, posebno kod oksitonih, dopunjava se drugim oblikom: Μαριγώ – Μαριγούδες ili Μαριγούλες.

406. PRAVOPIΣ. – 1. Ženska imena na (o) pišu se sa ω: Φρόσω, Λενιώ (η). Ali το Λενιώ, το Κατερινιώ,

2. Toponimi ženskog roda na (o) pišu se sa o: Μύκονο, Σκιάθο. Sa ω se pišu η Ζαχάρω (u Mesiniji) i Κω.

407. 5. – Imenice ženskog roda na -ος, antićka deklinacija

η εγκύκλιος

	Jednina		Množina
N.	η εγκύκλιος	οι εγκύκλιες ²²	i οι εγκύκλιοι
G.	της εγκυκλίου	των εγκυκλίων	
A.	την εγκύκλιο	τις εγκύκλιες	i τις εγκυκλίους
V.	(εγκύκλιο)	(εγκύκλιοι)	

Isto se deklinišu proparoksitone imenice: άβυσσος, διάμετρος, περιμέτρος itd. – Toponimi: Αγχίαλος, Αίγυπτος, Επίδαυρος, Κάροπαθος, Κίμωλος, Κόρινθος, Πελοπόννησος itd. – Paroksitone: διχοτόμος, λεωφόρος. – Toponimi: Δήλος, Θάσος, Κάσος, Κύθνος, Κύπρος, Ρόδος, Σκύρος itd. – Oksitone: θαλαμηγός, κιβωτός. – Toponimi: Αιδηψός, Ιωλκός, Λεμεσός, Οδησσός.

408. Proparoksitone imenice ženskog roda na -ος u genitivu jednine i množine i u akuzativu množine na -ους pomeraju naglasak na paraligusu: η εγκύκλιος – της εγκυκλίου – των εγκυκλίων – τις εγκυκλίους.

409. Nominativ jednine formira se ponekad na -ο: η άβυσσο.

Vokativ je redak i obićno završava na -ο:

Παρθένο μου, Παρθένο μου, πάρε με. (Valaoritis)

²² Πικρές που 'ν' οι ενθύμησες. – Kako su gorke uspomene. (Valaoritis)

410. 6. – Imenice ženskog roda na -ού

η αλεπού

	Jednina	Množina
Nom.	η αλεπού	οι αλεπούδες
Gen.	της αλεπούς	των αλεπούδων
Akuz.	την αλεπού	τις αλεπούδες
Vok.	αλεπού	αλεπούδες

Isto se deklinišu neka zajednička imena kao što su μαϊμού, φουφού, mnoge imenice koje označavaju profesiju (195), augmentativi (185) i druge izvedene iz imenica muškog roda na -άς, -ής: αυγούλου, καπελού, μυλωνού, παραμυθού; γλωσσού, υπναρού, φωνακλού, κουρελού, i složene kao što su κοκκινομαλλού, ξανθομαλλού itd. (473). – Τοπωνими: Ζαχλωρού, Κολοκυθού, Σκριπού, Χελιδονού itd. – Krsna imena: Λουλού, Ραλλού itd., i neke andronimije koje se koriste u narodnom govoru: Γιαννού, Μιχαλού²³.

411. Rezimirajuća tabela imenica ženskog roda Nastavci nominativa jednine i množine

Vrsta imenice	Jednina		Množina
-α istosložne	χαρά, ώρα	-ες	χαρές, ώρες
-α razl. broj slogova	γιαγιά	-άδες	γιαγιάδες
-η islosložne	νίκη, ζάχαρη	-ες	νίκες, ζάχαρες
-η ant. deklinacija	σκέψη, δύναμη	-εις	σκέψεις, δυνάμεις
-ω istosložne	Αργυρώ, Φρόσω	-ες	(Φρόσες)
-ος ant. deklinacija	εγκύκλιος	-ες i -οι	εγκύκλιες i εγκύκλιοι
-ού razl. br. slogova	αλεπού	-ούδες	αλεπούδες

412. Imenice ženskog roda u nominativu jednine završavaju se na samoglasnik i formiraju akuzativ i vokativ jednak nominativu:

η βρούση – τη βρούση – βρούση, οι βρούσες – τις βρούσες – βρούσες.

²³ Prema imenicama ženskog roda na -ού formira se manji broj na -έ, gen. -ές, množ. -έδες itd. To su imenice stranog porekla, zajedničke ili krsne i imenice od milja: νενέ, Βαλιδέ, Εσμέ, Φατμέ, Λελέ.

Οπ̑στε napomene

413. Sve imenice ženskog roda formiraju genitiv jednine tako što se nominativu doda ϑ:

η μητέρα – της μητέρας, η χαρά – της χαράς, η αλεπού – της αλεπούς.

414. Sve imenice ženskog roda imaju u svakom broju tri jednaka padeža, nominativ, akuzativ i vokativ:

η γυναίκα, τη γυναίκα, γυναίκα – οι γυναίκες, τις γυναίκες, γυναίκες – η γιαγιά, τη γιαγιά, γιαγιά – οι γιαγιάδες, τις γιαγιάδες, γιαγιάδες.

Genitiv množine svih imenica ženskog roda završava na **-ων** (ukoliko se formira): των ωρών, των γιαγιάδων, των νικών, των δυνάμεων, των αβύσσων, των μαϊμούδων.

Za imenice na **-ος** koje se menjaju po antičkoj deklinaciji pomenuta pravila ne važe.

DEKLINACIJA IMENICA SREDNJEG RODA

415. Podela. – Imenice srednjeg roda dele se na dve vrste, *imenice sa istim brojem slogova* i *imenice sa različitim brojem slogova*.

A) **Istosložne** imenice srednjeg roda u nominativu jednine završavaju se na -ο, -ι, -ος.

B) Imenice srednjeg roda **sa različitim brojem slogova** u nominativu jednine završavaju se na -μα, -σιμο, -ας, -ως.

Prva vrsta: Imenice sa istim brojem slogova

416. 1. – Imenice srednjeg roda na -ο

	το βουνό	το πεύκο	το σίδερο	το πρόσωπο
	Jednina			
N.	το βουνό	το πεύκο	το σίδερο	το πρόσωπο
G.	του βουνού	του πεύκου	του σίδερου	του προσώπου
A.	το βουνό	το πεύκο	το σίδερο	το πρόσωπο
V.	βουνό	πεύκο	σίδερο	πρόσωπο
	Množina			
N.	τα βουνά	τα πεύκα	τα σίδερα	τα πρόσωπα
G.	των βουνών	των πεύκων	των σιδερων	των προσώπων
A.	τα βουνά	τα πεύκα	τα σίδερα	τα πρόσωπα
V.	βουνά	πεύκα	σίδερα	πρόσωπα

Kao β ο υ ν ό deklinišu se: αυγό, εμπορικό, λουτρό, νερό, ποσό, ποσοστό, φτερό, φυτό, χειμαδιά; καμπαναριό, μαγειριό, νοικοκυριό, πλυσταριό, προικιό, συμπεθεριό itd. – Toponimi: Ζευγολατιό, Σοφικό, Χορευτό, Φιλιατρά itd. – Hipokoristici vlastitih imenica: το Βδοκιά, το Μανολιά, το Ρηνιά itd.

Kao π ε ύ κ ο deklinišu se: γέλιο, δέντρο, ζώο, καπέλο, κέντρο, ξύλο, μήλο, ρούχο, σύκο, φύλλο, χόρτο; βιβλίο, θηρίο, θρανίο, κρανίο, πλοίο, στοιχείο, σχολείο, ταμείο, φορτίο; αστεροσκοπείο, βιβλιοπωλείο, λιμεναρχείο, νοσοκομείο, υπουργείο, Πολυτεχνείο itd. – Toponimi: Βελεστίνo, Ναβαρίνο, Ρίο, Βερολίνο, Λονδίνο, Σικάγο, Κιούρκα, Σπάτα itd.

Kao imenica σ ί δ ε ρ ο, koja u svim padežima čuva naglasak iz nominativa, deklinišu se: αμύγδαλο, βότσαλο, βύσσινο, γούπατο, δάχτυλο, κάρβουνο, κάρδαμο, κάστανo, κόκαλο, κόσκινο, κούμαρο, λάχανο, λείψανο,

μάγουλο, μούσμουλο, παράπονο, πούπουλο, ροδάκινο, σέλινο, σέσκουλο, σύνεργο, σύννεφο, τριαντάφυλλο, φλάουτο, φρύγανο, ψίχουλο· σιδεράδικο, ψωμάδικο, δεκάρικο, βασιλόπουλο. – Složene: αγριοβότανο, αντρόγυνο, απομεσήμερο, αρχοντόσπιτο, αυγολέμονο, βατόμουρο, δυσκοπότηρο, μαντρόσκυλο, μερόνυχτο, ξινόμηλο, στουπόχαρτο, τραπεζομάντιλο, τρίστρατο, φραγκόσυκο, χαμόγελο, χαμόκλαδο, χιονόνερο, χριστόψωμο, χρυσόψαρο itd. – Toponimi: Λιτόχωρο, Σαραντάπηχο itd.

Kao imenica πρόσωπο, koja u genitivu pomera naglasak iz nominativa, deklinišu se: άλογο, άτομο, έξοδο, έπιπλο, θέατρο, κύπελλο, μέτωπο, όργανο itd. – Toponimi: Άγραφα, Απέννινα, Καλάβρυτα, Μέγαρα, Μέθανα itd.

417. Što se tiče naglašavanja, neke proparoksitone imenice srednjeg roda formiraju se kao σίδερο i kao πρόσωπο. Takve su imenice βούτυρο, γόνατο, πρόβατο, ατμόπλοιο. Trosložni toponimi obično se formiraju kao πρόσωπο: του Μετσόβου.

418. Imenica όνειρο, prevashodno u poeziji, formira množinu na -ατα, -άτων: Εδώ ο Χριστός στα ονειράτα σ' εσένα κατεβαίνει – Onda se Hristos u snovima spušta na tebe. (Solomos)

419. 2. – Imenice srednjeg roda na -ι

το παιδί

το τραγούδι

	Jednina		Množina	
N.	το παιδί	το τραγούδι	τα παιδιά	τα τραγούδια
G.	του παιδιού	του τραγουδιού	των παιδιών	των τραγουδιών
A.	το παιδί	το τραγούδι	τα παιδιά	τα τραγούδια
V.	παιδί	τραγούδι	παιδιά	τραγούδια

Kao παιδί deklinišu se: αρνί, αυτί, γουδί, γυαλί, δαδί, ζουμί, καρφί, κελί, κερί, κερσί, κλειδί, κλουβί, κουκί, κουμπί, κορμί, κουτί, κρασί, λουρί, μαλλί, νησί, πανί, παπί, πετσί, πουλί, σακί, σκοινί, σκυλί, σπυρί, σφυρί, τυρί, υνί, φα(γ)ί, φιλί, χαρτί, χωνί, ψωμί itd. – Toponimi: Δαφνί, Καστρί itd.

Kao τραγούδι deklinišu se: αγκίστρι, αηδόνι, αλάτι, αλεύρι, βόδι, γεφύρι, δρεπάνι, ζύγι, θυμάρι, καλοκαίρι, καράβι, κατάρτι, κεράσι, κουβάρι, λουλούδι, μάτι, μέλι, μεσημέρι, νύχι, ξίδι, παιχνίδι, παλάτι, παραμύθι, περιβόλι, ποτήρι, ρείκι, σαπούνι, σπίτι, τρυγόνι, φρύδι, χείλι, χέλι, χέρι, χιόνι, χτένι, ψάρι, ψαλτήρι. – Izvedenice na -άρι, -άδι, -ίδι: ασπράδι, βλαστάρι, βαρίδι itd. – Hipokoristici na -άκι, -ούλι: αρνάκι, μικρούλι itd. – Složene: ερημοκλήσι,

μεροδούλι, νυχτοπούλι, πρωτοβρόχι itd. – Τοπωνими: Αλιβέρι, Γαλαξίδι, Καλαμάκι, Λουτράκι, Μεσολόγγι, Πικέρι, Σούλι, Αλγέρι, Αμπελάκια, Λιόσια itd.

Isti je slučaj i sa nekim proparoksitonim imenicama, kao što su φίλντισι i toponimi: Ίσαρι, Λιόπεσι, Μπρίντιζι, Σάλεσι, Σκούταρι, Τρίκερι, Τσάγεζι.

420. Sve imenice srednjeg roda na -ι u genitivu množine i jednine naglašavaju se na ligusi: του αυλακιού, των φασουλιών.

Deminutivi na **-άκι, -ούλι** obično ne formiraju genitiv (του γατακιού, των πακετακιών, των μικρουλιών).

421. PRAVOPIS. – 1. Neke imenice srednjeg roda na (ι) u nominativu, akuzativu i vokativu pišu se sa *v*: βράδυ, δόρυ, οξύ; u svim padežima tako se pišu imenice δάκρυ, δίχτυ, στάχυ.

2. Imenice srednjeg roda na samoglasnik pre nastavka -ι pišu se sa *γ* ispred ι u svim padežima koji se ne završavaju na -ι:

το τσάι: του τσαγιού – τα τσάγια – των τσαγιών, το φαΐ: του φαγιού – τα φαγιά, το ρολόι: του ρολογιού, το Τατόι: του Τατογιού itd.

422. 3. – Imenice srednjeg roda na -ος

	το μέρος		το έδαφος		
	Jednina		Μνοζina		
N.	το μέρος	το έδαφος	τα μέρη	τα	εδάφη
G.	του μέρους	του εδάφους	των μερών	των	εδαφών
A.	το μέρος	το έδαφος	τα μέρη	τα	εδάφη
V.	μέρος	έδαφος	μέρη		εδάφη

Kao imenica **μ έ ρ ο ς** deklinišu se: άλσος, βάρος, βέλος, βρέφος, γένος, δάσος, έθνος, είδος, θάρρος, κέρδος, κράτος, λάθος, μήκος, μίσος, πάχος, πλήθος, στήθος, τέλος, ύφος, χρέος itd. – Τοπωνими: Άργος, Άστρος, Τέμπη itd.

Kao imenica **έ δ α φ ο ς** deklinišu se: έλεος, μέγεθος, όνειδος, στέλεχος itd.

423. Veći broj imenica srednjeg roda na -ος nije uobičajen u svim padežima, posebno množine. Tako ne formiraju množinu neke apstraktne imenice: θάρρος, κόστος, κύρος, ύφος itd.

424. Imenice srednjeg roda na -ος u genitivu množine pomeraju naglasak na ligusu: των ειδών, των μεγεθών.

Proparoksitone imenice srednjeg roda na **-ος** naglašene su na paralogusi u genitivu jednine i u nominativu, akuzativu i vokativu množine: το μέγεθος – του μεγέθους – τα μεγέθη.

425. Za reč πέλαγος uobičajen je i oblik το πέλαγο – του πελάγου (i του πέλαγου) – τα πέλαγα.

Druga vrsta: Imenice sa različitim brojem slogova

426. Imenice srednjeg roda sa različitim brojem slogova u genitivu jednine, kao i u množini, imaju jedan slog više: το κύμα – του κύματος – τα κύματα.

427. 4. – Imenice srednjeg roda na -μα

	το κύμα		το όνομα	
	Jednina		Μνοζina	
N.	το κύμα	το όνομα	τα κύματα	τα ονόματα
G.	του κύματος	του ονόματος	των κυμάτων	των ονομάτων
A.	το κύμα	το όνομα	τα κύματα	τα ονόματα
V.	κύμα	όνομα	κύματα	ονόματα

Kao κύμα i όνομα deklinišu se sve imenice srednjeg roda na -μα.

Kao κύμα deklinišu se: αίμα, άρμα, βήμα, γράμμα, δέμα, δέρμα, δράμα, κλάμα, μνήμα, νήμα, στόμα, στρέμμα, στρώμα, σύρμα, σώμα, τάγμα, τάμα, χρήμα, χρώμα, χώμα, ψέμα itd. Isto se dekliniše i γάλα.

Kao όνομα deklinišu se: άγαλμα, άθροισμα, άνοιγμα, άπλωμα, γύρισμα, διάλειμμα, ζήτημα, θέλημα, κάθισμα, κέντημα, μάθημα, μάλωμα, νανούρισμα, πάπλωμα, πήδημα, ποίημα, πρόβλημα, σκέπασμα, στοίχημα, ύφασμα itd.

428. Od apstraktnih imenica na -μα neke su uobičajene samo u množini: γεράματα, τρεχάματα, ali češće u jednini: κάμα.

429. 5 – Imenice srednjeg roda na -σιμο (-ξιμο, -ψιμο)

το δέσιμο

	Jednina	Množina
Nom.	το δέσιμο	τα δεσίματα
Gen.	του δεσίματος	των δεσιμάτων
Akuz.	το δέσιμο	τα δεσίματα
Vok.	(δέσιμο)	(δεσίματα)

Isto se dekliniše veliki broj glagolskih imenica na -σιμο (-ξιμο, -ψιμο): βάψιμο, γνέσιμο, γράψιμο, κάψιμο, κλείσιμο, ντύσιμο, πλέξιμο, σκύψιμο, τάξιμο, τρέξιμο, φέρσιμο, φταίξιμο.

430. Imenice srednjeg roda na -σιμο u genitivu množine naglašene su na paraligusi: των δεσιμάτων.

Imenice srednjeg roda na -σιμο retko imaju i genitiv jednine na -σιμου: του πλύσιμου.

431. Imenice srednjeg roda na -ας, -ως

το κρέας

το φως

	Jednina		Množina	
N.	το κρέας	το φως	τα κρέατα	τα φώτα
G.	του κρέατος	του φωτός	των κρεάτων	των φώτων
A.	το κρέας	το φως	τα κρέατα	τα φώτα
V.	κρέας	φως	κρέατα	φώτα

Καο κ ρ έ α ς deklinišu se imenice πέρας i τέρας.

Slično imenici φ ω ς deklinišu se καθεστώς i γεγονός, s tom razlikom što su one i u genitivu jednine naglašene na paraligusi.

432. Rezimirajuća tabela imenica srednjeg roda
Nastavci nominativa jednine i množine

	Jednina		Μnožina
A. – Imenice sa istim brojem slogova			
-ο	βουνό, σίδερο	-α	βουνά, σίδερα
-ι	παιδί, τραγούδι	-ια	παιδιά, τραγούδια
-ος	μέρος, έδαφος	-η	μέρη, εδάφη
B. – Imenice sa različitim brojem slogova			
-μα	κύμα, όνομα	-ματα	κύματα, ονόματα
-σιμο	δέσιμο	-σίματα	δεσίματα
-ας	κρέας	-ατα	κρέατα
-ως	φως	-ωτα	φώτα

Opšte napomene

433. Sve imenice srednjeg roda imaju u oba broja po tri jednaka padeža, nominativ, akuzativ i vokativ.

Genitiv množine svih imenica srednjeg roda završava se na **-ων**: των ξύλων, των θυμαριών, των εθνών, των κυμάτων.

Imenice srednjeg roda sa različitim brojem slogova razlikuju se međusobno jedino u nominativu, akuzativu i vokativu jednine. U genitivu množine sve su naglašene na paraligusi: των κυμάτων, των γραψιμάτων, των κρεάτων.

ŠESTO POGLAVLJE

NEPRAVILNE IMENICE

434. Opšte odredbe. – Veliki broj imenica ne formira se u skladu sa opštim pravilima jedne od tri deklinacije. Te imenice nazivamo **nepravilnim**.

Nepravilne imenice su **nepromenljive, eliptičke, imenice sa posebnom promenom, imenice sa dvostrukom promenom, imenice sa dvostrukim oblikom, imenice sa dvostrukim nastavcima**.

A. – Nepromenljive

435. Nepromenljivim se nazivaju neke imenice koje su u svim padežima očuvale isti nastavak. O kom padežu je reč, vidi se po članu koji ide uz te imenice. Nepromenljive imenice su:

436. A) Od zajedničkih imenica:

a) Mnoge reči srednjeg roda, stranog porekla, ukoliko se ne odnose na ličnosti: γιάντες, ζενίθ, κονιάκ, μάννα (το), τραμ, χειρουβείμ. To je slučaj i sa većinom slova u alfabetu: άλφα, δέλτα itd. (ali se deklinišu: έψιλο, όμικρο, ύψιλο).

b) **Prepozitivi** Αγια-, Aï-, γερο-, θεια-, καπετάν, κυρ, κυρα-, μαστρο-, μπαρμπα-, χατζη-. To su skraćeni oblici ili oblici akuzativa zajedničkih imenica ili prideva άγιος, άγια, γέρος, θεία, καπετάνιος, κυρία, κύριος, μάστορης, μπάρμπας, χατζής, koji dolaze ispred vlastitih (krsnih) ili zajedničkih imenica. Imenica πάτερ je vokativ antičkog πατήρ (πατέρας).

της Αγια-Βαρβάρας, την Αγια-Σωτήρα, ο Aï-Δημήτρης, ο γερο-λύκος, ενός γερο-λύκου, τον καπετάν Κωσταντή, η κυρ'-Αννα, της κυρα-Ρήνης, του μπαρμπα-Γιώργου, ο μαστρο-Πέτρος, ο πάτερ Ιωσήφ.

Isto se formiraju neke složene imenice, kao Μάρκο-Μπότσαρης.

Kod prepozitivnih imenica καπετάν, πάτερ beležimo akcent, ali ne i crticu (70). Isto tako ne beležimo crticu kod nenaglašene prepozitivne imenice κυρ.

B) Od vlastitih imenica:

a) Το Πάσχα.

b) Mnogi strani toponimi: Πέτα, Κιλκίς, Καραμπουρνού, Ιερουσαλήμ, Σινά, Θαβώρ, Γιβραλτάρ.

c) Mnoga strana imena ljudi: Αδάμ, Δαβίδ, Μωάμεθ.

d) Mnoga porodična imena Grka, stranog porekla i grčka, koja imaju oblik genitiva: Ρακτιβάν, Παπαναστασίου.

e) Ženske andronimije koje se formiraju od genitiva imenica muškog roda i u tom obliku obično ostaju nepromenljive: η κυρία Γεωργιάδη – της κυρίας Γεωργιάδη – οι δεσποινίδες Γεωργιάδη (198).

B. – Eliptičke

437. Neke imenice nemaju sve padeže u oba broja. Uobičajene su samo u određenim padežima jednog broja, uglavnom u nominativu i akuzativu, a često samo u određenim frazama. Ove imenice nazivaju se **eliptičkim**. Eliptičke imenice su:

δείλι	ostali padeži dopunjavaju se od imenice δειλινό
επίχειρα	τα επίχειρα της κακίας (posledice zlobe)
ήπατα	u vezi sa telesnim sposobnostima, τα ήπατά μου είναι κομμένα (preseklo me, doslovno: jetra mi se presekla)
όφελος	τι το όφελος, δεν έχει όφελος (kakva je korist? nikakva korist)
προάλλες	τις προάλλες (neki dan, pre koji dan, nedavno)
πρωί	ostali padeži dopunjavaju se od reči πρωινό
σέλας	το βόρειο σέλας (polarna svetlost, Aurora Borealis)
σέβας	ima množinu τα σέβη i τα σεβάσματα
σύγκαλα	έλα στα σύγκαλά σου (dodí pameti, dodí sebi)
τάραχος	έπαθε των παθών του τον τάραχο (pretrpeo je silne muke)

438. Samo u genitivu uobičajene su reči: του κάκου – του θανατά, είναι του θανατά, έπεσε του θανατά itd. – λογής, τι λογής, λογίων, δυο λογίων, πολλών λογίων, λογιώ(ν) λογιώ(ν).

U eliptičke spadaju i imenice koje imaju samo jedan broj (357a).

C. – Imenice sa posebnom promenom

439. Imenicama sa posebnom promenom nazivaju se one imenice koje se ne menjaju prema jednoj od tri deklinacije već se drže sopstvene. To su:

440. a) Nekoliko imenica muškog roda na **-έας**. One se u jednini deklinišu kao ταμίας, ali u množini zadržavaju antičku promenu i formiraju se na **-είς, -έων, -είς, -είς**:

	Jednina	Množina
N.	ο δεκανέας	οι δεκανείς
G.	του δεκανέα	των δεκανέων
A.	το δεκανέα	τους δεκανείς
V.	δεκανέα	δεκανείς

Na isti način se menjaju: γραμματέας, γραφέας, διανομέας, εισαγγελέας, κουρέας, σκαπανέας, συγγραφέας i dr.

b) Imenice ευγενής (plemić), συγγενής koje imaju množinu na **-είς, -ών**: οι ευγενείς – των ευγενών – τους ευγενείς, οι συγγενείς – των συγγενών – τους συγγενείς.

441. c) Nekoliko imenica srednjeg roda koje se završavaju na **-ον, -αν, -εν, -υ**. To su:

1) na **-ον**: ον, παρόν, παρελθόν, προϊόν – καθήκον, συμφέρον, ενδιαφέρον, μέλλον;

2) na **-αν**: παν, σύμπαν;

3) na **-εν**: μηδέν, φωνήεν;

4) na **-υ**: οξύ, δόρυ.

Ove imenice srednjeg roda deklinišu se ovako:

Jednina. – Nom., akuz., vok.: το ον, καθήκον, παν, σύμπαν, μηδέν, φωνήεν, οξύ, δόρυ.

Gen.: του όντος, καθήκοντος, παντός, σύμπαντος, μηδενός, φωνήεντος, οξέος, δόρατος.

Množina. – Nom., akuz., vok.: τα όντα, καθήκοντα, πάντα, σύμπαντα, φωνήεντα, οξέα, δόρατα.

Gen.: των όντων, καθηκόντων, πάντων, συμπάντων, φωνηέντων, οξέων, δοράτων.

442. Imenica μηδέν ne formira množinu. Kada se radi o aritmetičkoj cifri ili o stepenu, formiramo ih od reči μηδενικό: τα μηδενικά.

D. – Imenice sa dvostrukom promenom

443. Imenicama sa dvostrukom promenom nazivaju se neke imenice koje menjaju rod u množini i tako se, kad je reč o broju, menjaju prema drugačijoj deklinaciji:

Imenice sa dvostrukom promenom su gotovo sve muškog roda. U množini se menjaju kao imenice srednjeg roda, čak i ako paralelno formiraju pravilnu množinu. Imenice sa dvostrukom promenom su:

444. a) Drugačijeg roda u množini: ο πλούτος – τα πλούτη, ο σανός – τα σανά, ο τάρταρος – τα τάρταρα. Reč νιότη u množini glasi τα νιάτα (oblik koji ne formira jedninu).

b) Sa dvostrukim rodom u množini. (Dva oblika u množini ponekad imaju različito značenje.)

Jednina	Množina
ο βάτος	οι βάτοι – τα βάτα
ο βράχος	οι βράχοι – τα βράχια
ο δεσμός	οι δεσμοί, i u apstraktnom značenju: δεσμοί φιλίας – τα δεσμά
ο καπνός	οι καπνοί (dim), npr. iz dimnjaka, topa, cigare – τα καπνά (duvan)
ο λαιμός	οι λαιμοί (vratovi) – τα λαιμά (površina vrata; zapaljenje krajnika)
ο λόγος	οι λόγοι – τα λόγια (gen. των λόγων)
ο ναύλος	οι ναύλοι (npr. είναι υψωμένοι – brodski tovar je podignut) – τα ναύλα (δεν πλήρωσε τα ναύλα – nije platio brodarinu)
ο ουρανός	οι ουρανοί (άνοιξαν οι ουρανοί – nebo se otvorilo, πήγε στους ουραμούς – otišla je na nebo) – τα ουράνια (nebesa)
ο πηλός	οι πηλοί – τα πηλά

ο σκελετός	οι σκελετοί (kosturi) – τα σκελετά (kutije za robu, knjige itd.)
ο σταθμός	οι σταθμοί (stanice) – τα σταθμά (tegovi; έχει δύο μέτρα και δύο σταθμά – ima dva merila i dve težine)
ο φάκελος	οι φάκελοι – τα φάκελα
ο χρόνος	οι χρόνοι (vremena, glagolska) – τα χρόνια (godine)

445. Napomena. – Nekoliko imenica muškog roda za životinje na -ας, -ος obično množinu formira od srednjeg roda na -ια, -α, ali ponekad i od muškog roda, na paroksitoni -οι: λέλεκας – λελέκια, κάβουρας – καβούρια, κότσυφας – κοτσύφια i κοτσύφοι, σάλιαγκας – σαλιάγκια i σαλιάγκοι, τζίτζικας – τζίτζικια, i τζίτζικοι, φλώρος – φλώρια i φλώροι. Imenice za označavanje rodbinskih odnosa αδερφός, ανιψιός, εξάδερφος, εγγονός, kada se radi o mladićima i devojkama zajedno, formiraju množinu na -ια, -ιών: αδέρφια, ανίψια itd.

E. – Imenice sa dvostrukim oblikom

446. Imenicama sa dvostrukim oblikom nazivaju se neke imenice koje imaju dva oblika, od kojih je jedan za slog kraći i obično ima različito značenje. Imenice sa dvostrukim oblikom razlikuju se ili u oba broja ili samo u jednini.

447. Imenice sa dvostrukim oblikom u oba broja su nekoliko imenica muškog roda: γέροντας – γέρος, δράκοντας – δράκος. Oblici na -ος su češći. Imenica γέροντας uobičajena je i kao počasna titula.

448. Imenice sa dvostrukim oblikom u jednini su:
a) Imenice muškog roda γίγαντας – γίγας, ελέφαντας – ελέφας, Αίαντας – Αίας, Άτλαντας – Άτλας, Κάλχαντας – Κάλχας, γόητας – γόης, κόμητας – κόμης, Οιδίποδας – Οιδίπους, χάροντας – χάρος. Μnožina se formira od višesložnih oblika: οι γίγαντες, οι Αίαντες, οι γόητες, οι Οιδίποδες.

Ponekad samo u nominativu jednine imaju i drugi oblik έρωτας – έρως, Μίνωας – Μίνως.

b) Imenice ženskog roda Αρτέμιδα – Άρτεμη, Θέμιδα – Θέμη, Θέτιδα – Θέτη.

Reč δεσποινίδα kao titula ima u nominativu i vokativu jednine i oblik δεσποινίς: (η) δεσποινίς Έλλη.

449. Fonetske reči sa dva oblika. – Dva fonetska oblika imenica (η)μέρα, πρά(γ)μα, koje su fonetski dvomorfne (303), ne upotrebljavaju se uvek u deklinaciji bez izvesne razlike i u stavu onoga ko govori.

450. Kod reči (η)μέρα oblici bez početnog η obično se koriste u nominativu, akuzativu i vokativu oba broja, posebno posle reči koja završava na samoglasnik: η σημερινή μέρα, ωραία μέρα! πέρασαν πολλές μέρες, τι μέρες! Genitiv množine izgovara se obično sa početnim η, osim kad se radi o godištu ili vremenskom periodu: διορία τριών ημερών, αρνί πέντε μερώ(ν).

451. Reč πράγμα obično se izgovara bez γ samo u nominativu, akuzativu i vokativu jednine i množine za značenja iz svakodnevnog života: τι πράμα είναι αυτό; αυτά είναι διαφορετικά πράματα.

Oblik πράγμα uobičajen je u svim padežima sa γ za složenija značenja: στη γραμματική ξεχωρίζουμε τα πράγματα από τα πρόσωπα.

Reč ρόδι (ρόδι) ima množinu ρόδια, a χάιδι (χάδι): χάδια.

F. – Imenice sa dvostrukim nastavcima

452. Imenicama sa dvostrukim nastavcima nazivaju se neke imenice koje se u jednini ili u množini formiraju različitim oblicima.

Imenice sa dvostrukim nastavkom u množini su muškog roda ο γονιός – οι γονιοί i οι γονείς (dekliniše se kao δεκανείς), ο καπετάνιος – οι καπετάνιοι i οι καπεταναίοι, ο φούρναρης i neke druge paroksitone imenice na **-ρης**, koje formiraju množinu na **-ρηδες**, ali i na **-ραίοι**: φουρνάρηδες – φουρναραίοι, οι νοικοκύρηδες – οι νοικοκυραίοι. Imenica srednjeg roda στήθος ima množinu στήθη i στήθια.

453. Parovi sa dvostrukim nastavcima. – Nekoliko imenica ima množinu sa dvostrukim nastavcima, pri čemu je i njihovo značenje različito. Ove imenice tada u množini formiraju *parove sa dvostrukim nastavcima*. Takve imenice su:

αράπης: αράπηδες (crnomanjasti) – αραπάδες (lokalno stanovništvo Egipta)

δεσπότης: δεσποτάδες (arhijereji) – δεσπότες (političke vođe koje se tiranski ponašaju)

κορφή: κορφές (vrhovi planina, drveća itd.) – κορφάδες (kod povrća)

454. Pored χάρες, množine imenice ženskog roda η χάρη – της χάρης, postoji i množina οι Χάριτες – των Χαρίτων (od antičkog η Χάρις), kako se nazivaju tri Gracije iz antičke mitologije.

PRIDEVI

SEDMO POGLAVLJE

DEKLINACIJA PRIDEVA

455. Opšte odredbe. – **Pridevima** se nazivaju reči koje označavaju kakve je vrste imenica ili kakve osobine poseduje: ξ ε ρ ό ψ ω μ ί, ό μ ο ρ φ α λ ο υ λ ο ύ δ ι α.

Pridevi se slažu u rodu sa imenicom koju određuju; zato imaju tri roda i različite nastavke za svaki rod: ο καλός – η καλή – το καλό, ο βαθύς – η βαθιά – το βαθύ.

456. Deklinacija prideva jednaka je deklinaciji imenica sa istim nastavcima; jedino se pridevi sa nastavcima -ύς, -ής, menjaju prema sopstvenoj deklinaciji i formiraju genitiv jednine i množinu prema imenicama na -ος, -ο: ο βαθύς – του βαθιού – οι βαθιοί itd.

457. Naglasak kod prideva ne pomera se (50):

έτοιμος, έτοιμη, έτοιμο, έτοιμου, έτοιμης, έτοιμων, έτοιμους itd.

κυριακάτικος, κυριακάτικου, κυριακάτικων, κυριακάτικης itd.

ανοιχτομάτης, ανοιχτομάτη, ανοιχτομάτηδες, ανοιχτομάτα itd.

A. – Pridevi muške promene na -ος

458. 1. – Pridevi na -ος, -η, -ο

καλός, καλή, καλό

όμορφος, όμορφη, όμορφο

		Jednina			
N.	ο καλός	η καλή	το καλό		
G.	του καλού	της καλής	του καλού		
A.	τον καλό	την καλή	το καλό		
V.	καλέ	καλή	καλό		
		Μποζινα			
N.	οι καλοί	οι καλές	τα καλά		
G.	των καλών	των καλών	των καλών		
A.	τους καλούς	τις καλές	τα καλά		
V.	καλοί	καλές	καλά		

Jednina						
N.	ο	όμορφος	η	όμορφη	το	όμορφο
G.	του	όμορφου	της	όμορφης	του	όμορφου
A.	τον	όμορφο	την	όμορφη	το	όμορφο
V.		όμορφε		όμορφη		όμορφο
Množina						
N.	οι	όμορφοι	οι	όμορφες	τα	όμορφα
G.	των	όμορφων	των	όμορφων	των	όμορφων
A.	τους	όμορφους	τις	όμορφες	τα	όμορφα
V.		όμορφοι		όμορφες		όμορφα

Isto se dekliniše većina prideva na **-ος**, zatim oni koji imaju suglasnik ispred nastavka, kao i oksitoni i paroksitoni pridevi sa samoglasnikom – ali ne sa (i) – ispred nastavka: ακριβός, άσπρος, γερός, δυνατός, μεγάλος²⁴, μικρός, μισός, πονηρός, σωστός, τυχερός; βραδινός, λυτός itd. – αφράτος, γεμάτος itd. – έτοιμος, ήσυχος, δίδερος, φρόνιμος; ακούραστος itd. – αραιός, στερεός; ακέραιος, βέβαιος, βίαιος, δίκαιος, μάταιος, όγδοος, παμπάλαιος, στέρεος itd.

459. 2. – Pridevi na **-ος, -α, -ο**

ωραίος, ωραία, ωραίο			πλούσιος, πλούσια, πλούσιο			
Jednina						
N.	ο	ωραίος	η	ωραία	το	ωραίο
G.	του	ωραίου	της	ωραίας	του	ωραίου
A.	τον	ωραίο	την	ωραία	το	ωραίο
V.		ωραίε		ωραία		ωραίο
Množina						
N.	οι	ωραίοι	οι	ωραίες	τα	ωραία
G.	των	ωραίων	των	ωραίων	των	ωραίων
A.	τους	ωραίους	τις	ωραίες	τα	ωραία
V.		ωραίοι		ωραίες		ωραία
Jednina						
N.	ο	πλούσιος	η	πλούσια	το	πλούσιο
G.	του	πλούσιου	της	πλούσιας	του	πλούσιου
A.	τον	πλούσιο	την	πλούσια	το	πλούσιο

²⁴ U poeziji pridev μεγάλος ima u jednini i arhaične oblike μέγας – μέγα za muški rod, a μέγα za srednji.

V.	πλούσιε	πλούσια	πλούσιο
		Množina	
N.	οι πλούσιοι	οι πλούσιες	τα πλούσια
G.	των πλούσιων	των πλούσιων	των πλούσιων
A.	τους πλούσιους	τις πλούσιες	τα πλούσια
V.	πλούσιοι	πλούσιες	πλούσια

Καο ω ρ α ί ο ς formiraju se svi pridevi kod kojih je poslednje slovo osnovne naglašeni samoglasnik: αθώος, αρχαίος, αστείος, γενναίος, κρύος, λείος, νέος itd. – Isto je i sa nekoliko prideva naglašanih na paralogusi, gde je poslednje slovo osnovne suglasnik: γκρίζος, πανούργος, παρθένος, σκούρος, στείρος, στέρφος.

Καο π λ ο ύ σ ι ο ς formiraju se: svi pridevi na **-ιος, -ειος, -οιος, -υος**: άγριος, άδειος, άδέξιος, αιώνιος, αλληλέγγυος, αντρίκειος, άξιος, γαλάζιος, γιγάντιος, γιναίκειος, δεξιός, δίκιος, δόλιος, ενάντιος, επιτήδειος, ίσιος, κούφιος, κυκλώπειος, μέτριος, όμοιος, όρθιος, όσιος, ουράνιος, παλιός, περίσσιος, σάπιος; σπάνιος, τέλειος, τίμιος, τρύπιος. – Izvedenice na **-ένιος, -ίσιος**, kao: ασημένιος, βελουδένιος, μαρμαρένιος, σιδερένιος itd., αρνίσιος, βουνίσιος, παιδιακίσιος itd.

460. Nekoliko prideva na -ιος sa pseudodiftongom, bez siniceze, na -αιος: δίκιος – δίκαιος, παλιός – παλαιός. Ženski rod formira se na -η umesto na -α: δίκια ali δίκαιη, παλιά ali παμπάλαιη. Tako je i pesničko στέριος – στέρια; ali στερεός – στερεή.

461. Nekoliko imenica nastalih od prideva ženskog roda u svim padežima naglašeno je na paralogusi: δεύτερη – Δευτέρα, τέταρτη – Τετάρτη, περισπωμένη, κυρία.

Ponekad su na paralogusi naglašene i reči αγία, οσία (κάνει τη ζωή αγίας – vodi život svete), čak i kada su upotrebljene kao pridevi.

Imenice: κυρία, τελεία, βαρεία, καμπύλη u genitivu množine naglašene su na paralogusi, dok pridevi κύρια, τέλεια zadržavaju naglasak iz genitiva jednine.

462. Kada se proparoksitoni pridevi na **-ος** upotrebljavaju kao imenice, drugačije se naglašavaju. Dok kao pridevi zadržavaju isti naglasak u svim padežima, kao imenice u genitivu jednine i u genitivu i akuzativu množine pomeraju ga na paralogusu (383a): το κρεβάτι του άρρωστου παιδιού (postelja bolesnog deteta), τους άρρωστους στρατιώτες (bolesne vojnike), ali η καρδιά του αρρώστου (srce bolesnika), ο γιατρός κοίταξε τους αρρώστους (lekar je pregledao bolesnike); συνήθειες βάρβαρων λαών (običaji varvarskih naroda) ali οι επιδρομές των βαρβάρων (vojni upadi varvara).

Isto se formiraju i participi prezenta pasiva: των λεγόμενων φίλων (takozvanih prijatelja) ali το νόημα των λεγομένων του (značenje onoga što je rekao).

Imenice srednjeg roda άκλιτο, αυτοκίνητο, αυτόματο, ουδέτερο, πρωτότυπο i njima slične takođe se naglašavaju kao druge proparoksitone imenice srednjeg roda na -ο.

463. U akuzativu jednine prideva muškog roda na -ος ponekad se javlja jedno ν, bilo zbog eufonije (137), bilo zbog bojazni da će se pobrkati sa oblikom srednjeg roda, bilo zbog toga što je pridev na kraju rečenice: τον καλόν άνθρωπο, τον παλιόν καιρό, τον βρίσκω καλόν.

464. 3. – Pridevi na -ός, -ιά, -ό

	γλυκός	γλυκιά	γλυκό
		Jednina	
N.	ο γλυκός	η γλυκιά	το γλυκό
G.	του γλυκού	της γλυκιάς	του γλυκού
A.	το γλυκό	τη γλυκιά	το γλυκό
V.	γλυκέ	γλυκιά	γλυκό
		Μποζina	
N.	οι γλυκοί	οι γλυκές	τα γλυκά
G.	των γλυκών	των γλυκών	των γλυκών
A.	τους γλυκούς	τις γλυκές	τα γλυκά
V.	γλυκοί	γλυκές	γλυκά

Slično se deklinišu (mada često formiraju ženski rod i na -η) oksitoni pridevi ξανθός, ελαφρός (i ελαφρός) i nekoliko prideva na -κός, -γκός, -χός, -νός: γνωστικός, θηλυκός, κακός, κρητικός, μαλακός, νηστικός, στριγκός, ταγκός, ρηχός, φτωχός, ζακυθινός. Tako je i sa φρέσκος.

465. PRAVOPIS. – Ženski rod prideva na -ός, -ιά, -ό piše se u množini bez ι: οι γλυκές – των γλυκών, οι ευγενικές, οι ρηχές itd.

B. – Pridevi muške promene na -ύς, -ής

466. 4. – Pridevi na -ύς, -ιά, -ύ, -ής, -ιά, -ί

βαθύς, βαθιά, βαθύ

σταχτής, σταχτιά, σταχτί

			Jednina			
N.	ο	βαθύς	η	βαθιά	το	βαθύ
G.	του	βαθιού	της	βαθιάς	του	βαθιού
A.	το	βαθύ	τη	βαθιά	το	βαθύ
V.		βαθύ		βαθιά		βαθύ
			Množina			
N.	οι	βαθιοί	οι	βαθιές	τα	βαθιά
G.	των	βαθιών	των	βαθιών	των	βαθιών
A.	τους	βαθιούς	τις	βαθιές	τα	βαθιά
V.		βαθιοί		βαθιές		βαθιά
			Jednina			
N.	ο	σταχτής	η	σταχτιά	το	σταχτί
G.	του	σταχτιού	της	σταχτιάς	του	σταχτιού
A.	το	σταχτή	τη	σταχτιά	το	σταχτί
V.		σταχτή		σταχτιά		σταχτί
			Množina			
N.	οι	σταχτιοί	οι	σταχτιές	τα	σταχτιά
G.	των	σταχτιών	των	σταχτιών	των	σταχτιών
A.	τους	σταχτιούς	τις	σταχτιές	τα	σταχτιά
V.		σταχτιοί		σταχτιές		σταχτιά

Καο β α θ ύ ς deklinišu se različiti pridevi koji označavaju dimenzije, obim, težinu, kvalitet tela: αδρός, αρός, αψύς, βαρός, δασύς, (ε)λαφρός, μακρός, παχύς, πλατύς, τραχύς, φαρός.

Καο σ τ α χ τ ή ς deklinišu se pridevi koji označavaju boju, izvedenice iz imenica: βυσσινής, θαλασσής, κανελής, καφετής, κεραμιδής, μενεξεδής, ουρανής, πορτοκαλής, τριανταφυλλής, φιστικής, χρυσαφής itd. i pridevi ψαρός, δαμασκής, δεξής (ali češće δεξιός) i μαβής.

467. Genitiv jednine muškog i srednjeg roda retko se upotrebljava.

468. Pridevi αδρός, αρός, (ε)λαφρός imaju i oblike αδρός – αδρό, αραιός – αραιή – αραιό, ελαφρός – ελαφρό.

469. PRAVOPIS. – 1. υ iz nastavaka za muški i srednji rod i η iz nastavaka za muški rod pišu se tako jedino u nominativu, akuzativu i vokativu jednine. U drugim padežima piše se ι: βαθύς, βαθύ – βαθιού, βαθιά, βαθιών; βυσσινής – βυσσινιού.

2. Nastavak (ιά) za prideve ženskog roda piše se sa ι: μακριά, φαδιά, βαθιά.

**C. – Pridevi muške promene na -ης
(sa različitim brojem slogova)
470. 5. – Pridevi na -ης, -α, -ικο**

	ζηλιάρης	ζηλιάρα	ζηλιάρικο
		Jednina	
N.	ο ζηλιάρης	η ζηλιάρα	το ζηλιάρικο
G.	του ζηλιάρη	της ζηλιάρας	του ζηλιάρικου
A.	το ζηλιάρη	τη ζηλιάρα	το ζηλιάρικο
		Množina	
N.	οι ζηλιάρηδες	οι ζηλιάρες	τα ζηλιάρικα
G.	των ζηλιάρηδων	—	των ζηλιάρικων
A.	τους ζηλιάρηδες	τις ζηλιάρες	τα ζηλιάρικα

Isto se deklinišu: ακαμάτης, κατσούφης i neki pridevi stranog porekla kao što su: τεμπέλης, τσαχπίνης. – Izvedenice na -άρης, -ιάρης: πεισματάρης, τριαντάρης, αρρωστιάρης, γρινιάρης, κιτρινιάρης, μεροκαματιάρης; na -ούρης: ανακατωσούρης, κουσκουσούρης. – Hipokoristici na -ούλης: ασπρούλης, νοστιμούλης. – Pridevi u kojima je drugi komponent λαϊμός, μαλλί, μάτι, μύτη, πόδι, φρύδι, χέλι, χέρι: μακρολαίμης, σγουρομάλλης, ανοιχτομάτης, γερακομύτης, στραβοπόδης.

471. Imenice srednjeg roda, ukoliko se formiraju, dopunjavaju se srednjim rodом prideva na -ικος.

Genitiv množine prideva ženskog roda ne postoji, pa se dopunjava izvedenicama na -ικος: των ζηλιάρικων.

472. Deminutivi na **-ούλης** često formiraju srednji rod na **-ούλι**: μικρούλι, φτωχούλι.

473. Neki od ovih prideva ženskog roda imaju dvostruki oblik: ακαμάτα i ακαμάτρα.

Ponekad pridevi ženskog roda uzimaju nastavak **-ούσα** ili **-ού**: ξανθομαλλούσα i ξανθομαλλού, κοκκινομύτα – κοκκινομυτού, μαυρομάτα – μαυροματούσα i μαυροματού.

Neki pridevi sa različitim brojem slogova formiraju se na **-άς, -ού, -άδικο**: φωνακλάς, φωνακλού, φωνακλάδικο. Isti je slučaj sa λογάς, μυταράς, υπναράς, φαγάς, χειλάς.

474. Nekoliko drugih prideva formira se na **-ης, -ισσα, -ικο**. To je slučaj sa λεβέντης, σακάτης. Kod prideva χωριάτης, kao i kod različitih etnika na -της. Μανιάτης, Μεσολογγίτης, Ρουμελιώτης itd., srednji rod je na **-άκι** ili **-όπουλο**: χωριατάκι, χωριατόπουλο, Μεσολογγιτάκι.

Nepravilni pridevi

475. Nepravilni pridevi su:

a) Pridev *πολύς*, koji se menja prema vlastitoj deklinaciji. Nepravilni pridev *πολύς* formira se na sledeći način:

Jednina			
N.	ο πολύς	η πολλή	το πολύ
G.	—	της πολλής	—
A.	τον πολύ	την πολλή	το πολύ
V.	—	—	—
Množina			
N.	οι πολλοί	οι πολλές	τα πολλά
G.	των πολλών	των πολλών	των πολλών
A.	τους πολλούς	τις πολλές	τα πολλά
V.	(πολλοί)	(πολλές)	(πολλά)

b) Nekoliko prideva na *-ης, -ης, -ες*

	ο συνεχής	η συνεχής	το συνεχές
Jednina			
N.	ο συνεχής	η συνεχής	το συνεχές
G.	(του συνεχούς)	(της συνεχούς)	(του συνεχούς)
A.	το συνεχή	τη συνεχή	το συνεχές
V.	συνεχή(ς)	συνεχής	συνεχές
Množina			
N.	οι συνεχείς	οι συνεχείς	τα συνεχή
G.	των συνεχών	των συνεχών	των συνεχών
A.	τους συνεχείς	τις συνεχείς	τα συνεχή
V.	συνεχείς	συνεχείς	συνεχή

Slično se deklinišu:

επιεικής, ακριβής, διεθνής, ελώδης itd.

c) Nekoliko eliptičkih prideva.

476. Eliptički pridevi. – Nekoliko eliptičkih prideva izražava osobine koje se obično pripisuju jednom rodu; tako nisu uobičajeni u ostalim rodovima. Ovi pridevi nazivaju se **eliptičkim**.

Eliptički pridevi su npr. κοκκινογένης (riđobradi), πρίμος (pogodan za plovību, npr. καιρός, αεράκι); μαντιλούσα (koja nosi maramu, zabrađena), περδικόστηθη (koja ima grudi poput jarebice), βυζανιάτικο (koje sisa, dojenče) itd.

OSMO POGLAVLJE

KOMPARACIJA

Stepeni komparacije prideva

477. Opšte odredbe. – Dve ili više imenica mogu da imaju neku osobinu ili kvalitet u različitom stepenu. Zbog toga su pridevima potrebni različiti oblici ili perifraza, koji označavaju njihov različit stepen. Ove oblike ili perifrazu nazivamo **stepenima komparacije prideva**.

478. Postoje tri stepena komparacije prideva:

a) Kada pridev ukazuje samo na to da jedna imenica poseduje neku osobinu ili kvalitet, naziva se **pridevom osnovnog stepena** ili **pozitivom**: ο Όλυμπος είναι ψηλός.

b) Kada pridev ukazuje na to da jedna imenica poseduje neku osobinu ili kvalitet u većem stepenu nego neka druga, naziva se **pridevom komparativnog stepena** ili **komparativom**: ο Όλυμπος είναι ψηλότερος από τον Υμηττό.

c) Kada pridev ukazuje na to da jedna imenica poseduje neku osobinu ili kvalitet u veoma velikom stepenu ili u stepenu višem od svih sličnih imenica, naziva se **pridevom superlativnog stepena** ili **superlativom**.

1) Pridev u superlativu naziva se **relativnim** kada ukazuje na to da imenica, u poređenju sa svim drugim imenicama iste vrste, poseduje u najvećem stepenu osobinu koju izražava pridev: ο Όλυμπος είναι το ψηλότερο (ili το πιο ψηλό) από τα βουνά της Ελλάδας.

2) Pridev u superlativu naziva se **apsolutnim** kada ukazuje na to da imenica poseduje neku osobinu u veoma velikom stepenu, apsolutno, bez poređenja sa drugim imenicama: ο Όλυμπος είναι πολύ ψηλός, ψάρια φρεσκοκόττα.

479. Kada je neki pridev u komparativu ili superlativu, jednom rečju kaže se da se radi o **komparaciji**.

Komparacija

480. Pridevi se formiraju od pozitiva na dva načina, **perifrastički** i **monolektički** ili **jednom rečju**.

A. – Formiranje komparativa

481. A) Komparativ prideva formira se perifrastički tako što pozitivu dodamo kvantitativni prilog *πιο*:

πιο όμορφη, *πιο* φαρδύ, *πιο* ζηλιάρης, *πιο* γεμάτος.

B) Mnogi pridevi formiraju i drugi, *monolektički* komparativ, od pozitivna, nastavnica: **-τερος, -τερη, -τερο**. Tako se monolektički komparativ formira na:

a) **-ότερος**, pridevi na **-ος**: μικρός – μικρότερος, γερός – γερότερος.

b) **-ύτερος**, pridevi na **-ύς**: βαρύς – βαρύτερος, μακρύς – μακρότερος, φαρδύς – φαρδύτερος, i pridevi na **-ος**: καλός, μέγας, πρώτος: καλύτερος, μεγαλύτερος, πρωτότερος.

c) **-έστερος**, pridevi na **-ης, -ης, -ες**: επιεικής – επιεικέστερος, επιμελής – επιμελέστερος.

482. Neki pridevi imaju **dvostruku komparaciju**, na **-ότερος** i **-ύτερος**: ελαφρότερος i ελαφρύτερος, γλυκότερος i γλυκύτερος, χοντροτέρος i χοντρότερος.

Καže se κοντότερος za visinu, rast; oblik uobičajen samo za daljinu i dužinu je κοντύτερος: κοντύτερος δρόμος, κοντύτερο φουστάνι.

483. **PRAVOPIΣ**. – Komparativi i superlativi na (**ότερος**), (**ότατος**) pišu se sa *ω* na proparaligusi kada potiču iz prilogâ za mesto na *-ω*:

(άνω) ανώτερος

ανώτατος

(κάτω) κατώτερος

κατώτατος

Isti je slučaj sa: απώτερος, εσώτερος, εξώτερος.

484. **Nepravilni komparativi**. – Neki pridevi formiraju monolektički komparativ (sastavljen od jedne reči) iz drugačijeg korena ili na drugačiji način od ostalih. Takvi komparativi nazivaju se **nepravilnim**. Takvi su:

κακός – χειρότερος, απλός – απλούστερος, γέρος – γεροντότερος, καλός – καλύτερος (poetski κάλλιος), πολύς – περισσότερος (ređe πióτερος).

B. – Formiranje superlativa

485. A) **Relativni superlativ** formira se od perifrastičkog ili monolektičkog komparativa, nakon što ispred njega dođe određeni član: ο *πιο* καλός ili ο καλύτερος, η *πιο* καλή ili η καλύτερη, το *πιο* καλό ili το καλύτερο; το *πιο* σωστό ili το σωστότερο.

486. B) **Apsolutni superlativ** formira se od pozitivna koji na osnovu dodaje nastavak **-τατος** (**-ότατος, -ύτατος**):

πυκνός – πυκνότατος, σκοτάδι πυκνότατο.

Tako možemo da kažemo μετριότατος, εντιμότητα, ταπεινότητα, σοφότατος άνθρωπος, γλυκύτατο κρασί, απλούστατη απόδειξη.

Pridevi na -ης, -ης, -ες formiraju superlativ na -έστατος: επιεικής – επιεικέστατος, επιμελής – επιμελέστατος.

487. Apsolutni superlativ može još da se formira na sledeće načine:

a) Perifrastički, sa prilogom πολύ ili πολύ πολύ i pozitivom: πολύ πλούσιος, πολύ πολύ πλούσιος, αυτό το παιδί είναι πολύ φρόνιμο.

Apsolutni superlativ može da se formira perifrastrastički i sa pozitivom koji se upotrebi dva puta: ένα ψηλό ψηλό βουνό.

b) Sa složenica ma od pozitiva, gde je prvi komponent pridev όλος, predlog κατά ili imenica θεός (228): ολόμαυρος, ολοζώντανος, ολοπράσινος – κατακόκκινος, κατακάθαρος, κατάξερος – θεόκουφος, θεονήστικος, θεοσκότεινος.

Sa predlogom κατά uobičajeni su i mnogi participi pasiva: καταχαρούμενος, κατακουρασμένος

U superlative se može računati i nekoliko složenica sa brojevima: τρισκατάρατος, τετράπαχος, τετράψηλος, πεντάρφανος, πεντάμορφη itd.

Značenje apsolutnog superlativa imaju i neki složeni pridevi kod kojih je prvi komponent παν- (παγ-, παμ-) (279): πανάγιος, πανάρχαιος itd., πάγκοινος.

488. Nepravilni superlativi. – Nekoliko prideva formira apsolutni monolektski superlativ iz drugačijeg korena ili drugačije od ostalih. Oni se nazivaju **nepravilnim**. Takvi su:

απλός – απλούστατος, μέγας – μέγιστος, λίγος – ελάχιστος, καλός – άριστος, μικρός – ελάχιστος.

489. Primer formiranja stepenova komparacije

Pozitiv	Komparativ		Superlativ	
	Perifrastički	Monolektski	Relativni	Apsolutni
ψηλός	πιο ψηλός	ψηλότερος	ο ψηλότερος ο πιο ψηλός	ψηλότατος πολύ ψηλός πολύ πολύ ψηλός

Eliptička komparacija

490. Bez pozitivna su neki pridevi nastali od priloga ili antičkih predloga: κατώτερος – κατώτατος (κάτω) npr. η κατώτατη βαθμίδα της ιεραρχίας; ανώτερος – ανώτατος (άνω): ανώτερος υπάλληλος; υπέρτερος – υπέρτατος (υπέρ): υπέρτατη χαρά.

491. Komparativi bez pozitivna ili superlativa su pridevi προτιμότερος, προγενέστερος, μεταγενέστερος.

Od brojnog prideva δεύτερος u značenju: koji je lošeg kvaliteta ili vrednosti, formira se komparativ δευτερότερος.

492. Uobičajeni su još neki (učevni) monolektički superlativi, kao što su φίλτατος, ύπατος, Ύψιστος i različite počasne titule i oslovljavanja kao što su: Εκλαμπρότατος, Εξοχότατος, Μεγαλειότατος, Παναγιότατος, Σεβασμιότατος itd. Neki od ovih superlativa nemaju ni pozitivna ni komparativa: Εκλαμπρότατος, Αιδεσιμότατος, Μεγαλειότατος.

493. Ne formiraju komparative ili superlative, ni monolektičke ni perifrastičke, mnogi pridevi koji označavaju osobinu ili kvalitet na koje stepen komparacije ne ukazuje. To su pridevi koji označavaju:

- a) materiju: ασημένιος, ξύλινος, χρυσός itd.
- b) poreklo ili srodstvo: σμυρναίικος, φράγκικος, προγονικός itd.
- c) mesto ili vreme: γήινος, θαλασσινός – τωρινός, κυριακάτικος.
- d) nepromenljivo stanje: βυσσινής, μισός, αθάνατος, πρωτότοκος.

494. Komparativi i superlativi participa. – Njih formiraju i mnogi participi pasiva, koji dopuštaju poređenje. Oni su perifrastički:

Pozitiv	Komparativ	Superlativ	
		apsolutni	relativni
χαρούμενος	πιο χαρούμενος	πολύ χαρούμενος	ο πιο χαρούμενος
προκομμένος	πιο προκομμένος	πολύ προκομμένος	ο πιο προκομμένος

495. Komparativi i superlativi priloga. – Od većine prideva na -ος i -ύς formiraju se prilozima na -α, -ιά, koji i sami imaju česte komparative i superlative, kao i pridevi, monolektički na -τερα, -τατα ili perifrastički:

Pozitiv	Komparativ	Superlativ
ωραία	ωραιότερα, πιο ωραία	ωραιότατα, πολύ ωραία
βαθιά	βαθύτερα, πιο βαθιά	βαθύτατα, πολύ βαθιά
κακά	χειρότερα, πιο κακά	κάκιστα, πολύ κακά

496. Od prideva πολύς i λίγος formiraju se prilozi πολύ i λίγο, koji imaju sledeće komparative i superlative:

Pozitiv	Komparativ	Superlativ
πολύ	περισσότερο (πιότερο)	πάρα πολύ
λίγο	λιγότερο	πολύ λίγο (ελάχιστα)

497. Prilozi νωρίς, (ε)μπρός, ύστερα formiraju komparative νωρίτερα, μπροστούτερα, υστερότερα. Νωρίς ima retko i superlativ νωρίτατα.

Komparativ priloga αρχύτερα nema ni pozitivna ni superlativa. Γρήγορα formira superlativ το γρηγορότερο.

498. Perifrastičke komparative i superlative formiraju i mnogi osnovni prilozi za mesto: πίσω – πιο πίσω – πολύ πίσω, έξω – πιο έξω – πολύ έξω.

499. I prilozi često formiraju apsolutni superlativ kao i pridevi, ponavljanjem ili dodavanjem κατά, όλος, θεός: βράδυ βράδυ, κάτω κάτω, σιγά σιγά, κατακόκκινα, ολοκάθαρα, θεοσκότεινα.

500. PRAVOPIΣ. – Paratetički pridevi i prilozi na (ίτερος) (ίτατος), (ίτερα) (ίτατα) pišu se svi sa u: μεγαλύτερος, γλυκύτατος, καλύτερα, πλατύτατα. Izuzetak je νωρίτερα (νωρίτατα).

DEVETO POGLAVLJE

BROJEVI

501. Brojevima nazivamo reči koje označavaju neki broj ili niz: ο χρόνος έχει δώδεκα μήνες, ο Μαθιός έφτασε πρώτος.

502. Razlikujemo pet vrsta brojeva: *osnovne, redne, umnožne, multiplikativne* i *zbirne*.

A. – Osnovni brojevi

503. Osnovni brojevi označavaju određenu količinu imenica, izvestan broj: έχει τρεις κόρες, πέρασαν σαράντα μέρες.

Osnovnih brojeva ima neograničeno mnogo. Svakom od njih obično odgovara jedan redni broj.

Na sledećoj tabeli su osnovni i redni brojevi, zajedno sa grčkim grafičkim simbolima (531):

504. Tabela osnovnih i rednih brojeva

Arapski brojevi	Grčki brojevi	Osnovni brojevi	Redni brojevi
1	α'	ένας, μία-μια, ένα	πρωτός
2	β'	δύο, δυο	δεύτερος
3	γ'	τρεις, τρία	τρίτος
4	δ'	τέσσερις, τέσσερα	τέταρτος
5	ε'	πέντε	πέμπτος
6	ς'	έξι	έκτος
7	ζ'	εφτά (επτά)	έβδομος
8	η'	οχτώ	όγδοος
9	θ'	εννέα, εννιά	ένατος
10	ι'	δέκα	δέκατος
11	ια'	έντεκα	ενδέκατος (εντέκατος)
12	ιβ'	δώδεκα	δωδέκατος

13	ιγ'	δεκατρία	δέκατος τρίτος
14	ιδ'	δεκατέσσερα	δέκατος τέταρτος
15	ιε'	δεκαπέντε	δέκατος πέμπτος
16	ις'	δεκαέξι (δεκάξι)	δέκατος έκτος
20	κ'	είκοσι	εικοστός
21	κα'	είκοσι ένας, είκοσι μία, είκοσι ένα	εικοστός πρώτος
22	κβ'	είκοσι δύο	εικοστός δεύτερος
30	λ'	τριάντα	τριακοστός
40	μ'	σαράντα	τεσσαρακοστός
50	ν'	πενήντα	πεντηκοστός
60	ξ'	εξήντα	εξηκοστός
70	ο'	εβδομήντα	εβδομηκοστός
80	π'	ογδόντα	ογδοηκοστός
90	ς'	ενενήντα	ενενηκοστός
100	ρ'	εκατό	εκατοστός
101	ρα'	εκατόν ένας, εκατόν μία, εκατόν ένα	εκατοστός πρώτος
102	ρβ'	εκατόν δύο	εκατοστός δεύτερος
200	σ'	διακόσιοι, -ες, -α	διακοσιοστός
300	τ'	τρ(ι)ακόσιοι, -ες, -α	τριακοσιοστός
400	υ'	τετρακόσιοι, -ες, -α	τετρακοσιοστός
500	φ'	πεντακόσιοι, -ες, -α	πεντακοσιοστός
600	χ'	εξακόσιοι, -ες, -α	εξακοσιοστός
700	ψ'	εφτακόσιοι, -ες, -α	εφτακοσιοστός
800	ω'	οχτακόσιοι, -ες, -α	οχτακοσιοστός
900	πδ'	εννιακόσιοι, -ες, -α	εννιακοσιοστός
1000	,α	χίλιοι, χίλιες, χίλια	χιλιοστός
2000	,β	δύο χιλιάδες	δισχιλιοστός
10.000	,ι	δέκα χιλιάδες	δεκακισχιλιοστός
100.000	,ρ	εκατό χιλιάδες	εκατοντακισχιλιοστός
1.000.000		ένα εκατομμύριο	εκατομμυριοστός
1.000.000.000		ένα δισεκατομμύριο	δισεκατομμυριοστός

505. Paroksitoni brojevi μία i δυο obično se koriste kada želimo da nešto naglasimo: δεν ήταν ούτε μία ούτε δύο.

506. Deklinacija. – Osnovni brojevi od πέντε do εκατό imaju samo jedan oblik za sva tri roda i za sve padeže.

507. Brojevi ένα, τρία i τέσσερα imaju tri roda i deklinišu se na sledeći način:

508.

ένα

	Muški	Ženski	Srednji
N.	ένας	μία, μια	ένα
G.	ενός	μιας	ενός
A.	ένα(ν)	μία, μια	ένα

509.

τρία, τέσσερα

N.	τρεις, τέσσερις	τρία, τέσσερα
G.	τριών, τεσσάρων	τριών, τεσσάρων
A.	τρεις, τέσσερις	τρία, τέσσερα

510. Genitiv broja *μια*, posebno kada je izostavljena imenica, formira se ređe i kao *μιανής*.

Brojevi od *διακόσια* pa naviše imaju tri roda i deklinišu se, samo u množini, kao *πλούσιος*.

Reč *χιλιάδα*, koju koristimo da bismo formirali brojeve od 2000 do 999.000, dekliniše se kao *ελπίδα*, a broj *εκατομμύριο* kao *πρόσωπο*.

Akuzativ reči *ένας* završava na *v* kada sledi imenica na samoglasnik ili na trenutni suglasnik: *έναν άνθρωπο*, *έναν καφέ*. Za *μιαν* videti 136.

511. Brojevi složeni od dva broja ili od više brojeva deklinišu se tako što se deklinišu promenljive reči od kojih su sastavljeni. Tako se kod *διακόσιοι* είκοσι *τρεις* deklinišu *διακόσιοι* i *τρεις*: *διακόσιων τριών*, *διακόσιους τρεις*, kod *χίλιοι* *εκατόν τέσσερις* – *χίλιοι* i *τέσσερις*.

Broj *ένας*, *μια*, *ένα* koristi se i za neodređeni član (330).

512. Osnovni brojevi označavaju raspodelu, kada se ponove ili kada je uz njih predlog *από*: *περπατούσαν μια μια* (hodale su jedna po jedna), *μας έδωσε από δυο λουλούδια* (dala nam je po dva cveta).

513. **PRAVOPIS.** – 1. Osnovni brojevi od 13 do 19 pišu se kao jedna reč: *δεκατρία*, *δεκαέξι* (37a).

Osnovni brojevi od 21 nadalje pišu se kao zasebne reči: *είκοσι πέντε*, *ενενήντα οχτώ*, *διακόσια τριάντα πέντε*.

2. Pišu se sa dva *v* *εννέα* i *εννιακόσια*, sa jednim *v* *ενενήντα*, i *ένατος*.

514. **Aritmetičke radnje.** – Da bismo označili aritmetičke radnje, koristimo:

a) Za sabiranje predlog *και* ili *συν*: *δύο συν τρία* (2 + 3).

b) Za oduzimanje από, πλην ili μείον: έξι πλην πέντε (6-5).
c) Za množenje član οι ili επί ili ništa: οχτώ οι πέντε (8x5), Α επί Β (ΑxΒ), τρεις οχτώ είκοσι τέσσερα (3x8 = 24).

d) Za delenje στο ili δια: το τρία στο είκοσι, είκοσι διά τρία (20:3).

515. Određivanje vremena brojevima. – Vreme u kome se nešto dogodilo, događa se ili će se dogoditi, obično se određuje ovako:

a) **Č a s o v i:** Pomoću predloga σ(ε), akuzativa određenog člana i broja: στη μία (η ώρα), στις τρεις παρά τέταρτο.

b) **D a n i u m e s e c u:** Za prvi dan u mesecu, akuzativ rednog broja sa određenim članom, ponekad i sa predlogom σ(ε): (σ)την πρώτη (του) Ιουλίου. Za ostale dane osnovni brojevi sa određenim članom samim ili obično sa predlogom σε: στις είκοσι (του) Ιουλίου.

c) **G o d i n e:** Sa određenim članom srednjeg roda, obično u množini i sa predlogom σ(ε): στα 1831 έγινε η Αθήνα πρωτεύουσα της Ελλάδας (1831. Atina je postala prestonica Grčke), γεννήθηκε το χίλια εννιακόσια δέκα (rodio se 1910.).

516. Određivanje procenta. – Na procent se ukazuje množinom akuzativa određenog člana srednjeg roda i obično sa predlogom σ(ε), ili ponekad sa antičkim dativom člana τοις: πέντε στα εκατό, ili τοις εκατό, ένα στα χίλια.

517. Aritmetički aproksimativ. – Aritmetički aproksimativ περιπού (otprilike) neke skupine, količine ili veličine označava se:

a) Prilozima περιπού, απάνω κάτω, κάπου, κοντά: γλίτωσαν περιπού δέκα (spasli su otprilike deset), ήταν απάνω κάτω είκοσι (bilo ih je manje-više dvadeset), ήρθαν κάπου δεκαπέντε (došlo ih je nekih petnaest).

b) Pomoću dva susedna broja: δυο τρεις μέρες, έγραψε πέντ' έξι φορές.

518. Da bismo označili nebrojenu količinu nečega, služimo se brojevima kao što su χιλιάδες, εκατομμύρια (μιλιούνια), μυριάδες, i još μύρια, χίλια, χίλια δυο, εξήντα δυο, σαράντα δυο: χάθηκαν χιλιάδες άνθρωποι, κάνει χίλια δυο πράματα, έχει χίλιες δυο δουλειές.

B. – Redni brojevi

519. Redni brojevi označavaju red, poredak, aritmetički niz: το δεύτερο βραβείο, ο τρίτος στην τάξη, το πρώτο τριαντάφυλλο.

520. Da bismo označili poredak istorijskih ličnosti, vladara, patrijarha itd., služimo se uvek rednim brojem sa određenim članom: ο Βασίλειος ο Δεύτερος, ο Γρηγόριος ο Πέμπτος.

521. Razlomci. – U razlomcima celog broja osnovni broj se koristi kao brojnik, a redni kao nazivnik: ένα δεύτερο, δύο τρίτα, (η ώρα είναι) πέντε και τέταρτο.

522. Za značenje *polovine* obično koristimo pridev **μισός, μισή, μισό:** μισή οκά. U sklopu sa drugim brojevima (koji uvek ostaju nepromenjeni) otprilike do είκοσι, μισός dobija u sva tri roda nepromenljivi oblik -ήμισι posle suglasnika i -μισι posle samoglasnika: μιάμιση ώρα, δύομισι πεπόνια, τεσσερισημισι ώρες, τεσσεράμισι ψωμιά.

Muški oblik ένας και μισός kaže se i ενάμισης: πέρασε ενάμισης χρόνος.

523. PRAVOPIS. – Složenice od μισός u drugom komponentu pišu se sa ligusom na -η ukoliko je prvi komponent muški oblik ένας ili ženski μία, a sa -ι u svim drugim slučajevima:

ενάμισης μήνας, ενάμιση τόνο, μιάμιση ώρα, μιάμισης μέρας.
ενάμισι πεπόνι, εξίμισι χρόνους, τρεισήμισι ώρες.

Ostale vrste brojeva

524. Umnožne, multiplikativne i zbirne brojeve formiramo od naziva brojeva tako što im dodamo određene nastavke.

Reči koje se tako formiraju jesu imenice ili pridevi. Međutim, za razliku od osnovnih ili rednih brojeva, koji su neograničeni, ovi ostali brojevi su malobrojni i obično ne čine velike nizove.

525. C. – Umnožni brojevi ukazuju na to od koliko se prostih delova nešto sastoji i završavaju na **-πλός, -πλή, -πλό:** διπλό παράθυρο, διπλή μερίδα, τριπλή κλωστή.

Umnožni brojevi su: απλός, διπλός, τριπλός, τετραπλός, πενταπλός, εξαπλός, δεκαπλός, εικοσαπλός, εκατονταπλός, χιλιαπλός itd. (πολλαπλός, ποσαπλός).

526. Pored njih, uobičajene su složenice od διπλός: τρίδιπλος, tj. τριπλός, τετράδιπλος, εφτάδιπλος itd., εκατοντάδιπλος. Umesto απλός kaže se i μονός.

527. D. – Multiplikativni brojevi označavaju kakvu proporciju ima jedna količina prema nekoj drugoj, to jest koliko je puta veća jedna količina od neke druge, i završavaju na **-πλάσιος, -πλάσια, -πλάσιο:** το σπίτι μου είναι διπλάσιο από το γειτονικό.

Multiplikativni brojevi su: διπλάσιος, τριπλάσιος, τετραπλάσιος, πενταπλάσιος, δεκαπλάσιος, εικοσαπλάσιος, τριανταπενταπλάσιος, εκατονταπλάσιος, χιλιαπλάσιος itd., (πολλαπλάσιος, ποσαπλάσιος).

528. Umesto διπλάσιος, τριπλάσιος itd., kaže se i δύο, τρεις itd., φορές μεγαλύτερος.

529. E. – **Zbirni brojevi** su apstraktne imenice. Formiraju se od odgovarajućih osnovnih brojeva tako što im dodamo određene nastavke. To su:

a) **-αριά**. Označavaju *otprilike* skup jedinki određene vrste i zato su uobičajeni jedino u nekim zaokruženim brojevima:

δεκαριά deset manje-više, δωδεκαριά (ili ντουζίνα – tuce), δεκαπενταριά, εικοσαριά, ενεννηνταριά, εκατονπεννηνταριά, τρακοσαριά.

Zbirne brojeve na -αριά gotovo uvek prati reč καμιά: θα ήταν καμιά εικοσαριά άνθρωποι (valjda je bilo /nekih/ dvadesetak ljudi).

Osnovnom broju εκατό odgovara εκατοστή.

b) **-άδα**. Ukazuju na mnoštvo jedinki koje nešto sačinjavaju: δυάδα, τριάδα, τετράδα, πεντάδα, εξάδα, δεκάδα, δωδεκάδα, εικοσάδα, εκατοντάδα (posebno u množini). Tako je sa χιλιάδα, koja se u množini koristi kao osnovni broj, μυριάδα – deset hiljada, i μονάδα (jedinica), koja ukazuje na osnovu u merenju (npr. μονάδα βάρους, μήκους – jedinica za težinu, za dužinu itd.).

530. **Nazivi mera izraženi u izvedenicama brojeva**. – Često se koriste neki izvedenički nastavci kako bi se ukazalo na značenje mera u vezi sa novcem, težinom, kapacitetom, dobi, udaljenošću, trajanjem itd.: **-άρα**: πεντάρα, δεκάρα – δυάρα, τριάρα, εξάρα – πεντακοσάρα, χιλιάρα; **-άρι**: πενηντάρι, εκατοστάρι; δεκάρι-πεννηντάρι; **-άρικο**: εκατοστάρικο, χιλιάρικο; **-άρης**, ženski rod **-άρα**: σαραντάρης, ογδοντάρης.

Za brojne složenice sa multiplikativnim značenjem videti §§ 250, 279 (kod reči έτος).

Izražavanje brojeva slovima

531. Da bismo izrazili brojeve, ponekad se služimo i slovima alfabetu dopunjenim sa još tri znaka koja su koristili antički Grci. Prosti brojevi (1 – 9) tada se izražavaju sa prvih 8 slova, od α do θ, dok στίγμα (ς) ili στ predstavlja 6. Desetine (10 – 80) se izražavaju sa 8 slova, ι – π, koja se pišu levo od jedinica, dok κοππα (ς) predstavlja 90. Stotine (100 – 800) se izražavaju slovima ρ – ω, dok σαμπί (π) predstavlja 900.

532. Jedan dijakritički znak, sličan akcentu akutu, postavljen udesno iznad slova ili slovâ, ukazuje na to da se radi o jedinicama, desetinama ili stotinama, a isti znak postavljen ulevo ispod slova označava da se radi o hiljadama. Tako ,βωπζ' znači 2887. Za 0 se ne koristi nikakav znak; 50 se piše υ', a 404 – υδ'.

533. **PRAVOPIS**. – Kada se redni brojevi pišu arapskim ciframa, na kraju desno dodaje se nastavak rednog broja -ος, -η, -ο: 3ος (treći), 12η (dvanaesta).

Nije ispravno pisati, kao što ponekad čitamo, Βος, Γος (onda bi bilo i Αος!) umesto Α', Β' itd., niti Α! Β! ili α! β! sa znakom uzvika (84).

534. Na mestu -ος, -η, -ο, da bi se izrazio redni broj, može da se piše i samo tačka: 1., 12. itd.

DESETO POGLAVLJE

ZAMENICE

535. Opšte odredbe. – Zamenicama se nazivaju reči koje koristimo u govoru umesto imena, imenica ili prideva: αυτός μίλησε, tj. ο Νίκος; σου τηλεφώνησα χτες tj. τηλεφώνησα χτες σ' εσένα τον Κώστα.

536. Vrste zamenica. – Postoji osam vrsta zamenica: *lične, prisvojne, povratne, određene, pokazne, odnosne, upitne i neodređene.*

1. – Lične zamenice

537. Ličnim zamenicama nazivaju se one koje ukazuju na tri lica o kojima je reč, to jest na onoga ko govori (*prvo lice*), na onog kome se obraćamo (*drugo lice*) i na onog ili ono o kome ili čemu je reč (*treće lice*).

538. Lična zamenica za prvo lice jednine je εγώ, za drugo εσύ, a za treće αυτός:

εγώ μιλά, εσύ ακούς, αυτός δε φάνηκε.

Zamenica αυτός uglavnom je pokazna zamenica (566), koja se koristi i kao lična zamenica. Kao lična zamenica za treće lice koriste se i druge pokazne zamenice.

539. Promena

	Prvo lice		Drugo lice	
	Oblici		Oblici	
	Naglašeni	Nenaglašeni	Naglašeni	Nenaglašeni
			Jednina	
N.	εγώ	—	εσύ	—
G.	εμένα	μου	εσένα	σου
A.	εμένα	με	εσένα	σε
V.	—	—	εσύ	—
			Μνοήζινα	
N.	εμείς	—	εσείς	—
G.	εμάς	μας	εσάς	σας
A.	εμάς	μας	εσάς	σας

V.	—	—	εσείς	—		
					Τρεće lice	
					Oblici	
		Naglašeni			Nenaglašeni	
					Jednina	
N.	αυτός	αυτή	αυτό	τος	τη	το
G.	αυτού	αυτής	αυτού	του	της	του
A.	αυτόν	αυτή(ν)	αυτό	τον	τη(ν)	το
					Μνοζήνα	
N.	αυτοί	αυτές	αυτά	τοι	τες	τα
G.	αυτών	αυτών	αυτών	τους	τους	τους
A.	αυτούς	αυτές	αυτά	τους	τις (τες)	τα

540. Naglašeni i nenaglašeni oblici. – Za svako lice lične zamenice koriste se dve vrste oblika, *naglašeni* i *nenaglašeni*.

Naglašeni oblici uobičajeni su kada se nađu izdvojeni u govoru ili kada želimo da nešto naglasimo ili istaknemo. Obično imaju više slogova od nenaglašenih oblika i izgovaraju se naglašeni, tj. snažnije: Σε ποιον το έδωσε; – Εσένα. (Kome je to dao? – Tebi.) Αυτοί τη δουλειά τους (/A/ oni /su gledali/ svoja posla).

541. Nenaglašeni oblici su češći od naglašenih i uobičajeni su kada želimo da kažemo nešto bez posebnog naglašavanja ili isticanja. Ne mogu se koristiti bez glagola, osim kada su ekvivalentni prisvojnim zamenicama. Pripadaju proklitikama ili enklitikama (63, 64). Videti takođe § 56.3.

542. Deklinacija. – Lične zamenice prvog i drugog lica menjaju se prema posebnoj, nepravilnoj promeni. Zamenica za treće lice formira se kao pridev καλός.

543. Vokativ ima samo drugo lice: εσύ, εσείς: εσύ, έλα πιο κοντά; προχωρείτε, εσείς²⁵.

544. Samo lična zamenica za treće lice ima posebne oblike za sva tri roda.

545. Nenaglašeni oblik lične zamenice za treće lice ima u akuzativu množine ženskog roda dva oblika, τις i τες. Oblik τις stavlja se ispred glagola, oblik τες iza: τις βλέπω που περνούν εκεί κάτω, σταμάτησέ τες, αν τις δεις, χαιρέτα τες.

²⁵ I αυτές se ponekad koristi kao vokativ za drugo lice. Čuje se u govoru kad se obraćamo nekome čijeg imena ne možemo da se setimo: άκου, αυτές· πρόσεξε, αυτές, μην πέσεις (međutim, ovakva upotreba nije elegantna).

546. Genitiv i akuzativ nenaglašenih oblika u prva dva lica imaju posebne oblike samo u jednini: μου – με, σου – σε; inače, imaju jedan zajednički oblik: μου το είπε – με είδε, ali μας το είπε – μας είδε. Naglašeni oblici imaju u oba broja zajednički oblik: εμένα, εσένα, εμάς, εσάς.

547. Genitiv množine trećeg lica zajednički je za sva tri roda: αυτών, τους.

Tako oblik za muški rod τους služi u slučaju direktnog objekta i za ženski i za srednji rod: δώσε τους το, τους το έφερε kaže se i za muškarce i za žene i za decu: φώναξα τις κοπέλες και τους μίλησα αποχαιρετώντας τες, είδα τα παιδιά και τους είπα.

548. U poeziji, u proznom dijalogu i u stereotipskim frazama uobičajeni su, osim oblika sa ročetnim ε: εγώ, εμένα, εμείς, εμάς; εσύ, εσένα, εσείς, εσάς, i odgovarajući oblici bez ročetnog ε: γω, μένα, μεις, μας; συ, σένα, σεις, σας, posebno ukoliko je prethodila reč koja završava snažnijim samoglasnikom: τρέχα συ, φέρε το μένα, από μένα.

549. PRAVOPIS. – Zamenice koje počinju sa ε mogu da pretrpe aferezu jedino ukoliko prethodi reč koja se završava na (α), (ο) ili naglašenim (έ). Kod zamenica koje su pretrpele aferezu ne beleži se apostrof (122): από μένα, καλέ συ, για σένα, κατά σας; ali σ' εμένα, μ' εσένα, μ' εσάς, ούτ' εγώ, δεν είμ' εγώ, είσ' εσύ, φύγετ' εσείς.

Posle και ove zamenice gube ε. Međutim, και može da se napiše i κι (116): κι εγώ, κι εμένα, κι εσείς.

550. Često koristimo naglašene oblike zajedno sa nenaglašenim i to ukazuje na želju da nešto više istaknemo nego kada su nenaglašeni oblici sami: akuzativ: εμένα δε με ρωτούν, αυτόν τον ακούνε σε όλα – genitiv: εσένα ο πατέρας σου θα ζούσε τότε, τα παιδιά μας εμάς πάνε ταξίδι – genitiv koji korespondira akuzativu kome prethodi predlog: δε σου το λέω εσένα.

551. U trećem licu nominativ jednine i množine nenaglašenih oblika τος, τη, το uobičajen je samo sa izvesnim rečima, posebno sa να: να τος, να σου τες, πού είναι τος.

552. Akuzativ jednine muškog roda τον očuvao je završno ν u svim slučajevima (135): αυτόν θέλω, τον βλέπω, φέρε μάς τον λοιπόν, να τον.

Akuzativ ženskog roda την, kada se upotrebi proklitički, čuva završno ν ukoliko sledi reč na samoglasnik ili trenutni suglasnik (135): την έχω ειδωμένη, να την προσέξετε; θα μας τη δώσουν.

Kada se upotrebi enklitičko την, obično nema ν, osim ukoliko sledi samoglasnik: πάρε την όταν μπορέσεις, πάρ(ε) τη(ν) και φέρε την εδώ, φέρ' τη μέσα.

553. PRAVOPIS. – U vezi sa naglašavanjem nenaglašenih oblika ličnih zamenica, videti § 56.

554. Upotreba i značenja. – Kada se zajedno upotrebljavaju zamenice za različita lica ili zamenice i imena, pristojnije je da o sebi govorimo na poslednjem mestu a ne da počnemo sa εγώ, kao što čine mnogi. Prema tome, ne εγώ και εσύ, εγώ και ο Γιάννης, već εσύ και εγώ, ο Γιάννης και εγώ.

555. Kada se obraćamo jednoj ličnosti, ličnu zamenicu upotrebljavamo:

a) **U j e d n i n i.** – Za ličnosti sa kojima smo u srodstvu ili sa kojima se družimo, sa kojima smo prisni ili srdačni, kao i kada se obraćamo ličnostima koje su mlađe od nas ili su ispod nas na društvenoj lestvici. Isti je slučaj i kada se obraćamo Bogu, ličnostima koje su na veoma visokoj poziciji ili kada se obraćamo samim sebi: Κύριε, σαν ήρθεν η βραδιά σου λέω την προσευχή μου (Papandoniju).

b) **U m n o ž i n i.** – Za nepoznate ličnosti ili za one s kojima nismo bliže povezani ili s kojima želimo da izbegnemo prisnost, ili da bismo pokazali ljubaznost ili poštovanje.

556. Perifrastičke lične zamenice: U narodnom jeziku, da bi se ukazalo na veću ljubaznost, uobičajene su još neke lične zamenice, perifrastrske ili opisne, danas zastarele. To su sledeće:

557. a) του λόγου μου (του λόγου σου, του λόγου του, του λόγου της, του λόγου μας itd.): Τι γίνεσαι, Κώστα; – Καλά, του λόγου σου;

b) **η αφεντιά μου** (της αφεντιάς μου, την αφεντιά μου, η αφεντιά σου, η αφεντιά του (της), η αφεντιά μας itd.)

c) **η ευγενεία μου** (της ευγενείας μου itd., η ευγενεία σου itd.).

558. Lične zamenice koje se ponavlja i one koje najavljuju. – Više puta izrečeno ime ponavlja se odgovarajućim nenaglašenim oblikom lične zamenice u trećem licu: όσο για το Γιάννη, δεν τον είδα καθόλου (što se tiče Janisa, njega uopšte nisam video). U drugim slučajevima, lična zamenica u trećem licu najavljuje ime koje će se kasnije izgovoriti: να την η Ελένη (evo je Eleni) – Τον είδες με τα μάτια σου, γιαγιά, το βασιλέα; (Jesi li ga videla svojim očima, bako, kralja?) (Vizinos)

U prvom slučaju za zamenicu kažemo da **se ponavlja** (ponavlja imenicu), a u drugom je zamenica koja **najavljuje**.

2. – Prisvojne zamenice

559. Prisvojnim zamenicama nazivamo one koje označavaju kome nešto pripada, ukazuju na *vlasnika*.

560. A. – Kada ne želimo da nešto posebno ističemo, kao prisvojnu zamenicu koristimo genitiv nenaglašenih oblika lične zamenice μου, σου, του, της, του, μας, σας, τους: ο πατέρας μου, η κόρη του, το βραχιόλι της.

561. Umesto enklitike τους često se kaže των, kada prethodi ime na -τους ili -ους, posebno oksitono: τους νόμους τους, τους οπαδούς τους.

562. B. – Kada želimo nešto da istaknemo, da ukažemo na razliku ili na apsolutnu upotrebu, služimo se sledećim prisvojnim zamenicama:

Prvo lice. – Za jednog vlasnika: δικός μου, δική μου, δικό μου. Za više vlasnikâ: δικός μας, δική μας, δικό μας.

Drugo lice. – Za jednog vlasnika: δικός σου, δική σου, δικό σου. Za više vlasnikâ: δικός σας, δική σας, δικό σας.

Treće lice. – Za jednog vlasnika: δικός του (της), δική του (της), δικό του (της). Za više vlasnikâ: δικός τους, δική τους, δικό τους.

ο δικός μου πατέρας, των δικών μου φίλων, τα θέλει όλα δικά του.

Δικός se dekliniše kao καλός.

3. – Povratne zamenice

563. Povratnim zamenicama nazivamo one koje označavaju da ista ličnost vrši radnju i trpi posledice te radnje.

Povratne zamenice formiraju se perifrastički od zamenice **εαυτού – εαυτό** sa određenim članom i sa genitivom nenaglašenog oblika lične zamenice: βλέπω τον εαυτό μου στον καθρέφτη (gledam sebe u ogledalu), λέει στον εαυτό της (govori samoj sebi).

Povratne zamenice nemaju nominativa. Εαυτού se dekliniše kao καλός.

564. Povratne zamenice su:

	Jednina	Množina
1. lice	του εαυτού μου	του εαυτού μας ili των εαυτών μας
2. lice	του εαυτού σου	του εαυτού σας ili των εαυτών σας
3. lice	του εαυτού του (της)	του εαυτού τους (των) ili των εαυτών τους

Svaka od ovih zamenica menja se kroz zavisne padeže: του εαυτού μου, τον εαυτό μου, των εαυτών μας itd.

4. – Određene zamenice

565. Određenim zamenicama nazivamo one koje određuju nešto i uspostavljaju razliku između jednog i drugih predmeta iste vrste. Kao određene zamenice koriste se:

a) pridev **ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο** sa određenim članom: *εγώ ο ίδιος* (ja lično).

b) pridev **μόνος, μόνη, μόνο** bez člana, sa genitivom prostih ličnih zamenica *μου, σου, του* itd.: *μόνη της το συλλογίστηκε* (sama je to smislila). Ponekad predlog από ide sa **μόνος**: *το έκαμαν από μόνοι τους* (to su uradili sasvim sami).

5. – Pokazne zamenice

566. Pokaznim zamenicama nazivaju se one koje koristimo kada nešto pokazujemo: *αυτό το παιδί* (ono dete), *εκείνες οι αγράμπελες* (one divlje loze).

Pokazne zamenice su sledeće:

a) **αυτός, αυτή, αυτό**. – Upotrebljavamo je da bismo ukazali na ličnost ili predmet koji su nam blizu, prostorno ili vremenski, koje smo maločas pomenuli, ili uopšte kad pokazujemo nešto što je shvatljivo: *πρόσεχε αυτή την πέτρα, αυτές οι λέξεις είναι πολύ παλιές*.

b) **τούτος, τούτη, τούτο**. – Upotrebljavamo je da bismo ukazali na nešto veoma blizu: *πάρε τούτο*.

Τούτος rede ima i oblik *ετούτος*.

c) **εκείνος, εκείνη, εκείνο**. – Koristimo je da bismo ukazali na ličnost ili predmet koji su daleko od nas, prostorno ili vremenski, koje smo pomenuli pre nekog drugog: *τι προτιμάς, αυτό ή εκείνο;* (šta više voliš, ono ili ono?) – *εκείνα τα χρόνια* (one godine, onih godina...).

U vezi sa pisanjem *κείνος* u izvesnim slučajevima, videti §§ 122, 549. Pokazne zamenice *αυτός, τούτος, εκείνος* deklinišu se kao pridevi *καλός, μαύρος*. (U vezi sa završnim *v* u akuzativu jednine, videti § 137).

d) **τέτοιος, τέτοια, τέτοιο**. – Upotrebljavamo je da bismo ukazali na kvalitet imenice: *δεν είναι τέτοιος που νομίζεις*.

e) **τόσος, τόση, τόσο**. – Upotrebljavamo je da bismo ukazali na količinu imenice: *είδες ποτέ σου τόσον κόσμο* (jesi li ikad videla toliko sveta?);

6. – Odnosne zamenice

567. Odnosnim zamenicama nazivaju se one kojima se ukazuje na celu rečenicu, tj. upućuju na nju nekom drugom rečju:

Odnosne zamenice su sledeće:

568. a) Najčešće, nepromenljivo **που**. – Odnosi se na imena svake vrste, broja i padeža: *ο διαβάτης που περνούσε, τα κορίτσια που κεντούσαν*.

569. Zamenica που može da bude subjekt, direktni ili indirektni objekt ili ekvivalent reči kojoj prethodi predlog:

subjekt: η γυναίκα που φώναζε; το παιδί που έφερε το γράμμα

direktni objekt: η γυναίκα του είπα; το παιδί που είδα να φέρνει το γράμμα

indirektni objekt: η γυναίκα που της είπα; το παιδί που του έφεραν το γράμμα

ekvivalent reči kojoj prethodi predlog: που είναι ο ψωμάς που (από τον οποίο) ψωνίζεις;

570. Kada που odgovara zavisnom padežu, radi bolje jasnoće pored njega koristimo odgovarajuću ličnu ili pokaznu zamenicu, koja se u rodu i broju slaže sa rečju na koju upućujemo: Ο Γιάννης, που τον είδα χτες, μου φάνηκε παχύτερος (Janis, koga sam juče video, učinio mi se debljim). – Ποια είσ' εσύ, που η φωνή σου με ταράζει; (Koja si ti, što me glas tvoj uzbuđuje?) (Hadzopolos). – Μια παιδούλα, λίγο μικρότερή μου, που γιατρός του σπιτιού μας ήταν ο πατέρας της (Jedno devojče, čiji je otac bio naš kućni lekar) (Drosinis).

571. b) ο οποίος, η οποία, το οποίο (retko). Ima tri roda i dekliniše se zajedno sa članom u oba broja kao pridev ωραίος.

Λόγια αθάνατα του λέει | με τα οποία στα σωθικά

το θυμό του ξανακαίει | εναντίον στην αδικιά.

Besmrtno reči mu kazuje | uz koje u utrobi

gnev mu nanovo rasplamsava | protiv nepravde. (Solomos)

572. Odnosno ο οποίος koristimo umesto που kada tako izbegavamo nejasnost ili kada u istom odlomku ima previše που.

573. c) Neodređeno όποιος, όποια, όποιο, kao i nepromenljivo ό,τι. – Zamenica όποιος, όποια, όποιο menja se kao pridev πλούσιος. Ό,τι je u apsolutnoj upotrebi u srednjem rodu.

όποιος μπορεί ας δοκιμάσει (ko god može, neka pokuša), βάλε όποια ρούχα θέλεις (obuci kakvo god odelo želiš), πες ό,τι θυμάσαι (kaži sve čega se sećaš), ό,τι μέρα έρθεις θα μας βρεις (bilo kog dana da dođeš, zateći ćeš nas), έφαγαν ό,τι φαγιά βρέθηκαν (pojeli su šta god se našlo od hrane).

574. PRAVOPIS. – Ό,τι, odnosna zamenica i nepromenljivi prilog za vreme, piše se sa hipodijastolom: πάρε ό,τι βρεις (uzmi šta god nađeš), φτάσαμε ό,τι βγήκε (stigli smo baš kad je ona izašla).

Ότι, veznik za subordinaciju, piše se bez hipodijastole: νομίζω ότι βγήκε (mislim da je izašla).

575. d) Kvantitativna odnosna zamenica **όσος, όση, όσο**, koja se dekliniše kao pridev μαύρος: μίλησαν όσοι είχαν κάτι να πουν (govorili su oni koji su imali nešto da kažu).

576. Neodređene odnosne zamenice **όποιος, ότι** ukazuju na veliku neizvesnost:

a) kad iza njih sledi neodređeno **κι αν (και αν)** ili ređe **και να**: **όποιος κι αν έρθει, ας μπει μέσα** (ko god /ma ko/ da dođe, neka uđe); **ότι και να πεις, θα έχεις δίκιο** (šta god da kažeš, bićeš u pravu).

b) kada se spoje sa neodređenim **-δήποτε** kao drugim komponentom, dok se same zamenice i dalje deklinišu; **ότι** ostaje nepromenljivo: **οποιαδήποτε αιτία, οτιδήποτε δυσκολίες να βρεις**. Ovako ostaje neodređena i zamenica **όσος**: **όσες κι αν μου ζητήσουν, θα τους τα δώσω**. **Οσοσδήποτε εικόνες και να είδα**.

7. – Upitne zamenice

577. **Upitnim zamenicama** nazivamo one koje koristimo kad pitamo: **τι είπες; πόσα πλήρωσες;**

Upitne zamenice su sledeće tri:

a) Nepromenljiva **τι**: **τι μάθατε; τι ώρα είναι; τι απόγιναν;**

Zamenica **τι** izražava kvalitet kada je prate imena ili reči είδος, είδους, λογής: **να δούμε τι είδος φαγί θα μας φέρεις! τι λογής άνθρωπος είναι; τι χαρτί θ' αγοράσετε!**

578. **PRAVOPIΣ**. – Ne smemo mešati **για τι** sa upitnim kauzalnim prilogom **γιατί**.

579. b) **ποιος; ποια; ποιο;** koji se deklinišu kao **καλός**: **ποιος έρχεται; ποιες είναι εκείνες οι γυναίκες δεν ξέρω**.

Što se tiče genitiva zamenice **ποιος**, kada treba izraziti poreklo ili vlasništvo, koristi se genitiv **τίνος** za jedninu i (ređe) **τίνων** za množinu: **τίνος είναι το χωράφι;** (čije je ovo polje?) – **τίνων παιδί είναι ο μικρός;** (čije je dete /kojih roditelja/ ovaj švrća?)

580. c) **πόσος; πόση; πόσο;** – Deklinišu se kao **μαύρος**. Koristimo ih kad želimo da saznamo nešto o količini: **πόση ώρα περιμένε; πόσες του μηνός έχομε;**

8. – Neodređene zamenice

581. Neodređene zamenice koriste se za neku neodređenu ličnost ili predmet, ne navodeći njihov naziv: είδα μερικές κοπέλες, κάθε παιδί.

Neodređene zamenice su sledeće:

582. ένας, μια (μία) ένα. – Jednake su broju koji se koristi i za neodređeni član. Tako npr. kažemo: μου έλεγε ένας, ήρθε μιανής το παιδί.

583. κανένας (κανείς), καμιά (καμία), κανένα. – Dekliniše se kao ένας, μια, ένα i ni ona nema množinu.

Oblik κανείς u nominativu muškog roda uobičajen je samo u apsolutnoj upotrebi, kao imenica: ήρθε κανείς; – κανείς (je li neko došao? – nije niko), ili δεν ήταν κανείς (nije bilo nikoga).

584. Κανείς ima dva značenja: κάποιος (neko) i ούτε ένας (nijedan, niko).

a) Kada je rečenica potvrđna, ima neodređeno značenje i znači **n e k o**: αν κανείς από τη συντροφιά μπορέσει να το βρει, αν δεις κανένα παιδί στο δρόμο, με ζήτησε κανείς;

b) Kada je rečenica odrična, može da ima oba značenja: negativno **n i k o**, i neodređeno, **n e k o**. Na osnovu tona glasa shvatamo ispravno značenje: αν δεν το βρει κανείς (ukoliko to neko ne nađe), δεν το φαντάστηκε κανείς (niko to nije mogao da zamisli), να μην ακουστεί καμιά φωνή (da se ne čuje ni glas).

c) Kada dolazi kao odgovor na pitanje, κανείς ima negativno značenje: φάνηκε κανένας; – κανένας (je li se neko pojavio? – nije niko).

585. κάποιος, κάποια, κάποιο. – Dekliniše se kao πλούσιος: κάποιος σας ζητούσε, κάποια παροιμία λέει.

586. μερικοί, μερικές, μερικά. – Dekliniše se kao καλοί: μερικοί παλιοί λένε, είδα στο δρόμο μερικές σημαίες, μερικοί μερικοί.

587. κάτι, κατιτί. – Oba oblika su nepromenljiva, srednjeg roda u apsolutnoj upotrebi: κάτι θα έτρεξε (biće da se nešto dešavalo), ξέρω κι εγώ κατιτί (znam i ja ponešto), είναι κατιτί ωραίο.

Κάτι se slaže sa imenima sva tri roda u množini kada se upotrebljava kao pridev: ήταν εκεί κάτι αστυνομικοί και κάτι γυναίκες (bilo je tamo nešto policajaca i nešto žena), άκουσα τα ονόματα κάτι παιδιών (čula sam imena neke dece).

588. τίποτε (τίποτα). – Nepromenljiva je i ima dva značenja, neodređeno i negativno, kao i κανένας.

a) Neodređena je u pozitivnoj rečenici: πες μας τίποτε (kaži nam nešto), έμαθες τίποτε νέα; (jesi li saznala kakve novosti?), αν βρεις τίποτε κάστανα φέρνεις και για μένα (ako nađeš šta kestenja, donesi i za mene).

b) Može da ima oba značenja kada se nalazi u negativnoj rečenici ili kao odgovor na pitanje: δεν ξέρω τίποτε (ne znam ništa), τι θέλεις; – τίποτε (šta želiš? – ništa).

589. κάμποσος, κάμποση, κάμποσο. – Ukazuje na neodređenu količinu i dekliniše se kao óμορφος: πέρασε κάμποσος καιρός (prošlo je nešto vremena), κάμποση ώρα (neko vreme), έχει κάμποσα βιβλία (ima nekoliko knjiga).

590. Κάμποσος ima u množini i značenje mnogi, mnogobrojni, dovoljan broj, dosta: ήταν κάμποσοι, μαζεμένοι (bilo ih je nešto sakupljenih); ήταν πολλά; – κάμποσα (je li ih bilo dosta? – dovoljno).

Kada je u apsolutnoj upotrebi, može da bude naglašen i paroksitono: ήταν καμπόσοι.

U kvalitativnom značenju koristi se u rečenici: κάνει τον καμπόσο (pravi se da je neko i nešto, pravi se važan).

591. κάθε; καθένας, καθεμιά (καθεμία), καθένα. – Κάθε je nepromenljivo i obično se upotrebljava kao pridev, sa članom ili bez njega, sa imenima u svakom padežu: (την) κάθε εβδομάδα (svake nedelje), (του) κάθε παιδιού (svakog deteta), κάθε δωδεκάχρονο (svakih dvanaest godina), κάθε δυο ώρες (svaka dva časa).

Καθένας se dekliniše samo u jednini, kao ένας i κανένας: ο καθένας με τη σειρά του (svako po redosledu, jedan za drugim), τα σκουλαρίκια της καθεμιάς (naušnice svake, devojke, žene).

592. καθετί. – Nepromenljiva je u srednjem rodu i obično se koristi sa članom ili bez njega u nominativu i akuzativu jednine: θ' ακούσω (το) καθετί που θα πεις (saslušaću šta god imaš da kažeš).

593. ο δείνα, ο τάδε. – Obe se upotrebljavaju u jednini, za sva tri roda, bez promene. Nominativ jednine muškog roda može da se završava i na ς: ο τάδες, (ređe) ο δείνας: Χάθηκε, λέει, το σκυλί του δείνα (Nestao je, kažu, pas toga i toga); του περιέγραψε το μέρος, τάδε απόσταση, τάδε χιλιόμετρο (opisao mu je mesto, tu i tu udaljenost, taj i taj kilometar) (Mirivilis).

594. άλλος, άλλη, άλλο. – Dekliniše se kao μαύρος: δώσε μου το άλλο (daj mi drugi), γέμισε τώρα το άλλο σακί (sada napuni drugu vreću).

595. Opšte napomene. – Zamenice na -ος, αυτός, εκείνος, τούτος, ποιος, όποιος, κάποιος, άλλος imaju (posebno kad su u apsolutnoj upotrebi) i drugi oblik u genitivu, ponekad i u akuzativu množine, koji je obično za jedan slog duži i naglašen je na ligusi: αυτουνού, εκεινού, τουτουνού, ποιανού, οποιανού, καποιανού, αλλουνού.

596. Kvantitativne zamenice πόσος, τόσος, όσος u genitivu množine, kao i imenice (136), obično gube završno v kada se radi o godištu: όταν ήμουν δεκαοχτώ χρονώ παλικάρι κι εκείνη άλλω τόσω (Ksenopulos).

9. – Korelativne zamenice

597. Na svako pitanje koje postavljamo nekom upitnom zamenicom može se dati odgovarajući odgovor, svaki put sa izvesnim neodređenim, pokaznim i odnosnim zamenicama. Sve ove zamenice, upitne, neodređene, pokazne i odnosne, stoje međusobno u nekom odnosu. Zbog toga se nazivaju **korelativnim zamenicama**.

598. Tabela korelativnih zamenica

Upitne	Neodređene	Pokazne	Odnosne
ποιος;	ένας, κάποιος, κανένας, μερικοί, άλλος, ο δείνα, ο τάδε, καθένας (κάθε)	αυτός τούτος εκείνος	(εκείνος) που όποιος
τι;	κάτι, κατιτί κάθε, καθετί τίποτε	αυτό, τούτο εκείνο	ό,τι
{ τι (λογής); τι (είδος);		τέτοιος — —	οποιοσδήποτε οτιδήποτε
πόσος;	κάμποσος	τόσος	όσος

GLAGOLI

599. Glagolima se nazivaju reči koje označavaju delovanje subjekta, radnju koja se vrši na subjektu ili stanje u kom se nalazi subjekat.

Kad neko kaže η μητέρα, ένα δέντρο, η γάτα, jasno nam je da se radi o ljudima, životinjama ili stvarima, ali ne znamo šta oni čine ili šta se sa njima događa.

Međutim, ako neko kaže da η μητέρα κεντά (majka plete), η γάτα κοιμάται (mačka spava), ένα δέντρο ξεριζώθηκε (jedno drvo je iščupano iz korena), tada po reči κεντά znamo da majka obavlja neku radnju, po reči ξεριζώθηκε znamo da je drvo nešto pretrpelo, po reči κοιμάται da se mačka nalazi u nekom stanju. Reči κεντά, ξεριζώθηκε, κοιμάται nazivaju se *glagolima*.

JEDANAESTO POGLAVLJE

PRIRODA I STANJE GLAGOLA

600. Radnja, stanje ili zbivanje, to jest značenje koje ima glagol, nazivaju se **prirodom glagola**.

Po svojoj prirodi glagoli se dele na četiri vrste: *aktivne, pasivne, srednje i neutralne*.

601. Aktivnim glagolima nazivaju se oni koji pokazuju da subjekat nešto radi: τρέχω – trčim; λύνω έναν κόμπο – drešim čvor; μοίρασα λουλούδια – podelila sam cveće.

Pasivni glagoli ukazuju na to da subjekat trpi, to jest prima na sebe delatnost ili posledice delatnosti koje vrši neko drugi: λύθηκε ο κόμπος – čvor se odrešio; τα λουλούδια μοιράστηκαν – cveće je podeljeno.

Srednji glagoli označavaju da subjekat deluje, a da se posledice radnje osećaju na njemu samom: ντύνομαι – odevam se, tj. odevam sebe samog, ετοιμάζομαι – pripremam se, προμηθεύομαι – snabdevam se.

Neutralnim glagolima nazivaju se oni koji označavaju da se subjekat nalazi u nekom stanju: πεινώ – gladan sam, gladujem.

602. Aktivni glagoli dele se na *prelazne i neprelazne*.

Prelazni glagoli su oni kod kojih se radnja prenosi na neko lice ili stvar. Ovi glagoli uvek su povezani sa nekim objektom: ο περιβολάρης ποτίζει τα λουλούδια – baštovan zaliva cveće; έσπασα το ποτήρι – razbio sam čašu.

Neprelazni su glagoli čija se radnja ne prenosi na drugo lice ili na stvar. Ove glagole ne sledi objekat: τρέχω – trčim; χαμογελώ – smešim se; περπατώ – koračam.

603. Prelazni i neprelazni glagoli ne dele se po strogim kriterijumima. Za veliki broj prelaznih glagola uobičajena je upotreba i u neprelaznom obliku, i opet, brojni neprelazni glagoli često se sreću i kao prelazni: ανοίγω το παράθυρο – otvaram prozor i το παράθυρο ανοίγει – prozor se otvara; ανεβαίνω – penjem se i ανεβαίνω τη σκάλα – penjem se stepeništem.

Prelazni glagoli koji su uobičajeni i kao neprelazni su: αλλάζω, ανάβω, ασπρίζω, βόσκω, γεμίζω, γυρίζω, περνώ, πιάνω.

Neprelazni glagoli koji se često koriste i kao prelazni su: ακουμπώ, μεθώ, ξυπνώ, παίζω, περνώ, πετώ, πηδών, χορεύω.

Stanje

604. Glagol nema samo značenje već i *oblik* ili *tip*.

Ako glagole podelimo prema obliku, razlikovaćemo dva tipa koji se nazivaju **stanjem**.

Da bismo razlikovali stanja, služi nam nastavak za prvo lice jednine prezenta indikativa, koji se završava na -ω (ώ): γράφω, αγαπώ (pišem, volim), ili na -μαι: γράφομαι, αγαπιέμαι (pišu mi, volim se).

605. Za glagolske oblike koji u prvom licu jednine prezenta indikativa imaju nastavak -ω kaže se da su u **aktivnom stanju**. Za glagolske oblike koji imaju nastavak -μαι kaže se da su u **pasivnom stanju**.

Aktivno stanje obično slede glagoli aktivne prirode, a pasivno stanje glagoli pasivne ili srednje prirode: γράφω (pišem), ντύνω (odevam) – γράφομαι, ντύνομαι.

Neutralni glagoli nekad slede aktivno, a nekad pasivno stanje: ζω (živim), υπάρχω (postojim) – κοιμούμαι (spavam), χαίρομαι (veselim se).

606. Veliki broj glagola ima oba stanja: δένω (vezujem) – δένομαι, (vezujem se).

Postoji, međutim, i dosta glagola koji se formiraju samo u jednom stanju. Npr. ζω (živim), ξυπνώ (budim se), γερνώ (starim), τρέχω (trčim) imaju samo aktivno stanje; φαίνομαι (izgledam), χρειάζομαι (služim se) imaju samo pasivno stanje.

Glagoli koji imaju samo pasivno stanje nazivaju se **deponentnim**.

Deponentni glagoli su: αισθάνομαι (osećam), αναρωτιέμαι (pitam se), αφοσιώνομαι (posvećujem se), βαριέμαι (nerviram se), γίνομαι (postajem), δέχομαι (prihvatam), εμπιστεύομαι (poveravam se), εναντιώνομαι (suprotstavljam se), εργάζομαι (zaposlen sam), έρχομαι (dolazim), εύχομαι (želim), θυμούμαι (sećam se), κάθομαι (sedim), κοιμούμαι (spavam), μάχομαι (borim se), μεγαλοπιάνομαι (uobražen sam), μεταχειρίζομαι (koristim se), ονειρεύομαι (sanjam), οσμίζομαι (mirišem), παραπονιέμαι (jadam se), σέβομαι (poštujem), σταυροκοπιέμαι (krstim se), συλλογίζομαι (razmišljam), συνερίζομαι (vređam se), υποψιάζομαι (podozrevam), φοβούμαι (plašim se), φτερνίζομαι (kijam), χρειάζομαι (imam potrebu) i dr.

607. Aktivni prelazni glagoli često imaju i pasivno stanje: φωτίζω (osvetljujem) – φωτίζομαι (prosvetljujem se), κρατώ (držim) – κρατιέμαι (držim se).

ο ήλιος φώτισε τον κάμπο (sunce je obasjalo polje) – ο κάμπος φωτίστηκε από τον ήλιο (polje je sinulo od sunca).

608. Ima prelaznih glagola koji se ređe nalaze u pasivnom obliku: Η πατρίδα πάντα πατρίδα είναι, πονιέται – Otadžbina je uvek otadžbina, osećaš

je kao bol. (Karkavicas) – Η προδοσιά στον ουρανó δε συμπαθιέται – Izdaja se na nebu ne prašta. (Vlahojanis)

U nekim slučajevima pasivni oblik je redak ili ga uopšte nema. Umesto njega tada koristimo oblik aktivnog stanja, menjajući rečenicu ili koristeći perifrazu:

βοηθώ (pomažem) – βρίσκω, βρήκα βοήθεια (nalazim, našao sam pomoć) umesto βοηθιέμαι, βοηθήθηκα.

609. Neki deponentni glagoli imaju ređe i aktivni oblik: στέκομαι – στέκω (stojim), παραστέκομαι – παραστέκω (potpomažem), ξαναμωραίνομαι – ξαναμωραίνω (podetinjujem).

610. Različito značenje u zavisnosti od stanja. – Ponekad pasivno stanje ima i aktivno značenje, koje se razlikuje od aktivnog značenja: μυρίζω (mirišem) – μυρίζομαι (mirišem se – podozrevam), ξανοίγω (otvaram) – ξανοίγομαι (otvaram se – ispovedam se), παθαίνω (trpim) παθαίνομαι (zaneo sam se), πετώ (bacam) – πετιέμαι (letim), φαντάζω (impresioniram) – φαντάζομαι (zamišljam) itd.

611. Ponekad se dogodi da nam zatreba pasivni oblik deponentnog glagola sa aktivnim značenjem. U tom slučaju pribegavamo:

a) **Sinonimnom glagolu**, koji ima pasivni oblik; npr. χρησιμοποιούμαι za pasiv od μεταχειρίζομαι: τα επιχειρήματα που χρησιμοποιήθηκαν (argumenti kojima su se poslužili, ne μεταχειρίστηκαν – koje su iskoristili – jer ima aktivno značenje).

b) **Perifrazi glagola είμαι ili γίνομαι i glagolskom pridevu ili imenici**: σέβομαι τη γνώμη σου (poštujem tvoje mišljenje) – μου είναι σεβαστή η γνώμη σου, επεξεργάστηκαν καπνά (izvršena je finalna obrada duvana) – έγινε επεξεργασία καπνών, δεχόμαστε (prihvatamo) – γίνεται δεχτό.

612. Particip perfekta deponentnih glagola može da ima ne samo aktivno značenje (παραπονεμένος – koji se jada, bolan, συλλογισμένος – zamišljen), već i pasivno (ονειρεμένος – sanjar, ιστορίες διηγημένες – događaji ispriповedani).

ΝΑΪΝΙ Ι ΒΡΕΜΕΝΑ – ΒΡΟΙΕΒΙ Ι ΛΙΧΑ

ΝαΪνι

613. ΖναΪενιε ιοιε ιζραΪαβα ιλαολ ιοΪε ια ιζραι ινα ιο ιοιορι:
ιαο ιιβαρναο: εοΰ έγραψεο (ιι ιι ναπισαλα),
ιαο νεοο οο ιε Ϊελι, οΪεκιυιε: γραΪειο ιε γραΪειο, θα ιο ιάθω (πισαο – νε
πισαο, ια εΰ ιο ια σαζναι),
ιαο ζαποβεο: γραΪε (πιοι)
ΡαζλιΪιι οβλιϪο ιοιε ποπριμα ιλαολ ια ιι ιζραιο ναμερι οναο ιο ιοιορι
ναζιαιυα ιε **ναΪνιμα**.

Ποοοιε ιρι ναΪνα: **ινακιατιβ**, **ιονυκιατιβ** ι **ιμπερατιβ**.

614. Ινακιατιβ ιε ναΪν ιοιι ιρειασλιυα ιειυε ιοιυ ιλαολ ιζραΪαβα ιαο
ιζβεοιυ ι ιιβαρνα, ιεζ οβζιρα να ιο ια ιι ιε ραι ο ποιιβαρναοι, οδριΪιναο ιλι
υπιιναο οβλιϪο: πέφει ιιόνι (παδα sneg), ιεν πέφει ιιόνι (νε παδα sneg),
πέφει ιιόνι (ζαρ παδα sneg?);

Κονυκιατιβ ιε ναΪν ιοιι ιρειασλιυα ιειυε ιοιυ ιλαολ ιζραΪαβα ιαο νεοο
οο Ϊελιμο ιλι οΪεκιυειο ια ιε ιοιοιι: οταν πέοει ιιόνι, οε περιμένω (ιαδα
παιινε sneg, Ϊεκαμ ιε), θέλω να ιοιυ γραΪειο (Ϊελιμ ια ιι πιοοο).

Ιμπερατιβ ιε ναΪν ιοιι ιρειασλιυα ιειυε ιοιυ ιλαολ ιζραΪαβα ιαο
ζαποβεο, Ϊελιυ: φύγε (οιλαζι, ιεΪι), άκουοέ ιε (Ϊιυ ιε).

615. Ινακιατιβ, ιονυκιατιβ ι ιμπερατιβ ιμαιυ υβεκ ποοεβνε οβλιϪο ια
ραζλιΪια ιιϪο ι ιζιοι ιοια ιε ναζιαιυα **ιιΪνιμ ναΪνιμα**.

616. Οοιι οβιι, υ ναΪνε ιοΪειο ραϪναι ιοο ιαυα: **"ιναφιτιβ"** ι **παριϪιπ**.

Οβα ιαυα ναΪνα ναζιαιυα **ιεζλιΪνιμ**, ποοοιι νε οζναΪαβαιυ ιιϪο ποοεβνιμ
οβλιϪιμα.

617. "Ιναφιτιβ" ιε νεπρομενλιυι ιλαολοοοι οβλιϪο. Νε υποιρεβλιυα ιε ιαμ,
βεϪ ιε ιοριοι ια ιι ιε φορμιραλα πορφεκιατιβνα (627) ιλαολοοα βρεμενα: έχει ιέοει
(βεζαο ιε), είχε ιεθει (ιιο ιε βεζα), θα είχε πει (ρεϪι εϪ /ιο νεκοι οιιρεϪεναο
ιρενιιιϪα υ ιυιυϪιναοι).

Ιλαολ ιοΪε ια ιμα ιαυα "ιναφιτιβα". Πριυ ιε "ιναφιτιβ" **a o r i s t a**
a k t i v a, ιοιι οβιϪινα ζαυροοαβα να -οει ιλι να -ει (-εί): ιέοει, πάρι, πει.

Δριυ ιε "ιναφιτιβ" **a o r i s t a p a s i v a**, ιοιι οβιϪινα ζαυροοαβα να -θει ιλι
να -εί: ιεθει, βραχει.

618. Particip je po formi glagolski pridev, koji označava prirodu i vreme. Particip može nekad da bude nepromenljiva reč δένοντας (vezujući), a nekad promenljiva, sa tri roda: δεμένος, δεμένη, δεμένο (vezan, vezana, vezano).

Vremena

619. Ideja koju izražava glagol može da bude trenutna, dok govorimo, u sadašnjosti: δένω (vezujem), u prošlosti: έδεσα (vezao sam), ili u budućnosti: θα δέσω (vezaću). Da bismo razlikovali ove različite stepene služimo se različitim glagolskim oblicima koje nazivamo **vremenima**.

620. Vrste vremena. – Postoje tri vrste vremena: a) **sadašnja**, b) **prošla** i c) **buduća**.

Značenje vremena nekog glagola prikazuje se u indikativnom načinu.

621. Neka glagolska vremena formiraju se samo jednom rečju i nazivaju se *monolektičkim*, a druga se u svim oblicima formiraju sa dve ili tri reči i nazivaju se *perifrastičkim*.

Tri su **monolektička** vremena: *prezent*: δένω (vezujem), *imperfekt*: έδενα (vezivao sam), i *aorist*: έδεσα (vezao sam).

Četiri su **perifrastička** vremena:

a) *prosti futur (futur prvi)*, koji se formira pomoću rečce θα i konjuktiva prezenta: θα δένω (vezivaću) ili konjuktiva aorista: θα δέσω (vezaću).

b) *perfekt, pluskvamperfekt i futur drugi*.

622. Perfekt, pluskvamperfekt i futur drugi imaju dva oblika.

Prvi oblik formira se pomoću glagola έχω (είχα, θα έχω) i "infinitiva" aorista (δέσει, δεθεί): έχω δέσει, είχα δέσει, θα έχω δέσει – ili pasiva: έχω δεθεί, είχα δεθεί, θα έχω δεθεί.

Drugi oblik se formira:

a) U aktivu, pomoću glagola έχω i participa perfekta pasiva u rodu u kom je i objekat: έχω δεμένο, είχα δεμένη, θα έχω δεμένες.

b) U pasivu, pomoću glagola είμαι (ήμουν, θα είμαι) i participa perfekta pasiva u rodu u kom je i subjekat: είμαι δεμένος, ήμουν δεμένη, θα είμαι δεμένο.

623. Glagoli έχω i είμαι, kada pomažu da se formiraju složena vremena, nazivaju se **pomoćnim glagolima**.

Od monolektičkih vremena prezent i aorist nazivaju se **primarnim vremenima** glagola, jer se od njihove osnove formiraju sva ostala vremena.

Značenje vremena u indikativu

A. – Sadašnja vremena

624. 1. Present. – Ukazuje na to da se nešto događa u ovom času, što traje: βγαίνει ο ήλιος (izlazi sunce), τρέχω να τον πιάσω (trčim da ga uhvatim), ili nešto što se ponavlja: ξυπνώ στις έξι και σηκώνομαι αμέσως (budim se u šest i odmah ustajem).

2. Perfekt. – Ukazuje na to da se ono što glagol označava dogodilo u prošlosti i da je već završeno, *ostvareno* u trenutku dok govorimo. Tako perfekt pripada i prošlim vremenima: έχω τελειώσει το γράψιμό μου (završio sam /svoje/ pisanje).

B. – Prošla vremena

625. 3. Imperfekt. – Ukazuje na to da se ono što glagol označava događalo u prošlosti; trajno: έτρεχα να τον πιάσω (trčala sam da ga uhvatim) ili se ponavljalo više puta: όλο το καλοκαίρι ξυπνούσα στις έξι (celog leta budio sam se u šest).

4. Aorist. – Ukazuje na to da se ono što glagol označava dogodilo u prošlosti: άνοιξε τα μάτια (otvorila je oči), πώς περάσατε στο ταξίδι; (kako ste se proveli na putovanju?)

5. Pluskvamperfekt. – Ukazuje na to da je ono što glagol označava bilo završeno u prošlosti pre nego što se dogodilo nešto drugo: όταν έφτανες, εγώ είχα φύγει (dok si ti dolazila, ja sam /bio/ otišao).

C. – Buduća vremena

626. 6. Futur. – Dve su vrste futura: *prosti futur* (*futur prvi*) i *futur drugi*. Kada kažemo samo "futur", mislimo na prosti futur (*futur prvi*).

a) **Prosti futur (Futur prvi)** ukazuje na nešto što će se dogoditi u budućnosti, posle trenutka u kome govorimo. Postoje dve vrste ovog futura: *trajni* i *trenutni*.

1. Trajni futur odgovara prezentu i imperfektu i ukazuje na nešto što će se događati bez prekida: αύριο θα βρέχει (sutra će padati kiša), ili će se više puta ponavljati: από αύριο θα σηκώνομαι στις έξι (od sutra ću da ustajem u šest).

2. Trenutni futur odgovara aoristu i ukazuje na nešto što će se dogoditi: θα ξυπνήσω όσο μπορώ πιο πρώι (probudiću se što mogu ranije ujutro), αύριο θα ξεκουραστώ όλη την ημέρα (sutra ću celi dan da se odmaram).

b) **Futur drugi** ukazuje na nešto što će u budućnosti biti završeno posle određenog vremena: *όταν θα βραδιάσει, θα έχω τελειώσει τις δουλειές μου* (Kada padne večer, ja ću završiti sve poslove).

627. Obično razlikujemo tri vrste vremena: **trajna, trenutna i perfektivna.**

Trajna vremena ukazuju na trajnost, na nastavak radnje ili višestruko ponavljanje. Trajna vremena su prezent, imperfekat i trajni futur.

Trenutna vremena ukratko ukazuju na sve što se dogodilo, viđeno u celini, na ono što se zbiti (ili će se zbiti) ili što smatramo da se jednom dogodilo (ili pretpostavljamo da će se dogoditi). Trenutna vremena su aorist i trenutni futur (u nekim slučajevima i prezent).

Perfektivna vremena ukazuju na završenost, na obavljenju radnju. Perfektivna vremena su perfekt, pluskvamperfekt i futur drugi.

628. Uporedna tabela vremena u indikativu

Vremena	Sadašnja	Prošla	Buduća
Trajna	Prezent γράφω	Imperfekt έγραφα	Trajni futur θα γράφω
Trenutna	—	Aorist έγραψα	Trenutni futur θα γράψω
Perfektivna	Perfekt έχω γράψει	Pluskvamperfekt είχα γράψει	Futur drugi θα έχω γράψει

Značenje vremena u drugim načinima

629. Osim indikativa, drugi načini nemaju sva vremena i ne određuju, kao što je slučaj sa indikativom, vreme u kome se nešto događa. U drugim načinima prezent izražava trajnost, aorist trenutnost, a perfekt svršenost. Tako, na primer, oblici vremena u imperativu: *φέρνε μου (κάθε μέρα) ένα κιλό γάλα* – donosi mi (svakog dana) kilo mleka – *φέρε μου από το τραπέζι το ποτήρι* – donesi mi sa stola čašu – *έχε το φερμένο ως αύριο* – da si ga doneo do sutra.

630. Što se tiče vremena koje označavaju, glagolska vremena obično dobijaju značenje od onoga što sama reč znači. Npr. konjuktiv *να γράψω* (da

napišem) u rečenici: θέλω να γράψω (želim da napišem) odnosi se na budućnost, dok u rečenicama του υποσχέθηκα να γράψω (obećala sam mu da ću da napišem), παρά λίγο να γράψω το αντίθετο (zamalo da napišem suprotno) može da se odnosi i na prošlost.

Formiranje konjuktiva i imperativa

631. Postoji konjuktiv prezenta, aorista i perfekta. Međutim, samo u aoristu, aktiva i pasiva, konjuktiv ima oblike koji se razlikuju od indikativa (να γράψεις – να γραφτείς).

632. Normalno se konjuktiv formira tako što uzme jednu od rečca ili veznika να (ας), για να ili drugih veznika (u aoristu i άμα, αφού, ίσως, μόλις, μήπως, όποτε, όποιος, όπου, ότι, πριν, προτού, ωστόσο, ώσπου): να μου γράψεις. Ponekad može da stoji i sam za sebe: έρθεις δεν έρθεις, εγώ θα ξεκινήσω (došao – ne došao, ja ću da krenem).

633. Imperativ ima prezent (γράφε), aorist (γράψε) i veoma retko perfekt (έχε γραμμένο). U pasivu imperativ ređe ima posebne oblike, koji se sastoje od jedne reči.

Oblici koji nedostaju dopunjuju se iz konjuktiva, koji tada koristi rečcu ας (ili να): ας γράφει, να είναι γραμμένο. Sa ας (να) konjuktiv može da dođe i na mesto onih oblika imperativa koji se sastoje od jedne reči: να γράφεις (γράφε), να καθίσεις καλά (κάθου καλά).

634. Imperativ ima samo dva lica, drugo i treće. Treće lice nema poseban oblik i dopunjuje se konjuktivom: ας γράφει (neka piše) ili να γράφει (da piše).

Ponekad se formira i prvo lice množine: ας κοιμηθούμε – (idemo) da spavamo.

Neki glagoli formiraju prvo lice množine aktivnog imperativa jednom rečju: πάμε (idemo), φεύγομε (odlazimo).

Brojevi

635. Brojem glagola naziva se oblik koji ukazuje na to da li je subjekat jedna osoba ili predmet ili više osoba ili predmeta.

Kada kažemo τρέχω, τρέχεις, uvek je reč o jednoj osobi. Kada kažemo τρέχομε, τρέχετε, uvek je reč o više osoba.

636. Kao i kod imena, i kod glagola postoje dva broja: **jednina** i **množina**.

"Infinitiv" i particip aktiva ne ukazuju na broj: (έχει, έχουν) τρέξει, (ήρθε, ήρθαν) τρέχοντας.

Lica

637. Licem se kod glagola naziva onaj oblik koji ukazuje na to u kom je licu subjekat, to jest da li je subjekat u **prvom, drugom** ili u **trećem licu** (537): τραγουδώ, τραγουδείς, τραγουδούν.

Kao što se vidi po ovim primerima, lice i broj glagola označavaju se različitim *nastavcima*, koji se dodaju na glagolsku osnovu (643).

639. Svojim nastavcima glagol označava tri lica. Imperativ nema prvo ni (u sopstvenom obliku) treće lice. Dva bezlična načina, "infinitiv" i particip, ne označavaju lica.

640. Iz kurtoazije koristimo drugo lice množine i kada se obraćamo samo jednoj osobi, zato što je cenimo, što je starija od nas ili je na višoj društvenoj lestvici, ako nam je strana ili ako inače nismo prisni sa njom. Ova množina u drugom licu naziva se **množina iz kurtoazije**: όπως αγαπάτε (kako vam je po volji), σας παρακαλώ να μου πείτε (molim vas da mi kažete).

641. Konjugacija glagola. – Priroda i stanje, način i vreme, broj i lice javljaju se uvek u oblicima jednog glagola i nazivaju se **konjugacijom glagola**.

TRINAESTO POGLAVLJE

ELEMENTI KONJUGACIJE

642. Pri konjugaciji glagola postoje različiti elementi. To su *nastavak*, *osnova*, *vezno slovo* (karakter – vidi 322.), *augment* i *pomoćni glagoli*.

U svakom glagolskom obliku, kao i kod imeničkih oblika (322), razlikujemo **nastavak** i **osnovu**: δέν-ω, δέν-εις, δέν-ουν, δέν-αμε.

Nastavak

643. Nastavak je završetak glagola koji se menja da bi se izrazili priroda, način, vreme, lice i broj.

Postoje posebni nastavci za aktivno i za pasivno stanje (npr. -ω, -εις, -ει itd., pasivno -ομαι, -εσαι, -εται itd.), a posebni za prezent, za prošla vremena, imperfekt i aorist (npr. -α, -ες, -ε itd., pasivno -όμουν, -όσουν, -όταν itd.). Kod konjunktiva se javljaju neke razlike.

Imperativ ima sopstvene nastavke: -ε (-α), -ετε (-άτε), za aktivno stanje, i -ου, -είτε za pasivno stanje.

644. U perfektivnim vremenima lice i broj izražavaju se pomoćnim glagolom: έχω γράψει, έχετε γράψει, έχει γραφτεί, ili (u drugom obliku pasivnog stanja) i pasivnim participom: είμαι δεμένος, είστε δεμένοι.

Osnova

645. Svaki glagol ima za svaki oblik **dve osnove**, iz kojih se formiraju različita vremena. To su *prezentska* i *aoristna osnova*.

646. Iz **prezentske osnove** formiraju se trajna vremena za oba stanja, to jest oblici za prezent, imperfekt i trajni futur:

δέν-ω, έδεν-α, θα δέν-εις, να δέν-εις, δέν-ε, δέν-οντας

Iz **osnove aorista aktiva** formiraju se trenutna vremena aktivnog stanja, to jest oblici za aorist i trenutni futur, kao i za "infinitiv" aktivnog stanja²⁶:

έδεσ-α, θα δέσ-ω, δέσ-ε (έχω, είχα, θα έχω) δέσ-ει

²⁶ Iz osnove aorista aktiva formira se i drugo lice jednine pasivnog imperativa aorista: δέσ-ου (veži se), κούψ-ου (sakrij se).

Iz **osnove aorista pasiva** formiraju se trenutna vremena pasivnog stanja (osim drugog lica jednine imperativa aorista), "infinitiv" pasiva i perfektivna vremena u delu koji se ne menja:

δέθ-ηκα, θα δεθ-ώ, να δεθ-είτε, έχουν δεθ-εί.

647. Poslednji glas prezentske ili aoristne osnove naziva se **prezentskim ili aoristnim karakterom**.

648. Samoglasnik (ili samoglasnički skup) u slogu ispred nastavka naziva se **samoglasnikom osnove**.

Prezentski karakter glagola γράφω je φ, a samoglasnik osnove je α; prezentski karakter glagola λείπω je π, a samoglasnik osnove je ει.

Augment

649. Glagoli koji počinju suglasnikom u imperfektu i aoristu indikativa dobijaju ispred osnove jedno ε-.

Ovo ε- naziva se **augmentom**, a oblici koji ga dobijaju nazivaju se **oblici sa augmentom**.

Ovaj se augment ponekad zadržava, a ponekad izostavlja.

650. Augment se uvek zadržava kada je naglašen: έγγραφα, έγγραφες; ali: (ε)γράφσαμε, (ε)γράφτηκε.

651. Nenaglašeni slogovni augment čuva se u nekim slučajevima, posebno kada želimo da izbegnemo izvesnu nejasnoću, kao i zbog ritma ili eufonije, kao, na primer, kada glagol počinje istim ili srodnim suglasnikom koji se nalazi u poslednjem slogu prethodne reči: τους εστρώσαμε umesto τους στρώσαμε (prostrli smo im sto), jer bi moglo da se čuje του στρώσαμε (prostrli smo mu sto), δεν εδίδαχτήκαμε umesto δε δίδαχτήκαμε.

652. Nekoliko glagola umesto ε- dobijaju **augment η-**. To su: πίνω (έπινα) – ήπια, βρίσκω (έβρισκα) – ήβρα.

653. Glagoli koji počinju samoglasnikom (ili samoglasničkim skupom) zadržavaju ga u svim vremenima:

ανάβω, άναβα, άναψα, άνάφτηκε,
ορίζω, όριζα, όρισα, ορίζόταν, ορίστηκε,
ευχαριστώ, ευχαριστούσα, ευχαριστιόμουν itd.

Izuzetak su: έχω – είχα, έρχομαι – ήρθα, είμαι – ήμουν.

654. PRAVOPIS – AUGMENT

1. **Sa η se pišu** ήρθα, ήβρα, ήπια, ήμουν, ήξερα, ήθελα.

2. **Sa ει se pišu** είδα, είπα, είχα.

3. Posle reči koja završava na (ε) nenaglašeni augment se izostavlja: με δείξατε, σε βλέπαμε, και τραγούδησε, ούτε θέλαμε.

Naglašeni slogovni augment gubi se pri aferezi: το 'δειξε (119).

4. Kada je prethodna reč veznik και, piše se u punom obliku, a glagol koji dolazi posle njega piše se bez nenaglašenog augmenta: και γράφαμε, ne κι εγράφαμε.

655. Unutrašnji augment. – Nekoliko složenih glagola kod kojih je prvi komponent jedan od priloga πολύ, πάρα, καλά, κακά, κουτσά itd. ne dobijaju naglašeni akcent osim na početku drugog komponenta. Ovaj augment naziva se **unutrašnjim augmentom**:

δεν τον πολυέβλεπα (ali δεν πολυβλέπονταν); παραήπια, δεν το παραήθελε (ali i u sažetom obliku: παράπιες, παράθελε).

656. Unutrašnji augment dobijaju, nepravilno, i neki prevaziđeni oblici glagola složenih sa predlogom (novim ili antičkim), koji se formiraju po antičkoj promeni. Ovaj augment naziva se **antičkim unutrašnjim augmentom**.

Najčešći glagoli koji dobijaju antički unutrašnji augment su: εγκρίνω – ενέκρινα, εκφράζω – εξέφραζα, ενδιαφέρω – ενδιέφερα, εμπνέω – ενέπνεα, συμβαίνει – συνέβηκε. U prošlim vremenima glagola υπάρχω samoglasnik α menja se u η: υπήρξε.

Unutrašnji augment javlja se u ovim antičkim oblicima samo u tri lica jednine (ili i u trećem licu množine) aktivnog stanja, ukoliko je naglašen. U svim drugim oblicima se ne javlja: εξέφραζα, εξέφρασε (εξέφραζαν), ali εκφράζαμε, εκφράζαν(ε), εκφράζονταν, εκφράστηκε itd.

Pomoćni elementi konjugacije

657. Da bi se formirala perifrastička vremena glagola upotrebljavaju se:

a) rečica za označavanje budućnosti θα za futur.

b) pomoćni glagoli έχω i είμαι za perfektivna vremena (627).

Konjugacija pomoćnih glagola

658. Glagol έχω uobičajen je samo u sledećim oblicima:

Monolektička vremena				
Prezent				Imperfekt
Indikativ	Konjuktiv	Imperativ	Particip	
έχω έχεις έχει έχομε, έχουμε έχετε έχουν	έχω έχεις ²⁷ έχει έχομε, έχουμε έχετε έχουν	έχε έχετε	έχοντας	είχα είχες είχε είχαμε είχατε είχαν
Perifrastička vremena. Futur: θα έχω				

659. Glagol είμαι uobičajen je samo u sledećim oblicima:

Monolektička vremena		
Prezent		Imperfekt
Indikativ i konjuktiv	Particip	
είμαι είσαι είναι είμαστε είστε είναι	(όντας)	ήμουν ήσουν ήταν ήμαστε ήσαστε ήταν
Perifrastička vremena. Futur: θα είμαι		

²⁷ Nekada su se drugačije pisali nastavci za konjuktiv (να έχης, να έχη, να έχουμε), i toga se neki još i danas drže.

ČETRNAESTO POGLAVLJE

KONJUGACIJE

660. Ne menjaju se svi glagoli na isti način. U prezentu i imperfektu među mnogima od njih postoje razlike i formiraju se na različit način.

Način na koji se glagol menja naziva se **konjugacijom**.

661. Postoje dve velike grupe sa delimično različitim oblicima i one sačinjavaju **dve konjugacije** glagola.

U **prvu konjugaciju** spadaju glagoli naglašeni na paralogusi u prvom licu prezenta aktiva (i na proparalogusi u prvom licu prezenta pasiva).

Ovi glagoli završavaju se na **-ω** u aktivnom stanju, a na **-ομαι** u pasivnom: **δένω – δένομαι, γράφω – γράφομαι**.

Prvoj konjugaciji pripada najveći broj glagola.

U **drugu konjugaciju** spadaju glagoli naglašeni na ligusi u prvom licu prezenta aktiva (i na paralogusi u prvom licu prezenta pasiva).

Ovi glagoli završavaju se na **-ώ** u aktivnom stanju, a na **-ιέμαι** ili **-ούμαι** u pasivnom: **αγαπώ – αγαπιέμαι, λυπώ – λυπούμαι**.

Glagoli prve konjugacije

662. **Aktivno stanje**
δένω – vezujem

VREME	Indikativ	Indikativ	Imperativ	Infinitiv	Particip	VREME	Indikativ
Prezent	δένω δένεις δένει δένουμε, δένουμε δένετε δένουν	δένω δένεις δένει δένουμε, δένουμε δένετε δένουν	δένε δένετε		δένοντας	Imperfekt	έδενα έδενεις έδενει δέναμε δένατε έδεναν
Aorist	έδεσα έδεσες έδεσε δέσαμε δέσατε έδεσαν	δέσω δέσεις δέσει δέσουμε, δέσουμε δέσετε δέσουν	δέσε δέστε	δέσει			
Perifra- stička vremena	Indikativ	Indikativ	Indikativ	Indikativ	Indikativ	Indikativ	Indikativ
	Futur trajni: θα δένω Futur trenutni: θα δέσω Perfekt: έχω δέσει (ili έχω δεμένο) Pluskvamperfekt: είχα δέσει (ili είχα δεμένο) Futur drugi: θα έχω δέσει (ili θα έχω δεμένο)						Perfekt: να έχω δέσει (ili να έχω δεμένο)

663.

Παθητικό
δένομαι – vezujem se

VREME	Indikativ	Konjuktiv	Imperativ	Infinitiv	Particip	VREME	Indikativ
Prezent	δένομαι δένεσαι δένεται δενόμαστε δένεστε δένονται	δένομαι δένεσαι δένεται δενόμαστε δένεστε δένονται	(δένου) (δένεστε)			Imperfekt	δενόμουν δενόσουν δενόταν δενόμαστε δενόσαστε δένονταν
Aorist	δέθηκα δέθηκες δέθηκε δεθήκαμε δεθήκατε δέθηκαν	δεθώ δεθείς δεθεί δεθούμε δεθείτε δεθούν	δέσου δεθείτε	δεθεί			
Perfekt					δεμένος		
Perifrastika vremena	Indikativ Futur trajni: θα δένομαι Futur trenutni: θα δεθώ Perfekt: έχω δεθεί (ili είμαι δεμένος) Pluskvamperfekt: είχα δεθεί (ili ήμουν δεμένος) Futur drugi: θα έχω δεθεί (ili θα είμαι δεμένος)				Konjuktiv Perfekt: να έχω δεθεί (ili να είμαι δεμένος)		

664.

Aktivno stanje
κρύβω – skrivam

VREME	Indikativ	Konjunktiv	Imperativ	Infinitiv	Particip	VREME	Indikativ
Prezent	κρύβω κρύβεις κρύβει κρύβομε, -ουμε κρύβετε κρύβουν	κρύβω κρύβεις κρύβει κρύβομε, -ουμε κρύβετε κρύβουν	κρύβε κρύβετε		κρύβοντας	Imperfekt	έκρυβα έκρυβες έκρυβε κρύβαμε κρύβατε έκρυβαν
Aorist	έκρυψα έκρυψες έκρυψε κρύψαμε κρύψατε έκρυψαν	κρύψω κρύψεις κρύψει κρύφομε, -ουμε κρύψετε κρύψουν	κρύψε κρύψτε	κρύψει			
Perifra- stička vremena	Indikativ Futur trajni: θα κρύβω Futur trenutni: θα κρύψω Perfekt: έχω κρύψει (ili έχω κρυμμένο) Pluskvamperfekt: είχα κρύψει (ili είχα κρυμμένο) Futur drugi: θα έχω κρύψει (ili θα έχω κρυμμένο)				Konjunktiv		Perfekt: να έχω κρύψει (ili να έχω κρυμμένο)

665.

Παθηκό κατάσταση
κρύβομαι – krijem se

VREME	Indikativ	Konjunktiv	Imperativ	Infinitiv	Particip	VREME	Indikativ
Present	κρύβομαι κρύβεσαι κρύβεται κρυβόμαστε κρύβεστε κρύβονται	κρύβομαι κρύβεσαι κρύβεται κρυβόμαστε κρύβεστε κρύβονται	(κρύβου) (κρύβεστε)			Imperfekt	κρυβόμουν κρυβόσουν κρυβόταν κρυβόμαστε κρυβόσαστε κρυβόνταν
Aorist	κρύφτηκα κρυφτηκες κρυφτηκε κρυφτήκαμε κρυφτήκατε κρυφτηκαν	κρυφτώ κρυφτείς κρυφτεί κρυφτούμε κρυφτείτε κρυφτούν	κρύψου κρυφτείτε	κρυφτεί			
Perfekt					κρυμμένος		
Perifrastička vremena	Indikativ				Κονjunktiv		
	Futur trajni: θα κρυβομαι Futur trenutni: θα κρυφτώ Perfekt: έχω κρυφτεί (ili είμαι κρυμμένος) Pluskvamperfekt: είχα κρυφτεί (ili ήμουν κρυμμένος) Futur drugi: θα έχω κρυφτεί (ili θα είμαι κρυμμένος)						Perfekt: να έχω κρυφτεί (ili να είμαι κρυμμένος)

666.

Aktivno stanje
πλέκω – pletem

VREME	Indikativ	Konjunktiv	Imperativ	Infinitiv	Particip	VREME	Indikati
Prezent	πλέκω πλέκεις πλέκει πλέκομε, -ουμε πλέκετε πλέκουν	πλέκω πλέκεις πλέκει πλέκομε, -ουμε πλέκετε πλέκουν	πλέκε πλέκετε		πλέκοντας	Imperfekt	έπλεκα έπλεκες έπλεκε πλέκαμε πλέκατε έπλεκαν
Aorist	έπλεξα έπλεξες έπλεξε πλέξαμε πλέξατε έπλεξαν	πλέξω πλέξεις πλέξει πλέξομε, -ουμε πλέξετε πλέξουν	πλέξε πλέξτε	πλέξει			
Perifra- stička vremena	Indikativ				Konjunktiv		
	Futur trajni: θα πλέκω Futur trenutni: θα πλέξω Perfekt: έχω πλέξει (ili έχω πλεγμένο) Pluskvamperfekt: είχα πλέξει (ili είχα πλεγμένο) Futur drugi: θα έχω πλέξει (ili θα έχω πλεγμένο)				Perfekt: να έχω πλέξει (ili να έχω πλεγμένο)		

667. **Παθητικό**
Παθητικό – **Παθητικό**

VREME	Indikativ	Konjunktiv	Imperativ	Infinitiv	Particip	VREME	Indikativ
Prezent	πλέκομαι πλέκεσαι πλέκεται πλεκόμεσθε πλέκεστε πλέκονται	πλέκομαι πλέκεσαι πλέκεται πλεκόμεσθε πλέκεστε πλέκονται	(πλέκου) (πλέκεστε)			Imperfekt	πλεκόμενον πλεκόμεσθε πλεκόμεται πλεκόμεσθε πλεκόμεσθε πλέκονται
Aorist	πλέχτηκα πλέχτηκες πλέχτηκε πλεχθήκαμε πλεχθήκατε πλέχτηκαν	πλεχτώ πλεχτείς πλεχτεί πλεχτούμε πλεχτείτε πλεχτούν	πλέξου πλεχτείτε	πλεχτεί			
Perfekt					πλεγμένος		
Perifra- stička vremena	Indikativ Futur trajni: θα πλέκομαι Futur trenutni: θα πλεχτώ Perfekt: έχω πλεχτεί (ili είμαι πλεγμένος) Pluskvamperfekt: είχα πλεχτεί (ili ήμουν πλεγμένος) Futur drugi: θα έχω πλεχτεί (ili θα είμαι πλεγμένος)				Konjunktiv		Perfekt: να έχω πλεχτεί (ili να είμαι πλεγμένος)

668. **Αktivno stanje**
δροσιζω – osvežavam

VREME	Indikativ	Konjunktiv	Imperativ	Infinitiv	Particip	VREME	Indikativ
Prezent	δροσιζω δροσιζεις δροσιζει δροσιζομε, -ουμε δροσιζετε δροσιζουν	δροσιζω δροσιζεις δροσιζει δροσιζομε, -ουμε δροσιζετε δροσιζουν	δροσιζε δροσιζετε		δροσιζοντας	Imperfekt	δροσιζα δροσιζεις δροσιζει δροσιζαμε δροσιζατε δροσιζαν
Aorist	δρόσισα δρόσισες δρόσισε δρoσισαμε δρoσισατε δρoσισαν	δροσισω δροσισεις δροσισει δροσισομε, -ουμε δροσισατε δροσισουν	δρόσισε δρoσισατε	δρoσισει			
Perifra- stička vremena	Indikativ Futur trajni: θα δροσιζω Futur trenutni: θα δροσισω Perfekt: έχω δροσισει (ili έχω δροσισμένο) Pluskvamperfekt: είχα δροσισει (ili είχα δροσισμένο) Futur drugi: θα έχω δροσισει (ili θα έχω δροσισμένο)				Konjunktiv		Perfekt: να έχω δροσισει (ili να έχω δροσισμένο)

669.

Παθητικό
δραστηριοποιώμαι – osvežavam se

VREME	Indikativ	Konjunktiv	Imperativ	Infinitiv	Particip	VREME	Indikativ
Prezent	δραστηριοποιώμαι δραστηριοποιέσαι δραστηριοποιείται δραστηριοποιάσθε δραστηριοποιείστε δραστηριοποιούνται	δραστηριοποιούμαι δραστηριοποιέσαι δραστηριοποιείται δραστηριοποιάσθε δραστηριοποιείστε δραστηριοποιούνται	(δραστηριοποιώ) (δραστηριοποιείστε)			Imperfekt	δραστηριοποιούμουν δραστηριοποιόσσουν δραστηριοποιόταν δραστηριοποιάσατε δραστηριοποιείσατε δραστηριοποιόνταν
Aorist	δραστηριοποίηκα δραστηριοποίηκες δραστηριοποίηκε δραστηριοπήκαμε δραστηριοπήκατε δραστηριοπήκαν	δραστηριοποιώ δραστηριοποιείς δραστηριοποιεί δραστηριοποιούμε δραστηριοποιείτε δραστηριοποιούν	δραστηρίσου δραστηριστείτε	δραστηριοποιεί			
Perfekt					δραστηρισμένος		
Perifra- stička vremena	Indikativ Futur trajni: θα δραστηριοποιούμαι Futur trenutni: θα δραστηριοποιώ Perfekt: έχω δραστηριοποιηθεί (ili είμαι δραστηρισμένος) Pluskvamperfekt: είχα δραστηριοποιηθεί (ili ήμουν δραστηρισμένος) Futur drugi: θα έχω δραστηριοποιηθεί (ili θα είμαι δραστηρισμένος)				Konjunktiv		Perfekt: να έχω δραστηριοποιηθεί (ili να είμαι δραστηρισμένος)

670. Kao δένω menjaju se: χάνω, ψήνω, γδύνω, λύνω, απλώνω, βεβαιώνω, διορθώνω, διπλώνω, δυναμώνω, ενώνω, ζυμώνω, θαμπώνω, θολώνω, κακιώνω, καρφώνω, κλειδώνω, λιώνω, ξημερώνω, οργώνω, πληρώνω, σηκώνω, φιλιώνω, φορτώνω – ιδρώω itd.

Kao κρύβω menjaju se: αλείβω, ανάβω, θλίβομαι, προκόβω, ράβω, σκάβω, σκύβω – λείπω – βάφω, γράφω (i u participu pasiva na -μένος sa jednim μ): γειτονεύω, καρβαλικεύω, κουρεύω, λιγοστεύω, μαγεύω, μαζεύω, ονειρεύομαι, περισσεύω, σαλεύω, συντροφεύω, ταξιδεύω, φυτεύω, χορεύω, ψαρεύω itd.

Kao πλέκω menjaju se: μπλέκω – ανοίγω, αρμέγω, διαλέγω, λήγω, τυλίγω, φυλάγομαι – δέχομαι, τρέχω – αδράχνω, δείχνω, διώχνω, ρίχνω, σπρώχνω – αναπτύσσω, εξελίσσω – παίζω, πήζω, αλλάζω, αράζω, αρπάζω, βουλιάζω, κοιτάζω, ταιριάζω, φωνάζω itd.

Kao δροσίζω menjaju se: αγωνίζομαι, αλατίζω, αλωνίζω, ανθίζω, αχνίζω, ελπίζω, ζαλίζω, θερίζω, κερδίζω, μεταχειρίζομαι, προφασίζομαι, στολίζω, συλλογίζομαι, συνεχίζω; αθροίζω, δακρύζω, δανείζω, λούζω; δοξάζω, εξετάζω, σκεπάζω, ωριμάζω; αγκαλιάζω, θημωνιάζω, λογαριάζω, μουδιάζω, πλαγιάζω – αλέθω, γνέθω, πείθω, σβήνω, ζώνω, πιάνω – ελκύω, ακούω, κρούω itd.

Opšte napomene o konjugacijama

671. Različitim glagolskim oblicima trećeg lica množine na -v obično se dodaje, posebno u književnosti, jedno ε na kraju:

δένουν – δένουνε, (έ)δεναν – (ε)δέσανε, (έ)δεσαν – (ε)δέσανε, δέσουν – δέσουνε,

δενόταν – δενότανε, δένονταν – δενόντανε, δεθούν – δεθούνε,

αγαπούν(ε) – αγαπούσαν(ε), αγαπήσαν(ε) – αγαπήσουν(ε) – αγαπιόταν(ε).

672. U imperfektu pasiva često se u prvom i drugom licu množine pasiva, pored uobičajenih oblika na -μαστε, -σαστε, sreću i oblici na -μασταν, -σασταν: δενόμασταν – δενόσασταν, αγαπιόμασταν – αγαπιόσασταν itd.

Napomene o glagolima prve konjugacije

673. **Aktivno stanje. Imperativ.** – Imperativ drugog lica jednine aorista aktiva često u izgovoru gubi završno -ε ukoliko sledi lična zamenica u trećem

licu jednine τον, τη(ν), το (133), a ponekad i neki oblici određenog člana koji ročinju sa τ: φέρ' το, βάλ' τα, κρύψ' το, πάρ' τα βιβλία από εδώ.

U imperativu δώσε obično se gubi ε ispred svih ličnih zamenica u enklitičkom obliku: δώσ' μου, δώσ' μας το κουτί.

Suglasnici ξ, ψ često prelaze u φ, χ u drugom licu množine imperativa aorista: ρίξτε i ρίχτε, αλείψτε i αλείφτε.

674. Drugo lice množine imperativa aorista, koje se uobičajeno završava na suglasnik i -τε, ponekad se u zvaničnijem govoru završava na samoglasnik i -ετε: επιτρέψετε μου (dopustite mi), αναφέρετέ μου (napomenite mi), παραβλέψετε (zanemarite, previdite) (132).

675. Imperativi nekih glagola prve konjugacije koji se često upotrebljavaju imaju nepravilne oblike:

a) Drugo lice imperativa prezenta formiraju na **-α, -άτε**, zadržavajući ponekad i pravilne oblike: στέκομαι, στέκω: στέκα, στεκάτε (češće: στάσου – σταθείτε); τρέχω: τρέχα – τρεχάτε; φεύγω: φεύγα – φευγάτε.

b) Drugo lice jednine imperativa aorista formiraju na **-α** (ponekad i drugo lice množine na **-άτε**): ανεβαίνω: ανέβα (ανεβείτε); κατεβαίνω: κατέβα (κατεβείτε); έρχομαι: έλα, ελάτε.

c) Drugo lice imperativa aorista formiraju na **-εξ** glagoli: βλέπω: δεξ (ali i για ιδέ), λέ(γ)ω: πες, βρίσκω: βρες, πίνω: πιες (i πιε).

Drugom licu množine je: δείτε (i δέστε), πείτε (i πέστε), βρείτε, πιείτε (i πιέ(σ)τε).

d) Glagoli μπαίνω i βγαίνω formiraju drugo lice imperativa aorista na **-α** i ređe na **-εξ**: έμπα (i μπες) – μπείτε, έβγα (i βγες) – βγείτε.

e) Glagol πηγαίνω (πάω) formira imperativ prezenta πήγαινε – πηγαίνετε, a aorista: άμε – αμέτε.

676. Kažemo ματιάζω: μάτιασα, naglašavajući slog ispred ια, i, s druge strane πλησιάζω: πλησίασα, naglašavajući ι od ία. Razlog je taj što u reči ματιάζω postoji pseudodiftong ια, koji čini jedan slog, dok je u reči πλησιάζω dvosložno ια, koje nije pretrpelo sinicezu.

Na isti način kao ματιάζω menjaju se glagoli αγιάζω, ανατριχιάζω, κακιώνω, κουρνιάζω, λιώνω itd. Kao πλησιάζω menjaju se αηδιάζω, θυσιάζω, κρυώνω, σημειώνω itd.

677. Pasivno stanje. – Redak je monolektički imperativ prezenta. Upotrebljava se samo kod nekih deponentnih i povratnih glagola: γίνου, κάθου (κάθου καλά), ντύνου, πλύνου, προφασίζου, ετοιμάζεστε, σηκώνεστε itd.

Aorist pasiva glagola σηκώνομαι za drugo lice jednine koristi imperativ σηκώσου i σήκω.

Glagoli druge konjugacije

678. Glagoli druge konjugacije dele se u **dve grupe** za svako stanje, prema nastavcima za jedninu prezenta indikativa. Tako su nastavci:

Aktivni glagoli

Prva grupa na **-ώ, -άς, -ά**: αγαπώ, αγαπάς, αγαπά.

Druga grupa na **-ώ, -είς, -εί**: λαλώ, λαλείς, λαλεί.

Pasivni glagoli

Prva grupa na **-ιέμαι, -ιέσαι, -ιέται**: αγαπιέμαι, αγαπιέσαι, αγαπιέται.

Druga grupa na **-ούμαι, -άσαι, -άται**: θυμούμαι, θυμάσαι, θυμάται.

679.

Druga konjugacija – Prva grupa – Aktivno stanje

αγαπῶ – volim

VREME	Indikativ i konjuktiv	Imperativ	Infinitiv	Particip	VREME	Indikativ
Prezent	αγαπῶ αγαπᾷς αγαπᾷ αγαπούμε αγαπάτε αγαπούν	αγάπα αγαπάτε		αγαπώντας	Imperfekt	αγαπούσα αγαπούσες αγαπούσε αγαπούσαμε αγαπούσατε αγαπούσαν
Aorist	αγάπησα αγάπησες αγάπησε αγαπήσαμε αγαπήσατε αγαπήσαν	αγάτησε αγαπήστε				
Perifra- stička vremena	Indikativ Futur trajni: θ' αγαπῶ Futur trenutni: θ' αγαπήσω Perfekt: ἔχω αγαπήσει (ἢ ἔχω αγαπημένο) Pluskvamperfekt: εἶχα αγαπήσει (ἢ εἶχα αγαπημένο) Futur drugi: θα ἔχω αγαπήσει (ἢ θα ἔχω αγαπημένο)		αγαπήσει	Κονjuktiv		Perfekt: να ἔχω αγαπήσει (ἢ να ἔχω αγαπημένο)

680. Druga konjugacija – Prva grupa – Pasivno stanje

αγαπιέμαι – volim se

VREME	Indikativ	Konjuktiv	Imperativ	Infinitiv	Particip	VREME	Indikativ
Prezent	αγαπιέμαι αγαπιέσαι αγαπιέται αγαπιόμαστε αγαπιέστε αγαπιούνται					Imperfekt	αγαπιόμουν αγαπιόσουν αγαπιόταν αγαπιόμαστε αγαπιόσατε αγαπιόνταν
Aorist	αγαπήθηκα αγαπήθηκες αγαπήθηκε αγαπήθήκαμε αγαπήθήκατε αγαπήθηκα	αγαπηθώ αγαπηθείς αγαπηθεί αγαπηθούμε αγαπηθείτε αγαπηθούν	αγαπήσου αγαπηθείτε	αγαπηθεί			
Perfekt					αγαπημένος		
Perifra- stička vremena	Indikativ Futur trajni: θ' αγαπιέμαι Futur trenutni: θ' αγαπηθώ Perfekt: έχω αγαπηθεί (ili είμαι αγαπημένος) Pluskvamperfekt: είχα αγαπηθεί (ili ήμουν αγαπημένος) Futur drugi: θα έχω αγαπηθεί (ili θα είμαι αγαπημένος)				Konjuktiv Perfekt: να έχω αγαπηθεί (ili να είμαι αγαπημένος)		

681. Druga konjugacija – Druga grupa – Aktivno stanje

P r e z e n t			
Indikativ	Konjuktiv	Imperativ	Particip
λαλώ λαλείς λαλεί λαλούμε λαλείτε λαλούν	λαλώ λαλείς λαλεί λαλούμε λαλείτε λαλούν	λάλει λαλείτε	λαλώντας

Ostala vremena formiraju se kao kod prve grupe.

682. Imperativ se završava i na **-ειε**, **λάλειε**, **κράτειε** i na **-α**, **τηλεφώνα**, kao i kod glagola prve grupe (upor. i § 685).

683. Druga konjugacija – Druga grupa – Pasivno stanje

Prezent	Imperfekt
Indikativ i konjuktiv	Indikativ
θυμούμαι ²⁸ θυμάσαι θυμάται θυμούμαστε θυμάστε θυμούνται	θυμόμουν θυμόσουν θυμόταν θυμόμαστε θυμόσατε θυμόνταν ²⁹

Ostala vremena i načini menjaju se kao prva grupa.

684. Kao **α γ α π ώ** menjaju se: **απαντώ**, **βουτώ**, **κεντώ**, **κολλώ**, **κυβερνώ**, **κυλώ**, **κυνηγώ**, **νικώ**, **ξενοχτώ**, **προσδοκώ**, **ρωτώ**, **σταματώ**, **τιμώ**, **τρυπώ**, **φυσώ**, **χαιρετώ**, **χτυπώ** itd., i sa izvesnom razlikom u aoristu: **βαστώ**,

²⁸ I θυμάμαι u književnosti.

²⁹ I θυμόνταν.

γελώ, διψώ, δρω, κρεμώ, ξεχνώ, περνώ, πετώ, ρουφώ, σκουντώ, σπω, τραβώ, χαλώ itd.

Kao λ α λ ώ menjaju se: αγνοώ, αδιαφορώ, αδικώ, απειλώ, απορώ, αργώ, δημιουργώ, ενεργώ, εξαντλώ, επιθυμώ, επιχειρώ, ευτυχώ, ζω (ζεις, ζει), θεωρώ, θρηνώ, καλλιεργώ, κατοικώ, κινώ, ναυαγώ, νομοθετώ, ποθώ, προσπαθώ, προχωρώ, συγκινώ, συμμαχώ, τηλεγραφώ, υμνώ, υπηρετώ, φιλώ, φρονώ, φρουρώ, ωφελώ itd., i sa izvesnom razlikom u aoristu: αποτελώ, αφαιρώ, θαρρώ, καλώ, μπορώ, συναιρώ itd.

Kao α γ α π ι έ μ α ι menjaju se: αναρωτιέμαι, ζητιέμαι, κρατιέμαι, μετριέμαι, παρηγοριέμαι, πατιέμαι, πουλιέμαι, τρυπιέμαι, χασμουριέμαι itd., i sa izvesnom razlikom kod pasiva u aoristu i participu: βαριέμαι, γελιέμαι, καταριέμαι, κρεμιέμαι, κυλιέμαι, ξεχνιέμαι, παραπονιέμαι, πετιέμαι, ρουφιέμαι, στενοχωριέμαι, τραβιέμαι, τυραννιέμαι, φοριέμαι itd.

Kao θ υ μ ο ύ μ α ι menjaju se: κοιμούμαι, λυπούμαι, φοβούμαι.

685. Veliki broj glagola druge konjugacije u aktivu se menja i prema prvoj i prema drugoj grupi: μιλείς i μιλάς, πατεί i πατά, τραγουδείτε i τραγουδάτε.

Isto tako se formiraju: βαρώ, βοηθώ, ζητώ, καρτερώ, καταφρονώ, κελαηδώ, κληρονομώ, κουβαλώ, κουνώ, κρατώ, λαχταρώ, παρηγορώ, περπατώ, πονώ, πουλώ, συγχωρώ, συζητώ, τηλεφωνώ, φορώ itd.

686. Antička konjugacija pasiva. – Neki glagoli na **-ούμαι**, koji slede antičku konjugaciju, formiraju se u prezentu i u imperfektu prema sledećem obrascu:

Prezent: στερούμαι, στερείσαι, στερείται, στερούμαστε, στερείστε, στερούνται.

Imperfekt: στερούμουν, στερούσουν, στερούνταν, στερούμαστε, στερούσατε, στερούνταν.

Isti je slučaj i sa deponentnim glagolima: επικαλούμαι, μιμούμαι, προηγούμαι, συνεννοούμαι itd., i nekim pasivima glagola koji se formiraju prema λαλώ, kao što su αποτελούμαι, αφαιρούμαι, εξαιρούμαι.

Sažeti glagoli

687. Neki glagoli koji se završavaju na samoglasnik često sažimaju samoglasnik osnove sa samoglasnikom nastavka u aktivu prezenta indikativa, konjunktiva i imperativa. Tako se dobiju neki sažeti oblici. Međutim, ovi glagoli ponekad zadržavaju i nesažete oblike. Oni se nazivaju **sažetim glagolima**.

Indikativ prezenta: ακούω, ακούς, ακούει, ακούμε, ακούτε, ακούν(ε).
Imperativ: άκου, ακούτε.

688. Na isti način se menjaju:

κ α ί ω, καις, καίει, καίμε, καίτε, καίνε. Imperativ: καί(γ)ε, καίτε.

κ λ α ί ω, κλαις, κλαίει, κλαίμε, κλαίτε, κλαίνε – κλαί(γ)ε, κλαίτε.

φ τ α ί ω, φταις, φταίει, φταίμε, φταίτε, φταίνε.

Isto se menja i nekoliko glagola sa karakterom γ, u slučaju da ga izgube, a osnova ostane sa samoglasnikom na kraju:

λ έ (γ) ω, λες, λέει, λέμε, λέτε, λένε. Imperativ: λέγε, λέ(γε)τε.

τ ρ ώ (γ) ω, τρως, τρώ(γ)ει, τρώμε, τρώτε, τρώνε (ređe τρώγουν).
Imperativ: τρώ(γ)ε, τρώτε.

φ υ λ ά (γ) ω, φυλάς, φυλάει, φυλάμε, φυλάτε, φυλάν(ε) (i φυλάγουν).
Imperativ: φύλαγε, φυλάτε.

π ά ω, πας, πάει, πάμε, πάτε, πάνε. Imperativ: πήγαινε, πηγαίνετε.

Isto se dešava i sa futuroom glagola τρώγω: θα φάω, θα φας, θα φά(γ)ει, θα φάμε, θα φάτε, θα φάνε (ređe θα φάγουν). Imperativ: φά(γ)ε, φάτε.
"Infinitiv": φά(γ)ει.

Na isti način se menja i glagol θ έ λ ω, θέλεις i θες, θέλει, θέλομε, θέλομε i θεμε, θέλετε i θέτε, θέλουν i θένε.

Glagoli καίω, κλαίω, φταίω obično dobijaju jedno γ ukoliko posle αι sledi ε (134). Imperativ prezenta: καίγε, κλαίγε. Imperfekt: έκαιγε, έφταιγε. Present pasiva: καίγεται, κλαίγεται.

689. Mnogi glagoli složeni od gore navedenih imaju samo nesažete oblike: παρακούς, στραβακούς, δεν καλακούμε, τα παραλές, ξαναλέτε, ali κατακαίεις, προλέγεις, αντιλέγομε, προφυλάγετε itd.

PRAVOPIS – NAČINI

Konjuktiv

690. – 1. Sa konjuktivom se upotrebljavaju rečce **θα, να, για να, όταν, αν, ας** i prohibitivno **μη**:

θα μένει, να γράφει, όταν φύγομε, αν κάθονται, μην τρέχεις.

Napomena: Završno (ι) u "infinitivu" pasiva pisalo se pre pravopisne reforme sa **-η**: είχα φερθή.

Particip aktiva

2. Nastavak participa aktiva (**-οντας**) piše se **sa o kad nije naglašeno**, a **sa ω kad je naglašeno**: τρέχοντας, βλέποντας – πηδώντας, γελώντας.

PETNAESTO POGLAVLJE

OSNOVE

A. – P r e z e n t s k a o s n o v a

691. Prezentsku osnovu dobijemo ako od prvog lica jednine prezenta indikativa oduzmemo nastavak -ω (ili -ομαι, -ιέμαι, -ούμαι):

δέν-ω, γελ-ώ, δέν-ομαι, γελ-ιέμαι, θυμ-ούμαι.

Kategorije prezentskih osnova

692. Prema prezentskoj osnovi glagoli obe konjugacije dele se na sledećih šest kategorija:

A. – Glagoli prve konjugacije

1. Glagoli koji se završavaju na samoglasnik, kod kojih je karakter samoglasnik:

ελκύω, ιδρύω, αποκλείω, πλέω, καίω, κλαίω, ακούω, κρούω.

2. Glagoli koji se završavaju na labijal, kod kojih je karakter π, β ili φ:

π: βλέπω, λείπω, ντρέπομαι, πρέπει, τρέπω, λάμπω,

β: αλείβω, αμείβω, ανάβω, θάβω, θλίβομαι, θρύβω, κλέβω, κόβω, κρύβω, νίβω, πασαλείβω, προκόβω, ράβω, σκάβω, σκοντάβω, σκύβω, στρίβω, τρίβω, σέβομαι,

φ: βάφω, γράφω, γλείφω, γλύφω, γνέφω, θρέφω (τρέφω), στρέφω.

U ove glagole spadaju i oni koji se završavaju na -αύω, -εύω; -φτω, -πτω:

αυ, ευ: απολαύω, παύω, βασιλεύω, γειτονεύω, δουλεύω, καρβαλικεύω, μαγεύω, μουσκεύω, γεύομαι, ονειρεύομαι itd.

φτ, πτ: αστράφτω, πέφτω, ανακαλύπτω, απορρίπτω, προκύπτω.

3. Glagoli koji se završavaju na gutural, gde je karakter κ, γ ili χ:

κ: ανήκω; -διώκω, πλέκω, μπλέκω, στέκομαι, -σκ: βόσκω, διδάσκω, χάσκω,

γ: ανοίγω, αρμέγω, διαλέγω, λήγω, μπήγω, πνίγω, σμίγω, τυλίγω, φεύγω, φυλάγω, -γγ: σφίγγω, φέγγω,

χ: βήχω, βρέχω, ελέγχω, έχω, τρέχω, υπάρχω, ανέχομαι, δέχομαι, έρχομαι, εύχομαι, μάχομαι, υπόσχομαι.

U ove glagole spadaju i oni koji se završavaju na -χνω: αδράχνω, δείχνω, διώχνω, ρίχνω, σπρώχνω, ψάχνω.

4. Glagoli koji se završavaju na dentalni ili na piskavi suglasnik, kod kojih je karakter τ (ττ), θ, σ (σσ), ζ:

τ: θέτω, κείτομαι, -πλήττω, -πράττω (αντι-, εισ-, συμ-), φρίττω,

θ: αλέθω, γνέθω, κλώθω, νιώθω, πείθω, πλάθω,

σ: αρέσω³⁰, αναπτύσσω, εξελίσσω, κηρύσσω, -τάσσω, υπαινίσσομαι,

ζ: πιέζω, πήζω, λούζω, τσούζω, παίζω; αλλάζω, αράζω, αρπάζω; αγκαλιάζω, ανατριχιάζω, βουλιάζω, δειλιάζω, λαχανιάζω, ταιριάζω; αρμενίζω, ασπρίζω, μυρίζω, δακρύζω, δανείζω, αθροίζω itd.

5. Glagoli koji se završavaju na likvid ili na nazalni suglasnik, kod kojih je karakter λ (λλ), ρ, μ ili ν. U ove glagole spadaju i oni koji se završavaju na -λνω, -ρνω.

λ: θέλω, μέλει – αναβάλλω, αναγγέλλω, πάλλω, προβάλλω, σφάλλω, μέλλω, ποικίλλω,

λν: παραγγέλλω, ψέλλω,

ρ: διαφέρω, ξέρω, οικτίρω, διαμαρτύρομαι, χαίρομαι – κουμαντάρω, μαϊνάρω, σαλπάρω,

ρν: γδέρνω, γέρνω, δέρνω, σπέρνω, τρατέρνω, φέρνω,

μ: απονέμω, τρέμω – κρέμομαι,

ν: κάνω, μένω, πλένω – κλίνω, κρίνω, αποκρίνομαι – τείνω – μπαίνω, βγαίνω, ανεβαίνω, κατεβαίνω, διαβαίνω.

ευκολύνω, μολύνω, ξεδιαλύνω, οξύνω, ταχύνω, αμύνομαι itd.

ακριβαίνω, βαραίνω, κονταίνω, ομορφαίνω itd., ανασαίνω; βαθουλαίνω, γλυκαίνω, ζεσταίνω, μαραίνω, συμπεραίνω itd. – αισθάνομαι, καταλαβαίνω, λαχαίνω, μαθαίνω, παθαίνω, πετυχαίνω, πηγαίνω, τυχαίνω,

δαγκάνω, πιάνω, φτάνω, φτιάνω, χάνω itd., δένω, αφήνω, σβήνω – δίνω, πίνω,

γδύνω, ντύνω, λύνω itd. – απλώνω, ζώνω, καμαρώνω, ξεριζώνω, χώνω itd., παρασταίνω, συσταίνω – αποσταίνω, σωπαίνω, χορταίνω.

³⁰ Glagol αρέσω ima imperfekt άρεσα i άρεζα.

B. – Glagoli druge konjugacije

6. Αγαπώ, γελώ, αργώ, σταυροκοπιέμαι, κοιμούμαι itd. (684).

693. PRAVOPIŠ – PREZENTSKI NASTAVCI

1. Glagoli na (άβο) pišu se sa β: ανάβω, ράβω, σκάβω.

Sa υ se pišu απολαύω, παύω, αναπαύω.

2. Glagoli na (έβο) pišu se sa ευ: κλαδεύω, ονειρεύομαι.

Sa β se pišu κλέβω i σέβομαι.

3. Glagoli na (ένο) pišu se sa -αι: ζεσταίνω, φαίνομαι.

Sa ε se pišu δένω, μένω, πλένω³¹.

4. Glagoli na (έρνο) pišu se sa ε: γέρνω, φέρνω.

Sa αι se piše glagol παίρνω.

5. Glagoli na (ιάζο) pišu se sa ι: αγκαλιάζω, βιάζομαι.

Izuzetak su glagoli αδειάζω, χρειάζομαι; μοιάζω, μονοιάζω, νοιάζομαι³².

6. Glagoli na (ίζο) pišu se sa ι: αντικρίζω, φτερνίζομαι.

Izuzetak su glagoli μπήζω, πήζω, προήζω; – αναβλύζω, αναβρύζω, γογγύζω, δακρύζω, κατακλύζω, κελαρύζω, ολολύζω, συγχύζω, σφύζω³³ – δανείζω, αθροίζω.

7. Glagoli prve konjugacije na (λο) pišu se sa dva slova λ: αναβάλλω, αναγγέλλω, ανατέλλω, μέλλω, ποικίλλω.

Sa jednim λ pišu se glagoli θέλω, μέλει, οφείλω.

8. Glagoli na (όνο) pišu se sa ω u svim vremenima: κλειδώνω, κλείδωνα, κλείδωσα, κλειδώθηκα, κλειδωμένος.

9. Glagoli prve konjugacije na (σο) pišu se sa dva σ: αναπτύσσω, απαλλάσσω, εξελίσσω, εξορύσσω, υπαινίσσομαι.

Sa jednim σ piše se glagol αρέσω.

10. Glagoli prve konjugacije na (το) pišu se sa dva τ: πλήττω, φρίττω, εισπράττω, συμπράττω.

Sa jednim τ pišu se glagoli θέτω i κείτομαι.

11. Glagoli na (ίνο) ne drže se pravila.

Pišu se sa ι: δίνω, κλίνω, πίνω,

sa η: αφήνω, σβήνω, στήνω, ψήνω,

sa υ: γδύνω, λύνω, ντύνω, ξύνω, φτύνω, χύνω i nekoliko glagola

koji imaju više od dva sloga sa asigmatskim aoristom (708.1): ευκολύνω, διευθύνω, αμύνομαι itd.

³¹ Isto je sa glagolima κρένω, ψένω, γένομαι, πένομαι.

³² Kao i ομπνάζω, ρυάζομαι, φρυάζω.

³³ Kao i τανύζω.

Sa ει se pišu glagoli κλείνω i τείνω.

Paralelni glagoli

694. Iz **istog korena** jedne antičke reči, dodavanjem dva različita izvedenička nastavka, često nastaju **dva različita glagola**. Ovi glagoli javljaju se kroz celu promenu sa paralelnim osnovama i nazivaju se **paralelnim glagolima**.

Tako, na primer, iz korena ανακατ- (άνω – κάτω) postoje dva glagola, ανακατεύω, sa prezentskom osnovom ανακατευ-, i ανακατώνω, sa prezentskom osnovom ανακατων-.

Tada se javljaju dva paralelna načina formiranja glagola:

ανακατεύω	ανακάτευα	imperativ:	ανακάτευε	ανακατεύοντας, i
ανακατώνω	ανακάτωνα		ανακάτωνε	ανακατώνοντας
ανακάτεψα	ανακατέψω		ανακατέψτε	έχω ανακατέψει, i
ανακάτωσα	ανακατώσω		ανακατώστε	έχω ανακατώσει

Paralelnim glagolima pripadaju prema sledećem obrascu:

-ίζω, -ιάζω: ζυγίζω – ζυγιάζω, ξαφνίζω – ξαφνιάζω,

-ιάζω, -(ι)ώνω: ισιάζω – ισιώνω, μαραζιάζω – μαραζώνω,

-ιάζω, -(ι)αίνω: κλουβιάζω – κλουβιαίνω, χλωμιάζω – χλωμιαίνω.

695. Od niže navedenih paralelnih oblika bolje je upotrebljavati onaj koji se navodi izvan zagrade: δαγκάνω (δαγκώνω), μαζεύω (μαζώνω), κιτρινίζω (κιτρινιάζω), ξοδεύω (ξοδιάζω), τελειώνω (τελεύω), φυλακίζω (φυλακώνω) – αρχίζω (αρχινίζω, αρχινώ), βουλιάζω (βουλώ).

696. Paralelni glagoli različitog značenja. – Paralelni glagoli ponekad imaju različito značenje. Tada mogu da se smatraju sasvim različitim rečima: κονταίνω (skraćujem, postajem kraći) – κοντεύω (uskoro ću negde da stignem, približavam se, prilazim).

Takvi su glagoli: βαρώ (udaram) – βαραίνω (otežavam; sekiram), γυρεύω (tražim) – γυρίζω (vraćam se), δουλεύω (radim) – δουλώνω (pokoravam, υποδουλώνω – podjarmljujem, porobljavam), ισιάζω, ισιώνω (poravnavam, izjednačujem) – σιάχνω (dovodim u red), καρπίζω (oplođujem, nosim plodove) – καρπώνομαι (ubirem plodove, koristim se nekim dobitkom), κουφαίνομαι (zaglušujem) – κουφίζω (nagluvin sam), μεγαλώνω (rastem; povećavam nešto) – μεγαλύνω (hvalim nešto, činim nekoga veličanstvenim), μοιράζω (raspodeljujem) – μοιραίνω (proričem sudbinu), μυρίζω (mirišem; njušim) – μυρώνω (miropomazujem), πασκίζω (trudim se) – πάσχω (patim, bolujem od...), προξενεύω (provodadžišem) – προξενώ (uzrokuje, nanosim), τσακώνω (grabim) – τσακίζω (lomim, gužvam), φιλιώνω (mirim) – φιλεύω (častim), χρυσώνω (blistam kao zlato) – χρυσίζω (pozlaćujem).

697. Kod nekih primera paralelnim oblicima često se izražava različita priroda glagola:

πικρίζει (gorak je, na primer lek) – πικραίνω (činim ogorčenim, naprimer, nekoga svojim rečima).

Glagoli κάθομαι i κρέμομαι su neutralni, dok su oblici καθίζω – κάθισα i κρεμώ aktivni.

Glagoli sa dvostrukim oblicima

698. Postoji znatan broj glagola koji imaju postojanu osnovu aorista, ali se dele u prezentu, tako da imaju dvostruki (ponekad i trostruki) prezent. Takvi glagoli nazivaju se **glagolima sa dvostrukim oblicima**.

Na primer, aoristu έσπασα – σπάσω – σπάσε – σπάσει odgovaraju prezenti σπάζω – σπάζε – σπάζοντας – (imperfekt) έσπαζα, ali i σπάνω – σπάνε – σπώνοντας – έσπανα i σπώ – σπώνοντας – σπούσα.

Takvi su glagoli: βαραίνω – βαρύνω (επιβαρύνω), πηγαίνω – πάω, στριμώνω – στριμώνω, φτιάνω – φτιάχνω, χάφτω – χάβω.

Brojni su glagoli koji se formiraju prema obema konjugacijama: ανθίζω – ανθώ, αρρωσταίνω – αρρωστώ, λυγίζω – λυγώ, ξεφτίζω – ξεφτώ; ξεφωνίζω – ξεφωνώ, ξεχειλίζω – ξεχειλώ, περεχύνω – περεχώ, πλημμυρίζω – πλημμυρώ, σφαλίζω – σφαλώ, χιμίζω – χιμώ; γυρίζω – γυρνώ, τριγυρίζω – τριγυρνώ, (εγ)κατασταίνω – (εγ)καθιστώ.

699. Od niže navedenih dvostrukih oblika prezenta bolje je upotrebljavati onaj koji se navodi izvan zagrade: αλείβω (αλείφω), βάζω (βάνω), βγάζω (βγάνω), βυζαίνω (βυζάνω), ζεύω (ζεύγω), ξεχνώ (ξεχάνω), πασαλείβω (πασαλείφω), ρίχνω (ρίχτω), σιάχνω (σιάζω), σκάβω (σκάφτω), σκύβω (σκύφτω), σκοντάβω (σκοντάφτω), ψήνω (ψένω); κολλώ (κολνώ), κρεμώ (κρεμνώ), σφαλώ (σφαλνώ), χαλώ (χαλνώ).

U onu grupu spadaju i glagoli prve konjugacije koji se formiraju i prema drugoj: απολύω (απολνώ), αρπάζω (αρπώ), κοιτάζω (κοιτώ), κοιμίζω (κοιμώ), κοπανίζω (κοπανώ), σκορπίζω (σκορπώ), στοιχηματίζω (στοιχηματώ), συλλογίζομαι (συλλογιέμαι); i obratno: λαχταρώ (λαχταρίζω), ξενυχτώ (ξενυχτίζω), ξεψυχώ (ξεψυχίζω), παραστρατώ (παραστρατίζω).

700. **Glagoli sa dvostrukim oblicima različitog značenja.** – Kao i kod paralelnih glagola, tako i neki od glagola sa dvostrukim oblicima imaju različito značenje u zavisnosti od prezentske osnove:

συνάζω λουλούδια στον κήπο (skupljam, berem cveće u vrtu) ali συνάγω ένα συμπέρασμα (izvlačim zaključak).

Takvi glagoli su: μηνώ (poručujem) – μηνύω (optužujem), μπηγώ (ukucavam) – μπηζώ (vrištim), σώνω (dovoljan sam) (απο-) – σώζω (izvlačim se; spasavam; štedim) (δια).

B. – Osnova aorista aktiva

701. Osnovu aorista dobijemo ako od prvog lica jednine aorista indikativa oduzmemo nastavak -α (i augment, ako ga ima): έ-δεσ-α, γέλασ-α, έ-πλυν-α, παράγγειλ-α.

702. Aorist aktiva završava se na -σα i ređe na -α, bez σ: έδεσα, άκουσα, έπλυνα, έφυγα.

Aorist na -σα naziva se **sigmatskim aoristom**.

Aorist na -α naziva se **asigmatskim aoristom**.

Sigmatski aorist

703. Kada prezentska osnova ima labijal kao karakter, aorist se formira na -ψα: λείπω – έλειψα, κρύβω – έκρυψα, αστράφτω – άστραψα, βασιλεύω (izgovara se βασιλέβο) – βασίλεψα.

Kada prezentska osnova ima g u t u r a l kao karakter, aorist se formira na -ξα:

πλέκω – έπλεξα

προσέχω – πρόσεξα

πνίγω – έπνιξα

διώχνω – έδιωξα

Kada prezentska osnova ima dental ili piskavi suglasnik kao karakter, aorist se formirana -σα ili na -ξα:

θέτω – έθεσα

πλήττω – έπληξα

αρέσω – άρεσα

απαλλάσσω – άπάλλαξα

αγκαλιάζω – άγκάλιασα

βουλιάζω – βούλιαξα

Glagoli druge konjugacije formiraju aorist na -ησα: τραγουδώ – τραγούδησα, λαλώ – λάλησα.

Glagoli koji se završavaju na likvid i nazal imaju asigmatski aorist na -α (osim brojnih glagola na -νω).

704. **Dvostruki aoristi**. – Kod nekih glagola istom prezentu odgovaraju dva sigmatska aorista: na -σα i na -ξα: πηδώ – πήδησα i πήδηξα.

Na isti način se formiraju: αγγίζω, βουίζω, ταιριάζω, σφάλλω, φυσώ.

705. Brojni su glagoli sa dvostrukim aoristom, posebno kada se uzmu u obzir ne toliko uobičajeni oblici. U sledećim primerima navodimo najuobičajenije: δίστασα, ζητησα, κράτησα, μάτιασα, ρώτησα, σκάλισα,

σκούντησα, σπούδασα, στέγνωσα, στράγγισα, στραμπούλιξα, σφούγγισα, έφτασα, βόγκηξα, ζούληξα; βάσταξα (βάστηξα).

Neprevilnosti u formiranju aorista aktiva

706. Aorist aktiva formira se u skladu sa gore navedenim pravilima. Međutim, postoje glagoli koji odstupaju od pravila.

a) Imaju **ξ umesto σ** glagoli βογκώ, ζουλώ, ρουφώ, τραβώ, στραμπουλώ: ρούφηξα, τράβηξα itd.

b) **Druge nepravilnosti** javljaju se kod sledećih glagola:

1. Sa samoglasnikom na kraju osnovne: καίω – έκαψα, κλαίω – έκλαψα, φταίω – έφταιξα, πλέω – έπλευσα, πνέω – έπνευσα.

2. Sa labijalom na kraju osnovne: glagol πέφτω u aoristu glasi έπεσα.

Neki glagoli na -εύω imaju aorist na **-ευσα**: επιτροπέυσα.

3. Sa nazalom na kraju osnovne: δίνω – έδωσα.

4. Glagoli druge konjugacije. Završavaju se na **-εσα umesto -ησα** aoristi glagola αρκώ, βαρώ, βολεί, διαρκώ, επαινώ, καλώ, καταφρονώ, μπορώ, πλανώ, στενοχωρώ, συγχωρώ, τελώ, φορώ, χωρώ i složeni (od αιρώ) αφαιρώ, διαιρώ, εξαιρώ, συναιρώ itd.: στενοχώρεσα, εξαίρεσα. Neki glagoli složeni od χωρώ formiraju aorist na **-ησα**: αποχώρησα, παραχώρησα.

Na **-ασα umesto -ησα** završavaju se glagoli: γελώ, διψώ, κρεμώ, πεινώ, χαλώ; ανακλώ, διαθλώ, δρω, σπω i nekoliko glagola na **-νώ**: γερνώ – γέρασα, κερνώ, ξεχνώ, περνώ, σκολνώ. Glagoli βαστώ i πετώ imaju aorist na **-αξα**: βάσταξα (ređe βάστηξα), πέταξα.

c) Aorist nepravilno formiraju i neki drugi glagoli: διδάσκω – δίδαξα, συνωμοτώ – συνωμότησα i συνώμοσα.

Glagoli βόσκω i θέλω formiraju aorist kao da pripadaju drugoj konjugaciji, na **-ησα**: βόσκησα, θέλησα. I obratno, glagol θαρρώ (mislim, smatram) ima aorist θάρρεψα, kao da pripada prvoj konjugaciji.

Asigmatski aorist

707. Glavni glagoli koju formiraju asigmatski aorist su:

a) Neki nepravilni glagoli koji formiraju aorist iz različitog korena: βλέπω – είδα, έρχομαι – ήρθα, λέγω – είπα, τρώγω – έφαγα.

b) Glagoli φεύγω – έφυγα, βάζω – έβαλα, βγάζω – έβγαλα, πίνω – ήπια.
Glagol kánw ima dvostruki aorist, έκαμα i έκανα³⁴.

c) Nekoliko glagola koji formiraju aorist na **-ηκα**:

ανεβαίνω – ανέβηκα	βρίσκω – βρήκα (ređe ήβρα)
κατεβαίνω – κατέβηκα	μπαίνω – μπήκα
διαβαίνω – διάβηκα	βγαίνω – βγήκα

Glagoli δίνω, αφήνω ređe, posebno u književnosti, imaju oblike na **-κα**: έδωσα i έδωκα, αφήσα i αφήκα.

708. d) Glagoli sa likvidom i mnogi glagoli sa nazalom na kraju osnovе.

Ako se osnova aorista ovih glagola uporedi sa prezentskom osnovom, uočavaju se sledeće nepravilnosti:

1. Ista je kao prezentska osnova: οικτίρω – οίκτιρα, κλίνω – έκλινα, κρίνω – έκρινα, γίνομαι – έγίνα, ευκολύνω – ευκόλυνα, ξεδιαλύνω – ξεδιάλυνα.

2. Umesto udvojenog ima prost suglasnik: προβάλλω – πρόβαλα, σφάλλω – έσφαλα.

3. Samoglasnik osnovе je drugačiji: μένω – έμεινα, απονέμω – απόνειμα.

4. v iz prezentske osnovе nedostaje i često je drugačiji samoglasnik osnovе: φέρνω – έφερα; σέρνω – έσυρα, γδέρνω – έγδαρα, σπέρνω – έσπειρα.

5. Nedostaje slog -αιν- iz prezentske osnovе: καταλαβαίνω – κατάλαβα. Isto se formiraju glagoli μαθαίνω, παχαίνω, πετυχαίνω, πηγαίνω, τυχαίνω itd.

Vecina glagola na -αίνω ima aorist na -ανα ili na -υνα:

ανασαίνω – ανάσανα. Tako je i sa glagolima απολυμαίνω, βασκαίνω, γλυκαίνω, μαραίνω, ξαίνω, ξαναμωραίνω, πεθαίνω itd.

ακριβαίνω – ακρίβυνα. Tako je i sa glagolima βαραίνω, κονταίνω, μακραίνω, ομορφαίνω, παχαίνω, φτωχαίνω itd.

709. Od glagola na -αίνω sigmatski aorist imaju:

a) na **-ασα**: αποσταίνω, σωπαίνω, χορταίνω,

b) na **-αξα**: βυζαίνω,

c) na **-ησα**: ανασταίνω, (εγ)κατασταίνω, παρασταίνω, συσταίνω.

Glagol αρταίνω ima aorist na **-υσα**: άρτυσα.

³⁴ Aorist έκανα češći je nego έκαμα, ali je bolje da se upotrebljeva oblik sa μ, jer tako, pomoću različite osnovе, razlikujemo trajni aorist od trenutnog: έκανα – θα κάνω – να κάνω – κάνε i έκαμα – θα κάμω – να κάμω – κάμε.

Aorist na **-ησα** formiraju i glagoli **αμαρτάνω – αμάρτησα** i **αυξάνω – αύξησα**, koji pripadaju glagolima na **-άνω**.

710. Razlike u samoglasniku osnovne prema načinu

a) Neki glagoli imaju u konjuktivu ili i u drugim načinima asigmatskog aorista aktiva samoglasnik osnovne drugačiji nego u indikativu:

παίρνω – **πήρα**, osnova aor. **πηρ-** ali να πάρω, πάρε, πάρει

πηγαίνω – **πήγα**, osnova aor. **πηγ-** να πάω, πάμε, πάει

b) Drugi glagoli formiraju druge načine bez samoglasnika osnovne:

μπαίνω – **μπήκα**, osnova aor. **μπηκ-** ali μπω, έμπα, μπει

βρίσκω – **βρήκα**, osnova aor. **βρηκ-** βρω, βρες, βρει

Tako se formiraju: **βγαίνω, ανεβαίνω, κατεβαίνω, διαβαίνω**.

c) Aoristi είδα, είπα, ήπια formiraju se u ostalim načinima bez početnog (i):

όταν δεις, ίσως πείτε, έχουν πει, αν πιείτε, πιες.

Kada se u konjuktivu i u "infinitivu" prethodna reč završava na samoglasnik, upotrebljavaju se i oblici sa početnim (i) od είδα, είπα: θα ιδώ, να ειπείτε.

711. Pomeranje naglaska u konjuktivu. – Neki dvosložni asigmatski aoristi naglašavaju se u konjuktivu aorista i na ligusi:

ν' ανέβω – ν' ανεβώ, να κατέβω – να κατεβώ, να έρθω – (να ερθώ) να 'ρθω, θα 'ρθω, νά 'βρω – να βρω, να μπω (ređe νά 'μπω), θα βγω – θά 'βγω; να γίνω (ređe να γενώ), να διαβώ. "Infinitiv" se naglašava: ανέβει – ανεβεί, κατέβει – κατεβεί i obično έρθει, βρει, μπει, γίνει (ređe γενεί), i (samo) διαβεί.

Aorist ήπια ima konjuktiv πιω.

712. Neki glagoli u pasivu formiraju se u aoristu prema aktivu: γίνομαι – έγίνα (γίνηκα), έρχομαι – ήρθα, κάθομαι – κάθισα.

713. PRAVOPIS – OBLICI AORISTA

A) (i) u paraligusi. – 1. Svi glagoli koji u prezentu imaju (i), čak i kada su sa dvostrukim oblicima (698), pišu se u aoristu **sa istim (i) koje imaju i u prezentu**. Tako se pišu:

Sa **i**: έγίνα, ένιψα, ένπιξα, ράγισα itd., i glagoli sa dvostrukim oblicima (ανθίζω i ανθώ) άνθισα, γύρισα, ξέφτισα, ξεχείλισα, σκόρπισα, σφάλισα i σφάλιξα itd.

Sa **v**: έχυσα, δάκρυσα, ευκόλυνα, σύγχυσα itd.

Sa η: άφησα, έσβησα, έπρηξα, έμπηξα.

Sa οι: άθροισα, άνοιξα.

Sa ει: έκλεισα, έτεινα, άλειψα, έσεισα.

Takođe se pišu:

Sa υ: έπλυνα i (ινα) glagola na -άινω: ακρίβυνα.

Sa η: aoristi βρήκα, βγήκα, μπήκα, ανέβηκα, κατέβηκα, διάβηκα, πήρα, αύξησα, βόσκησα itd.

Sa ει: aoristi έγειρα, έδειρα, έσπειρα, ανάγγειλα, ανάτειλα, έστειλα, έμεινα, απόνειμα.

2. Glagoli druge konjugacije pišu se sa η:

αγάπησα, λάλησα, κύλησα; ρούφηξα, τράβηξα.

Sa υ se pišu glagoli μέθυσα i μήνυσα.

3. Potrebno je obratiti pažnju na pravopis nekih glagola sa dvostrukim oblicima ili na neke glagole na (-ίζο) i na (ό), kod kojih je prezentska osnova ambivalentna ili se meša sa osnovama drugih glagola:

Pišemo sa ι:

βουίζω – βούισα

διαφημίζω – διαφήμισα, διαφήμιση

εγχειρίζω – εγχειρίσα

θυμίζω – θύμισα, θύμισέ μου

καταρτίζω – κατάρτισα, κατάρτιση

καταχωρίζω – καταχώρισα,

καταχώριση

ξεφωνίζω – ξεφώνισα

ali pišemo sa η:

βοώ – βόησα

επευφημώ – επευφήμησα

επιχειρώ – επιχείρησα, επιχείρηση

θυμούμαι – θυμήθηκα, θύμιση

εξαρτώ – εξάρτησα, εξάρτηση

παραχωρώ – παραχώρησα,

παραχώρηση

συμφωνώ – συμφώνησα

(διαφώνησα)

ψηφώ – ψήφησα, αψήφησα

ψηφίζω – ψήφισα, ψήφιση

B) (ο) u paralogisi. – (ο) kod aorista na (**οσα**) piše se sa ω: κλείδωσα, έσωσα, ένιωσα, έδωσα.

Sa ο se pišu δέσποσα, συνώμοσα, άρμοσα i njihove izvedenice.

C) Koren (δο) glagola δίνω piše se sa ω **u aoristu aktiva** i u vremenima koja se izvode iz njegove osnove: έδωσα, δώσω, δώσε, δώσ' το, έχω δώσει, παραδώσου.

U aoristu i perfektu pasiva i u svim izvedenicama pišu se sa ο: δόθηκα, δοθώ, έχει εκδοθεί, παραδοθείτε, δοσμένος (-δομένος)

δόση, εκδότης, παραδοτέος, αποδοτικός, δοσοληψία³⁵.

D) Sa jednim ili sa dva λ. – Glagoli sa dva λ u prezentskoj osnovi, u osnovi aorista imaju samo jedno λ:

³⁵ Izuzetak su δωσίδικος i δωσίλογος.

ανατέλλω – ανάτειλα, καταγγέλλω – κατάγγειλα,
προβάλλω – πρόβαλα, σφάλλω – έσφαλα, ποικίλλω – ποίκιλα.

Piše se: Ποτέ μην αναβάλλομε ό,τι πρέπει να γίνει αμέσως (Nikad nemojmo odlagati ono što treba da se dogodi smesta), ali: Πρέπει να το αναβάλλομε για αύριο (Moramo to da odložimo za sutra). – Ο ήλιος άρχιζε να προβάλλει από το βουνό (Sunce je počelo da izlazi iza planine), ali: Να μου πεις πότε θα προβάλλει ο ήλιος (Kazaćeš mi kada će da izađe sunce). – Εσύ προσβάλλεις όλο τον κόσμο (Ti vređaš celi svet), ali: Δεν έκαμες καλά να τον προσβάλλεις (Nisi dobro učinio što si ga uvredio). – Για τέτοια ζητήματα ν' αμφιβάλλεις (Kod takvih pitanja /moraš/ da sumnjaš), ali: Αν καμιά φορά αμφιβάλλεις... (Ako poneki put posumnjaš...).

C. – Osnova aorista i participa pasiva

714. Formiranje od sigmatskog aorista. – Menjajući nastavak sigmatskog aorista **-σα** u **-θηκα** ili **-στηκα** dobijamo aorist pasiva; njemu odgovara particip pasiva na **-μένος** ili na **-σμένος**.

	Aktiv		Pasiv	
Prezent	Aorist	Aorist	Particip	
δένω	έδεσα	δέθηκα	δεμένος	
πιάνω	έπιασα	πιάστηκα	πιασμένος	
αγαπώ	αγάπησα	αγαπήθηκα	αγαπημένος	
επαινώ	επαίνεσα	επαινέθηκα	(ε)παινεμένος	
γελώ	γέλασα	γελάστηκα	γελασμένος	
στενοχωρώ	στενοχώρεσα	στενοχωρέθηκα	στενοχωρεμένος	
παραχωρώ	παραχώρησα	παραχωρήθηκα	παραχωρημένος	

715. Kada se aorist aktiva završava na **-ψα**, aorist pasiva se završava na **-φτηκα**, a particip pasiva na **-μμένος**:

κρύβω	έκρυψα	κρύφτηκα	κρυμμένος
εγκαταλείπω	εγκατάλειψα	εγκαταλείφτηκα	εγκαταλειμμένος
ανακαλύπτω	ανακάλυψα	ανακαλύφτηκα	ανακαλυμμένος

Kod glagola na **-άω**, **-εύω** nastavci su na **-άτηκα**, **-εύτηκα**, **-αυμένος**, **-εμένος**:

παύω	έπαψα	παύτηκα	παυμένος
μαγεύω	μάγεψα	μαγεύτηκα	μαγεμένος

Aoristu aktiva na **-ξα** odgovaraju aorist pasiva na **-χτηκα** i particip pasiva na **-γμένος**:

πλέκω	έπλεξα	πλέχτηκα	πλεγμένος
ανοίγω	άνοιξα	ανοίχτηκα	ανοιγμένος

διώχνω έδιωξα διώχτηκα διωγμένος
 Aoristu aktiva na **-σα, -ξα** glagola kod kojih je karakter dentalni ili piskavi suglasnik odgovara aorist pasiva na **-στηκα** ili **-χτηκα** i particip pasiva na **-σμένος** ili **-γμένος**:

αλέθω	άλεσα	αλέστηκα	αλεσμένος
αλλάζω	άλλαξα	αλλάχτηκα	αλλαγμένος

Sa **-άστηκα** se formira i aorist glagola σέβομαι: σεβάστηκα.

716. Formiranje od asigmatskog aorista. – Menjajući nastavak **-α** asigmatskog aorista glagola koji se završavaju na likvid ili nazal a) na **-θηκα**, dobijamo aorist pasiva, a b) na **-μένος**, dobijamo particip pasiva:

βάζω	έβαλα	βάλθηκα	βαλμένος
φέρνω	έφερα	φέρθηκα	φερμένος
γδέρνω	έγδαρα	γδάρθηκα	γδαρμένος

Glagoli koji se završavaju na nazalno **-νω** formiraju aorist pasiva na **-θηκα**, a particip pasiva na **-μένος**:

κρίνω	έκρινα	κρίθηκα	κριμένος
πλένω	έπλυνα	πλύθηκα	πλυμένος

Glagol αισθάνομαι i glagoli sa više od dva sloga na **-ύνω**: διευθύνω, επιβαρύνω, ευκολύνω, μολύνω itd., formiraju aorist pasiva na **-νθηκα**: αισθάνθηκα, αμύνθηκα, διευθύνθηκα itd. Glagol ξεδιαλύνω ima aorist ξεδιαλύθηκα, a particip pasiva ξεδιαλυμένος.

717. Od glagola koji se završavaju na nazalno **-αίνω** sa aoristom aktiva na **-ανα**:

A) Neki zadržavaju karakter **v** i imaju aorist pasiva na **-νθηκα**, a particip pasiva na **-σμένος**: απολύματα – απολυμάνθηκα – απολυμασμένος.

Takvi su glagoli λιπαίνω, μαιίνω, σημαίνω.

B) Ostali glagoli gube karakter **v** iz aorista aktiva i formiraju aorist pasiva na **-θηκα** i

a) particip pasiva na **-μένος**: ζέστανα – ζεστάθηκα – ζεσταμένος.

Na isti način formiraju se glagoli βουβαίνω, γλυκαίνω, μαραίνω, ξετρελαίνω, ξεραίνω, πικραίνω, ψυχραίνω.

b) particip pasiva na **-σμένος**: υφαίνω – ύφανα – υφάθηκα – υφασμένος.

Tako je sa glagolima λευκαίνω, ξεθυμαίνω (bez aorista pasiva).

718. Neki glagoli koji se završavaju na likvid ili na nazal menjaju samoglasnik osnovne u aoristu i u participu pasiva:

έδειρα – δάρθηκα – δαρμένος,	έσπειρα – σπάρθηκα – σπαρμένος,
πήρα – πάρθηκα – παρμένος,	έστειλα – στάλθηκα – σταλμένος.

Nepравilnosti u formiranju aorista pasiva i participa pasiva

719. Najveći broj pasivnih glagola menja se u skladu sa gore navedenim pravilima. Međutim, neki se formiraju i drugačije:

1. Glagol δίνω – έδωσα ima aorist pasiva δόθηκα, glagol στέκομαι: στάθηκα, glagol τείνω – έτεινα: τάθηκα (εν-, προ- itd.).

2. Sa **-έθηκα, -εμένος** se formiraju glagoli βρίσκω – βρέθηκα (bez participa pasiva) i υπόσχομαι – υποσχέθηκα – υποσχεμένος.

3. Sa **-ήθηκα** se formiraju glagoli απονέμω – απονεμήθηκα, δέομαι – δεήθηκα, διαμαρτύρομαι – διαμαρτυρήθηκα, εύχομαι – ευχήθηκα, προσεύχομαι – προσευχήθηκα.

4. Aorist pasiva glagol μαθαίνω glasi μαθεύτηκα, a particip μαθημένος.

720. Nekoliko glagola sa različitim korenom u asigmatskom aoristu aktiva (707) i nekoliko drugih, takođe sa asigmatskim aoristom, završavaju se u aoristu pasiva na **-ώθηκα**, a u participu pasiva na **-ωμένος**, bez odgovarajućeg aorista aktiva na **-ωσα**:

βλέπω	είδα	ειδώθηκα	ιδωμένος
λέγω	είπα	ειπώθηκα	ειπωμένος
γίνομαι	έγινα		γινωμένος
κάνω	έκαμα		καμωμένος
πίνω	ήπια	πιώθηκα	πιωμένος
τρώγω	έφαγα	φαγώθηκα	φαγωμένος

Nekoliko složenica od glagola βλέπω ima i pravilne oblike: είδα – ξανάειδα, απόειδα, παραειδωθήκαμε, ali i πρόβλεψα (προείδα) – προβλέφτηκε, ανάβλεψα, παράβλεψα.

721. **PRAVOPIŠ.** – Glagol είδα, ειδώθηκα piše se **sa ει** samo u indikativu. U drugim načinima piše se **sa ι**: να (ι)δεί, να ιδωθούμε, έχομε ιδωθεί, ιδωμένος.

Drugi aorist pasiva

722. Nekoliko glagola iz različitih kategorija formira aorist pasiva na **-ηκα** umesto na **-θηκα** ili na **-τηκα**: κόβω – κόπηκα. Ovaj aorist naziva se **drugim aoristom pasiva**.

U drugom aoristu pasiva, ponekad i u participu pasiva, obično se **menja i samoglasnik osnove**, ukoliko postoji.

Nekoliko glagola formira pored drugog aorista i uobičajeni aorist na **-θηκα** (-τηκα), u tom slučaju često samo u pasivnom značenju:

A) Sa **istim samoglasnikom osnove**: έκοψα – κόπηκα, έπνιξα – πνίγηκα, έγραψα – γράφηκα (ali i γράφτηκα), προγράφηκα, διαγράφηκα.

B) Sa **različitim samoglasnikom osnove**: έβρεξα – βράχηκα (ali i καταβρέχηκα), έστρεψα – στράφηκα (στραμμένος, ali i διαστρεμμένος), ντρέπομαι – ντράπηκα, έτρεψα – τράπηκα, φαίνομαι – φάνηκα, χαίρομαι – χάρηκα.

723. Dvostruki aoristi pasiva. – Od nekoliko glagola formiraju se dva aorista pasiva: ξύθηκα – ξύστηκα, σφαλίστηκα – σφαλίχτηκα, αποκαταστάθηκα – αποκαταστήθηκα.

Nepravilni participi pasiva

724. Neki participi pasiva formiraju se nepravilno. Tako:

a) Glagoli prve konjugacije imaju particip na **-ημένος**: αυξημένος, διαμαρτυρημένος, μαθημένος, πετυχημένος.

b) Glagoli druge konjugacije imaju particip na **-ισμένος**: αγρουπνισμένος, δυστυχισμένος, κοιμισμένος.

c) Nekoliko glagola na **-αίνω**, βαραίνω, μακραίνω, πηγαίνω itd., imaju particip na **-εμένος**: βαρεμένος, πηγεμένος.

d) Od glagola na **-ύνω** particip na **-σμένος** imaju glagoli απομακρύνω – απομακρυσμένος, λεπτύνω – (εκ)λεπτυσμένος, μολύνω – μολυσμένος, a na **-ημένος** glagoli αποθαρρύνω – αποθαρρημένος, επιβαρύνω – επιβαρημένος.

e) Nekoliko glagola na **-εύω** ima particip na **-ευμένος**: δεσμευμένος, επιστρατευμένος itd.

725. Ponekad se particip pasiva nadomešta participom paralelnog glagola. Tako se kaže: αρχίζω – αρχισμένος i obično (αρχινώ) αρχινισμένος (ili αρχινημένος).

Neki antički participi upotrebljavaju se kao imenice ili kao pridevi. U tom slučaju zadržavaju antičko udvostručavanje: εκτεταμένος, επιτετραμμένος, συγκεκριμένος, Εσταυρωμένος, τεθλασμένη; αφηρημένος, επανειλημμένος, προκατειλημμένος.

(Inače je uobičajeno da se kaže: είμαι πεισμένος, αποσπασμένος, αποσταλμένος, αποχτημένα δικαιώματα, πολύγωνο περιγραμμένο, εξαρτημένος itd.)

727. Dvostruki participi pasiva. – Neki glagoli imaju dvostruki oblik za particip pasiva, koji često korespondira njihovom dvostrukom aoristu pasiva (704): βουτη(γ)μένος, βρε(γ)μένος, πετα(γ)μένος; ξυ(σ)μένος, σβη(σ)μένος, χω(σ)μένος; σφαλισμένος – σφαλιγμένος, φτιασμένος – φτιαγμένος; στραμμένος – στρεμμένος (722 B).

728. Postoje i participi pasiva sa drugim oblikom, kod kojih, međutim, možemo da se opredelimo za onaj koji je uobičajeniji. To su: αγγιγμένος,

αφημένος, βασταγμένος, βυζαγμένος, ζουλημένος, καμένος, κερδισμένος, κλαμένος, ξεφτισμένος, σαπισμένος, σπουδασμένος, στραγγισμένος, φυσημένος itd.

729. PRAVOPIS – PARTICIP PERFEKTA PASIVA

1. Nastavak (-μένος) participa perfekta piše se sa **jednim μ**: δεμένος, αγαπημένος.

Kod glagola koji imaju k a r a k t e r π, β, φ (πτ, φτ), piše se sa **dva μ**: εγκαταλείπω – εγκαταλειμμένος, σκάβω – σκαμμένος, στρίβω – στριμμένος, θρέφω – θρεμμένος, απορρίπτω – απορριμμένος³⁶.

2. Nastavak (-εμένος) participa pasiva piše se sa **ε i na proparaligusi**:

βασιλεμένος, μαγεμένος, πηγεμένος, βαρεμένος, υποσχεμένος.

3. (ι) u participu pasiva na (-ισμένος) uvek se piše sa **ι**. Izuzetak su μεθυσμένος i glagoli prve konjugacije koji imaju drugo (ι) na paraligusi:

Tako pišemo: (κάθισα) καθισμένος, (έχτισα) χτισμένος, ali i (αγρυπνώ) αγρυπνισμένος, (κυλώ) κυλισμένος, (τυραννώ) τυραννισμένος; (έσβησα) σβησμένος, (έπηξα) πηγμένος, (έμπηξα) μπηγμένος; (έξυσα) ξυσμένος, (ίδρυσα) ιδρυμένος; (έκλεισα) κλεισμένος; (δάνεισα) δανεισμένος; (άθροισα) αθροισμένος.

4. Participi pasiva αποθαρρημένος, επιβαρημένος pišu se sa **η**.

Pišu se sa **jednim μ** participi glagola na -αίω, -εύω i na -νω, -αίνω: καμένος, φυτεμένος, πλυμένος, μαθημένος, μαραμένος, πικραμένος, πεθαμένος (ali θαμμένος).

Isti je slučaj i sa antičkim participima koji su postali imena, διακεκριμένος i συγκεκριμένος (ali επιτετραμμένος).

³⁶ To je slučaj i sa participima αποσκληρυμμένος, απαμβλυμμένος, εκθηλυμμένος. Sa dva μ pisali su se u antičkom jeziku i participi pasiva ωξυμμένος, εξηραμμένος, μεμαραμμένος.

ŠESNAESTO POGLAVLJE

ELIPTIČKI, BEZLIČNI I NEPRAVILNI GLAGOLI

Eliptički glagoli

730. Neki se glagoli sreću samo u oblicima koji se formiraju od jedne vremenske osnove, obično prezentske. Takvi se glagoli nazivaju **eliptičkim**.

Glagoli koji se javljaju samo u nekim oblicima trajnih vremena su na primer: ανήκω, βαίνω, είμαι, επείγει, έχω, κείτομαι, μάχομαι, μέλει, μέλλω, ξέρω, οφείλω, παθαίνομαι, πρόπει, πρόκειται, (έγκείται), χρωστώ.

Samo u trenutnim vremenima upotrebljavaju se glagoli: έδραμα – δράμε, χρημάτισα itd.

Umesto glagola koji nedostaju koristimo sinonimne glagole ili perifrazu. Za μάχομαι čemo, na primer, u aoristu kazati: πολέμησα; za πρόπει: εδέησε, χρειάστηκε; za τρέμω: τρεμούλιασα; za είμαι: έγινε (μου έγινε εμπόδιο) ili στάθηκε (μου στάθηκε βοηθός).

Bezlični glagoli

731. Neki su glagoli uobičajeni u trećem licu jednine, iako subjekat nije ličnost ili stvar. Ti se glagoli nazivaju **bezličnim**: δε με μέλει.

732. Bezlični glagoli su:

A) Glagoli koji označavaju prirodne pojave: βραδιάζει, βρέχει, βροντά, γλυκοχαράζει, ξαστερώνει, ξημερώνει, φέγγει, φυσά, χαράζει, χειμωνιάζει, χιονίζει itd.

Neki od ovih glagolâ koji se koriste i u široj upotrebi ili u drugom značenju formiraju i druga lica: φέξε μου, θα σου τις βρέξω.

Ponekad postaju bezlični i uobičajeni glagoli kada označavaju prirodnu pojavu: ρίχνει χαλάζι; κάνει ωραίο καιρό, κύο.

B) Neki drugi glagoli: βολεί, μέλει, πρόπει, πρόκειται, συμφέρει.

C) U bezličnom obliku mogu biti i drugi glagoli, ali tada dobijaju posebno značenje ili se to događa samo u određenim frazama: αξίζει (αξίζει και παραξίζει – vredi i ne samo da vredi, više nego vredi), γίνεται (δε γίνεται να μας αφήσεις μόνους – nije u redu, nema govora da /češ da/ nas ostaviš same), κοντεύει (να ξημερώσει), πειράζει, ταιριάζει, τυχαίνει.

Nepravilni glagoli

733. Pri formiranju glagola veliki broj ih se ne drži pravila koja važe za druge glagole. Javljaju se nepravilnosti ili u vezi sa njihovim osnovama (βλέπω – aor. είδα, μαθαίνω – aor. έμαθα) ili u konjugacijama (είδα – konjukt. δω, imperativ δεσ, δείτε). Ovakvi se glagoli nazivaju **nepravilnim**. Ovde navodimo najčešće:

Prezent	Aorist aktiva	Aorist pasiva	Particip pasiva
ανεβαίνω	ανέβηκα – ανέβω – ανεβώ, ανέβα, -είτε, ανέβει, ανεβεί		ανεβασμένος
αρέσω, αρέσα- άρεζα (692)	άρεσα		
αρταίνω	άρτυσα	αρτύθηκα	αρτυμένος
αυξάνω	αύξησα	αυξήθηκα	αυξημένος
αφήνω	άφησα (αφήκα 707) – άφησε	(αφήθηκα) (αφέθηκα)	αφημένος
βάζω -βάλλω (προ-, προσ-, ανα- itd.)	έβαλα -βαλα	βάλθηκα -βλήθηκα	βαλμένος -βλημένος
βγάζω βγαίνω	έβγαλα βγήκα – βγω, έβγα (βγες), βγείτε (675)	βγάλθηκα	βγαλμένος βγαλμένος
βλέπω	είδα – δω, δεσ (ιδέ), δείτε – δέστε (675) -δει; ali i ανάβλεψα, πρόβλεψα	ειδώθηκα –ιδωθώ ali i προβλέφτηκε itd.	ιδωμένος
βόσκω βρέχω	βόσκησα έβρεξα	βοσκήθηκα βράχηκα (κατα- βρέχτηκα) (722)	βοσκημένος βρε(γ)μένος
βρίσκω	βρήκα (ήβρα) – βρω, βρες – βρει	βρέθηκα	
γδέρνω	έγδαρα	γδάρθηκα	γδαρμένος

γέρνω γίνομαι δέρνω διαβαίνω	έγχειρα έγινα (712) έδειρα διάβηκα, διαβώ, διάβα, -είτε	(γίνηκα, γενώ) δάρθηκα	γερμένος γινωμένος δαρμένος
διαμαρτύρομαι διδάσκω δίνω	δίδαξα έδωσα (έδωκα 707), δώσε	διαμαρτυρήθηκα διδάχτηκα δόθηκα	διαμαρτυρημένος διδαγμένος δοσμένος – δομένος
εγκατασταίνω (εγκαθιστώ) έρχομαι ερχόμουν	εγκατάστησα ήρθα – έρθω (’ρθω), έλα, ελάτε – έρθει (’ρθει)	εγκαταστάθηκα	εγκαταστημένος
εύχομαι θέλω θέτω	θέλησα έθεσα	ευχήθηκα (τέθηκα)	 -θεμένος, (απο-, κατα-, αποσυν-)
κάθομαι καίω (688) κάνω	κάθισα (712) έκαψα έκαμα – έκανα (707 b)	κάηκα	καθισμένος καμένος καμωμένος
καταλαβαίνω κατεβαίνω (710 b)	κατάλαβα κατέβηκα – κατέβω – κατεβώ, κατέβα, -είτε – κατέβει, -βεί		κατεβασμένος
κλαίω (688) λαβαίνω λαχαίνω λέ(γ)ω (688)	έκλαψα έλαβα έλαχα είπα – πω (701), πες, πείτε – πέστε (675) – πει	κλαύτηκα ειπώθηκα	κλαμένος ειπωμένος
μαθαίνω μακραίνω	έμαθα μάκρυνα	μαθεύτηκε απομακρύνθηκα	μαθημένος μακρεμένος απομακρυσμένος

μένω μπαίνω	έμεινα μπήκα – μπω, έμπα (675), μπείτε – μπει		μπασμένος
ντρέπομαι		ντράπηκα (722 B)	
παθαίνω παραγγέλω, αγγέλλω πάω v. πηγαίνω	έπαθα παράγγειλα	παραγγέλθηκα	(-παθημένος) παραγγελμένος
πετυχαίνω πέφτω πηγαίνω πάω (688)	πέτυχα έπεσα πήγα – πάω, άμε – αμέτε (675) – πάει		πετυχημένος πεσμένος πηγεμένος
πίνω	ήπια – πιω, πιες, πιείτε – πιέ(σ)τε	πιώθηκα	πιωμένος
πλένω σέβομαι σέρνω σπέρνω στέκομαι, στέκω, στέκα, -άτε στέλνω στρέφω	έπλυνα έσυρα έσπειρα	πλύθηκα σεβάστηκα σύρθηκα σπάρθηκα στάθηκα, στάσου σταθείτε (675)	πλυμένος συρμένος σπαρμένος (present στεκάμενος)
σωπαίνω -σ(ι)ωπώ	σώπασα (απο-, παρα-) -σιώπησα	σιωπήθηκα	σταλμένος στραμμένος -στρεμμένος σωπασμένος -σιωπημένος
τείνω τρέπω τρών(γ)ω (688)	έτεινα έτρεψα έφαγα – φά(γ)ω (688)	-τάθηκα τράπηκα (722) φαγώθηκα	τραμμένος φαγωμένος
τυχαίνω υπόσχομαι φαίνομαι φεύγω, φεύγε, -γα	έτυχα	υποσχέθηκα φάνηκα (722)	(αποτυχημένος) υποσχεμένος (κακοφανισμένος)

φταίω (688)
χαίρομαι
χορταίνω
ψέλνω

έφταιξα
χόρτασα
έψαλα

χάρηκα (722)
(ψάλθηκα)

(prez. χαρούμενος)
χορτασμένος
ψαλμένος

SEDAMNAESTO POGLAVLJE

PARTICIPI

734. Particip ima u aktivnu prezent, a u pasivu perfekt. Jedan glagol obično ima dva participa, koji se nazivaju **participom prezenta** ili **aktivnim participom** i **participom perfekta** ili **pasivnim participom**.

Aktivni particip završava se na (-**οντας**): λέγοντας (govoreći), πηδώντας (skačući). **Pasivni particip** završava se na -**μένος**: δεμένος (vezan), θλιμμένος (ožalošćen).

735. **A.** – **Aktivni particip** označava radnju koja se događa trajno – bez prekida ili se ponavlja – u skladu sa značenjem glagola u ličnom glagolskom obliku: ο Παύλος έφυγε τρέχοντας.

736. **B.** – **Pasivni particip** označava radnju koja je završena u vreme na koje ukazuje glagol u ličnom glagolskom obliku: τον βρήκαμε λυπημένο.

Pasivni particip je često ekvivalentan pridevu: έτρεχε φοβισμένη, τραγούδι θλιβερό και παραπονεμένο (παραποινιάρικο).

737. Pasivni particip formira se i od glagola aktivnog stanja koji nemaju druge oblike pasiva: ακουμπώ (naslanjati /se) – ακουμπισμένος (naslonjen), βασιλεύω (zalaziti) – βασιλεμένος (zašlo /sunce/), ταξιδεύω (putovati) – ταξιδεμένος (koji se naputovao, naputovan).

738. Ponekad isti particip pasiva može, u zavisnosti od okolnosti, da ima i aktivno i pasivno značenje: βγήκα κερδισμένος (ispao sam pobednik) – κερδισμένα λεπτά (dobijeni novac), έφυγε φαγωμένος (otišao je žderući se, dosl. pojeden) – πίτα φαγωμένη (pojedeni pita).

739. **C.** – **Particip prezenta pasiva**. Od prezentske osnove se, doduše retko, kod nekih glagola formira i particip prezenta pasiva. Ovaj particip završava se na -**άμενος**, -**ούμενος**, -**όμενος** i obično je glagolski pridev, koji se često pretvara u imenicu: τον είδα τρεμάμενο (video sam ga kako drhti), τρεμάμενα χείλη (drhtave usne), γλυκολυπούμενη χαμογελάει (blago ožalošćena se smeši) (Solomos), οι εργαζόμενες γυναίκες (radne, zaposlene žene), το εξαγόμενο (rezultat, u matematici). Takvi prezentski participi su:

πουλί πετάμενο (ptica u letu), στεκόμενα νερά (stajace vode); τα βρεχόμενα του καραβιού (/sve/ što je pokislo na brodu);

θεοφοβούμενος (koji se boji Boga), τρεχούμενο νερό (tekuća voda), χαρούμενος (razdragan); τα βρισκόμενα (ono što je /pro/nađeno), κρατούμενα (zadržano, porezi koji se odbijaju od ukupne svote), τα μελλούμενα (ono što će se dogoditi), τα λαλούμενα (narodni muzički instrumenti), το πλεύμενο (bilo

koji plovni objekat), το προηγούμενο (prethodno; presedan), τρεχούμενος (λογαριασμός – tekući račun);

οι ερχόμενες γενεές (pokoljenja koja dolaze), κυμαινόμενος πληθυσμός (ustalasano mnoštvo); εμπορευόμενος (trgovac), ενδιαφερόμενος (/koji je/zainteresovan), τα λεγόμενα (ono što se priča; ono o čemu se priča; ranije pomenuto), μαθητευόμενος (koji uči; šegrt), περιεχόμενο (sadržaj), προστατευόμενος (koji je zaštićen; štíćenik).

740. PRAVOPIS. (ο) u participima na (ομενος) piše se sa **ο** kad je naglašeno, a sa **ω** kad nije naglašeno:

εμπορευόμενος, λεγόμενος – ειπωμένος, φαγωμένος, ξηλωμένος.

Napomena. – Nekoliko participa koji potiču iz učevnih glagola druge konjugacije ne podleže ovom pravilu i piše se sa **ω**: τιμώ – τιμώμενος, προσδοκώ – προσδοκώμενος, περισπώμενη λέξη itd.

U vezi sa pravopisom aktivnog i pasivnog participa, videti takođe §§ 690.2. i 729.

II. NEPROMENLJIVI DELOVI GOVORA

PRVO POGLAVLJE

PRILOZI

741. Prilozima se nazivaju nepromenljive reči koje posebno određuju glagol, označavajući mesto, vreme, način, količinu itd.:

έπεσα **κάτω**, φεύγω **αύριο**, δε βλέπω **καλά**, μου αρέσει **πολύ**.

Prilozi mogu da određuju i prideve, imenice ili druge priloge: *πολύ μεγάλος*, στην *κάτω* συνοικία, *κάπως* καλύτερα.

742. Prilozi se prema značenju dele na pet vrsta: a) **za mesto**, b) **za vreme**, c) **za način**, d) **za količinu**, i e) **potvrdni, oni koji označavaju sumnju, nesigurnost ili oklevanje i odrični**, koji se koriste da bi govoru dali potvrdni, neodređen ili odričan oblik.

743. A. – Za mesto. – Najvažniji prilozi za mesto su sledeći:

a) Upitni: *πού; (πούθε;)*.

b) Odnosni: *που, όπου, οπουδήποτε*.

c) Pozitivni: *εδώ, εκεί, παρακει (i παρεκει, πάρα κει), αυτού, αλλού, παντού, κάπου, πουθενά*.

(α)πάνω (επάνω), κάτω, χάμω, καταγής, μέσα (μες), έξω, (ε)μπρός (μπροστά), πίσω, δεξιά, αριστερά,

ψηλά, χαμηλά, κοντά (γεθε) σιμά, πλάι, δίπλα, παράπλευρα, παράμερα, απόμερα, μακριά, αντίκρου i αντικρού, κατάντικρου, απέναντι, γύρω, τριγύρω, ολόγυρα (περίγυρα, γύρωθε),

μεταξύ, αναμεταξύ, ανάμεσα, πέρα, αντίπερα,

βόρεια, νότια, ανατολικά, δυτικά, βορειοανατολικά itd.

744. B. – Za vreme. – Najvažniji prilozi za vreme su sledeći:

a) Upitni: *πότε;*

b) Odnosni: *που, όποτε, οποτεδήποτε*.

c) Pozitivni: *ποτέ, πότε, πότε, κάποτε, ενίοτε, κάπου κάπου, πάντα, πάντοτε, άλλοτε, ολοένα, τότε, τώρα, αμέσως, ευθύς, κιόλας (κιόλα), ήδη, πια, μόλις, ακόμη (ακόμα), πάλι, ξανά, συχνά, συνήθως,*

ύστερα, έπειτα, κατόπι, πρώτα, πριν, πρωύτερα, εξαρχής, απαρχής, νωρίς, αργά, γρήγορα, στην ώρα, εγκαίρως, μαζί, αδιάκοπα,

χτες, προχτές, σήμερα, (ε)ψές, απόψε, ανήμερα, αύριο, μεθαύριο – πέρσι, πρόπερσι, φέτος, του χρόνου, πρώην (τέως).

Neki prilozi za vreme kazuju se dva puta u dva odgovarajuća dela složene rečenice: *πότε... πότε, άλλοτε... άλλοτε.*

745. C. – Za način. – Najvažniji prilozi za način su sledeći:

a) Upitni: *πώς;*

b) Odnosni: *καθώς, όπως.*

c) Pozitivni: *έτσι, μαζί, κάπως, αλλιώς, οπωσδήποτε,*

καλά, κακά, σιγά (ređe αγάλια), έξαφνα (άξαφνα, ξαφνικά), ίσια, ωραία, χωριστά, συνεχιστά, μόλις, ακουστά, (ε)πίστομα, μπρούμυτα – μόνο i μονάχα (μοναχά), καθαυτό (καθαυτού), ίσια ίσια, διαμιάς, μεμιάς, μονομιάς, επίσης, επικεφαλής, ιδίως, κυρίως, προπάντων, ειδημή, του κάκου, τυχόν, χάρισμα, παμφηφεί, σταυροπόδι; καλώς (καλώς να ορίσει, καλώς τη), ακριβώς, εντελώς, καταλεπτώς, συνεπώς, ευτυχώς, εξής, καθεξής,

(za jezike) *ελληνικά, αρβανίτικα, γαλλικά itd.*

(za odeću) *φράγκικα, βλάχικα, χωριάτικα itd.*

746. Prilozi na -α. – Posebno su brojni prilozi na **-α**, uglavnom za način, koji se formiraju od množine srednjeg roda odgovarajućih prideva: *ωραίος – (περάσαμε) ωραία, βαθύς – (ανάσανε) βαθιά, κυριακάτικος – (έφυγε) κυριακάτικα.*

Od srednjeg roda glagolskih prideva na **-τος** često se formiraju prilozi za mesto na **-α**: *κουφωτός – έκλεισε τα παράθυρα κουφωτά, ξυστός – πέρασε πλάι μου ξυστά.*

747. Prilozi na -ως. – Neki od priloga na **-α (-ά)** mogu da se formiraju i na **-ως (-ώς)**: *άσχετα – ασχέτως, βέβαια – βεβαίως, σπάνια – σπανίως, χοντρικά – χοντρικώς.*

Na **-ώς** se formiraju i prilozi od prideva na **-ης, -ης, -ες**: *σαφής – σαφώς, συνεχής – συνεχώς, ακριβής – ακριβώς.*

748. Neki prilozi na **-ος** imaju drugačije značenje od svojih homonima na **-α**:

το αγόρασες ακριβά (to si skupo platila/kupila) – *ακριβώς* αυτό εννοούσα και εγώ (tačno to sam i ja imao na umu); *περάσαμε στο ταξίδι έκτακτα* (izvanredno smo se proveli na putu) – *είχαν εκτάκτως* μεγάλα κέρδη (imali su izuzetno veliki dobitak); *περάσαμε ευχάριστα* (proveli smo se prijatno) – *δέχομαι ευχαρίστως* όσα λες (sa zadovoljstvom prihvatam to što govoriš).

749. Rečce za izražavanje komparacije. – U priloge za način možemo da ubrojimo i rečce za izražavanje komparacije **σαν** i **ως**.

Rečca **σα(v)** (135) ide uz imena ili zamenice: *χυτή σα λαμπάδα, έμοιαζε σα μαύρος, είναι σαν εσένα.*

750. Analogno je značenje rečce **ως**: *τον δέχτηκαν ως σωτήρα.*

751. D. – Za količinu. – Najvažniji prilozi za količinu su sledeći:

a) Upritni: πόσο;

b) Odnosni: όσο, οσοδήποτε.

c) Pozitivni: τόσο, μόνο, πολύ, περισσότερο, πιο, λίγο, λιγάκι, λιγότερο, κομμάτι, αρκετά, κάμποσο, σχεδόν, τουλάχιστο(ν), απάνω κάτω, περίπου, ως, εξίσου, μόλις, καθόλου, διόλου, ολωσδιόλου, ολότελα, μάλλον (είναι μάλλον κοντός), μέρος... μέρος, μισό... μισό, εν μέρει... εν μέρει.

752. Prilozima za količinu pripada i **πάρα**, koje se dodaje prilozima i drugim rečima da bi se pojačalo njihovo značenje: κατοικεί πάρα πάνω, ο πάρα προσπαππούλης, την πάρα άλλη εβδομάδα.

Prilog **πάρα**, koji se često nalazi i u složenicama (με το παραπάνω, παραπανιστός) ne treba mešati sa predlogom **παρά**.

753. E. – Potvrđni prilozi, prilozi koji označavaju sumnju, nesigurnost ili oklevanje i odrični prilozi. – Najvažniji prilozi u ovoj kategoriji su:

Potvrđni: ναι, μάλιστα, βέβαια, βεβαιότατα, ορισμένως, αλήθεια (αληθινά), σωστά, τώντι.

Prilozi koji označavaju sumnju, nesigurnost ili oklevanje: ίσως, τάχα (τάχατε), (ređe)) άραγε, δήθεν, πιθανό(ν).

Odrični: όχι, δε(ν) (135), μη(ν) (135), όχι βέβαια, πια.

754. Za potvrđni odgovor koristi se i πώς όχι! Odgovarajući na negativno pitanje sa πώς όχι izbegavamo neizvesnost koju bi ostavio odgovor sa ναι: Δεν έρχεσαι; – Πώς όχι!, tj. "idem". Δε θα πληρώσεις; – Πώς όχι, tj. "platiću".

755. Opšte napomene o prilozima. – Veći broj priloga izgovara se dvaпут, čime im se pojačava značenje: απάνω απάνω, ψηλά ψηλά, πλάι πλάι, πρώτα πρώτα, αγάλια αγάλια, ίσως ίσως.

Drugi parovi priloga su: πού και πού, έτσι κι έτσι, αραιά και πού, απάνω κάτω, λίγο πολύ, γύρω τριγύρω, εδώ πέρα itd.

756. Priloška upotreba imenica. – Priloško značenje često imaju i imenice (u akuzativu): πηγαίνω σχολείο, καθόταν σπίτι, πήρε το παιδί αγκαλιά, πάω περίπατο, ταξίδι, έφυγε τρεχάλα, έφινγε χαράματα, ταξιδεύει χειμώνα καλοκαίρι itd. Genitiv imena nalazi se u priloškim frazama: του κάκου, καλού κακού, στεριάς.

757. Priloški izrazi. – Često se koriste kao prilozi i imaju isto značenje izrazi: στ' αλήθεια – doista, καμιά φορά – ponekad. Takvi izrazi su: κάθε μέρα, μέρα με την ημέρα, τις προάλλες, από δω κι εμπρός, εδώ και τόσα χρόνια, μια για πάντα, μια και καλή, στο βρόντο, στα τυφλά, στα πεταχτά, στα χαμένα, για καλή (μας) τύχη itd.

F. – Korelativni prilozi

758. Na svako pitanje koje postavljamo upitnim prilogom može se dati ekvivalentan odgovor određenim prilogima: neodređenim, pokaznim i odnosnim. Svi ovi prilozi nazivaju se **korelativnim**.

759. Tabela korelativnih priloga

Upitni	Neodređeni	Pokazni	Odnosni
πού;	κάπου, αλλού	εδώ, αυτού, εκεί, πουθενά	που, όπου, οπουδήποτε
πότε;	κάποτε, άλλοτε	τότε, τώρα, ποτέ	που, όποτε, οποτεδήποτε
πώς;	κάπως, αλλιώς	έτσι	όπως, καθώς, οπωσδήποτε
πόσο;	κάμποσο	τόσο, καθόλου	όσο

760. PRAVOPIS – PRILOZI

A. – Nastavci

1. (ο) na kraju priloga za mesto piše se sa ω: κάτω, εδώ, γύρω.
2. (ος) na kraju priloga piše se sa ω: πώς, αλλιώς, ακριβώς, αμέσως, απολύτως.
Izuzetak su: εμπρός, εντός, εκτός, τέλος, (ε)φέτος.
3. (ια) na kraju priloga piše se sa ι: κατοικεί μακριά, ξαπλώθηκε φαρδιά πλατιά.
4. (ις) na kraju priloga piše se sa ι: νωρίς, μόλις, αποβραδής, ολονυχτίς, κοντολογίς.
Sa η se piše nekoliko priloga složenih od genitiva: επίσης, απαρχής, εξαρχής, καταγής, καταμεσής, επικεφαλής.
5. Od priloga koji se završavaju na ι pišu se:
Sa ι: έτσι, μαζί, πάλι, πέρσι, τώντι, κομμάτι, όχι, σταυροπόδι, μονορούφι. Sa η: ακόμη, πεζή, ειδημή, μη. Sa υ: αντικρύ, μεταξύ, πολύ. Sa ει: εκεί, παμφηφεί.

B. – Elizija

6. Prilozi εδώ, εκεί mogu da pretrpe aferezu samo ako se reč koja sledi završava na (α), (ο), (ου) ili naglašeno (ε). Kod ovih priloga, koji nisu pretrpeli aferezu, ne beleži se apostrof (122):

έλα δω, από κει, φέρ' το δω, ali ήρθ' εδώ, πάμ' εκεί, κοίταξ' εκεί.

Posle και οvi prilozi ne gube ε. Međutim, και može da se piše κι (116): κι εδώ (ne και δω).

DRUGO POGLAVLJE

PREDLOZI

761. Predlozima se nazivaju nepromenljive reči koje se nalaze ispred imena ili priloga da bi ukazali na mesto, vreme, način, količinu, razlog itd.: έκοψε **ως** τώρα **με** το μαχαίρι τρία κλωνάρια **από** την τριανταφυλλιά. Predlozi su:

Jednosložni, kojih ima pet: **με, σε, για, ως, προς.**

Dvosložni, kojih ima sedam: **κατά, μετά, παρά, αντί (αντίς), από, χωρίς, δίχως.**

Trosložni **ίσαμε.**

762. Od predloga neki se sreću **sa m o u s i n t a k s i.** To su **με, σε, για, ως, χωρίς, δίχως, ίσαμε.**

Uobičajeni su i **u s i n t e z i,** kao prvi komponent, predlozi **προς, μετά, κατά, παρά, αντί, από.**

763. U sintaksi se predlozi obično vežu **sa a k u z a t i v o m** imena i zamenica.

Samo predlozi **για** i **από** u nekim slučajevima idu i **sa n o m i n a t i v o m:** **από** δήμαρχος κλητήρας (od gradonačelnika /postao je/kurir), γυρεύει θέση **για** επιστάτης (traži mesto za nadzornika).

Neki se predlozi vežu i **sa g e n i t i v o m.** Do ovoga dolazi pre svega u stereotipskim izrazima i frazama: **προς** πάππου, **προς** Θεού, **μετά** χαράς, **από** χρόνου, **από** Θεού. Ovakvu sintaksu nalazimo i kod nekih složenica od predloga, koje su tako zadržale antičku sintaksu: **καταγής** (κάτω στη γη), **απευθείας, απαρχής.**

764. Predlozi **με, σε, για, κατά, παρά, από** javljaju se i **bez završnog samoglasnika:**

a) Predlog **σε** gubi **ε** pred **τ** kod određenog člana i piše se zajedno sa tim članom, kao jedna reč: **στα φύλλα** (375).

b) Kod predloga **από** često dolazi do apokope **ο** ispred oblika određenog člana koji počinju na **τ** (133). Ovo se događa pre svega u dijalogu i u poeziji.

c) Predlozi **σε, από** često gube završni samoglasnik ispred početnog samoglasnika reči koja im sledi, ukoliko je on jači od njihovog samoglasnika, a posebno ako je isti (113, 115).

Predlozi **για, κατά, παρά** mogu da izgube završni samoglasnik ispred drugog **α:** **γι' αυτό, κατ' αυτά.**

765. Predlog εις, stariji oblik predloga σε, retko se koristi, osim u nekim stereotipskim ili istorijskim frazama, u narodnim pesmama itd.: εις έτη πολλά, εις υγειαν, εις ανώτερα, εις βάρος σου. – Κοιμάται, κοιμάται εις ύπνο βαθύ (Solomos).

766. Predlog ως ne treba mešati sa komparativnom rečcom ως ni sa veznikom ως.

767. Predlog αντί slaže se i sa με, σε, από: αντίς μ' εσένα, αντίς από κει.

768. PRAVOPIS. – Sinkopirano σ(ε) posle ως ne piše se: ως τις πέντε (umesto ως στις πέντε), ως το σπίτι, ως εμάς, ως εκείνο το μέρος.

769. Zastareli predlozi u stereotipskim frazama. – Osim navedenih, upotrebljavaju se još neki antički predlozi ili antički oblici današnjih predloga, u nekim izrazima, posebno stereotipskim ili u istorijskim frazama itd. Ovi predlozi često se slažu sa genitivom. To su sledeći:

διά (u današnjem jeziku: για): διά πυρός και σιδήρου – ognjem i mačem. (To je slučaj i sa složenicom διαμιάς – odjednom.)

εκ – εξ (danas -ξε, 216): εκ Θεού – od Boga, εξ ουρανού – iz neba. (To je slučaj i sa složenicama εξαιτίας – zahvaljujući, εξαρχής – iz početka itd.)

εν: εν γνώσει – sa (punim) znanjem, εν μέρει – delimično, εντάξει – u redu.

επί: επί Φραγκοκρατίας – za vladavine Franaka, επί Καποδίστρια – pod Kapodistrijom. (To je slučaj i sa složenicama επικεφαλής – na čelu, επιτέλους – konačno, naposljetku.)

προ: προ Χριστού – pre Hrista, pre naše ere, προ (ο)λίγου – nedavno, pre malo vremena. (To je slučaj i sa προπάντων – pre svega.)

υπέρ: υπέρ το μέτρο – za (tu) meru, i priloški: έχει πολλά τα υπέρ – ima dosta toga za (u svoju korist).

Ponekad se kao predlozi koriste prilozi εναντίο(ν), εξαιτίας, πλην i μέσο(ν): έστειλα το γράμμα μέσο Θεσσαλονίκης (poslao sam pismo preko Tesalonike).

770. Kao matematički termini koriste se antički predlozi συν, επί, διά, πλην i μείον u kombinaciji sa nominativom.

συν	i, plus	διακόσιες συν τέσσερις	200+4
επί	puta, pomnoženo sa	δύο επί χίλια	2x1.000
διά	podeljeno sa	εκατό διά δεκατρία	100:13
πλην	minus, manje	δώδεκα πλην τέσσερα	12-4
μείον	minus, manje	ΑΒ μείον ΒΓ	ΑΒ-ΒC

771. Predlozima su ekvivalentni i brojni prilozi koji na kraju dobijaju jedan od predloga με, σε, από: πίσω από τις γλάστρες (iza saksija),

σύμφωνα με τη γνώμη σου (u skladu sa tvojim mišljenjem), μέσα
στη δεξαμενή (u čatrnji).

TREĆE POGLAVLJE

VEZNICI

772. Veznicima se nazivaju nepromenljive reči koje se upotrebljavaju da bi međusobno povezale reči ili rečenice:

η μέρα **και** η νύχτα, κάθομαι **και** περιμένω

773. Prema značenju koje imaju veznici se dele na:

1. **Sastavne:** και, ούτε, μήτε, ουδέ, μηδέ.

Veznik **και** ispred samoglasnika ima i oblik **κι** (116, 594, 760.8).

Veznici ουδέ, μηδέ koriste se retko i to pre svega u poeziji. Veznik ούτε je češći od μήτε, iako među njima ne postoji razlika u značenju.

2. **Rastavne:** ή, είτε.

3. **Suprotne:** μα, αλλά, παρά, όμως, ωστόσο, ενώ, αν και, μολονότι, μόνο.

4. **Zaključne:** λοιπόν, ώστε, άρα, επομένως, που.

5. **One koji razjašnjavaju:** δηλαδή.

6. **Posebne:** πως, που, ότι.

Veznik **ότι** koristimo umesto **πως:** a) kada se inače nagomila mnogo πως, i to štaviše vezanih jedan za drugi; b) na početku odlomka; c) radi eufonije, kada bismo inače imali mnogo π: μου είπε πως πρέπει.

7. **Vremenske:** όταν, σαν, ενώ, καθώς, αφού, αφότου, πριν (πριν να), μόλις, προτού, ώσπου, ωσότου, όσο που, όποτε.

8. **Uzročne:** γιατί, επειδή, αφού, τι (pesničko).

9. **Hipotetske:** αν, σαν, άμα.

10. **Namerne:** να, για να (jače od να).

11. **Posledične:** ώστε (να), που.

12. **Koji dolaze posle glagola sumnje ili bojazni:** μη(ν) (135), μήπως.

13. **Poredbene:** παρά. Koristi se da istakne drugi element u poređenju.

774. PRAVOPIS. – 1. Ne treba mešati posebni veznik πως sa prilogom za način πώς (56.2).

2. Ne treba mešati posebni veznik που sa prilogom za mesto πού (56.2).

3. Ne treba mešati posebni veznik ότι sa odnosnom zamenicom ότι (574).

775. Rečce. – Veznicima možemo smatrati i neke **rečce**, koje su veoma česte u grčkom jeziku i imaju raznovrsna značenja. To su ας, θα, να, μα, για.

1. **ας:** obično označava podsticaj ili slaganje: ας πηγαίνομε (da idemo), ας παίξει (neka igra).

2. **θα:** prema značenju može da ukazuje na:

a) budućnost: θα ξεκινήσω (krenuću);

b) potencijal: θα σου τα έστειλα αν τα είχα (poslao bih ti kad bih imao);

c) mogućnost (ίσως): θα διαβάζει τώρα (biće da sada čita).

3. να za izražavanje spremnosti, volje: να το δώσωμε (da to damo), να μη μου γράφεις (nemoj da si mi pisao)! να σου πω (da ti kažem)!

4. Pokazno να: να τες (evo ih), να που είχα δίκιο (eto kako sam bio u pravu).

5. μα u zakletvama: μα την αλήθεια (tako mi istine).

6. Podsticajno για: για ελάτε (ama dođite), για να δω (daj da vidim).

776. PRAVOPIS. – Za obeležavanje naglaska jednosložnih predloga i rečca videti §§ 55. i 56.

ČETVRTO POGLAVLJE

UZVICI

777. **Uzvicima** se nazivaju glasovi ili nepromenljive reči koje ukazuju na snažno osećanje: bol, tugu, radost, divljenje, čudenje itd.: α! αλίμονο!

778. Uzvici ukazuju na:

Divljenje: α! ι! ω! ποπό! μπα!

Čudenje: α! ο! μπα!

Bol, tugu: αχ! άου! ω! οχ! όχου! αλί! αλίμονο!

Nelagodnosti, brigu, gađenje, očajanje: ε! ου! ουφ! πουφ! πα πα πα!

Podrugivanje, ironiju: ε! ου! αχαχούχα!

Želju: μακάρι! άμποτε! είθε!

Odobranje, pohvalu: γεια σου! μπράβο! εύγε!

Dozivanje: ε! ω! (ω σεις βουνά!)

Podsticaj: α! χα! άί! άμε! μαρς! αλτ! στοπ! σουτ! στ!

Odbijanje: Α μπα!

Nesigurnost: χμ!

U uzvike spada i uzvična rečca δα, koja sledi izvesne reči: όχι δα! έλα δα! τόσοσ δα!

779. Svaka reč ili svaki izraz koji se koriste kao uzvik nazivaju se **uzvičnim izrazima**. Uzvični izrazi su na primer:

imenice: κρίμα! φρίκη! Θεέ (μου)! Χριστός! προσοχή!

pridevi: καλέ, κακομοίρη (μου), τον καημένο

glagoli: έλα (δα)! ορίστε! κόπιασε! ήμαρτον! ζήτω!

prilozi: εμπρός! έξω! περαστικά! καλά! ωραία! μάλιστα!

razni drugi izrazi: Χριστός και Παναγία! σε καλό σου! με το συμπάθειο! να σε χαρώ!

780. **PRAVOPIS**. – Uz uzvike se obično beleži znak uzvika, ponekad znak pitanja ili tri tačke: ε; αμέ...!

781. **Uzvični izrazi kojima se izražava pozdrav ili želja**. – Καλημέρα, καλησπέρα, καλό βράδυ, καλό ξημέρωμα, γεια σου, ώρα καλή, καλώς όρισες, καλώς τα δεχτήκατε, καλώς τα χαιρέστε, χαιρέτε, καλή αντάμωση, (καλό) καταβόδιο, στην ευχή του Θεού, καλή πατρίδα, με το καλό στην πατρίδα, καλή(ν) όρεξη, εις υγείαν, καλή διασκέδαση, με γεια, γεια χαρά, να ζήσεις χρόνια πολλά, και από χρόνου, εις έτη πολλά, πολύχρονος, να τα χιλιάσεις, σιδεροκέφαλος, στερεωμένος, συχωρεμένος, και στα δικά

σου, και γαμπρός, περαστικά, ζωή σε λόγου σου, συγχαρητήρια, συλλυπητήρια, Θεός σχωρέσει τον.

782. Onomatopejski uzvici – U uzvike spada i posebna vrsta glasova koji oponašaju pojave u spoljnom svetu: χα χα χα, αψού, γκούχου γκούχου, κουκουρίκου, γάου, κρακ, μπουμ, φραπ, κρίτσι κρίτσι, μπλουμ, ντιγκ νταγκ, ντούκου ντούκου, πλιτς πλατς, τράκα τρούκα, τσίου τσίου, μιάου itd.

783. Druge su vrste glasovi koje koristimo da bismo dozvali, oterali ili podstakli na nešto različite životinje: ψ, ψ, ψ za mačku, κιτ, κιτ, κιτ ili πουλ πουλ za kokoške (da dođu), a ξου, ξου (da ih oteramo), γκουτς γκουτς za svinje, ουστ ili ξουτ za pse, οτς, οτς ili σσς zaprežnim životinjama da se zaustave itd.

IZ ISTORIJE GRČKOG JEZIKA

1. Jezik kojim Grci govore nije uvek bio isti. Od antičkih vremena polako se menjao sve dok nije dobio oblik koji ima danas.

2. Stari su Grci govorili i pisali različito; u zavisnosti od kraja u kom su živeli, imali su različite **dijalekte**, Izrazi ἀμὲς δὲ γ' ἐσόμεθα πολλῶ κάρρονες i ἔρρει τὰ κᾶλα, koje svi poznajemo, pripadaju dijalektu starih Spartanaca. **Jezik koiné** (zajednički, standardni) formirao se u antici tek posle velike klasične epohe, u poslednjim vekovima prethrišćanstva (između 300. godine p.n.e. i 300. godine n.e.).

3. Standardni jezik nastao je od **atičkog dijalekta**, idioma kojim se govorilo u Atici u klasičnoj epohi (V-IV vek p.n.e.), epohi političkog i duhovnog procvata Atinjana. Međutim, da bi jezik postao standardan, preuzimao je reči i oblike drugih dijalekata iz epohe kada se širio zahvaljujući osvajanjima Makedonaca. Tako su u atički dijalekt, koji je već imao reči ἀμυγδαλῆ, βασιλῖς, βασίλεια, iz jonskog ušle reči ἀμυγδαλέα (i posle ἀμυγδαλιά), βασιλίσσα, kako kažemo i danas.

4. Ovaj standardni jezik polako je postao ne samo jezik svih Helena, nego i maternji jezik ili drugi jezik svih helenizovanih stanovnika Istoka (Mala Azija, Sirija, Perzija – Egipat). Tako je naposljetku postao **međunarodni jezik** celog sveta.

5. Grčki jezik kojim se govorilo krajem 3. veka n.e. razlikovao se od antičkog zahvaljujući različitim novinama. U izgovoru i naglašavanju bio je mnogo bliži današnjem grčkom jeziku nego antičkom. Što se tiče rečnika, umesto antičkih ὄρος, ἰχθύς, ἐρυθρός, σκεδάννυμι, ὕω primećujemo da se od tada govorilo (ὁ) βουνός, ὀψάριον, κόκκινος, σκορπίζω, βρέχω.

I u tipologiji i sintaksi javljaju se promene koje najavljuju novi grčki jezik. Gube se mnoge nepravilnosti antičkih oblika i promena postaje jednostavnija. οὓς – ὠτὸς postaje ὠτίον – ὠτίου, ἡ ἄλως – τῆς ἄλω: τὸ ἀλώνιον – τοῦ ἀλώνιου; ἦν postaje ἦμην, a οἶδα – ἴσασιν: οἶδα – οἶδασιν.

6. Brojne primere onog standardnog jezika nalazimo još u **jevanđeljima**: ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε, βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν περιέθηκαν χλαμύδα κοκκίνην, ἀφείλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον, ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με, οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιῶσιν· ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο (umesto ἀνὰ δύο).

7. Ove promene su se nastavile tokom cele hrišćanske epohe, u **srednjem** veku, kada se uopštavaju; na primer, παιδίν, ὀψάριον, ἀλώνιον umesto παῖς – παιδίον, ὀψάριον, ἀλώνιον, a ἐστί, koje je već u Novom zavetu bilo ἔνι (οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἑλληγν) postaje εἶναι (od tada pa kasnije εἶναι).

Najzad, uz još neke male promene, grčki jezik poprimio je današnji oblik; postao je **n o v o g r ĉ k i**.

8. Današnji grčki jezik sačuvao je mnoge reči i oblike iz antičkog grčkog: Ὁ οὐρανός, τοῦ οὐρανοῦ, τὸν οὐρανό(ν), οἱ οὐρανοὶ itd., πηδῶ, πηδᾶς, πηδᾶ, (ἐ)πήδησα itd. Istovremeno, pojednostavio je mnoge antičke nepravilnosti. Na primer, umesto πατήρ – πατρὸς – πατέρα – πάτερ – πατράσι danas se kaže ó πατέρας – τοῦ πατέρα – τὸν πατέρα itd. Ograničena je bogata antička tipologija, a sintaksa je postala više analitička: δίδωμι τῇ μητρὶ, kako su govorili stari Grci, danas se kaže δίνω τῆς μητέρας ili δίνω στὴ μητέρα, a monolektičko ἠκηκόειν zamenjeno je perifrastičkim εἶχα ἀκούσει. Rečnik je obogaćen brojnim učevnim rečima i tuđicama kako bi izrazio savremeni život, tako da je, zahvaljujući bogatim izvedenicama i složenicama, stekao izuzetnu izražajnost.

9. Grčki jezik, kojim su naši preci na ovom kraju Evrope govorili gotovo četiri milenijuma, ima istoriju dužu od istorije jezika svih evropskih naroda. Zahvaljujući njegovim pisanim spomenicima, možemo da pratimo njegov razvoj tokom više od 2.500 godina.

Grčki je jezik imao sreću da bude sredstvo jedinstvene, vrhunske književnosti – antičke – i da kasnije postane jezik jevanđelja i ostalih dela Novog zaveta, koja su prvi put na njemu napisana.

Istim ovim jezikom, u njegovom novijem obliku, iskazao se grčki narod kroz svoje narodne pesme, kroz svoju tradiciju koja se prenosila s kolena na koleno, kroz svoje poslovice, istim jezikom koji je odnegovala i uobličila umetnička književnost.

Za Grke je ovaj jezik jedinstveno, slavno nasledstvo, vredno svekolike ljubavi i zanimanja.

INDEKSI

I – Lista glavnih rubrika

- afereza**, 119
akcent (znak), 45
aktivno stanje, 605
akuzativ, 323
alfabet, 4
andronimije, 196
antička konjugacija pasiva, 686
antičke reči, 145
antički idiomatski izrazi, 311
antičko naglašavanje, 52
AORIST, 625; – aktiva, asigmatski, 702, 707; – aktiva, sigmatski, 702, 703; – drugi pasiva, 722; – dvostruki, 704; – dvostruki pasiva, 723;
apobola samoglasnika, 129
apokopa (samoglasnika), 133
apostrof 67A, 123; Videti i:
 Pravopisni indeks
apsolutni superlativ, 486
aritmetičke radnje, 514
aspiracija, 60
augment, 649; – unutrašnji, 655; – unutrašnji, antička promena, 656
augmentativi, 185
autentična sinteza, 284
bezlični glagoli, 713
bezlični načini, 616
bezvučni suglasnici, 24A
broj deklinabilnih reči, 324; – glagola, 635; – imenica, obično u jednini, 357; – imenica, obično u množini, 360
BROJEVI, 501; – multiplikativni, 527; – osnovni, 503; – redni, 519; – umnožni, 525; – zbirni, 529
citati, istorijski, 310c; – književni 310d
crta, 92; – dvostruka, 94
critica, 70
ČLAN, 326
DEKLINACIJA, 324; – imenica, 364; – prideva, 455
deklinacija imena, 325
delovi govora, 320; – nepromenljive reči, 321, 741; – promenljive reči, 321, 326
deminutivi, glagola, 172, 229; – imenica, 179; – prideva, 210; – priloga i zamenica, 210, fusnota
deponentni glagoli, 606
DERIVACIJA, 172; – osnova, 163; – narodno i učevo izvođenje, 171
diftonzi, 26
dijareza, 68
druga konjugacija, 680
drugi aorist pasiva, 722
dve tačke, 86
dvosintetske reči, 281
dvostruka crta, 94
dvostruka promena, imenice sa, 443
dvostruka slova, 16
dvostruka tačka, Videti: **dve tačke**
dvostruki aoristi, 704; – aoristi pasiva, 723; – participi pasiva, 727
dvostruki glagolski oblici, 671; Videti i: **paralelni glagoli**
dvostruki nastavci, imenice sa, 452; – parovi, 453
dvostruki oblik, imenice sa, 446; – fonetski dvomorfne, 303, 449
dvozubni suglasnici, 24C

ekvivalenti, 301
elementi konjugacije, 642
eliptički pridevi, 476; – imenice, 437;
 – glagoli, 730
elizija, 111
enklitike, 64
etnici (patridonimi), 191
eufoničko γ, 134
fonetski oblici, paralelni, 149
formiranje glagola, 662; – napomene
 o glagolima prve konjugacije, 673;
 – opšte napomene, 671
formiranje rečnika, 171
futur, 626
genitiv, 323; – množine, teško se
 formira, 367, 395, 400, 424; –
 predlozi sa, 763
GLAGOLI, 599; – bezlični, 731; –
 brojevi, 636; – deminutivno
 značenje, 172, 229; – derponentni,
 606; – druge konjugacije, 661, 678; –
 dvostruki oblici, 698; – eliptički,
 730; – izvedeni, 172; – konjugacija,
 641; – lica, 637; – načini, 613; –
 nepravilni, 733; – neprelazni, 602; –
 paralelni, 694; – pomoćni, 623, 657;
 – prelazni, 602; – priroda, 600; –
 prve konjugacije, 661, 662; – sa
 sinicezom na paraligusu, 676; –
 sažeti, 687; – stanje, 604; – vremena,
 619
glagoli prve konjugacije, 662
glagoli sa dvostrukim oblicima, 698;
 – različitog značenja, 700
glas γ između samoglasnika, 134,
 688
glasovi, 2; – promene, 100
gornja tačka, 77
grleni suglasnici, 24c
grupe suglasnika, 141
hijat, 101
hipodijastola, 67C
homonimi, 289
idiomatski izrazi, 306
idiomi, 302
imena, 320; vlastite imenice (ljudi,
 mesta), 312
IMENICE, 333; – andronimije, 196; –
 apstraktne, 340; – etnici, 191; –
 izvedene od glagola, 176; –
 izvedene od imenica, 179; –
 izvedene od prideva, 200; – koje
 označavaju zanat, 195; – konkretne,
 340; – nepravilne, 434; – prirodni
 rod životinja, 348; – sa dva roda,
 351; – vlastite, 334; – zajedničke,
 336; – zbirne, 339
imenice koje označavaju mesto, 189
imenice koje označavaju zanat, 195
imenice sa istim brojem slogova,
 365; – muškog roda, 370; – srednjeg
 roda, 415; – ženskog roda, 392
imenice sa posebnom promenom,
 439
imenice sa različitim brojem
slogova, 365; – muškog roda, 372; –
 srednjeg roda, 426; – ženskog roda,
 397
imenice srednjeg roda, 415
imenice ženskog roda, deklinacija,
 392
imenice ženskog roda na -α, 394
imperativ, 614; – formiranje, 631,
 633; – pomeranje naglasaka u, 711; –
 prve konjugacije, 673
imperfekt, 625
indikativ, 613; – uporedna tabela
 vremena u, 628
indoevropske reči u grčkom, 145
"infinitiv", 617

- interpunkcija**, 72, 74
- izgovor** i interpunkcija, 72; – različit izgovor suglasnika u zajedničkom izgovoru, 138
- izgovor σ** ispred zvučnih suglasnika, 30
- izražavanje brojeva** slovima, 531
- izvedena** reč, 158
- izvedenički** nastavak, 160
- jednina**, deklinabilnih reči, 324; – glagola, 636
- jezički** suglasnici, 24C
- jezik**, pesnički, 300
- karakter**, kod promenljivih reči, 322; – kod glagola, 647
- kombinacije** αυ, ευ, 31
- KOMPARACIJA** prideva, 477; – eliptička, 490; – monolektički, perifrastički, 480; – participa, priloga, 494, 495
- komparativ**, 478; formiranje, 481
- komparativ** prideva, 478
- komparativi**, nepravilni, 484
- komponent**, drugi, 257; – prvi, 241
- komponenti**, 161; – promene kod, 235; – učevni, 279
- konjugacije**, 660; – prva, 662; – druga, 679
- korelativne zamenice**, 597
- korelativni prilozi**, 758
- korenska** reč, 157
- koronida**, 67B, 125
- kraza**, 124
- latinske reči** u grčkom, 145c
- lice** kod glagola, 637
- LIČNE zamenice**, 537
- maksime**, 310b
- metrička siniceza**, 104
- MNOŽINA** deklinabilnih reči, 324; – glagola, 636; – iz kurtoazije; – porodičnih imena, 388
- multiplikativni brojevi**, 527
- muški rod**, 341; – deklinacija imenica m. roda, 368
- NAČINI**, 613
- NAGLAŠAVANJE**, imenica muškog roda, 369; – imenica srednjeg roda, 417; – imenica ženskog roda, 393, 395; – pravilno, 296; – prideva i korespondentnih imenica, 462; – proparoksitoničnih imenica muškog roda, 383; – reči sa dvostrukim naglašavanjem, 296; – složenih reči, 274
- narodne, učevne** reči, 146; – izvođenje i sinteza, 168
- nastavak**, 322; – glagola, 643; – izvedenički, 160; – slabi izvedenički, 167; – za hipokoristike, 180
- nazali**, skupovi μπ, ντ, γκ, γγ, 32
- nemušta slova**, 35
- nenaglašene** reči, 63
- neodvojive rečice**, 214; – učevne, 218
- neologizmi**, 148
- NEPRAVILNI**, – glagoli, 733; – imenice, 434; – komparativi, 484; – pridevi, 475; – superlativi, 488
- nepravilni aorist**, – aktiva, 706; – pasiva, 719
- nepravilni participi pasiva**, 724
- neprelazni glagoli**, 602
- nepromenljivi delovi govora**, 441; – imenice, 435
- nominativ**, 323; – predlozi koji idu sa, 763
- nosni** suglasnici, 24C
- novostvorene reči**, 148

oblici (reči), 322
određivanje vremena brojevima, 515
odrični prilozi, 753
onomatopeja, 151
onomatopejski uzvici, 782
OSNOVA promenljih reči, 322; – aorista aktiva, 646, 701; – aorista pasiva, 646, 714; – glagola, 646; – kategorije prema prezentskoj osnovi, 692; – nepravilnosti, 719; – prezentska, 646, 691; – pri izvođenju, 163; – reči sa dve osnove, 165
osnova aorista oktiva, 646
osnova prezenta, 646
osnovni brojevi, 503
osnovni naglasak, 50, 457; – nazivi reči po mestu akcenta, 59; – položaj akcenta, 62; – pomeranje akcenta u konjuktivu, 711; – tri znaka za akcent, 51; – u izvedenicama (ζεστός – ζέστη), 201
padeži, deklinabilne reči, 323
paralelni fonetski oblici, 149
PARALELNI glagoli, 694; – različitog značenja, 696
parasintetske reči, 282
paronimi, 292; – akcentski, 293
parovi sa dvostrukim nastavcima, 453; – značenjski, 149c
PARTICIPI, 618, 734; – aktivni, 734; – dvostruki pasiva, 727; – nepravilni pasiva, 724; – pasivni, 714, 734; – prezenta pasiva, 739
pasivno stanje, 605
patridonimi, 191
perfekt, 624
pesnički jezik, 300
piskavi suglasnici, 24C
pluskvamperfekt, 625
početna slova, 13; – samoglasnici, 128
pomoćni elementi konjugacije, 657
porodice reči, 169
porodična imena, 315; – množina, 388
poslovice, 310
poslovični izrazi, 309
pravila podele na slogove, 42
pravopisni znakovi, 67
pravo značenje reči, 287
PREDLOZI, 761; – zastareli, 769
prelazni glagoli, 602
preneseno značenje, 287
prepozitivi, 70.2, 436b
prezent, 624
PRIDEVI, 455; – eliptički, 476; – izvedeni, 202; – nepravilni, 475; – stepeni komparacije, 477
priloška upotreba imenica, 756
priloški izrazi, 757
PRILOZI, 741; – izvedeni, 212
prilozi za mesto, 741
prilozi za način, 745
priroda glagola, 600
procenat, određivanje, 516
proklitike, 63
promena (početnog samoglasnika), 131; – gramatičke vrste, 154
PROMENA, Videti: DEKLINACIJA
protaksa, 130
protaktički samoglasnik, 130
pseudodiftonzi, 27
pseudosinteza, 284
radnje, aritmetičke, 514
rastavljanje na slogove, 38
REČCE, 775; za izražavanje komparacije, 749

REČI, dvosintetske, višesintetske, 281; – formiranje, 150; – izvedena, 158; – korenska, 157; – osnova, 159; – poreklo, 143; – porodice, 169; – prosta, 162; – sa dve osnove, 165; – složena, 161; – strane, 145; – učevne, 147, 171c

reči koje označavaju sadržaj, 190

reči predhelenskog perioda, 145

relativni superlativ, 478

rod, 341; – menja se u zavisnosti od značenja, 353; – gramatički i prirodni, 342; – imenice sa dva roda, 351

SAMOGLASNICI, 8; – početni, 128; – promene, 100; – relativna jačina, 102

samoglasnik osnove, 648; – razlike u samoglasniku osnove kod asigmatkog aorista, 710

sažeti glagoli, 687

sinalefa, 102, 108

sinekfoneza, 103

sinereza, 109

siniceza, 105; – metrička, 104; – na paraligusi kod glagolskih oblika, 676

sinkopa (samoglasnika), 132

sinonimi, 297

sintetizovani samoglasnik, 235, 236

SINTEZA, 156, 213; – autentična, 284; – narodna i učevna, 168; – osnova kao temelj za, 163; – pseudosinteza, 284; – reči, 220; – sa neodvojivim rečcama, 214; – učevna, 239, 253, 260, 276

skraćenice, 99

skupovi sa nazalima $\mu\pi$, $\nu\tau$, $\gamma\kappa$, $\gamma\gamma$, 32

skup slova, 18; – samoglasnički, 19; – suglasnički, 21

SLOG, 38

slova, početna, završna, 13; – nemušta, 35; – dvostruka, 16

slova, 4

složena reč, 161

složene reči, dopunske, 231; – odredbene, 227; – optativi, 234; – prisvojne, 230; – sa dvostrukim oblikom, 280; – sparene, 222; – uporedne, 221

složenice za izražavanje želje, 234

spisak nepravilnih glagola, 733

srednji rod, 341

srodne reči, 169

stanje glagola, 604; – različito značenje u zavisnosti od, 610

STRANE REČI, 145

stvaranje glasa γ između samoglasnika, 134, 688

SUGLASNICI, 8; – bezvučni, 24A; – podela i nazivi, 24; – udvojeni, 28; – završni, 15

superlativ, 478

superlativ, apsolutni, 486; – relativni, 485

superlativi, nepravilni, 488

TABELA, imenica muškog roda, 389; – imenica srednjeg roda, 432; – imenica ženskog roda, 411; – korelativnih priloga, 759; – korelativnih zamenica, 598; – osnovnih i rednih brojeva, 504; – učevnih neodvojivih rečca, 219; – učevnih složenih reči, 279; – vremena u indikativu, 628

tačka, 75; – gornja, 77; – dve tačke, 86

toponimi, 317

trajni suglasnici, 24B
trenutni suglasnici, 24B
tri tačke, 90
trosložne reči, 39
učevne složene reči, 279
 UČEVNE I NARODNE REČI, 146,
 171; – izvođenje i sinteza, 168; –
 novostvorene, 148; – razlika
 između narodnih i učevnih, 149
udvojeni suglasnici, 28
umnožni brojevi, 525
usneni suglasnici, 24C
 UZVICI, 777; – onomatopejski, 782
 VEZNICI, 772
višesintetske reči, 281
vlastite imenice, 312, 334
vokativ, 323
 VREMENA, glagolska, 619; – vrste,
 620, 624
za vreme, prilozi, 744
zagrada, 88
zajednički izgovor, 126, 138
 ZAMENICE, 535; – koje najavljuju,
 558; – koje se ponavljaju 558; –
 korelativne, 597; – lične, 537; –
 neodređene, 581; – odnosne, 567; –
 određene, 565; – pokazne, 566; –
 povratne, 563; – prisvojne, 559; –
 upitne, 577
zarez, 78
završna slova, 13; – suglasnici, 15
završno v, 15; – čuva se ili se gubi,
 135; – na kraju akuzativa jednine
 prideva muškog roda na -oç, 463; –
 uticaj na početni suglasnik koji
 sledi, 140
završno ç, 15; – izgovor kao ç, 139
zbirni brojevi, 529
značenje, apstraktno, 286; –
 konkretno, 286
značenjski parovi, 149
znakovi navoda, 95
znak pitanja, 79
znak uzvika, 81
zubni suglasnici, 24c
zvučni suglasnici, 24A
ženski rod, 341; – etnici, 191; –
 formiranje, 345; – izražene
 drugačijim rečima, 347; – za
 životinje, 348
ženski rod za životinje, 348
životinje, ženski rod, 343; – glasovi,
 153

II – Pravopisni indeks

- afereza** kod zamenica koje počinju sa ε, 549
- apostrof**, 112, 123
- AUGMENT, 654
- čuvanje** ω u priložima, 255
- deminutiv -ίτσα**, 184
- dijareza**, 69
- glagolski pridevi** na (ίσιμος), 204
- imenice srednjeg roda** sa γ ispred ι, 421.2
- imenice srednjeg roda** na υ, 421.1
- komparativi i superlativi** na (ότερος), (ότατος), 483
- lične zamenice**, nenaglašeni oblici, 56, 553
- NAČINI, 690
- naglasak** jednosložnih predloga i rečca, 55, 56, 776
- OBLICI AORISTA, 713
- osnovni brojevi** od 13 do 19, 513
- paratatički pridevi** i prilozi sa υ, 500
- PARTICIP PERFEKTA PASIVA, 729
- pisanje** kao jedna reč, 37
- pisanje** reči sa υι, 20
- pisanje** rednih brojeva arapskim ciframa, 533
- pisanje** suglasničkih grupa, 142
- pisanje** είδα, ειδώθηκα, 721
- pisanje -ιά** u pridevima ženskog roda, 469.2
- pisanje o i ω** u participima, 740
- pisanje (πσ)** sa ψ, 17
- pisanje σ(ε)** posle ως, 768
- pisanje υ i η** u nastavcima za muški i srednji rod, 469.1
- pisanje ω** na početku drugog komponenta, 268
- pisanje ω** umesto sintetizovanog ο, 245
- Pravila jednoakcentnog sistema**, 53-58
- PREZENTSKI NASTAVCI, 693
- PRILOZI, 760
- razlika** ας – ασ, 118
- razlika** γιατί i για τι, 578
- razlika** δι- i δισ, 251
- razlika** ό,τι i ότι, 574, 774.3
- razlika** πού i που, 56.2, 774.2
- razlika** πώς i πως, 56.2, 774.1
- složenice** sa μισός, 523
- toponimi** ženskog roda na -ο, 406.2
- udvojeni** suglasnici, 29
- uzvici i znakovi interpunkcije**, 780
- veliko slovo**, 76, 85, 87, 337
- vlastita imenica** kao komponent, 285
- zagrada**, 89
- završno** ς, 14
- znakovi navoda**, 98
- ženska imena** na -ω, 406.1
- ženski rod** prideva na -ός, -ιά, -ό, 465

III – INDEKS PREVEDENIH REČI
(Brojevi ukazuju na paragrafe)

A

αγαπιέμαι, 604
αγαπώ, 604
αγελάδα, 349
αγκιναροκούκια, 222a, 361b
αγόρι, 342
αγριογούρουνο, 349
αγριοκάτσικο, 287
αγριοπερίστερο, 227
Αδριανούπολη, 156b
αείμνηστος, 299
άθλο, 356
άθλος, 356
αισθάνομαι, 606
ακουμπισμένος, 737
ακουμπώ, 737
αλάργα, 300
αλαφιάζομαι, 300
αλεπού, 348
αλλού, 294
άλλου, 294
άλογο, 349
αλωνίζω, 288
αμνάδα, 349
αναρωτιέμαι, 606
Αναφιώτικα, 207
ανεβαίνω, 603
ανέμη, 353
ανεμόμυλος, 227
άνεμος, 353
ανθρωπινός, 295
ανθρώπινος, 295
αντραδέρφη, 232
αντρογυναίκα, 259

αντρόγυνο, 222a, 259
άπραγος, 202
άπραχτος, 202
αραπάδες, 453
αράπηδες, 453
αρμάδα, 299
αρραβωνιαστικά, 155c
αρσενικός, 348
ασημικά, 360
ασπροπρόσωπος, 230
άτι, 300
αυγολέμονο, 222b
αυλή, 353
αυλός, 353
αφορίζω, 240
αφοσιώνομαι, 606
άχνα, 353
αχνός, 353
αχόρταγος, 202
αχόρταστος, 202

B

Βαλαωρίτης, 315c
βαραίνω, 696
βαριέμαι, 606
βαρκαδιάτικα, 361c
βαρώ, 696
βασιλεμένος, 737
βασιλεύω, 737
βόδι, 349
βοηθώ, 608
βράχος, 342
βρισκόμενα, 155e, 739

βρίσκω, 608
βροντή, 353
βρόντος, 353
βυζανιάρικο, 476
βώτρυδα, 302

γυαλί, 363
γυαλιά, 361b, 363
γυαλικά, 361
γυναικόπαιδα, 222a
γυρεύω, 696
γυρίζω, 696

Γ

γάγγλια, 34
γάγγραινα, 34
γάτα, 348
γατί, 348
γένι, 360
γερνώ, 293, 606
γέρνω, 293
γεροβασιλιάς, 70
γερός, 294
γέρος, 294
γέφυρα, 351
γεφύρι, 351
Γιαννάκαινα, 315a
Γιαννάκαινας, 315a
γίδα, 349
γίδι, 350
γίνομαι, 606
γλακώ, 302
γλέντι, 299
γουρούνι, 349
Γραβιά, 317A
γράφομαι, 604, 605
γράφω, 604, 605
γράψε, 613
γραϊδίο, 299
γρεγολεβάντες, 222b
γρέγος, 222b
γριά, 299
Γρίβας, 315d
γριούλα, 299
Γρυπάρης, 315b

Δ

δαμάλι, 350
δεμένος, 734
δένομαι, 606
δένοντας, 618
δένω, 606, 619, 621
δέσου, 646, fusnota
δεσποτάδες, 453
δεσπότες, 453
δεσποτικό, 155c
δέχομαι, 606
Δημήτραινα, 196
Δημητριάδαινα, 196
διά, 770
διακοπές, 363
διακοπή, 363
διαμαρτυρόμενος, 155e
διασκέδαση, 299
διαφεντεύω, 300
διαφορές, 294
διάφορες, 294
διπλά, 294
δίπλα, 294
δόξα, 173, 289
δοξάζω, 173
δουλεύω, 696
δουλώνω, 696
δωδεκαριά, 529a

E

έγνοια, 106
 έδενα, 621
 έδεσα, 619, 621
 έλατο, 351
 έλατος, 351
 ελαφρόμυαλος, 288
 ελέφας, 348
 Ελληνοαμερικάνοι, 222b
 εμπιστεύομαι, 606
 εμπορευόμενος, 739
 εναντιώνομαι, 606
 ένας, 584
 ενδιαφερόμενος, 739
 έννοια, 106
 εντάξει, 769
 εξαγόμενο, 739
 εξαιρετός, 276
 εξαίρετος, 276
 εξαιτίας, 769
 εξαρχής, 769
 επί, 770
 επικεφαλής, 769
 επιτέλους, 769
 επίχειρα, 437
 εργάζομαι, 606
 εργάτες, 339
 εργατιά, 339
 έρχομαι, 606
 ετοιμάζομαι, 601
 ευγενής, 440
 εύχομαι, 606, 719.3

Z

Zήσης, 313d
 ζητώ, 294
 ζήτω, 294

ζυμαρικά, 361
 ζω, 605, 606
 ζωή, 295
 ζωόφυτο, 222b

H

ηπειρωτικός, 295
 ηπειρώτικός, 295

Θ

θαλασσοπνίγομαι, 227
 θειάφι, 208
 θειικός, 208
 θεϊικός, 208
 θεός, 208
 θεοφοβούμενος, 739
 θηλικός, 348
 θλιμμένος, 734
 θυμούμαι, 606

I

ισιάζω, 696
 ισιώνω, 696

K

κάθομαι, 606
 καλαματιανός, 205
 καμάρα, 293
 καμηλοπάρδαλι, 222b
 καμπάνα, 189
 καμπαναριό, 189
 καμώματα, 295

κανείς, 294
κάνεις, 294
κανόνας, 353
κανόνι, 353
καντηλανάφτης, 231
καπνοί, 444
καπνός, 444
κάποιος, 584
Καρδίτσα, 317Α
καρπίζω, 696
καρπώνομαι, 696
κατσίκια, 349
κεφάλια, 185
κιάλια, 361b
κλάμα, 360
κλημεντοκαίσαρι, 224
κλωσόπουλο, 350
κοιμούμαι, 605, 606
κοκκινογένης, 476
κόμιστρα, 361
κονταίνω, 696
κοντεύω, 696
κοπέλα, 353
κοπέλι, 353
κορίτσι, 342
κορφάδες, 453
κορφές, 453
κότα, 349
κοτόπουλο, 350
κότσυφας, 348
κοτσύφι, 348
κουλούρα, 353
κουλούρι, 353
κουτάβι, 350
κουφαίνομαι, 696
κουφαίνω, 696
κρασοπότηρο, 227
κρατιέμαι, 607
κρατούμενα, 739
κρατώ, 607

κρέας, 295
κριάρι, 349
κρίνο, 351
κρίνος, 351
κρούψου, 646, fusnota
κυμαίνομαι, 292
κυματίζω, 292
κυρία, 396
κύριος, 396
κωμικοτραγικός, 222a
κωσταντινάτο, 205
Κωστοθανάσaina, 197, fusnota

Λ

λαβράκι, 348
λαγοκοιμούμαι, 288
λαγοκούνελο, 222b
λάδι, 173
λαδώνω, 173
λαιμά, 444
λαιμοί, 444
λαλούμενα, 739
Λαμπρή, 32
λαβάντες, 222b
λεγόμενα, 155e, 739
λέγοντας, 734
Λεπενιώτης, 315c
λεφτάς, 185
λιβανίζω, 288
λόγια, 444
λόγοι, 444
λυκόσκυλο, 222b

Μ

μαγεύτηκα, 294
μαγευτικά, 294

μαγιά, 293
μάγια, 293
μαθητευόμενος, 739
μαϊμουδιά, 288
μαϊμουδίζω, 288
μακαρίτης, 299
Μακρυγιάννη, 317B
μαλλί, 363
μαλλιά, 363
Μαλτέζος, 315c
μανταρίνι, 353
μανταρίνος, 353
μαντιλούσα, 476
μάντρα, 353
μαντρί, 353
μαξιλαρομάνα, 187
μαρτυρία, 353
μαρτύριο, 353
ματιά, 293
μάτια, 293
μάχομαι, 606, 730
μεγαλοπιάνομαι, 606
μεγαλύνω, 696
μεγαλώνω, 696
μείον, 770
μελλούμενα, 739
μέντα, 33
μερόνυχτο, 221
μέσα, 353
μέση, 353
μεταχειρίζομαι, 606
μηλοροδάκινο, 222b
μηνύω, 700
μηνώ, 700
μισοφέγγαρο, 233
Μιστράς, 317B
μοίρα, 363
μοιράζω, 696
μοιραίνω, 696
Μοίρες, 363

μονάδα, 529b
μοναχός, 294
μονάχος, 294
μοσχάρι, 350
μπάγκος, 33
μπαλοτέ, 302
μπάτσα, 351
μπάτσος, 351
μπήγω, 700
μπήζω, 700
μυριάδα, 529b
μυρίζομαι, 610
μυρίζω, 610, 696
μυρώνω, 696

N

ναύλα, 444
ναύλος, 444
νομός, 293
νόμος, 293
νοτιά, 351
νοτιάς, 351
ντουζίνα, 529a
ντύνομαι, 601, 605
ντύνω, 605
ντύσιμο, 295

Ξ

Ξαναμωραίνομαι, 609
Ξαναμωραίνω, 609
Ξανοίγομαι, 610
Ξανοίγω, 610
ξένοι, 155c
ξέρακας, 188
ξέρει, 294
ξερή, 294

ξεφουρνίζω, 288
ξιδόλαδο, 222b
ξωκλήσι, 29

Ο

Ολυμπία, 295
Ολύμπια, 295
ονειρεμένος, 612
ονειρεύομαι, 606
όρνιθα, 349
οσμίζομαι, 606
ουράνια, 444
ουρανοί, 444
όφελος, 437
οχιά, 348

Π

παθαίνομαι, 610
παθαίνω, 610
παιδιά (η), 106
παιδιά (τα), 106
παίρνω, 294
παλιγγενεσία, 34
πάμε, 634
παπαγαλίζω, 288
παπαγάλος, 348
Παπαγιάννης, 165
Παπαδογιάννης, 165
παραμονές, 363
παραμονή, 363
παραπονεμένος, 612
παραπονιέμαι, 606
παραστέκομαι, 609
παραστέκω, 609
πασκίζω, 696
πάσχω, 696

πεζούλα, 351
πεζούλι, 351
πεινώ, 294, 601
Πέμπτη, 155d
πέραμα, 292
πέρασμα, 292
πέρδικα, 348
περδίκι, 348
περδικόστηθη, 476
περιβόλι, 353
περίβολος, 353
περιεχόμενο, 739
περίπου, 517
περνώ, 294
περπατώ, 602
πεταλούδα, 348
πετεινός, 349
πετιέμαι, 610
πετώ, 610
πεύκο, 351
πεύκος, 351
πηδώντας, 734
πήχη, 351
πήχης, 351
Πικέρι, 317B
πικραίνω, 697
πικρίζει, 697
πίνω, 294
πιτσούνι, 350
πλευόμενο, 739
πλευρά, 353
πλευρό, 353
πλην, 770
πληρωτέος, 203
πλυσταριό, 189
πλυστικά, 361c
πλύστρα, 189
ποιό, 106
Πολίτης, 315c, 374
πολιτικός, 295

πολίτικος, 295
πολλαπλασιαστέος, 203
ποταμιά, 190
πουλακίδα, 350
πουλάρι, 350
πουλερικά, 361
πρασινοκίτρινος, 222b
πρίμος, 476
προάλλες, 437
προβατίνα, 349
προγονός, 293
πρόγονος, 293
προηγούμενο, 739
προμηθεύομαι, 601
προξενεύω, 696
προξενώ, 696
προσθετός, 276
πρόσθετος, 276
προστατευόμενος, 739

P

ρετσίνα, 353
ρετσίνι, 353
ρόδα, 353
ρόδι, 353
ρόδο, 353
ροδοκόκκινος, 227
ρόκα, 289
ρωμαίικος, 208
ρωμαϊκός, 208

Σ

σάκα, 353
σακί, 353
σάκος, 353
Σαραντάπηχο, 317B

σέβας, 437
σέβομαι, 606
σέλας, 437
σιάχνω, 696
σιγοτραγουδώ, 227
σίδερα, 363
σίδερο, 363
σιμά, 175
σιμώνω, 175
σκελετά, 444
σκελετός, 444
σκεπή, 293
σκέπη, 293
σκιάζομαι, 300
σκρόφα, 349
σκυλί, 348, 351
σκύλος, 348, 351
Σμύρνη, 30
σπλάχνο, 360
σταθμά, 444
σταθμοί, 444
σταυροκοπιέμαι, 606
στέκομαι, 609, 719.1
στέκω, 609
στενόμακρος, 222a
στήλη, 356
στόλος, 299
στρατιώτες, 339
στρατός, 339
στύλος, 356
συγγενείς, 339
συγγενολόγι, 339
σύγκαλα, 437
συλλογίζομαι, 606
συλλογισμένος, 612
σύμπτωμα, 33
συν, 770
συνερίζομαι, 606
σφήκα, 292
σφίγγα, 292

σχεδία, 353
σχέδιο, 353
σώζω, 700
σώνω, 700

T

ταξιδεμένος, 737
ταξιδεύω, 737
τίγρη, 351
τίγρης, 351
τουφεκίδι, 339
τουφεκιές, 339
τράγος, 349
τρανός, 300
τράπεζα, 353
τραπέζι, 353
τρεχούμενος, 739
τρέχω, 602, 606
τρόποι, 295
τρουποχέρης, 230
τσακίζω, 696
τσακώνω, 696
τσολιάδες, 299
τύχη, 295

Υ

υπάρχω, 605
υποδουλώνω, 696
υποψιάζομαι, 606
Υψηλάντης, 315c
Υψηλότατος, 131

Φ

φαίνομαι, 606

φακή, 353
φακός, 353
φαντάζομαι, 610
φαντάζω, 610
φανταράκια, 299
φαντάροι, 299
φεγγαροπρόσωπος, 233
φεύγομε, 634
φιλεύω, 696
φιλιώνω, 696
φοβούμαι, 606
φοράδα, 349
φράγκικα, 361c, 745c
Φραγκοκλησιά, 29
φτερνίζομαι, 606
φτερωτή, 155c
φύγε, 614
φύση, 295
φωτίζομαι, 607
φωτίζω, 607

X

χαίρομαι, 605
χαλασοχώρης, 231
Χαλκούσης, 315c
χαμηλά, 175
χαμηλώνω, 175
χαμογελά, 294
χαμογέλα, 294
χαμόγελα, 294
χαμογελώ, 602
Χάριτες, 454
χαρούμενος, 739
χασομέρης, 231
χορταρικά, 361
χρειάζομαι, 606
Χριστούγεννα, 164b
χρόνια, 444

χρόνοι, 444
χρυσίζω, 696
χρυσώνω, 696
χώρα, 353
χώρος, 353

Ψ

ψαλίδα, 353
ψαλίδι, 353
ψαλτικά, 155c

IV – Spisak citiranih autora

<i>Autori</i>	<i>Paragrafi</i>
DROSINIS, Jorgos (1859-1951)	570
HADZOPULOS, Konstantin (1868-1920)	118; 570
KARKAVICAS, Andreas (1866-1922)	94; 95.1; 608
KOLOKOTRONIS, Teodor (1770-1843)	67c; 310c
(KORNAROS, Vicenzos, navodni autor poeme iz XVII veka) EROTOKRITOS	310d
KSENOPULOS, Grigoris (1867-1951)	596
MAVILIS, Lorendzos (1860-1912)	93.1
MIRIVILIS, Stratis (1892-1969)	593
PALAMAS, Kostis (1859-1943)	155Ag; 310d; 359Bc
PAPANDONIJU, Zaharije (1877-1940)	93.2; 95.3; 555a
SIKELJANOS, Angelos (1884-1951)	121
SOLOMOS, Dionizije (1798-1857)	77b; 78b; 96; 104; 310d; 418; 571; 765
TIPALDOS, Julije (1814-1883)	403 (fusnota)
TRIKUPIS, Spiridon (1788-1873)	77a
VALAORITIS, Aristotel (1824-1879)	78d; 79; 91; 124; 310d; 329; 403 (fusnota); 409
VIZINOS, Jorgos (1849-1896)	558
VLAHOJANIS, Janis (1967-1945)	77b; 79; 81; 608
ZALAKOSTAS, Jorgos (1805-1858)	94

ΤΟ ΕΡΓΟ
ΜΑΛΑ ΝΟΒΟΓΡČΚΑ ΓΡΑΜΑΤΙΚΑ
ΤΟΥ ΜΑΝΟΛΗ Α. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ
ΣΕ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΤΟΥ ΖΟΡΑΝ ΜΥΤΙĆ
ΤΥΠΩΘΗΚΕ
ΤΟ ΙΟΥΝΙΟ ΤΟΥ 1995
ΣΤΟ ART OF TEXT ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΣΕ 3000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΣΜΟ
ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΥ ΠΕΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΜΕ ΕΞΩΦΥΛΛΟ
ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ ΜΠΑΚΑ
ΠΑΝΩ ΣΕ ΙΔΕΑ ΤΟΥ
ΘΟΔΩΡΟΥ ΙΩΑΝΝΙΔΗ